

LIETUVOS RESPUBLIKOS FINANSŲ MINISTERIJA

Jaunimo verslumą skatinančių priemonių vertinimas

Galutinė ataskaita
2012 m. spalio 8 d.
Vilnius

Verslo iniciatyva

Turinys

Lentelių sąrašas	3
Paveikslų sąrašas	4
Santrumpos ir sąvokos	5
Įvadas	6
I. Vertinimo apimtis ir įgyvendinimo modelis	7
I.1. Vertinimo tikslai, uždaviniai ir apimtis	7
I.2. Vertinimo metodologija	8
I.3. Duomenų rinkimo ir analizės metodai	11
II. Esamos situacijos ir aplinkos vertinimas	12
II.1. PEST analizė	12
II.2. Jaunimo verslumo skatinimo tyrimai ir jų rezultatai	19
II.3. Strateginių dokumentų apžvalga	22
II.4. Institucinės aplinkos analizė	26
III. Verslumo skatinimo priemonių apžvalga	30
III.1. Ne ES struktūrinėmis lėšomis finansuojamos priemonės	30
III.2. ES lėšomis finansuojamos struktūrinės priemonės	33
III.3. Verslumą skatinančių priemonių žemėlapis	40
IV. Priemonių vertinimas	45
IV.1. Priemonių tinkamumo vertinimas	45
IV.2. Priemonių suderinamumo vertinimas	49
IV.3. Priemonių rezultatyvumo vertinimas	50
IV.4. Priemonių efektyvumo vertinimas	59
IV.5. Priemonių poveikio vertinimas	71
V. Verslumo ugdymo ir skatinimo praktikos apžvalga	80
V.1. Verslumo skatinimo sistemų užsienyje apžvalga	80
V.2. Gerosios praktikos projektų užsienyje apžvalga	86
V.3. Lietuvoje vykdomų projektų atvejų studijos	88
Išvados	91
Rekomendacijos	97
1 PRIEDAS. Įvadinio susitikimo protokolas	105
2 PRIEDAS. Atliktų interviu sąrašas	107
3 PRIEDAS. Įvykdytų tikslinių grupių diskusijų sąrašas	108
4 PRIEDAS. Apklausų rezultatai	110
5 PRIEDAS. Pirminė priemonių analizė	147
6 PRIEDAS. Atliktų tyrimų apžvalga	151
7 PRIEDAS. Nacionalinės jaunimo verslumo ugdymo ir skatinimo 2008–2012 metų programos įgyvendinimo priemonių planas ir rezultatai	156
8 PRIEDAS. Siūlomas verslumo ugdymo ir skatinimo sistemos koordinavimo mechanizmas	162
9 PRIEDAS. Priemonių efektyvumo vertinimo skaičiavimai	163

Lentelių sąrašas

1 lentelė. Vertinimo klausimai.....	7
2 lentelė. Svarbiausi nacionalinio ir Europos lygmens strateginiai dokumentai	22
3 lentelė. Svarbiausi pasiekti verslumo veiksmų plano rezultatai (2006 m.).....	23
4 lentelė. Verslumą skatinančių priemonių sąrašas.....	40
5 lentelė. Verslumo skatinimo priemonių planavimo vertinimas	45
6 lentelė. Priemonės rodiklių pasiekimo rezultatai.....	51
7 lentelė. Priemonės rodiklių pasiekimo rezultatai.....	52
8 lentelė. Priemonės rodiklių pasiekimo rezultatai	54
9 lentelė. Priemonės rodiklių pasiekimo rezultatai.....	55
10 lentelė. Priemonės rodiklių pasiekimo rezultatai.....	57
11 lentelė. Finansavimo pasiskirstymas pagal priemones, Lt.	60
12 lentelė. Projektų skaičius pagal priemones.....	60
13 lentelė. Projektams skirtas finansavimas pagal priemones	62
14 lentelė. Galutinių naudos gavėjų verslumo skatinimo veiklų vertinimas (1 – efektyviausia, 8 – mažiausiai efektyvi)	67
15 lentelė. Projektų vykdytojų verslumo skatinimo veiklų vertinimas (1 – efektyviausia, 9 – mažiausiai efektyvi)	67
16 lentelė. Jaunimo įtraukimo į verslumo skatinimo priemones vertinimas	71
17 lentelė. Atskirų tikslinių grupių įtraukimo į verslumo skatinimo priemones vertinimas	73
18 lentelė. Mažos įmonės modelio Latvijoje ir Lietuvoje palyginimas.....	82
19 lentelė. Gerosios praktikos apžvalga	86

Paveikslų sąrašas

1 paveikslas. Jaunimo verslumo ugdymo ir skatinimo ciklas.....	8
2 paveikslas. Vertinimo loginė schema.....	10
3 paveikslas. Įmonių skaičiaus dinamika Lietuvoje.....	13
4 paveikslas. Įmonių skaičiaus dinamika Didžiojoje Britanijoje.....	14
5 paveikslas. Vidutinio mėnesinio darbo užmokesčio dinamika Lietuvoje	15
6 paveikslas. Minimalusis mėnesinis darbo užmokestis metų pradžioje, bruto	15
7 paveikslas. Jaunimo nedarbo lygio dinamika.....	17
8 paveikslas. Didžiosios Britanijos jaunimo nedarbo lygio dinamika	17
9 paveikslas. Emigravusių asmenų skaičius	18
10 paveikslas. Už jaunimo verslumo skatinimą atsakingų institucijų žemėlapis	28
11 paveikslas. Lėšų pasiskirstymas pagal priemonės kvietimus ir projektų tipą, proc.	34
12 paveikslas. PFSA vertinimas (projektų vykdytojai, vertinimo vidurkis).....	47
13 paveikslas. Su projektų įgyvendinimu susijusių aspektų vertinimas, projektų vykdytojai, vertinimo vidurkis	48
14 paveikslas. Projektų išsidėstymas verslumo ugdymo cikle	49
15 paveikslas. Projektų, kuriuose dalyvauja kolegijos (vnt.), ir jose besimokančių studentų (tūkst.) skaičius	53
16 paveikslas. Projektų, kuriuose dalyvauja universitetai (vnt.), ir juose besimokančių studentų (tūkst.) skaičius	54
18 paveikslas. Projektų skaičius pagal verslumo ugdymo ciklo dalis.....	62
19 paveikslas. Apmokytų asmenų rodiklio pasiekimo ir projekto biudžeto santykis.....	64
20 paveikslas. Apmokytų asmenų rodiklio kaina.....	64
21 paveikslas. Apmokytų asmenų rodiklio pasiekimo ir projekto biudžeto santykis.....	65
22 paveikslas. Apmokytų asmenų rodiklio kaina.....	65
23 paveikslas. Įmonių, pasinaudojusių inovacijų paramos paslaugomis, rodiklio pasiekimo ir projekto biudžeto santykis	66
24 paveikslas. Įmonių, pasinaudojusių inovacijų paramos paslaugomis, rodiklio kaina.....	66
25 paveikslas. Priemonių tipo svarbos vertinimas.....	69
26 paveikslas. Projekto nauda galutiniams naudos gavėjams, jaunimui, vertinimų vidurkiai	76
27 paveikslas. Galutinių naudos gavėjų (jaunimo) motyvacija dalyvauti projekte ir jo rezultatų vertinimas.....	76
28 paveikslas. Įgyvendinant projektus suteiktos naudos vertinimas (galutiniai naudos gavėjai, mokytojai).....	77
29 paveikslas. Galutinių naudos gavėjų (mokytojų) motyvacija dalyvauti projekte ir jo rezultatų vertinimas.	77
30 paveikslas. Priemonių tipo svarbos vertinimas.....	82

Santrumpos ir sąvokos

Santrumpos ir bendriniai terminai

EK	Europos Komisija
ES	Europos Sąjunga
ESF	Europos socialinis fondas
ESFA	Europos socialinio fondo agentūra
FM	Lietuvos Respublikos finansų ministerija
JRD	Jaunimo reikalų departamentas prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos
LiJOT	Lietuvos jaunimo organizacijų taryba
LR	Lietuvos Respublika
LVPA	Lietuvos verslo paramos agentūra
MITA	Lietuvos mokslo, inovacijų ir technologijų agentūra
MTTP	Moksliniai tyrimai ir technologijų plėtra
MVI	Maža ir vidutinė įmonė
PEST	Politinė, ekonominė, socialinė ir teisinė (aplinka)
PwC	UAB „PricewaterhouseCoopers“
SADM	Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija
SFMIS	ES struktūrinių fondų informacinė sistema
SPPD	Socialinių paslaugų priežiūros departamentas prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos
ŠMM	Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija
Užsakovas	Lietuvos Respublikos finansų ministerija
ŪM	Lietuvos Respublikos ūkio ministerija
VINI	VŠĮ „Verslo iniciatyva“
Vykdytojai	UAB „PricewaterhouseCoopers“ ir VŠĮ „Verslo iniciatyva“, veikiančios pagal jungtinės veiklos sutartį
VP	Veiksmų programa
ŽIPVP	Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programa
ŽŪM	Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerija

Įvadas

2012 m. balandžio 10 d. tarp LR finansų ministerijos ir UAB „PricewaterhouseCoopers“ pasirašyta paslaugų teikimo sutartis Nr. 14P-27 dėl jaunimo verslumą skatinančių priemonių vertinimo paslaugų (toliau – Sutartis). Vertinimo laikotarpis – 2012 m. balandis–2012 m. rugpjūtis.

Problematika

Lietuvos darbo birža prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (toliau – Lietuvos darbo birža arba LDB) 2009 m. atliko darbo rinkos tendencijų apžvalgą. Joje nurodoma, kad jauni iki 25 metų bedarbiai 2010 m. sausio 1 d. sudarė 8,1 proc. šalies 16–24 metų amžiaus gyventojų. Per metus jaunimo nedarbas išaugo daugiau kaip tris kartus ir tarp besikreipiančiųjų į darbo biržą sudarė 22 proc.

Jaunimo tikslinei grupei reikia skirti ypatingą dėmesį, nes tai grupė, turinti didelį potencialą kurti naujas darbo vietas ir užtikrinti ilgalaikį tvarų šalies ekonomikos augimą bei darnųjį vystymąsi. Šiuo metu Lietuvoje įgyvendinama daug priemonių, nukreiptų į jaunimo verslumo skatinimą. Jos finansuojamos ir iš ES struktūrinių fondų lėšų, ir iš kitų šaltinių. Įpusėjus šiam 2007–2013 m. programavimo laikotarpiui ir rengiantis naujam laikotarpiui, reikia pasitikrinti, kaip esami įrankiai atitinka tikslinių grupių poreikius keičiantis makroekonomikos situacijai, ar skatinimo įrankių portfelis (ir ES, ir ne ES lėšomis) yra suderintas ir pakankamas, kokie įrankiai, schemos, būdai yra veiksmingi, kurie neveiksmingi ir kodėl. Atsakymai į šiuos klausimus padės veiksmingiau perplanuoti šiuo metu vykdomų priemonių įgyvendinimą ir geriau pasirengti naujam programavimo laikotarpiui.

Taip pat pažymėtina, kad jaunimo verslumas – horizontalioji sritis, patenkanti į kelių ministerijų kompetencijos sferą ir artimai susijusi su kitomis sritimis. Todėl kartu atsiranda poreikis įvertinti verslumo skatinimo politikos integruotumą ir veiksmų koordinavimą tarp įvairių institucijų.

Taigi **vertinimo tikslas** yra tobulinti ES struktūrinės paramos panaudojimo efektyvumą, skatinant jaunimo verslumą.

Vertinimo uždaviniai:

- nustatyti tęstinį jaunimo verslumo skatinimo priemonių tinkamumą besikeičiant socialinei ir ekonominei situacijai, teisės aktams;
- įvertinti jaunimo verslumo skatinimo priemonių įgyvendinimo efektyvumą, rezultatyvumą ir naudingumą.

Kartu vertinimas turi padėti rengiantis 2014–2020 m. programavimo laikotarpiui – atliekant reikiamus priemonių pakeitimus ir kuriant naujas verslumą skatinančias priemones.

Ataskaitos struktūra

Pirmojoje ataskaitos dalyje pateikiama informacija apie vertinimo tikslus ir metodiką. Ataskaitos antrajame skyriuje pateikiama esamos situacijos analizė, apimanti aplinkos veiksnių, strateginių dokumentų, institucinės aplinkos ir atliktų tyrimų analizę. Trečiojoje dalyje pateikiama informacija apie esamas verslumą skatinančias priemones, finansuojamas ir ES struktūrinės paramos lėšomis, ir iš kitų finansavimo šaltinių, bei jų atsiradimo prielaidos ir aplinkybės. Ketvirtojoje dalyje pateikiamas verslumą skatinančių priemonių vertinimas. Penktoji dalis skirta gerosios užsienio valstybių praktikos ir Lietuvoje įgyvendintų projektų atvejų analizei. Kur tinkama užsienio šalių praktikos analizė, ir atvejo studijų analizės rezultatai yra integruoti ataskaitoje, siekiant iliustruoti nagrinėjamų klausimų problematiką. Ataskaitos prieduose pateikiamos priemonės, naudotos vertinimo metodams įgyvendinti (apklausų anketos, atliktų interviu sąrašas ir kt.) bei kita informacija, kuria buvo remtasi atliekant analizę.

Vertinimas yra finansuojamas Techninės paramos veiksmų programos lėšomis.

I. Vertinimo apimtis ir įgyvendinimo modelis

I.1. Vertinimo tikslai, uždaviniai ir apimtis

Remiantis technine specifikacija ir Sutarties nuostatomis, numatyta toliau išvardijami paslaugų teikimo tikslas, uždaviniai ir laukiami rezultatai.

Vertinimo tikslas – tobulinti ES struktūrinės paramos panaudojimo efektyvumą, skatinant jaunimo verslumą.

Vertinimo uždaviniai:

- nustatyti tęstinį jaunimo verslumo skatinimo priemonių tinkamumą besikeičiant socialinei ir ekonominei situacijai, teisės aktams;
- įvertinti jaunimo verslumo skatinimo priemonių įgyvendinimo efektyvumą, rezultatyvumą ir naudingumą.

Toliau pateikiami vertinimo klausimai pagal vertinimo uždavinius.

1 lentelė. Vertinimo klausimai

Uždavinys	Vertinimo klausimas
9.1. Nustatyti tęstinį jaunimo verslumo skatinimo priemonių tinkamumą besikeičiant socialinei ir ekonominei situacijai	9.1.1. Kaip socialiniai ekonominiai veiksniai (nedarbas, migracija, demografija, urbanizacija ir kt.) įtakoja jaunimo verslumą? (Pateikti Lietuvos ir ES valstybių rodiklių lyginamąją analizę). Kaip šie veiksniai veiks jaunimo verslumą ateityje?
	9.1.2. Kaip socialinės, ekonominės ir teisinės aplinkos pokyčiai veikia jaunimo verslumo skatinimo priemonių įgyvendinimą (tikslų ir uždavinių, paramos sričių aktualumą, finansavimo pakankamumą, suderinamumą su ES ir nacionaliniais dokumentais)?
	9.1.3. Kokie yra kiti (be ES struktūrinių fondų) jaunimo verslumą skatinančių priemonių finansavimo šaltiniai Lietuvoje? Ar įvairūs finansavimo šaltiniai ir jaunimo verslumą skatinančios priemonės tinkamai papildo viena kitą? Ar šios priemonės yra tarpusavyje suderintos? Ar nesidubliuoja?
	9.1.4. Ar reikalingi jaunimo verslumo skatinimo priemonių pakeitimai siekiant užtikrinti šių priemonių tęstinį tinkamumą ir suderinamumą? Jei reikalingi, tai kokie.
9.2. Įvertinti jaunimo verslumo skatinimo priemonių įgyvendinimo efektyvumą, rezultatyvumą ir naudingumą	9.2.1. Kaip efektyviai suplanuotos ir įgyvendinamos jaunimo verslumo skatinimo priemonės? (ypač kaštų ir naudos aspektu)?
	9.2.2. Ar jaunimo verslumui skatinti pasirinktos tinkamos ES struktūrinės paramos teikimo formos? Jei ne, kokias ES struktūrinės paramos teikimo formas reikėtų taikyti.
	9.2.3. Ar tinkamai ir efektyviai koordinuojami veiksmai tarp institucijų, atsakingų už jaunimo verslumo skatinimo priemonių įgyvendinimą?
	9.2.4. Ar bus pasiekti jaunimo verslumo skatinimo priemonių tikslai? Kas planuota ir kas pasiekta? Ar yra esminių nukrypimų nuo pirminių tikslų? Ar galima pasiekti geresnių rezultatų kitomis priemonėmis?
	9.2.5. Ar reikalingi pakeitimai, kad būtų pasiekti numatyti jaunimo verslumo skatinimo priemonių rezultatai? Jei taip, kokie.

Uždavinys	Vertinimo klausimas
	9.2.6. Kokie yra gerosios ir blogosios praktikos pavyzdžiai, įgyvendinant jaunimo verslumo skatinimo politiką ir priemones Lietuvoje ir kitose ES šalyse (išanalizuoti ne mažiau kaip 2 Lietuvoje įgyvendintus projektus ir pateikti ne mažiau dviejų kitų ES šalių pavyzdžius)?
	9.2.7. Kiek ir kaip jaunimo verslumą skatinančių priemonių įgyvendinimas prisidės prie jaunimo nedarbo mažinimo? Ar įgyvendinamos priemonės yra kompleksinės, adekvačios, pakankamos ir sudaro tinkamas prielaidas jaunimo užimtumo problemų sprendimui?
	9.2.8. Ar jaunimo verslumą skatinančių priemonių rezultatai ir poveikis atitinka rinkos ir tikslinių grupių poreikius? Kokios priemonės padėtų geriau spręsti tikslinių grupių poreikius ir prisidėtų prie jaunimo verslumo skatinimo ?
	9.2.9. Kokiomis priemonėmis tikslinga skatinti jaunimo verslumą 2014 – 2020 metais?

Šaltinis: techninė specifikacija

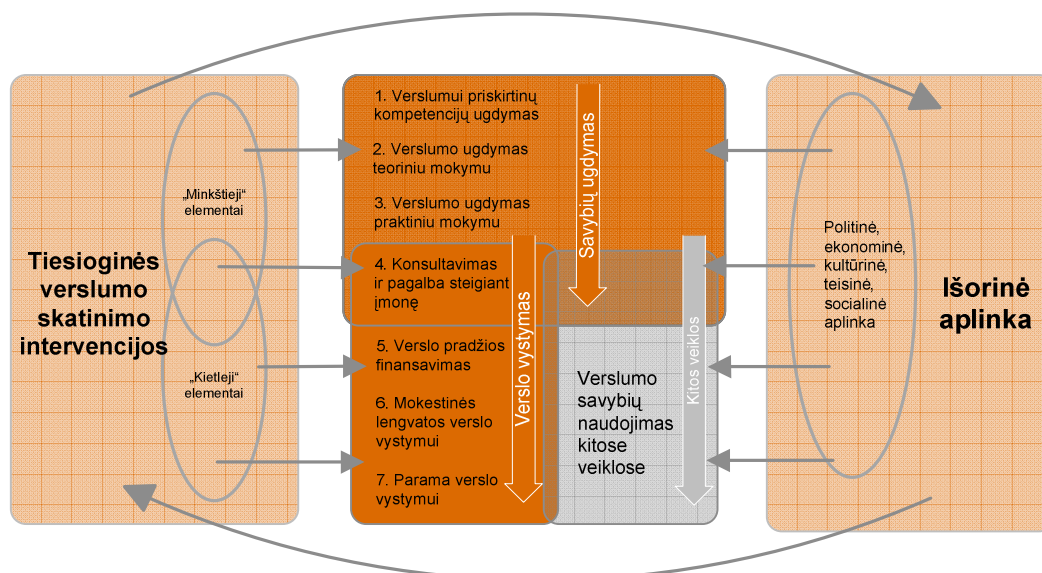
Ataskaitoje pateikiami atsakymai į šiuos vertinimo klausimus ir rekomendacijos dėl jaunimo verslumą skatinančių priemonių tobulinimo šiuo ir ateinančiuoju 2014–2020 m. programavimo laikotarpiu, taip pat rekomendacijos dėl jaunimo verslumą skatinančių priemonių administravimo sistemos tobulinimo.

I.2. Vertinimo metodologija

Vertinimo koncepcinis modelis buvo pristatytas PwC pateiktame pasiūlyme ir pakoreguotas atsižvelgiant į per susitikimus su LR finansų ministerija (toliau – FM) gautus komentarus ir analizės rezultatus (papildytas, išskirti svarbiausi elementai, į kuriuos buvo susitelkta atliekant vertinimą).

Apibendrinta verslumo skatinimo priemonių sistema

Remiantis analizės metu atlikta verslumo ugdymo sistemų apžvalga ir Europos jaunimo įdarbinimo tinklo (*European Network On Youth Employment*) parengta apibendrinta verslumo skatinimo sistema¹, parengtas verslumo ugdymosi ir skatinimo modelis, apimantis svarbiausius jaunimo poreikius ir verslumo skatinimo priemonių visumą pagal verslo vystymo etapus.

1 paveikslas. Jaunimo verslumo ugdymo ir skatinimo ciklas

Šaltinis: sudaryta autorių.

¹ Baseline Study; Learning Area: Youth Entrepreneurship, <http://www.european-microfinance.org/data/file/section_bibliotheque/baseline-study-entrepreneurship.pdf>.

Pažymėtina, kad verslumo vystymosi ciklas iš esmės atitinka verslumo apibrėžimą: apima ir asmens savybes bei gebėjimus, ir jų panaudojimą kuriant pridėtinę vertę – tiek versle, tiek kitose veiklose. Apibendrinta jaunimo verslumo skatinimo priemonių vertinimo schema iliustruota 1 paveiksle. Planuojant ir įgyvendinant intervencijos ir paramos priemones turi būti atsižvelgiama į visą integruotą ciklą ir atskiras jo dalis.

1. Asmeninių savybių ir įgūdžių ugdymas ir vystymas.
2. Asmeninių savybių ir įgūdžių taikymas:
  - 2.1. steigiant ir plėtojant verslą;
  - 2.2. verslumą pritaikant kitose veiklose.

Šio skirstymo logiką patvirtina ir Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (toliau – EBPO) atlikti tyrimai². EBPO teigia, kad nėra numatyto vieno verslumo ugdymo ir praktinio parengimo modelio, todėl iki šiol neaišku, kaip verslumas galėtų būti ugdomas geriausiai. Kita vertus, EBPO tyrimai patvirtino, jog švietimas ir praktinis parengimas, apimantis ir nuolatinį mokymąsi, yra verslumo didinimo pagrindas. Galima išskirti du požiūrius į verslumo ugdymą:

- jauni žmonės mokomi pasiryžimo priimti pokyčius bei riziką ir kitų asmeninių savybių, susijusių su verslininkyste;
- jauni žmonės mokomi pradėti savo verslą.

Atitinkamai taikomas verslumo skatinimo priemones galima skirstyti pagal tipą, atsižvelgiant į anksčiau pateiktus požiūrius į verslumo ugdymą:

- „minkštieji“ elementai – mokymas, švietimas, motyvavimas, konsultavimas ir panašaus pobūdžio veiklos;
- „kietieji“ elementai – tai visos priemonės, kuriomis tiesiogiai ar netiesiogiai subsidijuojamas verslas (dotacijos, verslo krepšeliai, kreditai, įranga, mokesstinės lengvatos).

Atliekant vertinimą taip pat atsižvelgta į kitas gerai veikiančios verslumo skatinimo sistemos charakteristikas, nustatytas tyrimuose ir studijose, pavyzdžiui, minėtoje Europos jaunimo įdarbinimo tinklo studijoje išskiriami šie rodikliai, atskleidžiantys, kad jaunimo verslumo skatinimo sistema yra tinkama ir veiksminga, kai...

- jaunimas yra verslumo skatinimo politikos įgyvendinimo centre; programų tikslai, procesai ir produktai nukreipti į klientą.
- politikos formuotojų įsipareigojimai atitinka nacionalines strategijas, programos įgyvendinamos vietos lygmeniu.
- taikomas integruotas požiūris: nuo idėjos iki verslo.
- įvertinama verslumo kelių įvairovė.
- veiksmai derinami siekiant įvertinti sėkmę.
- kompleksiskai taikoma mokymo ir verslo parama.
- formuojami norai, ambicijos ir įrankiai.
- supažindinama su rizikinga verslo aplinka.
- supažindinama su esamomis priemonėmis ir ištekliais.
- vyksta žinių ir gerosios patirties perdavimas.
- suteikiama prieiga prie informacijos ir finansų išteklių.

² SME and Entrepreneurship Outlook (2005). – France: OECD Publishing.

Koncepcinio modelio taikymas tyrime

Verslumo skatinimo priemonių vertinimas yra kompleksiškas, nulemtas daugelio kintamųjų, į kuriuos būtina atsižvelgti. Čia pateikta apibendrinto modelio dalys ir tinkamai veikiančios sistemos indikatoriai, būtini verslumo skatinimo sistemos funkcionalumui. Atliekant vertinimą buvo analizuojama, kaip ES struktūrinės paramos priemonės ir kiti verslumo skatinimo mechanizmai užpildo verslumo skatinimo sistemą ir nustatomi kritiniai sistemai sėkmingai funkcionuoti neleidžiantys elementai.

Verslumo ugdymo ir skatinimo sistema analizuota atsižvelgiant į ES SF administravimo sistemą ir jos dalis. Suformuota vertinimo loginė schema, į kurios dalis buvo atsižvelgiama atliekant priemonių vertinimą ir pagal kurią formuojamos vertinimo išvados.

2 paveikslas. Vertinimo loginė schema

Šaltinis: sudaryta autorių.

Vykdam gilesnę priemonių ir jaunimo verslumo skatinimo sistemos analizę daug dėmesio skirta galutinių naudos gavėjų poreikiams, tirta, kaip atskiros sistemos dalys patenkina šiuos poreikius. Galutinių naudos gavėjų poreikius aiškiau nustatyti padėjo tiesioginiai tyrimo metodai (apklausos, tikslinių grupių diskusijos).

Vertinant priemonių efektyvumą ypač daug dėmesio skirta priemonių tikslų pasiekimo analizei.

Vertinimo objektas: jaunimo verslumą skatinančios priemonės

Platų vertinamų priemonių spektrą, įskaitant ir ES struktūrinės paramos priemones, galima išskirstyti į keturias dalis:

- ES SF lėšomis finansuojamos struktūrinės priemonės;
- kitos ES lėšomis finansuojamos priemonės;
- nacionalinės valdžios ir savivaldybių finansuojamos priemonės;
- privačiomis fizinių asmenų, verslo subjektų ar tarptautinių fondų lėšomis finansuojamos priemonės.

Vertinime detalios bus analizuojamos toliau išvardijamos ES lėšomis finansuojamos priemonės.

- Tiesioginės verslumą skatinančios priemonės, analizuojamos projektų lygmeniu:
  - „Kalbų mokymo, verslumo ugdymo ir inovatyvių švietimo metodų kūrimas ir diegimas“ (VP1-2.2-ŠMM-05-K);
  - „Studijų kokybės gerinimas, tarptautiškumo didinimas“ (VP1-2.2-ŠMM-07-K);

- „Verslumo skatinimas“ (VP1-1.1-SADM-08-K);
- „Asistentas-3“ (VP2-2.2-ŪM-03-V);
- „Inogeb LT-1“ (VP2-1.4-ŪM-03-K);
- Netiesioginės verslumą skatinančios priemonės, analizuojamos priemonės lygmeniu:
  - „Invest LT-2“ (VP2-2.1-ŪM-06-K);
  - „Intelektas LT +“ (VP2-1.3-ŪM-03-K);
  - „Ieškančių darbo asmenų integracija į darbo rinką“ (VP1-1.2-SADM-01-V).

I.3. Duomenų rinkimo ir analizės metodai

Siekiant kuo platesnio vertinimo požiūrio ir vertinimo patikimumo ir atsizvelgiant į 2009 m. ES struktūrinės paramos vertinimo metodų gairėse nurodytas rekomendacijas³, atliekant vertinimą buvo taikomas trianguliacijos principas. Duomenų trianguliacija – to paties klausimo vertinimas remiantis duomenimis, gautais bent iš trijų skirtingų šaltinių. Toliau pateikiami vertinimui naudoti duomenų rinkimo ir analizės metodai.

Tikslinių grupių diskusijos (angl. *focus group*). Buvo suorganizuotos dvi tikslinių grupių diskusijos. Viena tikslinės grupės diskusija įvyko su verslumą skatinančių priemonių vykdytojų (VŠĮ „Saulėtekio slėnis“, VŠĮ „Versli Lietuva“ ir kt.) atstovais, kita – su projektų dalyvių atstovais⁴. Pirmos diskusijos tikslas buvo išgirsti projektų vykdytojų nuomonę apie praktines projektų įgyvendinimo problemas ir jų sprendimo būdus, bendradarbiavimą su įvairiomis institucijomis ir galimus pasiūlymus dėl pokyčių. Antrosios diskusijos tikslas – išsiaiškinti projektų dalyvių nuomonę apie verslumą skatinančias priemones, nustatyti jiems aktualias sritis ir problemas.

Interviu ciklai. Vertinimo metu buvo atlikti interviu su institucijų, formuojančių ir koordinuojančių jaunimo verslumo skatinimo politiką bei administruojančių jaunimo verslumą skatinančias priemones, atstovais. Siekta išsiaiškinti verslumo skatinimo strateginių dokumentų ir esamų priemonių atsiradimo aplinkybes, problemas, kylančias bendradarbiaujant daugeliui skirtingų institucijų, ir galimus jų sprendimų būdus. Atliktų interviu sąrašas su dalyvių kontaktiniais duomenimis pateikiamas 2 priede.

Apklausos. Buvo vykdomos dvi apklausos internetu: projektų vykdytojų ir projektų dalyvių, pastarojoje atskirai išskiriant mokytojus kaip specifinę tikslinę grupę. Per pirmąją apklausą buvo siekiama nustatyti, kaip projektų vykdytojai vertina esamą paramos jaunimo verslumo skatinimui sistemą, bendradarbiavimą su institucijomis, projektų dalyviais, kokias tobulinimo galimybes išvelgia ir siūlo. Apklausi projektų dalyvius siekta išsiaiškinti, ar vykdomi projektai atitinka jų poreikius, ar tenkina jų kokybę, kaip jų rezultatai panaudojami ateityje. Išsamūs apklausų rezultatai pateikiami 4 priede.

Turinio analizė. Skiriami šie pagrindiniai analizuoti šaltiniai:

- teisės aktai, kuriais reglamentuojamas jaunimo verslumo skatinimo (taip pat atskirai jaunimo ir verslumo) politika ir priemonės (EK dokumentai, nacionaliniai teisės aktai, poįstatyminiai aktai, rekomendacinio pobūdžio dokumentai ir pan.);
- atlikti tyrimai ir studijos jaunimo verslumo srityje (ir Lietuvoje, ir užsienyje);
- priemonių aprašymai.

Užsienio šalių praktikos analizė. Šios analizės tikslas – įvertinti kitų ES šalių patirtį planuojant ir vykdamt verslumo skatinimo veiklas ir iniciatyvas. Detaliai analizuotos šios šalys: Latvija ir Didžioji Britanija.

Projektų atvejų analizė. Šios analizės tikslas buvo nustatyti gerosios ir blogosios praktikos pavyzdžius administruojant ir įgyvendinant projektus, remiantis praktine patirtimi.

³ „ES struktūrinės paramos vertinimas: metodinės gairės“, 2010 m.

⁴ Išsamus sąrašas pateikiamas 3 priede.

II. Esamos situacijos ir aplinkos vertinimas

Šioje ataskaitos dalyje pateikiamas esamos situacijos ir aplinkos bei jų įtakos jaunimo verslumo skatinimo tikslų įgyvendinimui vertinimas. Atliekant politinės, ekonominės, socialinės ir teisinės aplinkos analizę siekiama įvertinti, kaip ir koku mastu ekonominė ir socialinė situacija veikia ar yra veikiamą jaunimo verslumo ir jį skatinančių intervencijų. Vertinimą papildo atliktų tyrimų jaunimo verslumo skatinimo srityje apžvalga. Toliau analizuojama, kaip strateginiuose dokumentuose atsizvelgiama į esamą aplinką ir jos pokyčius bei kokia institucinė aplinka yra susiformavusi.

II.1. PEST analizė

II.1.1. Politinė aplinka

Politinės aplinkos apžvalga siekiama aptarti į jaunimo verslumą ir jo skatinimą nukreiptus politiniu Europos Sąjungos ir Lietuvos lygmeniu priimamus sprendimus ir strategijas. Politinės aplinkos apžvalgą papildo strateginės aplinkos ir strateginio planavimo dokumentų apžvalga, pateikiama II.3. skyriuje.

Politiniu lygmeniu, jaunimo verslumo skatinimas ir plėtojimas Lietuvoje didžiąja dalimi grindžiamas Europos Sąjungos formuluojamomis kryptimis ir gairėmis. Apskritai, vertinant Europos Sąjungoje vyraujančią požiūrį į verslumą, pažymėtina, jog jaunimo verslumui skiriama ypač daug dėmesio. Asmens verslumas kaip savybė priskiriamas prie aštuonių pagrindinių asmeninių kompetencijų, kurias siekiama vystyti Europos Sąjungoje⁵. Tarp pagrindinių jaunimo verslumo skatinimo priešasčių Europos Sąjungos mastu galima paminėti aukštą jaunimo nedarbo lygį. Pagrindiniai Europos Sąjungos dokumentai, kuriais apibrėžiamas jaunimo, jaunimo verslumo ir su juo susijusios politikos įgyvendinimo ir vystymo kryptys, yra:

- Europos Sąjungos jaunimo politikos strategija;
- Europos jaunimo paktas;
- Lisabonos strategija;
- 2020 metų Europos strategija;
- Europos užimtumo strategija;
- Europos Komisijos Jaunimo politikos baltoji knyga;
- Veiksmų planas: Europos programa verslumui;
- Smulkiojo verslo aktas Europai.

Vienas pagrindinių dokumentų, kuriuo iš dalies nusakomos jaunimo verslumo skatinimo kryptys Europos Sąjungos mastu – ES jaunimo strategija⁶. Ja apibrėžiamas jaunimo tarpvalstybinis ir tarpžinybinis bendradarbiavimas 2012–2018 metų laikotarpiu. Strategijoje numatomi du pagrindiniai uždaviniai:

- mokslo ir darbo galimybių jauniems žmonėms didinimas;
- pilietiškumo, socialinės įtraukties ir solidarumo didinimas tarp jaunimo.

Siekiant šių uždavinių numatytos aštuonios veiklos sritys. Viena iš jų tiesiogiai nukreipta į su jaunimo verslumu ir bendrą jaunuolių darbo plėtojimą. Šioje veiklos srityje numatytos šešios strateginio pobūdžio intervencijos, orientuotos į:

- per formalųjį mokymą įgyjamų žinių ir įgūdžių pritaikymą darbo rinkos poreikiams;
- lanksčios darbo rinkos ir darbo santykių poveikį jaunimui;
- profesinio orientavimo ir konsultacijų teikimą;

⁵ 2006 m. gruodžio 18 d. Europos Parlamento ir Tarybos rekomendacija „Dėl bendrųjų visą gyvenimą trunkančio mokymosi gebėjimų“.

⁶ „Assessing practices for using indicators in fields related to youth“, 2011, <http://youth-partnership-eu.coe.int/youth-partnership/documents/EKCYP/Youth_Policy/docs/YP_strategies/Research/ECORYS_Final_Report.pdf>.

- jaunimo mobilumo skatinimą;
- verslumo mokymą;
- kokybiškos praktikos ir pameistrystės skatinimą.

Remiantis Europos Sąjungos strateginiais dokumentais Lietuvoje įgyvendinamos kelios pagrindinės strategijos, nukreiptos į jaunimo verslumo skatinimą. Tarp svarbiausių strateginių dokumentų – Nacionalinė jaunimo politikos 2011–2019 metų plėtros programa⁷, taip pat Nacionalinė jaunimo verslumo ugdymo ir skatinimo 2008–2012 metų programa⁸ – šiuo metu vienas svarbiausių tiesiogiai į jaunimo verslumo skatinimą orientuotų strateginių dokumentų.

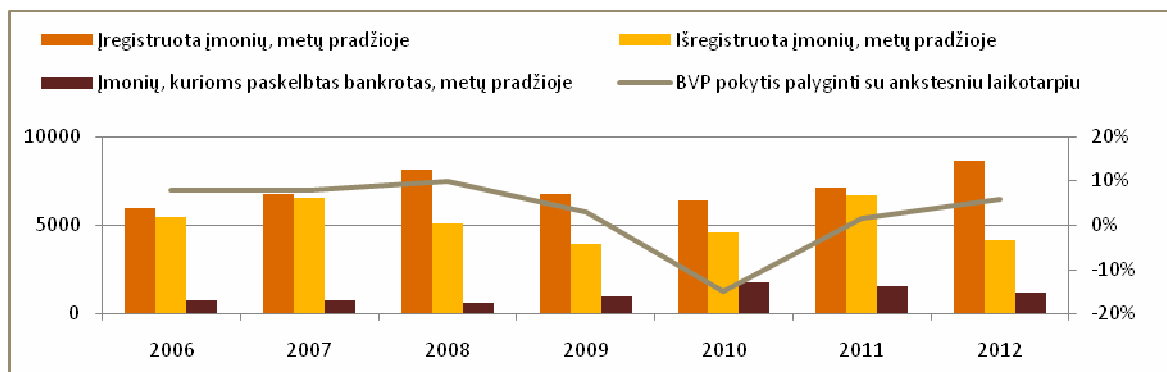
- Lietuvos jaunimo verslumo vystymo ir skatinimo politiką formuoja Europos Sąjungos strateginiai dokumentai.
- Pagrindinis dokumentas, kuriuo nusakoma Lietuvos jaunimo verslumo skatinimo strategija – Nacionalinė jaunimo verslumo ugdymo ir skatinimo 2008–2012 metų programa.
- Reikšmingiausia jaunimo verslumo ugdymo programos lėšų dalis (89,5 proc.) skiriama jaunesiems ūkininkams skatinti.

Jaunimo verslumo ugdymo aktualumas politiniu lygmeniu ypač padidėjo 2012 m. pradžioje Europos Komisijai išreiškus nerimą dėl jaunimo nedarbo lygio Lietuvoje. Jaunimo verslumas kaip vienas iš įvardytos problemos sprendimo būdų pradėtas itin aktualizuoti ir politiniu lygmeniu, ir viešojoje erdvėje. Vienas iš pavyzdžių – Ministro Pirmininko suformuota darbo grupė, kuri parengė pasiūlymų paketą. Jis turėtų trumpojo laikotarpio poveikio priemonėmis efektyviai padidinti jaunimo verslumo ugdymo intensyvumą ir „jaunojo verslo“ plėtros sąlygas.

II.1.2. Ekonominė aplinka

Ekonominės aplinkos analizės tikslas – apžvelgti ūkio ir verslo rodiklius, atspindinčius verslo situacijos dinamiką Lietuvoje. Atsižvelgiant į tai, jog siekiama įvertinti ekonominę aplinką, darančią tiesioginę įtaką jaunimo verslumui, papildomai analizuojami įmonių steigimo ir bankroto rodikliai. Taip pat apžvelgiama vidutinio ir minimalaus mėnesinio darbo užmokesčio dinamika viešajame ir privačiame sektoriuose.

Analizuojant privataus sektoriaus dinamiką atkreiptinas dėmesys į privačių įmonių steigimo mastus ir jų dinamiką. Toliau pateikiamas grafikas, kuriame detalizuojami smulkiojo ir vidutinio verslo įmonių⁹ steigimo, bankroto ir išregistravimo duomenys.

3 paveikslas. Įmonių skaičiaus dinamika Lietuvoje

Šaltinis: Statistikos departamentas.

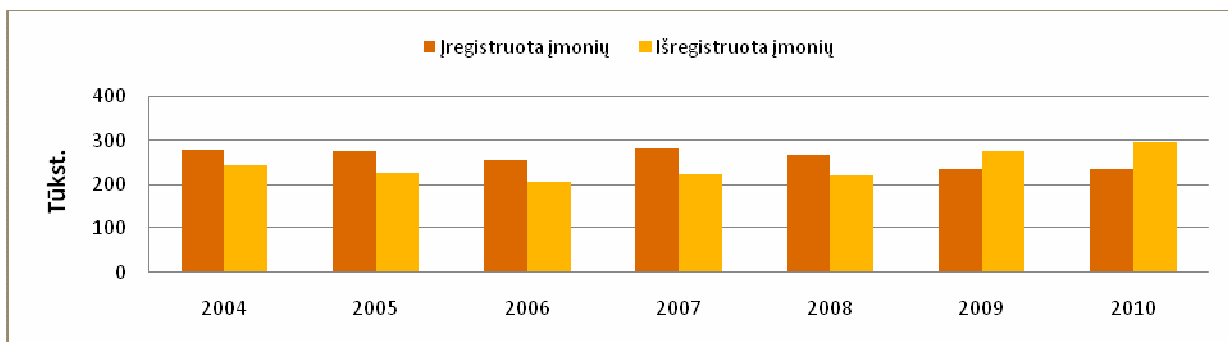
⁷ Nacionalinė jaunimo politikos 2011–2019 metų plėtros programa, Lietuvos Respublikos Vyriausybė, 2010 m. <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=396165&p_query=&p_tr2=2>.

⁸ Nacionalinė jaunimo verslumo ugdymo ir skatinimo 2008–2012 metų programa, Lietuvos Respublikos Vyriausybė, 2008 m. <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=318306&p_query=&p_tr2=>.

⁹ LR statistikos departamento duomenys. Pateikti duomenys apima šiuos juridinius statusus turinčias organizacijas: tikroji ūkinė bendrija, komanditinė ūkinė bendrija, uždaroji akcinė bendrovė, akcinė bendrovė, kooperacijos uždaroji akcinė bendrovė, kooperacijos uždarosios akcinės bendrovės įsteigta uždaroji akcinė bendrovė, kooperacijos įmonė, specialios paskirties akcinė bendrovė, specialios paskirties uždaroji akcinė bendrovė, žemės ūkio bendrovė, kooperatinė bendrovė, individualioji įmonė, individualioji įmonė.

Įmonių įregistravimo mastai Lietuvoje koreliuoja su ekonomikos augimu, atitinkamai išregistruojamų įmonių skaičiaus kaitos tendencijos sutampa su ekonomikos sunkmečiu. Remiantis LR statistikos departamento duomenimis, 2011 m. Lietuvoje buvo įregistruotos 8594 smulkiojo ir vidutinio verslo įmonės (2012 m. pradžios duomenys). Pažymėtina, jog tai didžiausias įsteigtų įmonių skaičius ne tik nagrinėjamoju laikotarpiu, bet ir per visą Nepriklausomos Lietuvos Respublikos istoriją. Atsižvelgiant į LR finansų ministerijos skelbiamas Lietuvos BVP prognozes¹⁰, galima teigti, jog lėtėjant ekonomikos augimo tempams mažės ir steigiamų įmonių skaičius.

Nagrinėjant įmonių steigimo mastus ir jų dinamiką Didžiojoje Britanijoje, pastebėta įregistruojamų įmonių skaičiaus augimo koreliacija su valstybės ekonomine situacija. Toliau pateikiamas įmonių skaičiaus kaitos grafikas 2004–2010 m.¹¹

4 paveikslas. Įmonių skaičiaus dinamika Didžiojoje Britanijoje

Šaltinis: Europos darbo ir gyvenimo sąlygų gerinimo fondo duomenys.

Kaip matoma iš pateikto grafiko, per ekonomikos nuosmukį 2007–2010 m. įregistruotų įmonių mažėjo, o išregistruotų atvirkščiai – daugėjo. 2010 m. įregistruota 45 tūkst. įmonių mažiau negu 2007 m., o išregistruotų įmonių skaičius atitinkamai išaugo net 75 tūkst. Ši statistika dar kartą patvirtina hipotezę, jog įregistruojamų įmonių skaičiaus kaita yra tiesiogiai susijusi su ekonomikos augimu.

Verslininkai, steigdami įmonę, susiduria su sunkumais. Minėtini keli svarbiausi: rasti tinkamus darbuotojus (70,5 proc. respondentų), gauti finansavimą (57,8 proc. respondentų) ir susitvarkyti su teisiniais / valstybiniais / administraciniais reikalavimais (54,6 proc.). Iš atliktos verslininkų apklausos aiškėja pagrindinės su verslo pradžia susijusios problemos, su kuriomis susidūrė verslą jau pradėję asmenys ir, tikėtina, susiduria norintieji pradėti. Nurodytus sunkumus, su kuriais susiduriama steigiant įmonę, galima apibendrinti į tris pagrindinius:

- nepakankama darbuotojų kompetencija;
- finansavimo šaltinių ir galimybių trūkumas;
- teisinių, valstybinių ir administracinių reikalavimų našta.

Finansavimo šaltinių trūkumas yra dažnai formaliai ir neformaliai įvardijama verslo pradžios problema, todėl, siekiant įvertinti šiuo metu veikiančių verslininkų verslo kūrimui reikalingų lėšų šaltinius, galima remtis 2009 m. atlikto smulkiojo ir vidutinio verslo sąlygų Lietuvoje tyrimu¹². Pagrindinis verslo finansavimo šaltinis, kurį nurodė 73,2 proc. respondentų, – asmeninės santaupos, atitinkamai antrojoje ir trečiojoje vietoje – akcinis kapitalas (29 proc. respondentų) ir šeimos ar draugų finansinė parama (17,2 proc. respondentų). Valdžios institucijų teikiamą finansinę paramą verslo pradžia nurodė tik 0,4 proc. respondentų. Atitinkamai galima teigti, jog dauguma pradedančiųjų verslininkų vis dar remiasi asmeninėmis lėšomis pradėdami verslą, o valdžios ir kitų institucijų teikiama parama sudaro tik nedidelę dalį visų verslo finansavimo šaltinių.

Pažymėtina, jog veiksniai, kuriuos dabartiniai verslininkai nurodė kaip labiausiai sunkinančius verslo pradžią, gali būti apibūdinami kaip išoriniai t. y. nulemti ne asmeninių savybių ar jų trūkumo, o išorinės verslo aplinkos. Dėl to svarbu paminėti šiuo metu valstybinių institucijų vykdomas verslo skatinimo iniciatyvas, kuriomis

¹⁰ LR finansų ministerija, <http://www.finmin.lt/web/finmin/aktualus_duomenys/makroekonomika>.

¹¹ Europos darbo ir gyvenimo sąlygų gerinimo fondas, <<http://www.eurofound.europa.eu/pubdocs/2011/753/en/1/EF11753EN.pdf>>.

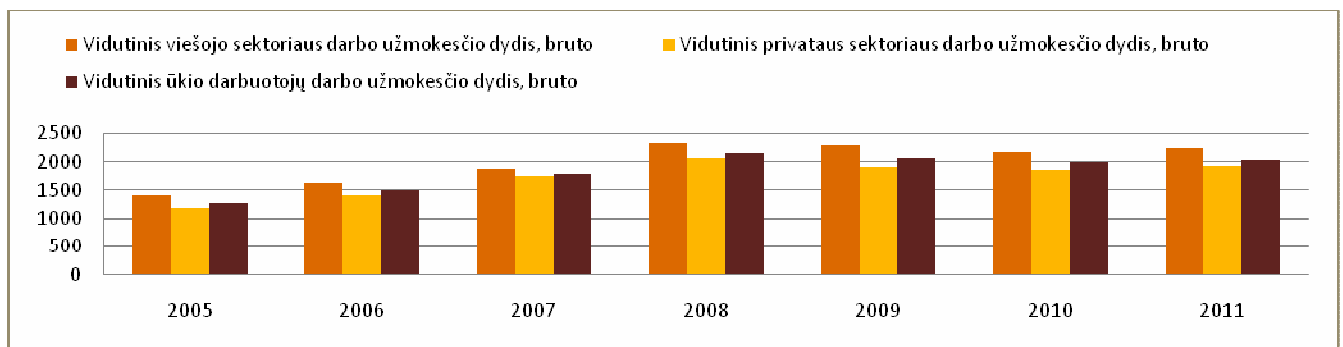
¹² „Smulkiojo ir vidutinio verslo sąlygos“, Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės, 2009 m.

siekiami ir bendrai skatinti verslumą, ir versliam jaunimui padėti įgyvendinti verslo idėjas bei plėtoti jau veikiančių verslą:

- LR ūkio ministerijos ir VŠĮ „Versli Lietuva“ organizuojamų renginių ciklas „Versli Lietuva“, per kuriuos dalijami pirmųjų metų verslo krepšeliai (angl. *vouchers*);
- Lietuvos darbo biržos skiriamos subsidijos darbo vietos steigimui ir subsidijos individualiai veiklai pagal verslo liudijimą;
- 57 kredito unijų konsorciumo, atstovaujamo Lietuvos centrinės kredito unijos, įgyvendinamas projektas „Verslumo skatinimas“, pagal kurį teikiamos paskolos verslui pradėti arba veikiančiam (ne ilgiau kaip vienus metus) plėtoti. Šiuo projektu teikiamoms paskoloms (mikrokreditui) garantijas teikia UAB „Investicijų ir verslo garantijos“;
- Įvairūs pagal „startup“ principą veikiantys projektai, kiti renginiai ir iniciatyvos (reguliariai organizuojami renginiai „*Start up monthly*“, „*Start up weekend*“, studentų akademinis verslumo centras „*Start up space*“).

Analizuojant verslo pradžia aktualią ekonominę aplinką Lietuvoje, ypač svarbu paminėti kelias iniciatyvas, nukreiptas į verslo sąlygų pradedantiems verslininkams gerinimą.

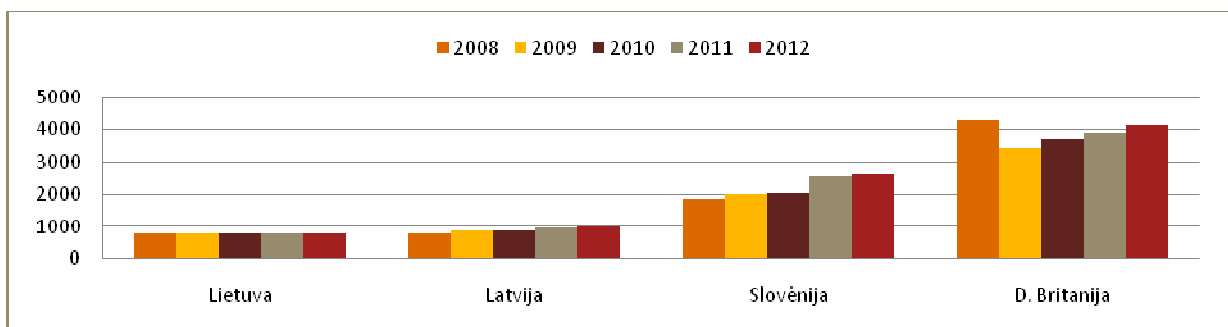
Nuosavo verslo kūrimo patrauklumas gali būti vertinamas pagal potencialų uždarbio (t. y. darbo užmokesčio) dydį. Lietuvos statistikos departamento pateikiami viešojo, privataus ir žemės ūkio sektoriaus vidutiniai darbo užmokesčio dydžiai gerai parodo atlyginimų skirtumus viešajame ir privačiame sektoriuose.

5 paveikslas. Vidutinio mėnesinio darbo užmokesčio dinamika Lietuvoje

Šaltinis: Statistikos departamentas.

Visu analizuojamuoju laikotarpiu matyti aiški darbo užmokesčio pasiskirstymo tendencija – darbo užmokestis viešajame sektoriuje vidutiniškai 13 proc. didesnis už vidutinį atlyginimą privačiame ir 8 proc. – už žemės ūkio sektoriuje. Apskritai, vertinant vidutinio darbo užmokesčio dinamiką, pažymėtina, jog vidutinis darbo užmokesčio kilimas nagrinėjamoju laikotarpiu buvo panašus ir sudarė apie 7 proc. Taip pat atkreiptinas dėmesys, jog visuose nagrinėjamuose sektoriuose išliko vienodos darbo užmokesčio kaitos tendencijos – nuolatinis augimas ir nedidelis smukimas 2008–2010 metais.

6 paveikslas. Minimalusis mėnesinis darbo užmokestis metų pradžioje, bruto

Šaltinis: Europos Komisija.

Taip pat verta atkreipti dėmesį į minimaliojo darbo užmokesčio dydį. Lietuvoje jis yra vienas mažiausių ES. 6 lentelėje pateikti pastarųjų ketverių metų minimaliojo darbo užmokesčio statistiniai duomenys¹³.

Interpretuojant duomenis pažymėtina, kad į oficialią statistiką galimai neįtraukiami šešėlinės ekonomikos atvejai, todėl praktikoje atlyginimų dydis gali skirtis.

Iš pateikto grafiko matyti, kad minimalusis darbo užmokestis Lietuvoje yra mažesnis negu Latvijoje, Slovėnijoje ir Didžiojoje Britanijoje ir nepakito jau ketverius metus (pažymėtina, kad nuo 2012 m. minimalusis mėnesinis atlyginimas Lietuvoje pradamas didinti, pirmąjį žingsnį (pakeliant ribą 50 Lt) žengiant tų pačių metų rugpjūčio mėnesį). Kitose minėtose šalyse jis didėjo kiekvienais metais. Turėdami galvoje šiuos duomenis galime teigti, jog darbo užmokesčio dydis Lietuvoje nėra toks patrauklus norintiesiems kurti nuosavą verslą kaip kitose šalyse. Žinoma, būtina atsižvelgti į santykinį kainų lygį šiose šalyse. Pagal Europos Komisijos pateikiamus duomenis¹⁴, Lietuvoje kainų lygis yra mažiausias iš minėtų šalių, tačiau lyginant perkamosios galios pariteto statistinius duomenis, Lietuva lenkia tik kaimyninę Latviją. Taigi galime daryti išvadą, jog norint skatinti jaunimo verslumą Lietuvoje ir mažinti emigracijos mastus turi būti didinamas minimalusis darbo užmokestis.

- Spartus steigiamų įmonių skaičiaus augimas ir įmonių, kurioms paskelbtos bankroto procedūros, skaičius leidžia teigti, jog sąlygos verslui steigti ir plėtoti Lietuvoje yra palankios.
- Pagrindinis verslo pradžios finansavimo šaltinis – nuosavos santaupos. Todėl galima teigti, jog valstybės ir kitų įstaigų teikiama finansinė parama kuriantiesiems verslą dar nėra paplitusi ir populiari.
- Viešojo sektoriaus vidutinis darbo užmokestis didesnis ir ekonominio sunkmečio laikotarpiu ne toks lankstus negu vidutinis darbo užmokestis privačiame sektoriuje.

II.1.3. Socialinė aplinka

Socialinės aplinkos analizės tikslas – įvertinti makroekonominis ir socialinius rodiklius, atspindinčius jaunimo socialinės grupės dinamiką Lietuvoje. Pagrindiniai nagrinėjami socialinės aplinkos elementai – švietimas, nedarbas ir migracija – leidžia susidaryti bendrą jaunimo ir jį veikiančių socialinių veiksnių paveikslą.

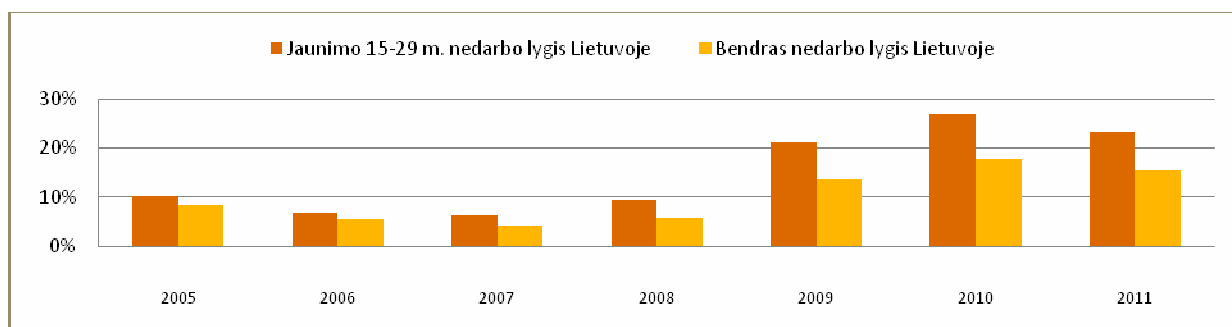
Verslumas ir jam kaip asmens savybei priskiriami bruožai apima platų spektrą aspektų – nuo asmeninių savybių iki visuomenėje susiformavusio požiūrio į verslą, verslumą ir verslininkus. Dėl šios priežasties reikia įvertinti tai, jog jauno žmogaus požiūris į aplinką pradamas formuoti jau vaikystėje, o pirmieji formuojantys asmenys – tėvai. Todėl svarbu atsižvelgti į tai, jog Lietuva iki 1991 m. priklausė Sovietų Sąjungai, o joje vyravo socializmas, buvo skatinamas neigiamas požiūris į kapitalizmą, verslą ir verslumą bendrąja prasme. Nors šiuos veiksnius sudėtinga įvertinti ir sunku konkrečiais dydžiais išreikšti jų daromą įtaką, pažymėtina, jog jie yra ypač svarbūs analizuojant dabartinę jaunimo verslumo situaciją Lietuvoje.

Analizuojant jaunimo situaciją svarbu atsižvelgti į jaunimo užimtumo tendencijas. Šiuo metu darbo rinkoje yra didelis jaunimo nedarbo lygis. Jis ir Lietuvoje, ir visos Europos Sąjungos mastu gerokai didesnis už vidutinį nedarbo lygį. Praėjusiais metais užfiksuotas bendras nedarbo lygio vidurkis Europos Sąjungoje yra 10 proc., o jaunimo nedarbo lygio vidurkis – net 22.1 proc. Toliau pateikiamas grafikas, kuriame pavaizduota jaunimo nedarbo lygio dinamika Lietuvoje.

¹³ Europos Komisijos pateikti duomenys, <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/labour_market/earnings/main_tables>.

¹⁴ Europos Komisijos pateikti duomenys, <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/purchasing_power_parities/data/main_tables>.

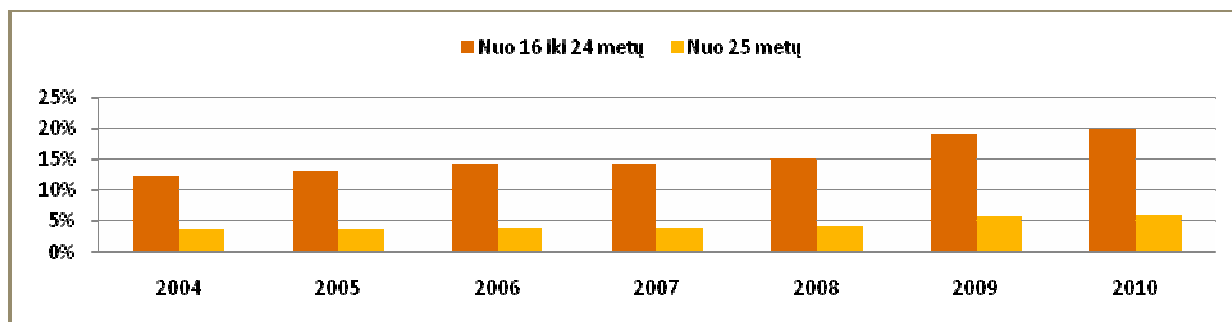

7 paveikslas. Jaunimo nedarbo lygio dinamika

Šaltinis: Statistikos departamentas.

Remiantis LR statistikos departamento pateikiamas duomenimis galima teigti, jog, nors vidutinis atotrūkis tarp jaunimo ir bendro nedarbo lygio Lietuvoje nagrinėjamoju laikotarpiu sudarė beveik 5 procentinius punktus, 2008–2011 m. laikotarpiu šis rodiklis gerokai padidėjo ir sudarė jau 8 procentinius punktus. Todėl galima teigti, jog pastaraisiais metais jaunimo nedarbo lygis didėjo sparčiau negu vidutinis nedarbo lygis Lietuvoje. Nors aukšto jaunimo nedarbo lygio priežastys yra labai nevienalytės, kaip viena svarbiausių priežasčių visu Europos Sąjungos mastu nurodoma reikiamų įgūdžių trūkumas arba turimų įgūdžių neatitiktis darbo rinkos poreikiams¹⁵.

Palyginimui toliau pateikiamas grafikas, kuriame vaizduojama Didžiosios Britanijos jaunimo nedarbo lygio dinamika

8 paveikslas. Didžiosios Britanijos jaunimo nedarbo lygio dinamika

Šaltinis: Didžiosios Britanijos skurdo ir socialinės atskyros statistika, <www.poverty.org.uk>.

Analizuojant pateiktus duomenis pastebėta, kad Didžiojoje Britanijoje jaunimo (16–24 metų) nedarbo lygis ekonominio nuosmukio laikotarpiu taip pat išaugo: nuo 15 proc. 2008 m. iki 20 proc. 2010 m. Tačiau jaunimo nedarbo lygis ir prieš tai keletą metų kilo: nuo 12 proc. 2004 m. iki 15 proc. 2008 m., vadinasi, negalima teigti, jog kylantis jaunimo nedarbo lygis yra vien tik ekonominio nuosmukio padarinys¹⁶. Tarp kitų jaunimo nedarbo lygį veikiančių faktorių minėtina: dideli imigracijos mastai, mažinantys sezoninių darbo vietų skaičių vietos studentams, ir jaunimo turimų kvalifikacijų trūkumas. Pažymėtina, kad nors jaunimo nedarbo lygis Didžiojoje Britanijoje pastaraisiais metais kilo, jaunimas tapo labiau orientuotas į verslumą.

Vertinant jaunimo verslumą veikiančius veiksnius ypač svarbus mokslo t. y. švietimo ir edukacijos aspektas. Verslumo mąstysenos formulavimui didelę įtaką daro tikslingas įgyjamų žinių ir mokymo metodikų pakreipimas siekiant skatinti verslumą. Kaip nurodoma atliktoje verslumo švietimo studijoje¹⁷, verslininkiška mąstysena gali ir turi būti vystoma įdiegiant specifinės krypties ir pobūdžio ugdymą visose jauno asmens formaliojo (pradinio, pagrindinio, vidurinio ir aukštojo) švietimo srityse. Vertinant Lietuvos situaciją švietimo srityje, minėtina orientacija į verslumo skatinimą ir finansinio išprusimo lygio didinimą visuose formaliojo

¹⁵ Europos Sąjungos jaunimo strategija, <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2009:0200:FIN:EN:PDF>>.

¹⁶ Didžiosios Britanijos skurdo ir socialinės atskyros statistika, <<http://www.poverty.org.uk/35/index.shtml>>.

¹⁷ „Entrepreneurship Education at School in Europe: National Strategies, Curricula and Learning Outcomes“, Education, Audiovisual and Culture Executive Agency, 2012 m.

švietimo lygmenyse, kaip nurodyta Valstybinėje švietimo strategijoje 2003–2012 m. Galima išskirti konkrečius į verslumą skatinamą orientuotus veiksmus skirtinguose formaliojo švietimo lygmenyse.

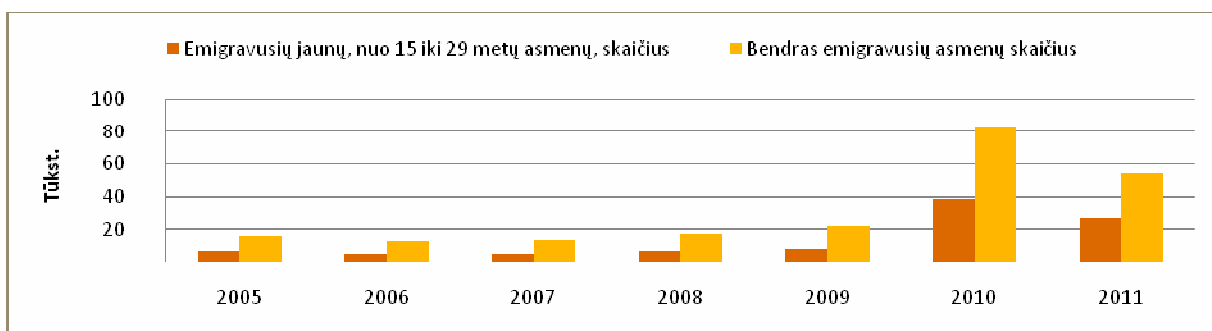
- Pradinis ugdymas (ISCED 1). Lietuvos pradinio ugdymo programoje verslumą skatinimas integruotas tiesiogiai į ugdymo programą arba plėtojamas per integraciją į nekonkrečias verslumui vystyti skirtas programas.
- Pagrindinis ugdymas (ISCED 2). Verslumą integruotas į privalomąsias tikslųjų ir socialinių mokslų pamokas bei specializuotas verslumą pamokas, kurios privalomos visiems mokiniams.
- Vidurinis ugdymas (ISCED 3). Verslumą ugdymas integruotas tiek į privalomas, tiek į pasirenkamas pamokas.

Pažymėtina, jog nors verslumą ugdymas yra visapusiškai įdiegtas Lietuvos pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo sistemoje, tačiau iš trijų kompetencijos sudedamųjų dalių (vertybinės nuostatos, gebėjimai ir žinios) didžiaja dalimi plėtojamos tik dvi – žinios ir gebėjimai. Mąstysenos ir vertybinių nuostatų kaita, nors ir ypač svarbi ugdant verslią asmenybę, nėra aktyviai vykdoma. Todėl galima teigti, jog remiantis šiuo metu mokykloje suteikiamų verslumą ugdyti reikiamų žinių ir gebėjimų aspektu, nėra sudaromos sąlygos visapusiškai skatinti jaunus žmones būti versliais.

Taip pat svarbu įvertinti tai, jog Lietuvoje, kitaip negu daugumoje Europos Sąjungos valstybių¹⁸, mokytojams ir mokiniams suteikiama metodinė ir mokomoji medžiaga, tikslingai orientuota į verslumą ugdymą. Taip pat Lietuva ir Estija išsiskiria tuo, jog verslumą mokymas, jo uždaviniai ir metodinė medžiaga mokytojams įtrauka į nacionalines švietimo programas. Šiuo atžvilgiu galima teigti, jog Lietuva turi vieną pažangiausių ir labiausiai išplėtotų formaliojo švietimo verslumą ugdymo sistemų Europoje. Kita vertus, svarbu paminėti, jog, nors formaliojo švietimo sistemoje įdiegtas verslumą ugdymo modelis yra laikomas pažangiu, Lietuva gerokai atsilieka neformaliojo ugdymo srityje.

Kitas svarbus aspektas – verslumą ugdymas aukštesniame švietimo lygmenyje – aukštosiose mokyklose. Šiuo metu profesinio ugdymo institucijos sėkmingai įgyvendina verslumą mokymo programas visose specialybose, tuo tarpu aukštosiose mokyklose ši praktika netaikoma. Tokiu būdu prarandama galimybė ugdyti verslumą gebėjimus juos siejant jau su konkrečia studento pasirinkta specialybe.

Vertinant jaunų žmonių verslumą veikiančius veiksmus, svarbu atkreipti dėmesį į emigracijos mastus valstybėje. Toliau pateikiamas grafikas, kuriame detalizuojami pastarojo laikotarpio emigracijos mastai.

9 paveikslas. Emigravusių asmenų skaičius

Šaltinis: Statistikos departamentas.

Galima teigti, jog vidutiniškai 42 proc. visų emigruojančių asmenų sudaro jaunimas. Jaunimo emigracijos mastus sugretinus su 3 paveiksle pateiktu grafiku, kuriame detalizuojama jaunimo nedarbo lygio dinamika, matyti, jog jaunimo (ir bendri) emigracijos mastai gerokai išaugo, kai padidėjo nedarbo lygis. Todėl galima teigti, jog jaunimo emigracija į užsienį gali būti siejama su nedarbo lygiu Lietuvoje, o jaunuoliai į užsienį vyksta siekdami susirasti darbą.

Remiantis LR statistikos departamento 2009 m. atliktu smulkiojo ir vidutinio verslo sąlygų tyrimu¹⁹, galima teigti, jog pagrindinis veiksnys, paskatinęs šiuo metu verslu užsiimančius asmenis pradėti savo verslą – noras

¹⁸ Išskyrus Kiprą, Ispaniją, Airiją, Švediją, Estiją, Lenkiją, Belgiją ir Angliją (Velso grafystę).

¹⁹ „Smulkiojo ir vidutinio verslo sąlygos“, Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės, 2009 m.

būti savo paties šeiminingu (88,7 proc. respondentų). Atitinkamai antroje ir trečioje vietoje buvo nurodyta: noras užsidirbti daugiau pinigų (83,1 proc. respondentų) ir noras pragyventi iš mėgstamo užsiėmimo (76,8 proc. respondentų). Vadinasi, galima teigti, jog vienos svarbiausių nuosavo verslo kūrimą lemiančių asmeninių ambicijų yra nepriklausomybė, materialinė gerovė ir savirealizacija. Tokia situacija rodo, jog samdomą darbą dirbantys asmenys turi mažiau galimybių susikurti juos tenkinančią materialinę gerovę ir realizuoti savo pomėgius.

II.1.4. Teisinė aplinka

Teisinės aplinkos analizė didžiąja dalimi nukreipta į verslo steigimo ir vystymo sąlygų Lietuvoje analizę Europos Sąjungos ir pasaulio kontekste. Verslo vystymo ir verslo steigimo sąlygų rodikliai leidžia bendrai įvertinti teisinės aplinkos Lietuvoje palankumą jaunų verslininkų verslui.

Pasaulio banko kiekvienais metais skelbiamais verslo sąlygų sudėtingumo duomenimis, Lietuva 2011 m., verslo pradėjimo paprastumo reitinge užėmė 101 vietą iš 183 galimų²⁰. Įmonei steigti reikalingos 6 procedūros, kurias atlikti trunka 22 dienas. Nors verslui steigti reikalingų procedūrų skaičius Lietuvoje atitinka Europos Sąjungos valstybių vidurkį, pažymėtina, jog ES valstybėse pirmauja Slovėnija – 2 procedūros, joje vidutiniškai verslo steigimas trunka 14 dienų, o šioje srityje pirmaujančioje Belgijoje – 4 dienas. Lietuvos pažanga šioje srityje stabili nuo 2010 m. – reikalaujamų procedūrų skaičius sumažėjo viena, o steigimo trukmė sutrumpėjo šešiomis dienomis. Nors Europos Sąjungos kontekste verslo steigimo ir pradžios sąlygas galima apibūdinti kaip vidutiniškas, tačiau pasauliniame kontekste Lietuva dar gerokai atsilieka nuo šios srities lyderės – Naujosios Zelandijos. Joje verslui steigti reikalinga viena procedūra, o visas procesas trunka 1 dieną.

Lietuvos teisinė verslo vystymo aplinka Pasaulio banko tyrime „Doing business 2012“ įvertinta 27 vieta iš 183 valstybių. Tarp Europos Sąjungos valstybių pirmauja Danija (5 vieta). Tačiau pažymėtina, jog Lietuva gerokai lenkia tokias išsivysčiusias valstybes kaip Liuksemburgas (50 vieta) ir Prancūzija (29 vieta).

- Verslo vystymo sąlygos Lietuvoje vertinamos kaip lenkiančios net išsivysčiusias Europos Sąjungos valstybes – Liuksemburgą ir Prancūziją.
- Verslo steigimo sąlygos pasaulio lygmeniu vidutiniškos, Lietuva gerokai atsilieka nuo šioje srityje pirmaujančios Naujosios Zelandijos, kurioje sudarytos sąlygos įsteigti įmonę per 1 dieną.

Apibendrinimas

Apibendrinant verslumo skatinimo aplinkos analizę galima skirstyti pagal jau išskirtas dvi verslumo skatinimo modelyje aptartas pagrindines verslumo skatinimo kryptis:

- verslumo ugdytas per švietimą ir motyvavimą;
- verslumo skatinimas per specifinę pagalbą pačiam verslui ir verslo sąlygų gerinimą.

Nors skatinant verslumą ir ypač įgyvendinant priemones, nukreiptas pirmąją kryptimi, veiklos didele dalimi pozicionuojamos į jaunimą, veikia ir daugiau kompleksinių priemonių, skirtų visoms amžiaus grupėms.

II.2. Jaunimo verslumo skatinimo tyrimai ir jų rezultatai

Šios vertinimo dalies tikslas – išanalizuoti esamą patirtį vertinant jaunimo verslumo sritį, kuri padėtų suprasti vyraujančias pasaulines tendencijas jaunimo verslumo tyrimų srityje, struktūrinti ir papildyti atliekamą vertinimą užsienyje naudojamais tyrimo metodais ir suteiktų kitos naudingos informacijos, padedančios geriau suprasti ir interpretuoti atliekant vertinimą surinktą informaciją. Svarbiausias tyrimų apžvalgos vertinimo objektas – tarptautiniai tyrimai, leidžiantys nustatyti svarbiausias tarptautinių tyrimų jaunimo verslumo skatinimo srityje tendencijas ir Lietuvos santykinę padėtį kitų šalių atžvilgiu.

Pagrindinėje vertinimo dalyje pristatomos tik svarbiausios išvalgos, o detali jaunimo verslumo tyrimų analizė su grafinėmis iliustracijomis pateikta 6 priede „Atliktų tyrimų apžvalga“.

²⁰ „Doing Business: Doing business in a more transparent world“, Pasaulio bankas, 2012 m.

Nors išsamių tarptautinių tyrimų jaunimo verslumo tematika nedaug, svarbiausiuose iš jų pristatoma ir Lietuva. Toliau pateikiamoje analizėje pristatyti šie tyrimai ir svarbiausi Lietuvos rodikliai. Analizėje palyginimui daugelyje sričių papildomai pateikiami Didžiosios Britanijos, Latvijos ir Slovėnijos vertinimo rodikliai. Pirmosios dvi šalys pasirinktos išplečiant gerosios praktikos pavyzdžių analizę, pateiktą šio vertinimo pabaigoje, o Slovėnija vertinama kaip valstybė, panaši į Lietuvą savo politine ir istorine patirtimi, be to, ji – viena iš Vidurio ir Rytų Europos regiono lyderių.

Nacionalinio lygmens tyrimai nepristatomi, nes yra nepakankami ir kiekybiniai, ir kokybiniai atžvilgiu. Vienintelė nacionaliniu lygmeniu atlikta analizė buvo parengta 2009 m. Jaunimo reikalų departamento prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos užsakymu – „Jaunimo verslumo situacijos tyrimas: esama padėtis ir geroji praktika, 2009“. Tyrimą atlikto VŠĮ „Nacionalinės plėtros institutas“. Buvo siekiama išanalizuoti sėkmingus jaunimo verslumo skatinimo pavyzdžius Lietuvoje ir užsienyje bei pateikti rekomendacijas savivaldybėms. Atliekant šį tyrimą nebuvo vertintos jaunimo preferencijos (apklausti tik su jaunimu dirbantys asmenys), taip pat iš esmės neanalizuota jaunimo verslumo raida ir jos tendencijos.

II.2.1. Globalus verslumo stebėjimo tyrimas (GEM)

Globalus verslumo stebėjimo tyrimas (angl. *Global entrepreneurship monitoring*)²¹ – vienas didžiausių ir svarbiausių verslo tyrimų pasaulyje. Jis leidžia nustatyti verslumo skatinimo aplinkos tendencijas ir jas palyginti globaliu mastu. Ši studija atliekama nuo 1999 metų. 2011 m. studija apėmė beveik visas pasaulio valstybes, įskaitant ir Lietuvą.

Nagrinėjamas tyrimas itin reikšmingas dėl to, jog rezultatai gali būti skirstomi pagal amžiaus grupes. Deja, šiuo metu specializuoti duomenys apie Lietuvą nėra pateikiami, prieinama tik bendroji ataskaita, kurioje pristatoma mažiau detalizuota informacija. Atliekant tyrimą telefonu apklausiami gyventojai ir ekspertai. Lietuvoje buvo apklausti 2003 gyventojai ir 36 ekspertai.

Surinkti duomenys rodo, kad Lietuva yra artima į veiklos efektyvumą orientuotų (naudojami efektyvūs gamybos būdai, didinant produktyvumą ir mažinant kaštus, siekiama masto ekonomijos efekto, vyrauja didelės įmonės, rinkos nišas užima smulkios ir vidutinės įmonės) šalių vidurkiui, su palyginti aukštu ankstyvosios stadijos verslumo veiklos rodikliu (11,3 proc.). Tyrimo ataskaitoje pažymima, kad, nepaisant ekonominio vystymosi fazės, daugelyje šalių didžiausiu ankstyvosios stadijos verslumo rodikliu pasižymi 25–34 m. ir 35–44 m. amžiaus grupė. Tačiau Lietuvoje, kartu su Bosnija ir Hercegovina bei Panama, didelis pradedančiųjų verslininkų skaičius fiksuojamas dar ankstesnėje (18–24 m.) amžiaus kategorijoje.

Vertinant išitraukimo į ankstyvosios stadijos verslias veiklas priežastis galima teigti, kad Lietuvoje dažnesnis verslumas siekiant pasinaudoti galimybėmis (angl. *opportunity based*) – 47,2 proc. negu iš būtinybės (angl. *necessity based*) – 28,4 proc.; dėl galimybių į verslias veiklas išitraukia 49 proc. vyrų ir 44 proc. moterų, iš būtinybės – 29 proc. vyrų ir 27 proc. moterų.

II.2.2. „Flash verslumo eurobarometras“ - „Verslumas ES ir už jos ribų“

Verslumo apklausa „Flash verslumo eurobarometras“ – reguliariai atliekama Europos Komisijos iniciatyva. Ji padeda palyginti Europos Sąjungos šalių narių gyventojų nuomonę ir požiūrį į verslumą ir savarankišką darbą. Rezultatai lyginami ir su ne Europos Sąjungos šalimis, ypač JAV. Paskutinė apklausa atlikta 2009 m., ji apėmė 36 ES valstybės nares, taip pat JAV, Islandiją, Norvegiją, Kroatiją, Turkiją, Šveicariją, Kiniją, Japoniją ir Pietų Korėją. Buvo apklausta 26 tūkst. atsitiktine tvarka atrinktų respondentų, kuriems daugiau kaip 15 metų²².

Vienas svarbiausių tyrimo tikslų – nustatyti, kokia proporcija ES šalių narių gyventojų labiau nori būti samdomi darbuotojai ir kokia dalis nori patys sau susikurti darbo vietą. Pažymėtina, kad Lietuvoje, kaip ir Latvijoje ir Didžiojoje Britanijoje, visuomenės dalies, norinčios susikurti darbo vietą, pokytis koreliuoja su ekonominės gerovės pokyčiais: didžiausio ekonominio pakilimo laikotarpiu daugiausia žmonių norėjo tapti samdomais darbuotojais ir neprisiimti iniciatyvos bei rizikos sukurti darbo vietą patys sau ar aplinkiniams.

Atliekant tyrimą jau pradėję verslą asmenys buvo klausiami, kokia priežastis juos paskatino imtis verslo, – tirta, ar verslas buvo plėtojamas labiau iš būtinybės ar labiau dėl galimybių. Lietuvoje 57,9 proc. apklaustųjų verslo

²¹ GEM (2012): Global Entrepreneurship Monitor 2011 Extended Report, Babson College, United States; Universidad del Desarrollo, Chile; Universiti Tun Abdul Razak, Malaysia; London Business School, United Kingdom.

²² „Entrepreneurship in the EU and beyond“, Gallup / Directorate – General Enterprise and Industry, 2010 m. (2009 m. duomenys).

pradžią siejo su galimybėmis ir 30,5 proc. – su būtinybe (abi priežastys verslą pradėti paskatino 6,5 proc. respondentų). Šie rodikliai iš esmės atitinka ES-27 šalių vidurkį, atitinkamai 55,2 proc. ir 27,6 proc. respondentų. Lyginant šiuos rodiklius su anksčiau pristatyto tyrimo (GEM) rezultatais, pažymėtina, jog santykinė priežasčių proporcija abiejuose tyrimuose yra panaši, o tai patvirtina atliktų tyrimų objektyvumą.

Tyrimė, nagrinėjant didžiausias baimes pradėti verslą, Lietuva taip pat neišsiskiria iš bendro Europos Sąjungos konteksto. Kaip ir visoje Europoje, taip ir Lietuvoje didžiausia bankroto baimė: kaip svarbiausią priežastį bankrotą Lietuvoje įvardijo 28,7 proc., ES-27 – 27,7 proc. respondentų. Beje, nesėkmės baimės rodiklis buvo vertintas ir anksčiau aprašytame GEM tyrimė. Dėl skirtingų tyrimų metodologijų šių tyrimų rezultatų negalima tiesiogiai lyginti, tačiau pažymėtina, jog GEM tyrimė Lietuvos rodiklis šioje kategorijoje yra kur kas geresnis ir iš esmės atitinka Europos Sąjungos vidurkį.

Nors atliekant eurobarometro tyrimą respondentai skirstomi pagal amžiaus grupes, iš paskutiniojo 2009 m. atlikto tyrimo Lietuvai skirta analitinė ataskaita neparengta, todėl duomenys pagal amžiaus grupes nėra išskirti. Pagal 2007 m. atliktą „Flash verslumo eurobarometro“ tyrimo ataskaitą Lietuvai išskiriami šie aspektai:

- santykinė jaunų verslininkų dalis (iki 30 metų amžiaus) yra viena didžiausių visoje Europoje (didesnė dalis tik Latvijoje), o vyresnių verslininkų dalis (daugiau kaip 55 metų amžiaus) yra viena mažiausių Europoje.
- Lietuvoje itin maža antros kartos verslininkų ir verslininkų su aukštuoju išsilavinimu dalis.

Apibendrinimas

Toliau pateikiamas pristatytuose tyrimuose su jaunimo verslumu susijusių Lietuvos tendencijų apibendrinimas.

- Lietuvoje ypač aukštas ankstyvosios stadijos verslumo lygis yra pačioje jauniausioje vertinamoje kategorijoje (18–24 m.). Šioje amžiaus kategorijoje ankstyvosios stadijos verslumo lygis yra aukščiausias tarp Europos Sąjungos šalių (kito tyrimo duomenimis, verslininkų iki 30 metų amžiaus rodiklis Lietuvoje nusileidžia tik Latvijai). Tačiau tie patys tyrimai atskleidžia verslumo problemas, į kurias turėtų būti atsižvelgiama rengiant priemones: imtis verslo trukdančios baimės, nepakankamai aukštas verslininkų išsilavinimas, nepakankamas aukštą pridėtinę vertę kuriančių verslų steigimas.
- Tyrimai atskleidė, jog asmenys tiesiogiai veikiami ekonominių ciklų ir, atsižvelgiant į ciklo fazę, jie skirtingai teikia pirmenybę samdomam darbui ar darbo vietos sau sukūrimui. Tai dar kartą įrodo, jog ekonomikos cikliškumas (ekonominis veiksnys) veikia verslumo lygį.
- Tarp svarbiausių priežasčių, dėl kurių nesiimama verslo, Lietuvoje išskirtos bankroto ir asmeninės nesėkmės baimė. Į šias baimes tiesiogiai turėtų būti atsižvelgiama planuojant ir rengiant priemones, skirtas ugdyti jaunimo verslumą.

Nors jaunimo verslumo ir verslo aplinkos tyrimų nėra daug, jų kokybė ir išsamumas yra gana aukšto lygio. Koreliacija tarp skirtingais tyrimais gautų duomenų rodo šių tyrimų objektyvumą ir pagrįstumą.

Pagrindiniai tyrimų metodologijos iššūkiai yra svarbūs ir šiai vertinimo ataskaitai. Pirmiausia jie siejasi su pačia jaunimo verslumo samprata ir jos kompleksiskumu. Viena vertus, stengiamasi verslumo raidos tendencijas vertinti per verslo kūrimo ir vystymo prizmę (įmonių skaičius, ketinimai imtis verslo, verslo plėtojimo baimės ir rizikos), antra vertus, mėginama įvertinti ir kitas verslumo taikymo aplinkybes, netiesiogiai susijusias su verslo vystymu, bet užtikrinančias ir asmeninės, ir socialinės pridėtinės vertės kūrimą (interverslumas įmonių viduje, socialinis verslumas ir pan.). Tokia takoskyra žymi ir tyrimų objektyvumo tendencijų kaitą – kuo labiau stengiamasi įvertinti verslumą plačiąja samprata, tuo labiau mažėja išvadų ir teiginių pagrįstumas, remiamasi ne išmatuojamais rodikliais, o prielaidomis.

Nesant reguliariai atliekamų nacionalinių jaunimo verslumo stebėsenos tyrimų, kuriuose atsispindėtų šalies specifika (mokestinė ir verslo vystymo aplinka, demografiniai ir kultūriniai aspektai), sunku nustatyti svarbiausių jaunimo verslumo rodiklių (tokių kaip itin didelis verslumo lygis amžiaus kategorijoje nuo 18 iki 24 m.) priežastingumą ir galimas jaunimo verslumo raidos tendencijas.

II.3. Strateginių dokumentų apžvalga

Analizuojant į jaunimą ir verslumo skatinimą nukreiptus strateginio planavimo dokumentus aiškiai išskirtinos dvi pagrindinės dokumentų rūšys – nacionalinio lygmens ir ES lygmens dokumentai. Toliau pateikiama svarbiausių abiejų lygmenų strateginių dokumentų, didžiąja dalimi formuojančių šiuo metu įgyvendinamą politiką jaunimo verslumo srityje, apžvalga. Pažymėtina, kad šioje dalyje nagrinėjami tik tiksliniai su jaunimo verslumu tiesiogines sąsajas turintys dokumentai, o platesnis strateginio planavimo kontekstas pateiktas II.1 skyriuje PEST analizė.

2 lentelė. Svarbiausi nacionalinio ir Europos lygmens strateginiai dokumentai

Dokumento pavadinimas	Institucija	Metai	Dokumento esmė
Europos lygmens strategijos			
Veiksmų planas: Europos programa verslumui (angl. „ <i>Action Plan: The European agenda for Entrepreneurship</i> “)	Europos Komisija	2004	Tai vienas svarbiausių Europos Komisijos parengtų strateginių dokumentų, skirtų verslumui. Čia išskiriami svarbiausi strateginiai tikslai ir veiksmai, aptariamose visose verslumo ugdymo srityse nuo motyvavimo iki verslo plėtros.
Smulkią verslo aktas Europai (angl. „ <i>Small Business Act for Europe</i> “)	Europos Komisija	2008	Dokumente išskiriama smulkią verslo svarba Europos plėtrai, taip pat pabrėžiamas verslumo ugdymas kaip vienas svarbiausių smulkią verslo plėtros veiksmų.
Europa 2020 – pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo ES strategija (angl. „ <i>EUROPE 2020: A strategy for smart, sustainable and inclusive growth</i> “)	Europos Komisija	2010	Bendro pobūdžio dokumentas, atspindintis svarbiausias ES vystymosi kryptis iki 2020 metų. Dokumente verslumui skiriama palyginti daug dėmesio.
Nacionalinio lygmens strategijos			
Ekonominio raštingumo ir verslumo ugdymo strategija	Švietimo ir mokslo ministerija	2004	Dokumente išskiriamos veiklos, skirtos per švietimo programą ugdyti mokinių verslumą ir ekonominę užimtumą. Dokumente taip pat pateikiama aktuali tiriamoji medžiaga apie situaciją švietimo sistemoje. Nors dokumentas parengtas 2004 m., surinkti duomenys yra kokybiški, o problematika iš esmės nepakitusi.
2008–2012 m. jaunimo verslumo ugdymo ir skatinimo programa	Lietuvos Respublikos Vyriausybė	2008	Dokumente numatyti verslumo skatinimo prioritetai, priemonės ir joms skirtų lėšų poreikis. Pagrindinės atsakingos institucijos: JRD ir ministerijos.
Lietuvos inovacijų 2010–2020 metų strategija	Lietuvos Respublikos Vyriausybė / Ūkio ministerija	2010	Dokumente daugiausia aptariamas mokslo ir verslo bendradarbiavimas, MTEP, MTTP veiklų skatinimas, tačiau daug dėmesio skiriama ir verslumo ugdymui, ypač jaunų tyrėjų.
Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“	Lietuvos Respublikos Vyriausybė	2011	Nors dokumentas yra bendro pobūdžio, apibrėžiant jo tikslus verslumo ugdymui skiriama palyginti daug dėmesio.
Nacionalinė pažangos	Lietuvos Respublikos	2012	Nacionalinėje pažangos programoje išskiriami nacionaliniai plėtros prioritetai naujai ES

Dokumento pavadinimas	Institucija	Metai	Dokumento esmė
programa	Vyriausybė		paramos finansavimo perspektyvai – 2014–2020 m.
Nacionalinė jaunimo politikos 2011–2019 metų plėtros programa	Lietuvos Respublikos Vyriausybė	2010	Verslumo skatinimas išskiriamas plačioje kompleksinėje daugelį jaunimo politikos sričių apimančioje programoje.

Šaltinis: sudaryta autorių.

Svarbiausi Europos Sąjungos kontekste pabrėžiami verslumo skatinimo nuostatai kyla iš ES strategijos²³. Vienas svarbiausių ES strateginių dokumentų jaunimo verslumo skatinimo srityje yra „Veiksmų planas: Europos programa verslumui“. Šiame dokumente, kaip ir kituose ES dokumentuose, labiausiai pabrėžiama problema – struktūrinis atsilikimas nuo Jungtinių Amerikos Valstijų, verslo kūrimo iniciatyvos, verslumo, sparčios naujų įmonių plėtros srityse²⁴. Dokumente išskiriami svarbiausi strateginiai tikslai ir veiksmai, aptariamąs visos verslumo ugdymo sritys nuo motyvavimo iki verslo plėtros.

2006 m. parengtoje šio veiksmų plano įgyvendinimo ataskaitoje teigiama, kad veiksmų plano nuostatos yra iš esmės įgyvendintos ar įgyvendinamos²⁵. Pažymima, kad įgyvendinta 90 proc. numatytų įgyvendinti konkrečių priemonių. Toliau pateikiami pagal veiksmų plane išskirtas penkias svarbiausias strategines kryptis susisteminti svarbiausi iki 2006 m. pasiekti rezultatai.

3 lentelė. Svarbiausi pasiekti verslumo veiksmų plano rezultatai (2006 m.)

Strateginė kryptis	Rezultatai
Ugdyti verslią mąstyseną	Parengtos rekomendacijos šalims narėms, surengti aukščiausio lygio susitikimai. Ypač daug dėmesio skirta mokamųjų bendrovių populiarinimui visoje Europoje. Suplanuotos ir patvirtintos mokymosi visą gyvenimą programos, tokios kaip „Veiklus jaunimas“.
Skatinti daugiau žmonių tapti verslininkais	Parengtos studijos siekiant nustatyti, kaip efektyviausiai mažinti verslo nesėkmės baimės veiksnio įtaką, pateiktos atitinkamos rekomendacijos. Taip pat parengtos rekomendacijos dėl skaidraus verslo plėtros, mažinant administracinę našta ir supaprastinant verslo reguliavimą.
Didinti verslininkų pasirengimą konkuruoti ir auginti verslą	Parengtos rekomendacijos, kaip į verslą įtraukti daugiau moterų ir etninių mažumų atstovų. Sukurta tarptautinių verslo partnerių paieškos sistema. Pradėtas plėtoti Europos verslo klasterių žemėlapis.
Užtikrinti verslo finansavimą	Buvo surinkti gerosios praktikos verslo pradžios finansavimo pavyzdžiai iš šalių narių, taip pat parengtos ir pradėtos vykdyti verslo finansavimo programos, tokios kaip JAREMIÉ. Taip pat buvo parengtos ir kitos analizės, susijusios su mokestiniu reguliavimu, įstatymine aplinka, pateiktos su tuo susijusios rekomendacijos.
Kurti smulkioms ir vidutinėms įmonėms palankesnes teisinio reguliavimo ir administravimo sistemas	Surengtos įvairaus lygmens tarpinstitucinės, tarptautinės konferencijos, darbo grupės. Bendradarbiaujant su smulkiojo ir vidutinio verslo asociacijomis buvo nustatytos svarbiausios administracinio reguliavimo problemos. Įgyvendinta tarptautinio apmokestinimo sistemos reforma – šalyse narėse veikiančioms įmonėms suteiktos palankesnės dvigubo apmokestinimo netaikymo pridėtinės vertės mokesčio galimybės.

Šaltinis: sudaryta autorių, remiantis „Veiksmų planas: Europos programa verslumui“ vykdymo ataskaita (2006 m.).

Nors veiksmų planas įgyvendintas prieš daugiau negu šešerius metus, nacionaliniu lygmeniu konkrečios jame numatytos nuostatos įgyvendinamos kur kas ilgiau. Galima teigti, jog šis veiksmų planas ir jame nustatyti prioritetai Lietuvą palietė gana plačiu mastu. Šalis aktyviai naudojosi naujai sukurtomis priemonėmis (Jaunimo iniciatyvų rėmimo programa „Veiklus jaunimas“, finansinės inžinerijos įrankiu „Verslumo skatinimo fondas“,

²³ ES struktūrinės ekonomikos reformos strategija buvo numatyta Lisabonos Europos Vadovų Taryboje 2000 m. kovą.

²⁴ Komunikatas „Action Plan: The European agenda for Entrepreneurship“, Europos Komisija, 2004 m.

²⁵ Komisijos darbinis dokumentas „Report on the implementation of the Entrepreneurship Action Plan“, Europos Komisija, 2006 m.

įgyvendinamu JEREMIE iniciatyva), siekta struktūrinių reformų svarbiausiose strategijoje išskirtose srityse, taip pat pagerėjo tarptautinės prekybos ir bendradarbiavimo galimybės. Visa tai prisidėjo ir prie verslumo lygio Lietuvoje didėjimo.

Kitas svarbus ES dokumentas, labai susijęs su verslumo skatinimu, yra „Smulkiojo verslo aktas Europai“²⁶. Šiame dokumente atsispindi tos pačios su verslumu susijusios nuostatos kaip ir verslumo skatinimo plane, tačiau čia jos pateikiamos platesniame smulkiojo verslo plėtros kontekste. „Smulkiojo verslo akte Europai“ nustatyta 10 principų, kuriuos būtina priimti aukščiausiu politiniu lygmeniu, ir konkrečios priemonės, turinčios užtikrinti palankesnes sąlygas mažosioms įmonėms.

„Smulkiojo verslo akte Europai“ numatyti principai²⁷:

- sukurti aplinką, kurioje verslas (ypač šeimos verslas) galėtų klestėti;
- užtikrinti, kad sąžiningiems verslininkams, kurie patyrė nesėkmę, būtų suteikta antra galimybė;
- formuojant politiką vadovautis principu „pradėk nuo mažo“ („Think small first“);
- užtikrinti, kad viešojo administravimo institucijos savo veikloje atsižvelgtų į MVĮ poreikius;
- viešosios politikos priemonės pritaikyti MVĮ poreikiams: palengvinti MVĮ dalyvavimą viešuosiuose pirkimuose ir sudaryti palankesnes sąlygas MVĮ gauti valstybės pagalbą;
- palengvinti MVĮ sąlygas gauti finansavimą ir gerinti verslo teisinę aplinką, užtikrinant, kad įmonių tarpusavio atsiskaitymai vyktų laiku;
- padėti MVĮ gauti daugiau naudos iš bendrosios rinkos teikiamų galimybių;
- skatinti MVĮ tobulinti įgūdžius ir diegti visų formų inovacijas;
- skatinti MVĮ pasinaudoti besikeičiančios aplinkos iššūkių teikiamomis galimybėmis;
- paraginti MVĮ naudotis rinkų, esančių už ES ribų, augimo teikiamomis galimybėmis.

2011 m. vasarį pristatytoje „Smulkiojo verslo akto Europai“ įgyvendinamumo ataskaitoje pažymima, kad principiniai strateginiame dokumente numatyti nuostatai yra įgyvendinami. Taip pat išskiriamos veiklos, kurias įgyvendino konkrečios šalys narės. Lietuvoje iki nurodyto laikotarpio įgyvendintos šios strategines nuostatas padedančios įgyvendinti veiklos²⁸:

- parengtos ir įgyvendinamos verslo paskolų garantinės schemos;
- įgyvendinama mikrokreditavimo programa;
- parengta elektroninė prieiga anglų kalba, skirta užsienio šalių gyventojams, norintiems vystyti verslą Lietuvoje;
- įgyvendinamos finansinės paramos priemonės tarptautiniu mastu veiklą plėtojantiems verslams.

Remiantis minėtais ES strateginiais dokumentais Lietuvoje įgyvendinamos kelios pagrindinės strategijos, nukreiptos į jaunimo verslumo skatinimą. Vienas iš tokių dokumentų – Nacionalinė jaunimo politikos 2011–2019 metų plėtros programa²⁹. Nors programoje numatyti penki strateginiai tikslai, jaunimo verslumui skatinti skirtas tik vienas jų: „įvairaus jaunimo poreikius atitinkančią socialinės apsaugos, švietimo ir sveikatos sistemų plėtrą, užtikrinimas“. Pirmas šiam tikslui įgyvendinti numatytas uždavinys – užtikrinti geresnes jaunimo užimtumo galimybes – skatinti ekonominį ir socialinį verslumą, sudaryti palankias sąlygas jauniems žmonėms aktyviai dalyvauti darbo rinkoje, derinti šeimos ir darbo įsipareigojimus – tiesiogiai susijęs su jaunimo verslumo vystymu ir skatinimu. Pirmoji priemonė numatyta uždaviniui įgyvendinti – Nacionalinės jaunimo verslumo ugdymo ir skatinimo 2008–2012 metų programos priemonių įgyvendinimas ir tęstinumo užtikrinimas, patvirtinant Jaunimo kūrybiškumo ir verslumo ugdymo 2013–2015 metų tarpinstitucinį veiklos planą.

²⁶ Komunikatas „A Small Business Act for Europe“, Europos Komisija, 2008 m.

²⁷ <http://www.ukmin.lt/web/lt/europos_smulkiojo_verslo_aktas>.

²⁸ <<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=MEMO/11/110&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=fr>>.

²⁹ Nacionalinė jaunimo politikos 2011–2019 metų plėtros programa, Lietuvos Respublikos Vyriausybė, 2010 m.

<http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=396165&p_query=&p_tr2=2>.

Nacionalinė jaunimo verslumo ugdymo ir skatinimo 2008–2012 metų programa³⁰ – šiuo metu vienas svarbiausių tiesiogiai į jaunimo verslumo skatinimą nukreiptų strateginių dokumentų. Programa apima kelis pagrindinius verslumo vystymo ir skatinimo etapus:

- verslumo ugdymą formaliojo švietimo sistemoje;
- realaus verslo pradžios ir plėtros skatinimą finansinėmis injekcijomis ir kitą į verslo pradžią nukreiptą pagalbą;
- informacijos apie verslumo sklaidą.

Programa nukreipta į formaliojo ugdymo institucijose teikiamas verslumo žinias ir jų kokybę. Tačiau pažymėtina, jog didžioji dalis (89,5 proc.) programoje numatytų lėšų yra tiesiogiai skiriama jaunųjų ūkininkų veiklai skatinti ir remti. Vadinas, lėšų, skirtų verslumui remti, pasiskirstymas nėra tolygus. Šiuo atžvilgiu jaunesiems ūkininkams skiriama gerokai daugiau dėmesio palyginti su ne ūkininkavimu besiverčiančiu arba planuojančiu verstis jaunimu.

Nacionalinė jaunimo verslumo ugdymo ir skatinimo 2008–2012 metų programa koordinuojama Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos. Pagrindinės atsakingos institucijos: JRD, ministerijos ir socialiniai partneriai. Šiuo metu pateiktos dvi 2008–2009 ir 2010–2011 metų strategijos įgyvendinamumo ataskaitos. Apibendrinta strategijos priemonių įgyvendinamumo pristatomoji lentelė pateikta 6 priede. Vertinant šios strategijos įgyvendinamumą ir jos sąryšius tiek atliekant šį vertinimą analizuojamomis, tiek su kitomis ES finansavimo priemonėmis, pažymėtini šie aspektai:

- Programoje numatytos priemonės ir realiai įgyvendinamos ES struktūrinėmis ir kitomis lėšomis finansuojamos iniciatyvos, skirtos ugdyti jaunimo verslumą yra menkai susijusios (išsiskiria tik žemės ūkio sektoriaus).
- ES lėšų naudojimas, nevertinant žemės ūkio sektoriaus, gali būti identifikuojamas įgyvendinant tik tris verslumo ugdymo ir skatinimo programoje numatytas strategines priemones: ugdant bendrojo lavinimo sistemos pedagogų kompetencijas, iš dalies plečiant mokamųjų bendrovių steigimą ir per VŠĮ „Versli Lietuva“ organizuojant konsultavimo, informavimo ir pagalbos steigiant verslą veiklas. Be to, šios sąsajos įgyvendinamumo ataskaitoje priskirtos nevisiškai tiksliai: ES struktūrinių lėšų priemonė „Kalbų mokymo, verslumo ugdymo ir inovatyvių švietimo metodų kūrimas ir diegimas“ yra priskiriama programos priemonei „Plėtoti Lietuvos verslo praktinio mokymo firmų modelį įvairių grupių ir tipų mokyklose“, tačiau pagal per šią priemonę finansuojamų projektų turinį ji turėtų būti priskirta priemonei „Parengti mokytojų verslumo ugdymo programą ir organizuoti mokymą“.
- Verslumo skatinimo programos priemonės, kurioms panaudotos ES lėšos (pvz., ES SF priemonė „Kalbų mokymo, verslumo ugdymo ir inovatyvių švietimo metodų kūrimas ir diegimas“ nukreipta į programos priemonės „Plėtoti Lietuvos verslo praktinio mokymo firmų modelį įvairių grupių ir tipų mokyklose“ įgyvendinimą), gerokai išsiskiria pagal finansavimo intensyvumą, ir, kitaip negu visos kitos priemonės, viršija iš anksto numatytą lėšų poreikį (daugeliui kitų priemonių finansavimas neskirtas arba skirta finansavimo dalis yra palyginti maža, t. y. iki 50 tūkst. Lt).
- Pažymėtina, kad net nesant tikslinio finansavimo, daugelis programos priemonių įgyvendinamos pasitelkiant ministerijų ir kitų institucijų vidaus išteklius (pvz., tęstinis ŠMM ir ŪM bendradarbiavimas su „Lithuanian Junior Achievement“ rengiant ir įgyvendinant mokytojų kompetencijų kėlimo programas, ŪM ministerijos organizuojamos „Verslo dienos“).
- Tam tikros ES struktūrinėmis lėšomis finansuojamos veiklos visiškai neatsispindi nei programos priemonių plane, nei įgyvendinamumo ataskaitose, nors ir įgyvendintos programos laikotarpiu (mikrokreditavimo priemonė „Verslumo skatinimas“, mokslo parkų priemonė „Inogeb LT-1“).
- Suplanuoti ir realūs priemonių finansavimo rodikliai kompleksiskai viršyti žemės ūkio sektoriui priskirtinoms veikloms. Vertinant tik išimtinai žemės ūkio sektoriui priskirtiną veiklą, koordinuojamas Žemės ūkio ministerijos (neįtraukiant konsultavimo srities, kurioje lėšos priskiriamos ir Ūkio ministerijai) numatyta bendra priemonių finansavimo suma 2008–2012 m. laikotarpiu buvo 107,868 mln. Lt, o vien per 2008–2011 m. laikotarpį skirta suma buvo 238,319 mln. Lt. Tai yra daugiau negu du kartus daugiau nei planuota.

³⁰ Nacionalinė jaunimo verslumo ugdymo ir skatinimo 2008–2012 metų programa, Lietuvos Respublikos Vyriausybė, 2008 m., <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=318306&p_query=&p_tr2=>>.

Gana išsamus ir kompleksiškas yra Lietuvos verslumo skatinimo programos iki 2020 m. projektas, tačiau dalis jame pasiūlytų priemonių jau įgyvendinamos pagal kitas programas, taip pat kai kurios iškeltos problemos nuo programos rengimo pradžios tapo nebeaktualios. Ūkio ministerijos Smulkaus ir vidutinio verslo departamento atstovų teigimu, šiuo metu minėtos programos vystymas sustabdytas dėl to, kad jau ir dabar yra labai didelis strateginių dokumentų kiekis ir nenorima jį dar labiau plėsti. Ministerijos atstovų teigimu, svarbiausiu ministerijos strateginiu dokumentu verslumo ugdymo srityje šiuo metu laikoma minėta strategija „Veiksmų planas: Europos programa verslumui“.

Apibendrinimas

Apibendrinant galima teigti, kad 2007–2013 metų finansinės perspektyvos laikotarpiu jaunimo verslumą reglamentuojančių dokumentų kiekis yra pakankamas, tačiau juose esama daug selektyvumo (pvz., „2008–2012 m. jaunimo verslumo ugdymo ir skatinimo programa“ atskiras veiklos sritis paliečia skirtingu lygmeniu, itin daug dėmesio skiriama jauniems ūkininkams, tačiau neatspindi daugelio labai svarbių sričių, pavyzdžiui, finansinės inžinerijos), kuris nėra paaiškinamas analizuojant aukštesnio lygmens strateginius dokumentus, trūksta nuoseklumo ir išsamumo (atskiri nacionalinio lygio strateginiai dokumentai vienas kito nepapildo), nėra aiškių sąsajų tarp Europos ir nacionalinio lygmens planavimo gairių (strateginių dokumentų lygmeniu neatspindi nuorodos į svarbiausius ES lygmeniu priimtas jaunimo verslumo skatinimo strategijas).

Siekiant išvengti aprašytų problemų, kurios ypač aktualios rengiantis 2014–2020 finansinio programavimo laikotarpiui, svarbu veiksmingai suplanuoti horizontaliųjų strateginių prioritetų įgyvendinimą. Šiam tikslui pasiekti jau kuriamos reikiamos prielaidos (vyksta pažangos strategijų rengimas ir planavimas), sujungiant svarbiausias strategijų „Europa 2020“ ir „Lietuva 2030“ nuostatas ir aiškiai atskiriant dalyvaujančių institucijų ministerijų vaidmenis bei atsakomybes. Pagal rengiamą Nacionalinės pažangos programos horizontaliųjų prioritetų aprašą verslumas aiškiai įvardijamas ir sumaniosios ekonomikos, ir sumaniosios visuomenės sekcijose. Veiklų, priskirtų šioms sekcijoms, atskyrimas iš esmės atitinka atliekant šį vertinimą išskiriamo verslumo skatinimo modelio pagrindines dalis: sekcijos „sumanioji visuomenė“ pirmojo prioriteto trečiasis tikslas „skatinti kūrybiškumą, verslumą ir lyderystę“ susijęs su savybių ir nuostatų formavimu, pirmenybę teikiant švietimo sistemos vaidmeniui, atitinka pirmąją verslumo ugdymo modelio dalį, o sekcijos „sumanioji ekonomika“ antrojo prioriteto antrasis tikslas „sukurti palankias sąlygas verslumui ir verslo plėtrai“ apima tolesnes verslumo ugdymo modelio dalis nuo verslo idėjos iki verslo plėtos. Abiejuose tiksluose jaunimas išskiriamas kaip prioritetinė grupė.

II.4. Institucinės aplinkos analizė

Institucinė sąranga

Kaip minėta, jaunimo verslumas yra horizontalioji sritis, tad jo skatinimas turėtų būti vertinamas kaip kompleksinė veikla. Atitinkamai nustatant už jaunimo verslumo skatinimo politikos įgyvendinimą atsakingas institucijas tikslinga remtis keliais pagrindiniais dokumentais, kuriais apibrėžiamos pagrindinės viešojo sektoriaus institucijų funkcijos ir atsakomybės skatinant jaunimo verslumą: Nacionaline jaunimo verslumo ugdymo ir skatinimo 2008–2012 metų programa ir Ministro Pirmininko 2012 m. vasario 10 d. potvarkiu Nr. 41 sudarytos darbo grupės ataskaita, kuriose nurodytos už atskirų priemonių įgyvendinimą atsakingos institucijos. Remiantis programos atsakomybių paskirstymu galima išskirti šias institucijas ir viešuosius subjektus:

1. Švietimo ir mokslo ministerija;
2. Jaunimo reikalų departamentas prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (JRD);
3. Ūkio ministerija;
4. VšĮ „Versli Lietuva“;
5. Žemės ūkio ministerija³¹;
6. savivaldybės;
7. Socialinės apsaugos ir darbo ministerija;
8. Lietuvos darbo birža;
9. Vidaus reikalų ministerija;

³¹ Žemės ūkio ministerijos atsakomybė apsiriboja Kaimo plėtos paramos fondo lėšomis, skirtomis jaunųjų ūkininkų veiklai skatinti.

10. socialiniai partneriai (jaunimo organizacijos, verslo asociacijos, kitos organizacijos).

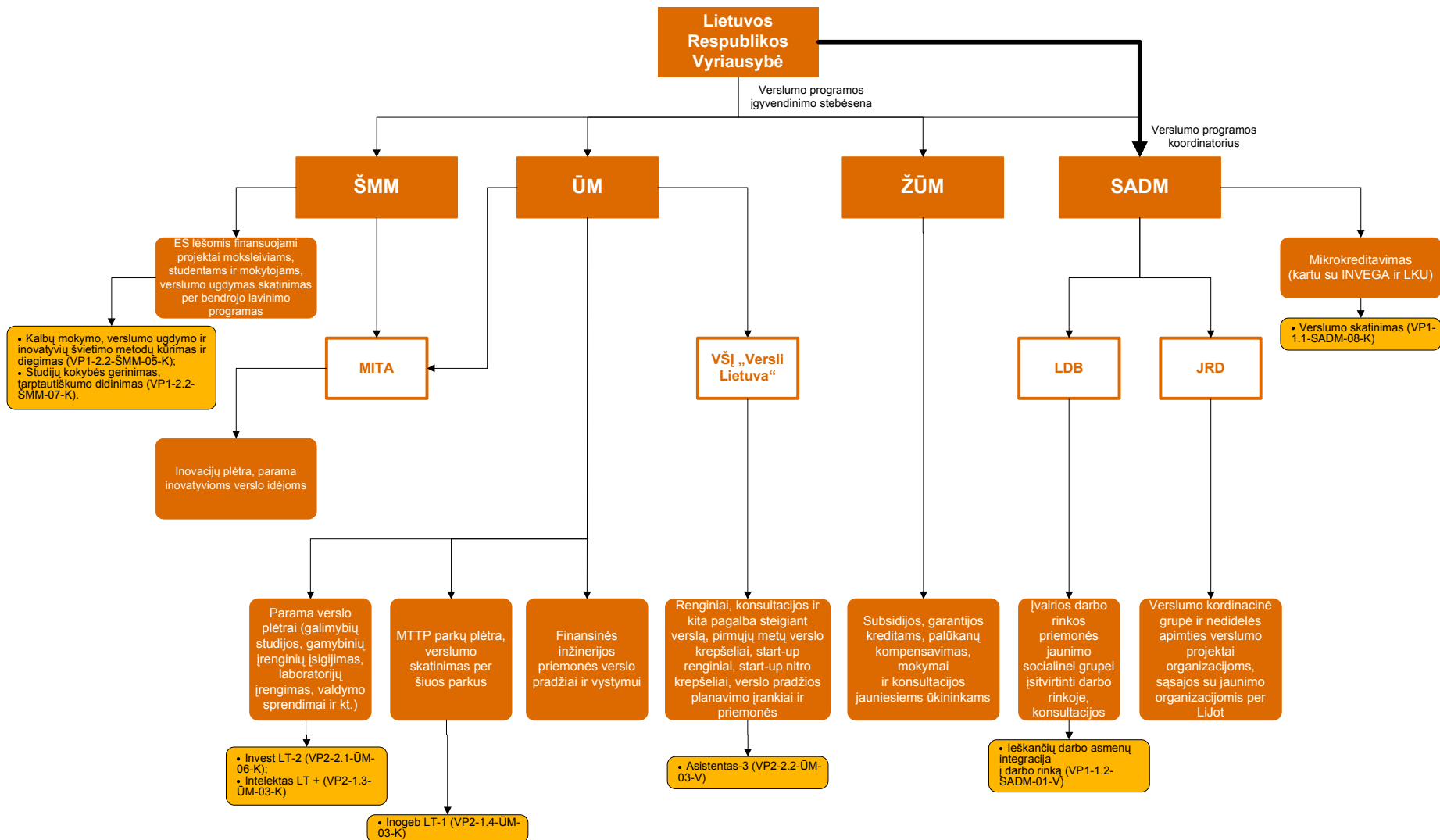
Taip pat, vertintojų nuomone, prie reikšmingą vaidmenį atliekančių institucijų, atsakingų už jaunimo verslumo skatinimą Lietuvoje, priskirtina ir Lietuvos mokslo, inovacijų ir technologijų agentūra (toliau – MITA). MITA – pagrindinė valstybės institucija, atsakinga už inovacijų politikos įgyvendinimą Lietuvoje.

Už Nacionalinės jaunimo verslumo ugdymo ir skatinimo 2008–2012 metų programos įgyvendinimą ir rodiklių surinkimą atsakingas Socialinių paslaugų priežiūros departamentas prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (toliau – SPPD). Pažymėtina, kad jaunimo verslumo skatinimo politika koordinuojama institucijoje, kuri savo veikla siekia „mažinti skurdą bei socialinės rizikos grupėms priklausančių asmenų socialinę atskirtį, vertinti ir kontroliuoti socialinių paslaugų kokybę.“³²

Svarbiausią vaidmenį įgyvendinant minėtą programą ir jaunimo verslumo skatinimo politikos dokumentus atlieka Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, JRD ir Švietimo ir mokslo ministerija. Vertinant šių institucijų įsitraukimą panaudojant ES struktūrinių fondų paramos lėšas, galima teigti, jog JRD iš esmės nedalyvauja verslumo skatinimo priemonėse, finansuojamose ES struktūrinių fondų lėšomis.

- Pagrindinė už Nacionalinės jaunimo verslumo ugdymo ir skatinimo 2008–2012 metų programos įgyvendinimą bei valstybės jaunimo politikos tikslų ir priemonių įgyvendinimą atsakinga institucija – Jaunimo reikalų departamentas prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos – iš esmės nedalyvauja verslumo skatinimo priemonių, finansuojamų ES struktūrinių fondų lėšomis, planavimo ir administravimo procesuose.

³² Socialinių paslaugų priežiūros departamento prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos misija, <<http://www.sppd.lt/lt/apie/apie-sppd/>>.

10 paveikslas. Už jaunimo verslumo skatinimą atsakingų institucijų žemėlapis

Šaltinis: sudaryta autorių.

Verslumo skatinimo programoje išoriniams sistemos dalyviams (pvz., nevyriausybinėms jaunimo organizacijoms) nėra skiriama pakankamai dėmesio, be to, jie vertinami labai apibendrintai (atskirose vietose įvardijami, kaip socialiniai partneriai), nors būtent dėl socialinių partnerių glaudaus ryšio su tiksline poveikio grupe ir jos interesų žinojimas, verslumo skatinimo tikslų įgyvendinimo srityje jų vaidmuo gali būti itin reikšmingas ar net lemiamas. Kaip vieną svarbiausių suinteresuotųjų organizacijų galima įvardyti nevyriausybines jaunimo organizacijas, ypač tiesiogiai susijusias su verslumu ir jaunimo verslumo skatinimu. Reikšmingiausias vaidmuo tarp šių organizacijų tenka nacionalines jaunimo organizacijas ir regioninių jaunimo organizacijų sąjungas vienijančiai Lietuvos jaunimo organizacijų tarybai (toliau – LiJOT), taip pat didžiausiomis „nišinėms“ organizacijoms, veikiančioms tarptautinių organizacijų padalinių pagrindu (pvz., AISEC, JCI). Per interviu LiJOT atstovai teigė, jog nėra užtikrinamas pakankamas jaunimo organizacijų įtraukimas į su jaunimo verslumo skatinimu susijusius procesus, ypač planavimo (strateginių planų ir programų) etapuose, įskaitant ES finansinės paramos planavimą ir administravimą.

Kai buvo planuojama Jaunimo verslumo ugdymo ir skatinimo programa, dar neveikė VŠĮ „Versli Lietuva“ (ji įsteigta Ūkio ministerijos 2009 m.). Šios įstaigos veiklų aprėptis yra itin didelė. Taip pat įsteigtas atskiras Verslumo departamentas, kurio darbuotojai dirba išskirtinai verslumo srityje. Be to, atsižvelgiant į institucijos veiklos mastus, galima ją laikyti viena svarbiausių verslumo ugdymo sistemos dalyvių. Kalbant apie VŠĮ „Versli Lietuva“ santykius su kitomis į jaunimo verslumą nukreiptomis organizacijomis pažymėtina, kad ryšiai su kitais sistemos dalyviais yra minimalūs arba išvis nepalaikomi, ypač tarp JRD ir VŠĮ „Versli Lietuva“.

Nors institucijų, dalyvaujančių jaunimo verslumo skatinimo sistemoje, yra daug tačiau vienintelė vertinimo ekspertams šiuo metu žinoma tarpžinybinė struktūra, vienijanti svarbiausius verslumo ugdymo sistemos dalyvius, yra JRD inicijuota verslumo grupė. Tačiau jos veikimas nėra formalizuotas, susitikimai nėra reguliarūs, grupės veikloje dalyvauja žemesnio rango specialistai. Dėl to darbo grupės negali praktiškai pasiekti ir įgyvendinti sprendimų, kurie galėtų tiesiogiai ir reikšmingai paveikti verslumo skatinimo sistemą.

Per interviu su institucijomis (institucijų, su kuriomis buvo atlikti interviu, sąrašas pateikiamas 2 priede) didžiosios dalies institucijų atstovai teigė, kad esama kokybiško, nuoseklaus tarpžinybinio bendradarbiavimo trūkumo. Bendradarbiavimo trūkumai pasireiškia keliais pagrindiniais aspektais:

- veiklų, tikslinių grupių dubliavimas;
- informacijos ir patirties mainų stoka;
- veiksmų koordinavimo stoka priemonių įgyvendinimo etape.

Taip pat atliekant vertinimą pastebėta, jog didelė dalis analizuojamų institucijų nėra tinkamai informuotos apie kitų institucijų vykdomas verslumo skatinimo iniciatyvas. Pavyzdžiui, Socialinės apsaugos ir darbo bei Švietimo ir mokslo ministerijų atstovai nebuvo informuoti apie VŠĮ „Versli Lietuva“ veiklą, nors visos šios institucijos atsakingos už iš dalies besidubliuojančių (ir finansuojamomis veiklomis, ir tikslinėmis poveikio grupėmis) verslumo skatinimo priemonių įgyvendinimą.

Svarbu atkreipti dėmesį į tai, jog tarpžinybinio bendradarbiavimo ir koordinavimo trūkumas taip pat turi įtakos bendram įgyvendinamų priemonių efektyvumui. Nors nustatyta, kad tarpžinybinis bendradarbiavimas vykdomas priemonių ir veiksmų planų sudarymo etapuose, tačiau esama kompleksinio planavimo trūkumo – nėra sudarytos sąlygos didinti įgyvendinamų priemonių rezultatyvumą, planuojant priemonių veiklas ir derinant jų rezultatus (plačiau apie tarpinstitucinio bendradarbiavimo įtaką priemonių efektyvumui žr. III.1. skyrių).

Apibendrinimas

Vertinant jaunimo verslumo skatinimo planavimą ir organizavimą galima teigti, jog esama centrinės koordinuojančiosios institucijos trūkumo. Nors strateginio planavimo dokumentuose ir veiksmų programose gana aiškiai nurodytos ir priskirtos konkrečios atsakomybės, tačiau trūksta visą įgyvendinimo procesą stebinčio, analizuojančio ir pagal poreikį skirtingų institucijų veiksmus koordinuojančio vieneto, kuris turėtų formalią galią priimti sprendimus ir pakankamas kompetencijas šiems sprendimams priimti. Taip pat svarbu pažymėti, kad formalus atsakomybių pasiskirstymas nespėja prisitaikyti prie besikeičiančios esamos situacijos. Taip susiformuoja institucijų ryšiai, neatitinkantys teisės aktuose numatytų atsakomybių.

III. Verslumo skatinimo priemonių apžvalga

Jaunimo verslumo skatinimo priemonių sistema yra labai plati, o joje veikiančių subjektų įvairovė apima beveik visus galinčius turėti poveikį visuomenės dalyvius. Vis aiškiau įvardijama verslaus žmogaus galimybė kurti didesnę pridėtinę vertę. Ši itin aiški nauda išskiria verslumą iš kitų sėkmingam individo veikimui visuomenėje būtinų pamatinių savybių, tokių kaip kūrybiškumas ar pilietiškumas. Taigi be Europos Sąjungos, nacionalinės ir regioninės valdžios institucijų verslumo ugdymo sistemoje aktyviai dalyvauja nevyriausybiniis sektorius, verslas ir pavieniai asmenys bei jų susivienijimai.

Greta galima išskirti ir įvairius verslumo skatinimo veiklų finansavimo šaltinius:

- 1) ES finansuojamos struktūrinės priemonės;
- 2) kitos ES lėšomis finansuojamos priemonės;
- 3) nacionalinės valdžios ir savivaldybių finansuojamos priemonės;
- 4) privačiomis fizinių asmenų, verslo subjektų ar tarptautinių fondų lėšomis finansuojamos priemonės.

Pirmiausia analizuojami kiti (ne ES struktūrinės paramos lėšomis finansuojami) verslumo skatinimo finansavimo šaltiniai, o ES struktūrinė parama kaip pagrindinis vertinimo objektas šioje ataskaitoje apžvelgiama vėliau.

III.1. Ne ES struktūrinėmis lėšomis finansuojamos priemonės

ES lėšomis (nestruktūrinės paramos) finansuojamos priemonės

Nestruktūrinės paramos finansuojamos, bet su verslumu susijusios priemonės dažnai būna kompleksinės, labai plataus spektro, todėl verslumas jose išskirtinas tik kaip viena iš daugelio veiklos krypčių. Taip pat ši parama ne visada segmentuojama pagal amžių, todėl sunku vertinti priemonių sąsajas su jaunimo tiksline grupe.

Dalis priemonių įgyvendinama per vietos agentūras, dalis projektų finansuojami tiesiogiai Europos Komisijos. Toliau aptariamos svarbiausios Europos Sąjungos nestruktūrinės paramos lėšomis finansuojamos priemonės.

1. Programa „Veiklus jaunimas“ („*Youth in action*“). Tai programa, skirta išimtinai jaunimo projektams. Šia programa siekiama ugdyti visas pagrindines jauno žmogaus kompetencijas, tarp jų ir verslumą³³.

„Veiklus jaunimas“ – tai programa, skirta visiems 13–30 metų žmonėms iš ES valstybių narių, taip pat valstybių, siekiančių narystės (Turkija, Kroatija), EEE šalių (Islandija, Lichtenšteinas, Norvegija). Programoje gali dalyvauti ir jauni žmonės iš ES kaimyninių šalių partnerių, kitų valstybių. Programa jauniems žmonėms suteikia neformaliojo ugdymo(si) galimybes ir finansines subsidijas jų inicijuotiems bei įgyvendinamiems projektams, skatina Europos šalių jaunimo bendradarbiavimą. Verslumo ugdymas šioje priemonėje atsiskleidžia keliais aspektais: šios priemonės lėšomis tikslingai finansuojami projektai, leidžiantys ugdyti pagrindines Europos Komisijos išskirtas mokymosi visą gyvenimą kompetencijas, iš kurių kaip viena svarbiausių įvardijama iniciatyvumo ir verslumo kompetencija. Taip pat ši priemonė leidžia jauniems žmonėms susiburti į neformalias iniciatyvines grupes ir aplikuoti paraiškas finansavimui gauti. Įvairiuose dokumentuose, kuriuose tiriama jaunimo verslumas, toks jaunimo įtraukimas, suteikiant jiems galimybę patiems suplanuoti ir įgyvendinti projektą, pristatomas kaip vienas veiksmingiausių būdų ugdyti verslumui priskiriamas savybes – iniciatyvumą, tikslo siekimą, išteklių vertinimą ir kontrolę.

Bendra 2011 m. pagal visas programos priemones paremtų projektų suma – 7,06 mln. Lt.

2. „Erasmus jauniesiems verslininkams“³⁴ – tai tarptautinė mainų programa, pagal kurią suteikiama galimybė naujiems ar būsimiems verslininkams mokytis iš patyrusių verslininkų, kaip valdyti mažą įmonę kitoje Europos Sąjungos valstybėje. Ši programa yra bandomoji ir administruojama tiesiogiai

³³ Programą „Veiklus jaunimas“ Lietuvoje administruoja Jaunimo tarptautinio bendradarbiavimo agentūra, <<http://www.jtba.lt>>.

³⁴ „Erasmus jauniesiems verslininkams“, <<http://www.erasmus-entrepreneurs.eu/index.php?lan=lt>>.

Europos komisijos. Lietuvoje informaciją ryšiams teikia ir vietos lygmeniu programą pristato VšĮ „Tarptautinis darbo kontaktų tinklas“.

3. Bendradarbiavimo per sieną programos, finansuojamos iš Europos regioninės plėtros fondo. Šiose priemonėse ekonominė plėtra ir verslumo ugdymas išskiriami kaip vienas iš prioritetų. Palyginti daug jaunimo verslumo skatinimo projektų įgyvendinami per Lietuvos ir Latvijos bendradarbiavimo per sieną 2007–2013 metų programą³⁵ ir Bendradarbiavimo per sieną Latvijos, Lietuvos ir Baltarusijos programą, svarbi ir Lietuvos ir Lenkijos bendradarbiavimo per sieną programa.

Lietuvos ir Latvijos bendradarbiavimo per sieną 2007–2013 metų programos tikslas yra prisidėti prie darnios socialinės ir ekonominės pasienio regiono plėtros ir taip didinti jo konkurencinį pranašumą, siekiant, kad regionas taptų patrauklus gyventi ir lankytis. Projektai įgyvendinami bendradarbiaujant partneriams iš Lietuvos ir Latvijos.

Nors programa itin plati, jaunimo verslumo ir verslumo apskritai skatinimas yra vienos labiausiai remiamų veiklų. Nuo 2010 m. buvo patvirtinami ir įgyvendinti arba dabar įgyvendinami devyni projektai. Jiems Lietuvoje ir Latvijoje įgyvendinti bendrai skirta 18,33 mln. Lt. Dar 12,15 mln. Lt skirta aštuoniems projektams, kurių pagrindinės veiklos susijusios su verslumo ugdymu, tačiau čia jaunimas yra tik platesnės tikslinės grupės dalis.

Įgyvendinant projektus plėtotos verslo informavimo, konsultavimo ir patirties perdavimo sistemos, kurti nauji verslumo studijų modeliai, jauni žmonės skatinti pradėti verslą pasienio regione.

Nacionalinio biudžeto ir savivaldybių lėšomis finansuojamos priemonės

Programų, finansuojamų šiomis lėšomis, apimtys dažnai nėra didelės, skiriamos finansinės lėšos absoliučia prasme gerokai nusileidžia ES paramos projektams. Kita vertus, nepaisant mažesnių projektų apimčių, per šį finansavimo šaltinį įgyvendinamos priemonės įsilieja į bendrą verslumo skatinimo sistemą ir ją papildo sėkmingais pavyzdžiais. Toliau aptariamos kelios pagrindinės šiuo finansavimo būdu įgyvendinamos veiklos.

1. Jaunimo reikalų departamento prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (JRD) įgyvendinama mažos vertės jaunimo verslumo skatinimo projektų programa. Šioje programoje pabrėžiami ir praktiniai įgūdžiai savo jėgomis kurti produktus arba paslaugas, ir gebėjimai juos įgyvendinti rinkoje. Remiami projektai, skatinantys jaunimo užimtumą (ypač vasarą) – praktiškai mokoma įvairių amatų, sudaromos galimybės įgyti praktinių įgūdžių. Finansavimą gavusios organizacijos vykdo informatyvią veiklą – rengia mokymus ir seminarus, kurių pagrindinis uždavinys yra skatinti 16–29 metų jaunuolių kūrybiškumą, iniciatyvumą, verslumą, suteikti pagalbą suprantant save ir kitus. Kadangi svarbiausi JRD veiklos partneriai yra jaunimo organizacijos, būtent jos – pagrindiniai šių projektų pareiškėjai. Nuo 2008 m. iki 2012 m. per programą finansavimas skirtas 30 projektų, iš viso skirta 225 tūkst. Lt.
2. Savivaldybių verslumo skatinimo fondai yra palyginti dažna praktika (jie veikia Akmenėje, Utenoje, Elektrėnuose, Telšiuose, Šilutėje, Birštone ir daugelyje kitų mažesnių ir didesnių savivaldybių). Kiekvienoje savivaldybėje verslumo skatinimo praktika labai unikali, be to, ji smarkiai keičiasi dėl ekonominių ir kitų aplinkos sąlygų (priemonės suplanuojamos ir įgyvendinamos vieniems metams, todėl yra reikšmingai susijusios su politiniais ir ekonominiais ciklais). Dalyje savivaldybių suteikiama subsidija verslo pradžiai, dalyje padengiamos steigimo išlaidos. Išskirtina didžiausiuose Lietuvos miestuose, Vilniuje ir Kaune, plėtojama verslo paramos praktika. Šiuose miestuose rengiami tam tikri idėjų konkursai. Juose laimėjusioms geriausios verslo idėjoms suteikiamos subsidijos (Vilniuje per projektą „Verslauk“, Kaune per „Verslo skatinimo fondas“). Nors jaunimas šiose priemonėse dažniausiai neišskiriamas, būtent jauni asmenys sudaro didžiąją paramos pareiškėjų dalį³⁶.

³⁵ Lietuvos ir Latvijos bendradarbiavimo per sieną 2007–2013 metų programą administruoja Rygoje veikiantis Jungtinis techninis komisariat; Lietuvoje atsakinga institucija yra Vidaus reikalų ministerija, <<http://www.latlit.eu>>.

³⁶ Projektą „Verslauk“ organizuoja VšĮ „Jaunimo iniciatyva“, <<http://www.verslauk.lt>>.

„Verslauk“ yra nacionalinis verslo planų konkursas, vykstantis kiekvienų metų rudenį. Konkursas skatina jaunus žmones savo idėjas paversti sėkmingais verslais, o geriausi verslininkai laimi pinigines subsidijas verslo pradžiai. Nors projektas įgyvendinamas Vilniuje, Kaune ir Klaipėdoje, būtent Vilniaus savivaldybė užtikrina didžiąją dalį projekto finansavimo, šioje savivaldybėje projektas įgyvendinamas plačiausiu mastu: 2011 m. Vilniuje buvo finansuota 20 verslo idėjų. Joms skirta po 20 tūkst. Lt subsidija. Kaune vienai verslo idėjai skirta 10 tūkst. Lt, Klaipėdoje – 5 tūkst. Lt.

Verslo idėjų konkurso dalyviai projekto įgyvendinimo metu kviečiami į tęstinį nemokamų seminarų ciklą, jiems nekeliama specifiniai atrankos patenkant į konkursą reikalavimai, o gavę subsidiją dalyviai neįsipareigoja pasiekti jokių kiekybinių ar kokybinių rodiklių. Esant tokioms sąlygoms konkursas išsiskiria itin dideliu dalyvių skaičiumi, kasmet pritraukiama šimtai verslo idėjų.

Per šešerius projekto organizavimo metus subsidija buvo suteikta 57 naujiems verslams (51 iš jų Vilniuje).

Vertinant nacionalinėmis lėšomis finansuojamus projektus minėtinas nuo 2012 m. birželio Ūkio ministerijos pradedamas įgyvendinti projektas „Verslo ABC“. Įgyvendinant šį projektą verslininkams yra teikiamos nemokamos konsultacijos pagrindiniais verslo organizavimo klausimais. Projekte gali dalyvauti verslą ketinantys pradėti ir iki trejų metų verslą jau vykstantys asmenys. Projekto metu numatoma surengti apie 100 verslumo skatinimo renginių, 60 mokymų verslo pradžios klausimais, suteikti apie 2,5 tūkst. valandų konsultacijų³⁷. Ūkio ministerijos atstovai nurodė, kad šis projektas finansuojamas nacionalinio biudžeto lėšomis, siekiant papildyti kitas ES paramos lėšomis finansuojamas priemones. Mokymų paslaugų teikimas pradedamas nuo 2012 m. rugpjūčio.

Privačiomis fizinių asmenų, verslo subjektų ar tarptautinių fondų lėšomis finansuojamos priemonės

Kaip jau minėta, jaunimo verslumo skatinimo sistemoje aktyviai dalyvauja ir daug ne valstybės finansuojamų asmenų ir struktūrų. Šios struktūros veikia ir juridinių asmenų, ir neformalių susivienijimų pagrindu. Pagal veiklos tikslą jos taip pat varijuoja nuo bendro pobūdžio verslumo skatinimo veiklų iki labai specifinių siauro pobūdžio projektų. Toliau aptariami būdingi tokio pobūdžio iniciatyvų pavyzdžiai.

- Jaunimo (mokinių, studentų ar bendri) verslo klubai. Šie ir juridiniu, ir nejuridiniu pagrindu veikiantys klubai aktyviai dirba šalies didmiesčiuose ir įtraukia palyginti daug jaunimo. Kaip vieni aktyviausių minėtini „Jaunimo verslo klubas“ Vilniuje ir „Moksleivių verslo klubas“ Kaune. Šių iniciatyvų veikla labai plati: nuo ES projektų įgyvendinimo iki neformalių diskusijų su verslininkais, tačiau jos visos išsiskiria aiškia veiklos kryptimi ir tiesioginiu ryšiu su tikslo grupe. Kaune veikiantis „Moksleivių verslo klubas“ bendradarbiauja su ISM Vadybos ir ekonomikos universitetu, todėl gali be papildomų logistinių kaštų reguliariai organizuoti atvirus mokymus ir seminarus (juose gali dalyvauti visi norintieji). Tokio tipo „Moksleivių verslo klubo“ organizuotus seminarus yra vedę Lietuvos vyrų krepšinio rinktinės vyriausiasis treneris Kęstutis Kemzūra, pramogų verslo atstovas Justinas Jankevičius ir daug kitų pranešėjų.
- Jaunimo ir su jaunimu dirbančios organizacijos, kurių viena svarbiausių veiklos krypčių yra verslumo ugdymas. Didžiausios tokio tipo organizacijos veikia kaip tarptautinių organizacijų padaliniai Lietuvoje – tai yra *JCI* ir *AIIESEC*. Abi šios organizacijos vykdo ne tik tęstines mokymų, skirtų verslumui ugdyti, veiklas, bet ir organizuoja stažuotes, per kurias jauni žmonės dalyvauja tarptautinio verslo organizavime. Viena paskutinių *JCI* įgyvendintų iniciatyvų – projektas „Galiu dirbti sau“, įgyvendintas 2011 m. Projekto metu buvo siekiama didinti laisvai samdomo darbo (angl. *freelancing*) žinomumą tarp jaunimo Lietuvoje. Dalijantis gerąja patirtimi buvo siekiama perduoti jau patyrusių laisvai samdomų darbuotojų žinias ir paskatinti jaunuolius patiems imtis šios veiklos.
- Rizikos kapitalo fondų ir verslo angelų veikla. Lietuvoje pastaraisiais metais itin sparčiai vystosi praktika investuoti į kuriamą verslą ar dar tik vystomą verslo idėją. Ypač daug investuotojų dėmesio sulaukia inovatyvios greitai augančios verslo idėjos (angl. *start ups*). Įvairių sričių ekspertai pažymi, kad šiuo metu yra susiformavusi palanki tokio tipo verslų vystymo ekosistema, kurioje dalyvauja įvairių grandžių institucijos. Išskirtinas visiškai privataus kapitalo į *startupus* investuojantis fondas – akceleratorio „*Start up highway*“³⁸. Šis fondas ne tik investuoja, bet ir vykdo įvairius verslo idėjų generavimo projektus, renginius, aktyviai ieško potencialiai perspektyvių verslo idėjų. Pažymėtina, kad vyksta ir daugiau *startupų* srovei priskirtinų renginių bei iniciatyvų: renginiai „*Startup monthly*“ ir „*Startup weekend*“, kuriasi *startupų* erdvės universitetuose, tokios kaip „*Startup space*“ Kauno technologijos

³⁷ <http://www.ukmin.lt/web/lt/naujienos/pranesimai_spaudai/pradedantiesiems_verslininkams_verslo_abecele>.

³⁸ Apie rizikos kapitalo fondą ir verslo akceleratorių „*Startup highway*“ galima paskaityti <<http://startuhighway.com/en/team>>.

universitete. Į ankstyvos stadijos verslus (tik verslo idėjos išvystymo lygmeniu) investuoti vis labiau linksta ir tradiciškai daugiau su jau išvystytomis įmonėmis dirbę rizikos kapitalo fondai. Nuo 2012 m. liepos pagal JEREMIE iniciatyvą įsteigtas 6 mln. eurų (20,72 mln. Lt) vertės „Practica“ pradinės stadijos rizikos kapitalo fondas. Šis fondas ne tik investuos į perspektyvias verslo idėjas, bet ir jas „akseleruos“, tai yra suteiks biuro patalpas ir padės žengiant pirmuosius veiklos žingsnius. Į vieną verslą numatyta investuoti nuo 3 tūkst. iki 200 tūkst. eurų.

„Start up highway“ – Lietuvoje plėtojamas tarptautinis privataus kapitalo verslo akseleratorius, pristatomas kaip didžiausia tokio tipo programa Vidurio ir Rytų Europoje. Pagrindinis akseleratoriaus tikslas – atrinkti perspektyviausias idėjas ir investuoti į naujai steigiamus verslus. Investicija į naujus projektus sudaro iki 50 tūkst. Lt, už šią sumą prašoma iki 10 proc. naujos įmonės akcijų. Fondo veikla vyksta sezoniškai – pirmiausia surenkamos idėjos, atrenkamos geriausios iš jų, skiriamas finansavimas ir, pasitelkiant platų mentorių tinklą, padedami vystyti verslai. Pirmaisiais veiklos metais (2011 m.) buvo finansuotos 4 idėjos, antraisiais (2012 m.) – jau 9 komandos gavo finansavimą. Programoje 2012 m. dalyvauja jaunieji verslininkai iš Lietuvos, Rusijos ir Italijos. Pagrindinė tokio tipo verslo akseleratorių funkcija yra paspartinti naujos verslo idėjos vystymą ir užtikrinti efektyvių sprendimų priėmimą verslo vystymo pradžioje.

- Projektai, finansuojami kitų užsienio fondų, skirti verslumui ugdyti. Pagrindiniai ne ES paramos užsienio lėšomis paremti finansiniai mechanizmai yra:
  - Norvegijos ir Europos ekonominės erdvės finansavimo mechanizmai;
  - Šveicarijos finansavimo mechanizmai;
  - George Soros fondo parama.

Iš įvardytų paramos šaltinių labiausiai išskirtinas Šveicarijos finansinių mechanizmų finansavimas. Viename iš paskutinių jo kvietimų kaip svarbiausias prioritetas išskirtas nevyriausybinė organizacijų verslumo ugdymas. Šios priemonės projektų atrankos rezultatai paskelbti tik 2012 m. vasarą, todėl dar negalima vertinti veiklos rezultatų. Itin didelis pareiškėjų skaičius ir reikšminga projektams skirta lėšų suma (15 463 085,00 Lt, iš kurių 2 319 462,75 Lt yra Lietuvos bendrojo finansavimo lėšos) leidžia prognozuoti, kad verslumo tematikos projektų pasiūla per artimiausius metus išliks gana didelė.

- Privataus verslo iniciatyvos. Didžiosios, socialinės atsakomybės vektorių savo veikloje aiškiai išskiriančios įmonės, ypač bankininkystės (pvz., „SEB verslo menas / Vertas milijono“) ir telekomunikacijų srityje, nuolat remia ar rengia iniciatyvas, susijusias su verslumo skatinimu.

„SEB verslo menas / Vertas milijono“ – 2007–2008 m. Šiaurės miestelio technologijų parko (toliau – ŠMTP) kartu su SEB banku, naujienų portalu *Lrytas.lt*, ISM Vadybos ir ekonomikos universitetu ir Lietuvos nacionaline televizija įgyvendintas TV edukacinis projektas. Projektas buvo skirtas tiems, kurie jau turi verslo planą, bet nežino, nuo ko pradėti steigti įmonę, neturi verslui reikiamų įgūdžių ir lėšų. Projekto metu gauta daugiau kaip 1000 anketų, atrinktos 5 idėjos, kurioms įgyvendinti buvo skirta 1 mln. Lt. Iniciatyva buvo pristatyta 2008–2009 metų Europos verslininkystės apdovanojimų nacionalinei atrankai, o LR Ūkio ministerija ją paskelbė nugalėtoja pagal nominaciją „Už verslumo skatinimą“ ir pristatė Europos verslininkystės apdovanojimams (EVA).

III.2. ES lėšomis finansuojamos struktūrinės priemonės

Europos Sąjungos struktūrinių priemonių vertinimas yra pagrindinė šio vertinimo dalis, todėl jai skiriama daugiausia dėmesio. Toliau pateikiamas priemonių sąrašas, nurodant svarbiausias įgyvendinant šią priemonę remiamas veiklas, jos tikslus, taip pat pristatant priemone „padengiamas“ verslumo skatinimo modelio dalis. Detalus per šias priemones įgyvendinamų projektų sąrašas pateikiamas 5 priede.

„Kalbų mokymo, verslumo ugdymo ir inovatyvių švietimo metodų kūrimas ir diegimas“ (VP1-2.2-ŠMM-05-K)

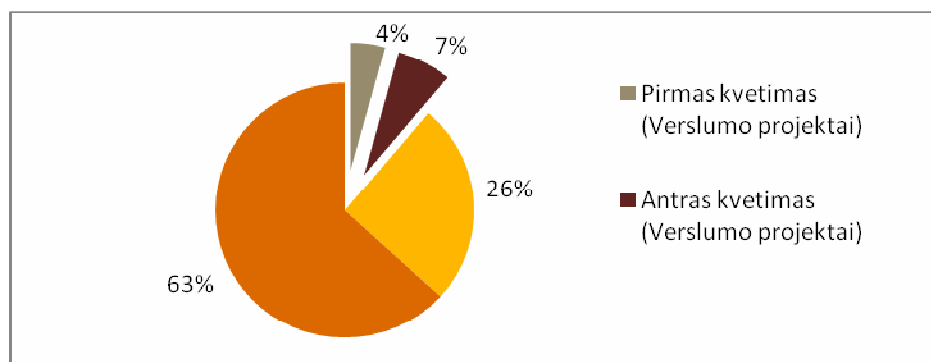
Priemone „Kalbų mokymo, verslumo ugdymo ir inovatyvių švietimo metodų kūrimas ir diegimas“ yra siekiama gerinti mokymosi visą gyvenimą paslaugų kokybę.

Priemonės tikslas – atnaujinti ugdymo turinį, orientuoti jį į esminių mokinių kompetencijų ugdymo, ugdymo programų lankstumo, įvairiapusiškumo, didesnių pasirinkimo galimybių didinimą ir inovacijų skatinimą. Už priemonę atsakinga Švietimo ir mokslo ministerija.

Pagal šią priemonę finansavimas skiriamas rengiant atvirą projektų konkursą. Buvo paskelbti du kvietimai teikti paraiškas. Per pirmąjį kvietimą sudarytos lanksčios sąlygos pareiškėjams – jie galėjo teikti paraiškas pagal atskirus priemonės prioritetus. Antrajame kvietime galimybių buvo mažiau, verslumo veikloms teikta pirmenybė.

Per pirmąjį kvietimą įgyvendinti du jaunimo verslumo ugdymo veikla pagrįsti projektai. Kartu jiems skirta lėšų suma (bendrai ES paramos ir biudžeto lėšų) buvo 1 832 975 Lt. Antrajame kvietime verslumo veiklos skirtas finansavimas buvo padidintas, jis sudarė didesnę dalį tiek santykinai, tiek absoliučiai: verslumo projektams antrajame kvietime skirta 2 901 288 Lt.

Verslumui priskirtinų kompetencijų ugdymas	✓
Verslumo ugdymas teoriniu mokymu	✓
Verslumo ugdymas praktiniu mokymu	✓
Konsultavimas ir pagalba steigiant įmonę	
Verslo pradžios finansavimas	
Mokestinės lengvatos verslo vystymui	
Parama verslo vystymui	

11 paveikslas. Lėšų pasiskirstymas pagal priemonės kvietimus ir projektų tipą, proc.

Šaltinis: SFMIS duomenys.

Tai vienintelė analizuojama ES paramos lėšomis finansuojama priemonė, pagal kurią keliama pedagogų kompetencija. Įgyvendinant projektus diegiama nauji verslumo skatinimo modeliai ir metodikos, organizuojami kvalifikacijos kėlimo renginiai mokytojams, kurie vėliau savo žinias perduoda mokiniams. Į projektus įtraukiami ne tik ekonomiką ar verslumą dėstantys pedagogai. Siekiama verslumo ugdymo modelius diegti horizontaliai keliant ir kitų sričių specialistų kompetencijas bei diegiant verslumo ugdymo metodus kitose ugdymo programose. Projektų atrankos procese dalyvauja ir sukurtų produktų (metodikų) tinkamumą vertina priežiūros komitetas. Į šį komitetą įtraukiami bent du Švietimo ir mokslo ministerijos atstovai.

Pažymėtina, kad netiesiogiai prie jaunimo verslumo skatinimo prisideda ir kiti šiame vertinime neišskiriami, bet pagal šią priemonę remiami projektai, skatinantys jaunimo iniciatyvumą, diegiantys inovatyvius dėstytojų ir ugdymo sistemas. Inovatyvūs dėstytojų metodai ir neformaliojo ugdymo principų integracija leidžia kompleksiskai ugdyti įvairias jauno žmogaus kompetencijas ir taip suteikti jam praktinių žinių bei įgūdžių, būtinų jo kaip verslios asmenybės raidai.

„Studijų kokybės gerinimas, tarptautiškumo didinimas“ (VP1-2.2-ŠMM-07-K)

„Studijų kokybės gerinimas, tarptautiškumo didinimas“ yra dar viena Švietimo ir mokslo ministerijos koordinuojama priemonė, skirta gerinti mokymosi visą gyvenimą paslaugų kokybę.

Priemonės tikslas – studijų programų atnaujinimas ir studijų sistemos tarptautiškumo skatinimas keliant dėstytojų pedagoginę ir dalykinę kompetenciją, skatinant studentų praktinius įgūdžius ir stiprinant verslumą.

Verslumui priskirtinų kompetencijų ugdymas	
Verslumo ugdymas teoriniu mokymu	✓
Verslumo ugdymas praktiniu mokymu	✓
Konsultavimas ir pagalba steigiant įmonę	✓
Verslo pradžios finansavimas	
Mokestinės lengvatos verslo vystymui	
Parama verslo vystymui	

Įgyvendinant priemonę buvo paskelbti trys atvirieji projektų konkursai, iš kurių verslumo skatinimo veiklos buvo remiamos pirmajame ir trečiajame kvietimuose.

Pagrindiniai šių kvietimų skirtumai:

- pirmajame pareiškėjai buvo pačios aukštosios mokyklos, o trečiajame jos jau negalėjo dalyvauti, paraiškas teikė kitos institucijos ar organizacijos įtraukdamos aukštąsias mokyklas kaip partnerius.
- pirmajame kvietime verslumo ugdymas labiau atsiskleidė per praktinių įgūdžių ugdymą, imitacinių modelių ir mokymo programų vystymą, o trečiajame labiau akcentuotas pats verslumas, verslumo įgūdžiai ir verslo įmonių kūrimas.

Jaunimo verslumo skatinimo tematikai galima priskirti tik vieną pirmojo kvietimo veiklos kryptį – imitacinių įmonių (centrų) kūrimas ir / arba jų veiklos įgyvendinimas. Be to, iš šios krypties projektų tematiškai su verslumo ugdymu tiesiogiai susiję tik dalis projektų (6 projektai). Tokia verslumo ugdymo kryptis, kai įgūdžiai ugdomi pasitelkiant imitacines įmones, iš esmės atitinka jaunimo verslumo skatinimo modelio dalį „verslumo ugdymas praktiniu mokymu“. Tikslinė šių projektų grupė – I studijų pakopos ir vientisųjų studijų studentai, dėstytojai (taip pat mentorai, autoriai). Bendra atrinktiems projektams skirta lėšų suma – 8 942 811,7 mln. Lt.

Trečiojo kvietimo metu finansuojamuose projektuose turi būti taikomi Lietuvoje ar užsienio šalyje jau įgyvendinti verslumo skatinimo modeliai. Modeliai buvo vertinami kartu su projektų paraiškomis. Kvietimo tikslinės grupės yra I ir II studijų pakopų ir vientisųjų studijų studentai, aukštųjų mokyklų dėstytojai, mentorai. Pastarieji gali sudaryti ne daugiau kaip 15 proc. visų projekto dalyvių. Šia priemone siekiama skatinti nevyriausybinę organizacijų ir aukštojo mokslo įstaigų bendradarbiavimą. Paraiškas teikė ir modelius siūlė viešieji juridiniai asmenys, tačiau savo įgyvendinamose veiklose jie turėjo įtraukti kuo daugiau universitetų (papildomi taškai buvo skiriami įtraukiant skirtingo tipo ir skirtingų regionų aukštąsias mokyklas).

I kvietimą atsiliepė daug pareiškėjų, todėl priemonei skiriamų lėšų suma buvo padidinta. Pagal pirminį projektų finansavimo sąlygų aprašą planuota projektų finansavimo suma buvo 20 mln. Lt (17 mln. Lt – ES fondų, 1,4 mln. Lt – LR biudžeto ir 1,6 mln. Lt – pareiškėjų lėšos), vėliau ji padidinta iki 25 773 320 Lt (LR biudžeto lėšų suma nebuvo padidinta, proporcingai padidintos tik ES fondų ir pareiškėjų indėlio dalys, atitinkamai 22 291 609 ir 2 081 711 mln. Lt).

Šiuo metu patvirtinta ir įgyvendinama 12 jaunimo verslumo skatinimo projektų, kuriems bendrai ES fondų ir LR biudžeto lėšomis skirta 23 615 578,72 Lt, ir tai yra 76 030,28 Lt mažiau negu planuota. Iš viso kvietimo metu buvo pateikta 38 paraiškos, 23 iš jų nuspręstos nefinansuoti, dar trijų paraiškų vertinimas baigtas, tačiau dėl jų tarpinė institucija (LR ŠMM) dar nėra priėmusi sprendimo dėl (ne)finansavimo. Darant hipotezę, kad ir šios trys paraiškos bus nefinansuotos, galima teigti, jog šiemet kvietime sėkmės koeficientas buvo 31,6 proc. (12 finansuotų projektų iš 38).

„Verslumo skatinimas“ (VP1-1.1-SADM-08-K)

Projekto, įgyvendinamo JEREMIE iniciatyva pagal finansų inžinerijos priemonę „Verslumo skatinimas“, tikslas yra skatinti verslumą ir pagerinti finansavimo prieinamumą labai mažoms, mažoms įmonėms, fiziniams asmenims, siekiantiems pradėti savo verslą, taip pat socialinėms įmonėms, siekiančioms plėtoti savo verslą. Projektas įgyvendinamas per UAB „Investicijų ir verslo garantijos“ valdomą Verslumo skatinimo (VS) fondą. Finansinės inžinerijos priemonę valdo Lietuvos kredito unija. Projekto įgyvendinimui skirta 50 mln. litų.

Verslumui priskirtinų kompetencijų ugdymas	☐
Verslumo ugdymas teoriniu mokymu	☒
Verslumo ugdymas praktiniu mokymu	☐
Konsultavimas ir pagalba steigiant įmonę	☒
Verslo pradžios finansavimas	☒
Mokestinės lengvatos verslo vystymui	☐
Parama verslo vystymui	☐

Įgyvendinant projektą verslo planus paskolai gauti gali pateikti iki vienu metų veikiančios įmonės ar verslą vykdančios verslininkai, taip pat verslą pradėti norintys fiziniai asmenys. Rengiantiesiems verslo planus organizuojami ir konsultaciniai mokymai. Tiesa, šiuo metu mokymai nebevykdomi dėl jau pasiektų numatytų rodiklių.

Projekto įgyvendinimo metu numatyta suteikti 1200 paskolų, kurių bendra vertė siektų 46,67 mln. litų. Svarbiausios suteikiamos paskolos sąlygos:

- didžiausia paskolos suma – 86 tūkst. Lt;

- paskolos palūkanos – nuo 5,5 proc. iki 9,5 proc., priklausomai nuo kintamos palūkanų VILIBOR dalies, tačiau 95 proc. sumokėtų palūkanų dalies vėliau kompensuojama (kompensaciją už palūkas galima susigražinti kas ketvirtį visuotinės dotacijos būdu pagal priemonę „Dalinis palūkanų kompensavimas“ (VP2-2.3-ŪM-02-V);
- iki 80 proc. paskolos sumos gali būti užtikrinta INVEGA garantija.

Už priemonės įgyvendinamą atsakinga Socialinės apsaugos ir darbo ministerija. Priemonės priskyrimą nurodytai ministerijai lėmė toliau aptariamoms aplinkybės.

- Planuojant mikrokreditavimo programą, ši ministerija turėjo numaćiusi struktūrinės paramos lėšas konsultacijoms ir mokymams verslumo tematika. Tačiau kitoms ministerijoms, ypač Ūkio ministerijai, neturint tinkamų finansinių mechanizmų būtent šios lėšos buvo nukreiptos į mikrokreditus.
- Per priemonę numatyta įtraukti pažeidžiamiausias visuomenės grupes (vykdyti įtraukiamojo verslumo, angl. *inclusive entrepreneurship*, programas), todėl šioje srityje pirmenybė teikiama būtent Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai, o administracinių gebėjimų užtikrinimas koordinuojant finansų inžinerijos priemonę siekiamas išlaikyti INVEGA paskiriant Verslumo skatinimo fondo valdytoja.

„Asistentas-3“ (VP2-2.2-ŪM-03-V)

Tai valstybės planavimo priemonė, kuriai paraiškas galėjo teikti tik du pareiškėjai – viešoji įstaiga „Investuok Lietuvoje“ bei ir „Versli Lietuva“. Šiame vertinime svarbiausia VŠĮ „Versli Lietuva“ įgyvendinamų veiklų analizė, nes būtent ši įstaiga koordinuoja didžiąją dalį nacionalinių verslumo skatinimo programų, jai skiriamas didžiausias finansavimas.

VŠĮ „Versli Lietuva“ yra įgyvendinusi du projektus, dar du projektai įgyvendinami šiuo metu. Kartu jiems iš ES struktūrinių lėšų skirta finansavimo suma sudaro 49,1 mln. Lt.

Iš šių lėšų jau panaudota 22,4 mln. Lt. Visi įgyvendinami projektai yra kompleksiški, juose numatyta įgyvendinti skirtingo tipo ir specifikos veiklas. Galima teigti, kad pagal šiuos projektus yra finansuojama beveik visa VŠĮ „Versli Lietuva“ įgyvendinama veikla.

Todėl VŠĮ „Versli Lietuva“ įgyvendinamus projektus nėra tikslinga vertinti projektų lygmeniu. Kur kas aiškiau jie atsikleidžia per įgyvendinamas veiklas (projektai sukuria finansavimo srautą, kuris išskaidomas į skirtingas veiklas ir iniciatyvas, nenubrėžiant aiškių ribų tarp atskirais projektai įgyvendinamų veiklų).

Pagrindinės dvi VŠĮ „Versli Lietuva“ veiklos kryptys yra pagalba verslo pradžioje (atsakingas Verslumo departamentas) ir pagalba eksporto plėtros srityje (atsakingas Eksporto departamentas).

Veiklas, susijusias su eksporto plėtra, galima priskirti verslumo skatinimo modelio kategorijai „Parama verslo vystymui“. Šios priemonės leidžia veiklą jau vystančioms įmonėms pasinaudoti įvairiais viešosios įstaigos teikiamais įrankiais – nuo analitinių rinkų studijų iki tarpininkavimo užmezgant ryšius su užsienio partneriais.

Į verslo pradžią nukreiptų įrankių spektras yra dar platesnis. Toliau išvardijami svarbiausi iš jų.

- Elektroninių sprendimų, skirtų palengvinti verslo planavimą ir pradžią, vystymas (verslo plano skaičiuoklės, klausimynai, padedantys išanalizuoti leidimų poreikį).
- Regioninis konsultacijų tinklas, pakeitęs verslo informacijos centrų sistemą. Vienas konsultantas, atsakingas už kelis regionus (atskiri konsultantai vienu metu dirba nuo 3 iki 10 miestų), periodiškai teikia konsultacijas vis kitame mieste, už kurį yra atsakingas. Konsultacijos verslo pradžios, steigimo, vystymo klausimais.
- Didelio masto informaciniai renginiai „Versli Lietuva“, reguliariai organizuojami didžiuosiuose Lietuvos miestuose.

Verslumui priskirtinų kompetencijų ugdymas	☐
Verslumo ugdymas teoriniu mokymu	☐
Verslumo ugdymas praktiniu mokymu	☐
Konsultavimas ir pagalba steigiant įmonę	☒
Verslo pradžios finansavimas	☒
Mokestinės lengvatos verslo vystymui	☐
Parama verslo vystymui	☒

- Pirmųjų metų verslo krepšeliai – tai naujai steigiamoms įmonėms suteikiamas verslo konsultacijų ir kitų paslaugų (pvz., buhalterinės apskaitos) paketas, kurį, atsiskaitydamas šiuo čekių, verslininkas gali gauti iš jo regione paslaugas teikiančio tiekėjo.
- Parama renginiams ir iniciatyvoms, skatinančioms technologinius greitai augančius verslus (*startupus*).
- Inovatyvaus verslo pradžios krepšeliai (*Start up Nitro*) – mažesne apimtimi nei pirmųjų metų verslo krepšeliai įgyvendinama iniciatyva, nukreipta į inovatyvaus verslo idėjų autorius. Pradedantys verslą *startapai* gali tris mėnesius nemokamai naudotis biuro patalpomis ir gauti 30 valandų profesionalių verslo konsultacijų. Šiuo metu paslauga teikiama tik Vilniuje.

„Inogeb LT-1“ (VP2-1.4-ŪM-03-K)

Tai viena anksčiausiai iš vertinimo spektro įgyvendintų priemonių, organizuotų atvirojo konkurso būdu. Paraiškas galėjo teikti viešieji juridiniai asmenys, kurių vienas iš dalininkų yra savivaldybė. Šį ir kitus specifinius kriterijus galėjo atitikti tik MTTP veiklas vykdančios regioninės įstaigos, tai yra mokslo parkai, inovacijų centrai ir slėniai.

Priemonės tikslas – stiprinti Lietuvos inovacijų sistemą siekiant sukurti efektyviai veikiančią žinių ir technologijų sklaidos terpę, kuri skatintų šalies įmones aktyviau plėtoti MTTP ir inovacijų veiklą.

Pagal priemonę remiamų veiklų spektras buvo itin platus. Verslumas kaip pagrindinis prioritetas nebuvo išskirtas, tačiau daugelyje projektų jis atsispindėjo ir tapo viena iš svarbiausių veiklos krypčių.

Iš visos per priemonę įgyvendinamų projektų imties buvo atrinkti labiausiai prie jaunimo verslumo ugdymo prisidedantys projektai. Iš šių projektų penki jau yra įgyvendinti, dviejų sutartys šiuo metu vis dar įgyvendinamos. Šiems projektams kartu skirta 10,19 mln. Lt parama, iš jos šiuo metu jau išmokėta 8,83 mln. Lt.

Verslumui priskirtinų kompetencijų ugdymas	☐
Verslumo ugdymas teoriniu mokymu	☒
Verslumo ugdymas praktiniu mokymu	☒
Konsultavimas ir pagalba steigiant įmonę	☒
Verslo pradžios finansavimas	☐
Mokestinės lengvatos verslo vystymui	☐
Parama verslo vystymui	☐

„Ieškančių darbo asmenų integracija į darbo rinką“ (VP1-1.2-SADM-01-V)

Dar viena specifinė valstybinio planavimo tam tikros institucijos programoms finansuoti skirta priemonė. Vienintelis galimas jos pareiškėjas – Lietuvos darbo birža prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos.

Priemonės tikslas – siekti suderinti darbo pasiūlą ir paklausą – skatinti bedarbius ir ekonomiškai neaktyvius asmenis įsitraukti ar sugrįžti į darbo rinką, didinti bedarbių (ypač ilgalaikių) motyvaciją, užimtumo gebėjimus ir galimybes įsidarbinti, stiprinti už šios politikos įgyvendinimą atsakingos institucijos – Lietuvos darbo biržos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos – administracinius gebėjimus, didinti jos teikiamų paslaugų veiksmingumą, remti socialines įmones.

Verslumui priskirtinų kompetencijų ugdymas	☒
Verslumo ugdymas teoriniu mokymu	☐
Verslumo ugdymas praktiniu mokymu	☐
Konsultavimas ir pagalba steigiant įmonę	☐
Verslo pradžios finansavimas	☐
Mokestinės lengvatos verslo vystymui	☒
Parama verslo vystymui	☐

Priemonės įgyvendinimas tiesiogiai susijęs su „Lietuvos Respublikos užimtumo rėmimo įstatymo“ nuostatomis. Šiame įstatyme numatyta įvairovė priemonių, kurias taikyti ir pagal kurias projektus gali įgyvendinti Lietuvos darbo birža.

Visiems pagal priemonę numatytiems projektams įgyvendinti kartu skirta 711 735 194,78 Lt ES fondų ir LR nacionalinio biudžeto lėšų.

Verslumas ir jaunimo verslumas šios priemonėse projektuose atsiskleidžia keliais aspektais. Toliau aptariami pagrindiniai iš jų.

- Daugelis įgyvendinamų projektų teikia mokymų ir konsultavimo paslaugas asmenims, neturintiems darbo. Šių mokymų kontekste viena iš ugdomų kompetencijų yra verslumas. Vis

dėlto nėra nė vieno projekto, kurį įgyvendinant būtų surengti kompleksškai būtent verslą pradėti skatinantys mokymai.

- Jaunimo tikslinė prioritėtinė grupė išskiriama tik dalyje vėliausiai įgyvendintų priemonės projektu. Įgyvendinti arba yra įgyvendinami trys tokie projektai, kuriuose aiškiai išskiriama jaunimo dimensija („Būk aktyvus darbo rinkoje“, „Integravimo į darbo rinką skatinimas“, „Jaunimo užimtumo didinimas“). Šie projektai į jaunimą buvo nukreipti visa apimtimi (veiklos skirtos tik jaunimui) ar iš dalies (kai jaunimas – prioritėtinė tikslinė grupė, tačiau veiklos skiriamos ir kitiems asmenims). Pagrindiniai per šiuos projektus taikomi įrankiai – įdarbinimas subsidijuojant ir darbo įgūdžių suteikimas.

Vertinant šią priemonę verslumo skatinimo modelio kontekste galima teigti, kad jis iš dalies prisideda tik prie dviejų elementų:

- jauni asmenys gali dalyvauti įgūdžių suteikimo ir kompetencijų kėlimo veiklose ir taip įgauti dalį verslumo priskirtinų gebėjimų;
- verslas, ypač kuriamas naujai jaunų žmonių, kuriame didelei daliai darbuotojų tai yra pirmoji darbo patirtis, dėl atskirų subsidijavimo įrankių gali užtikrinti didesnę darbuotojui į rankas sumokamą darbo užmokesčio dalį sumažindamas bendras įmonės sąnaudas.

„Invest LT-2“ (VP2-2.1-ŪM-06-K)

Tai atvirojo konkurso būdu vykdoma verslui skirta priemonė, pagal kurią suteikiamos dotacijos įmonių investicijoms. Priemonė „Invest LT-2“ prisideda prie prioriteto „Verslo produktyvumo didinimas ir aplinkos verslui gerinimas“ įgyvendinimo. Priemonę koordinuoja Ūkio ministerija.

Priemonės tikslas – skatinti tiesiogines vidaus investicijas ir naujų darbo vietų kūrimą. Remiama veikla – tiesioginės vidaus investicijos į didelės pridėtinės vertės gamybos ir / arba didelės pridėtinės vertės paslaugų verslo pradžią ir plėtrą.

Šios priemonės finansavimo tikslai ir prioritetai iš dalies atitinka 2008 ir 2009 metais įgyvendintą priemonę „Lyderis LT“ (VP2-2.1-ŪM-01-K). Įgyvendinant šią priemonę buvo remiamas įmonių, išskyrus labai mažas įmones, investicijos į materialųjį ir nematerialųjį turtą, susijusį su naujų gamybos technologinių linijų įsigijimu ir įdiegimu, esamų gamybos technologinių linijų modernizavimu, įmonės vidinių inžinerinių tinklų, kurių reikia naujoms gamybos technologinėms linijoms diegti ar esamoms modernizuoti, įrengimu.

„Invest LT-2“ kvietimui buvo planuojama skirti 16,175 mln. Lt Europos Sąjungos struktūrinių fondų paramos lėšų. Vertinant projektus pirmenybė buvo teikiama tiems pareiškėjams, kurie savo investicinius plėtros projektus numatė įgyvendinti pažeidžiamiausiose teritorijose (kuriuose fiksuojami didesni bedarbių, socialinės paramos gavėjų skaičiai ir pritraukiama mažiau investicijų).

„Intelektas LT +“ (VP2-1.3-ŪM-03-K)

Tai atvirojo konkurso būdu vykdoma verslui skirta priemonė, pagal kurią suteikiamos dotacijos įmonių investicijoms. Šiomis investicijomis kuriama naujos įmonės ir / arba plečiama esamos įmonės mokslinių tyrimų (pramoniniai arba taikomieji tyrimai) ir technologinės plėtros (eksperimentinė plėtra arba bandomieji, konstravimo ir technologiniai darbai) infrastruktūra.

Nuo 2008 m. buvo paskelbti trys priemonės kvietimai. Šiuo metu dalis trečiojo kvietimo paraiškų vis dar vertinama.

Vertinant projektus pirmenybė buvo teikiama pareiškėjams, numatantiems sukurti daugiau ilgalaikių tyrėjų ir pagalbinių personalo darbo vietų, bei pateikiantiems į rinką daugiau naujų gaminių, paslaugų ar procesų.

Verslumui priskirtinų kompetencijų ugdymas	☐
Verslumo ugdymas teoriniu mokymu	☐
Verslumo ugdymas praktiniu mokymu	☐
Konsultavimas ir pagalba steigiant įmonę	☐
Verslo pradžios finansavimas	☐
Mokestinės lengvatos verslo vystymui	☐
Parama verslo vystymui	☒

Verslumui priskirtinų kompetencijų ugdymas	☐
Verslumo ugdymas teoriniu mokymu	☐
Verslumo ugdymas praktiniu mokymu	☐
Konsultavimas ir pagalba steigiant įmonę	☐
Verslo pradžios finansavimas	☐
Mokestinės lengvatos verslo vystymui	☐
Parama verslo vystymui	☒

Ši priemonė susijusi išimtinai su paskutiniąja verslumo skatinimo modelio dalimi, skirta jau išvystytų verslų tolesnei plėtrai, kai, siekiant efektyvesnių verslo plėtros rezultatų, išsipareigojimus ir rizikas pasidalija verslo įmonė ir dotaciją teikianti valstybė.

III.3. Verslumą skatinančių priemonių žemėlapis

Siekiant šioje ataskaitoje toliau sistemingai pristatyti ir analizuoti jaunimo verslumo skatinimo priemones, pateikiamas apibendrintas ir ES struktūrinės paramos, ir kitais finansavimo šaltiniais remiamų veiklų žemėlapis. Šioje lentelėje ne ES struktūrinės paramos lėšų kategorijose išskiriamos tik svarbiausios verslumo skatinimo priemonės.

4 lentelė. Verslumą skatinančių priemonių sąrašas

Priemonės tipas	Priemonė	Trumpas aprašas/ sąsajos su jaunimo verslumo skatinimu	Finansavimo laikotarpis	Finansavimo šaltinis	Finansavimo suma
ES struktūrinė parama	„Kalbų mokymo, verslumo ugdymo ir inovatyvių švietimo metodų kūrimas ir diegimas“	Priemonė skirta plėtoti bendrojo lavinimo mokyklų programas. Viena iš veiklos krypčių – naujų verslumo ugdymo programų diegimas.	Jaunimo verslumo tematikos projektų įgyvendinimo laikotarpis – 2010 11 25–2013 08 08. Didžiausias veiklų intensyvumas 2011 08–2012 04	Europos Sąjungos ir nacionalinio biudžeto ir pareiškėjų (šios lėšos taip pat priskiriamos investicijoms, kuriomis disponuoja valstybė) lėšos.	Kartu ES fondų ir LR biudžeto lėšomis skirta 4 734 263 Lt.
	„Studijų kokybės gerinimas, tarptautiškumo didinimas“	Tai platų veiklų spektrą apimanti priemonė, kuria siekiama gerinti aukštojo mokslo studijų programas, teikti studentams kokybiškas mokymo paslaugas. Viena iš veiklos sričių – studentų verslumo ugdymas.	Jaunimo verslumo tematikos projektų įgyvendinimo laikotarpis – 2011 05 12–2014 02 01. Didžiausias veiklų intensyvumas numatytas 2012 ir 2013 m.	Europos Sąjungos, nacionalinio biudžeto ir pareiškėjų (šios lėšos taip pat priskiriamos investicijoms, kuriomis disponuoja valstybė) lėšos.	Kartu ES fondų ir LR biudžeto lėšomis skirta 32 558 390,42 Lt.
	„Verslumo skatinimas“	Tai finansinės inžinerijos (mikrokreditų) priemonė, kurią įgyvendinant taip pat organizuojami verslumo mokymai, jaunimas – viena iš prioritetinių grupių.	Projektas įgyvendinamas nuo 2010 m., projekto pabaigos data perkelta iš 2015 m. į 2018 m.	Europos Sąjungos lėšos (JEREMIE iniciatyva), papildoma palūkanų kompensavimo priemonė, kuria gali pasinaudoti programos dalyviai (VP2-2.3-ŪM-02-V „Dalinis palūkanų kompensavimas“) taip pat finansuojama tik Europos Sąjungos struktūrinių fondų	Bendra numatyta projekto vertė – 50 mln. Lt. Numatyta suteiktinų paskolų bendra vertė – 46,67 mln. Lt.

Priemonės tipas	Priemonė	Trumpas aprašas/ sąsajos su jaunimo verslumo skatinimu	Finansavimo laikotarpis	Finansavimo šaltinis	Finansavimo suma
				lėšomis.	
	„Asistentas-3“	Pagal priemonę finansuojami viešųjų įstaigų „Investuok Lietuvoje“ ir „Versli Lietuva“ įgyvendinami projektai. Jaunimo verslumo skatinimo kontekste svarbesnė yra „Versli Lietuva“. Ši įstaiga įgyvendina platų spektrą verslumo skatinimo veiklų.	Projektai įgyvendinami nuo 2008 09. Šiuo metu įgyvendinami projektai bus tęsiami, be to, bus įgyvendinami nauji projektai. ES paramos lėšos numatytos iki 2015 m.	Europos Sąjungos lėšos.	Baigtiems ir įgyvendintiems VŠĮ „Versli Lietuva“ projektams skirta 49 218 018 Lt (keturi projektai).
	„Inogeb LT-1“	Priemonė skirta plėtoti Lietuvos inovacijų sistemą. Tarp įgyvendintų veiklų dalyje projektų akivaizdus jaunimo verslumo skatinimas (naujų įmonių steigimas, verslumo mokymai, turnyrai).	Projektai įgyvendinami nuo 2009 02 iki 2012 10	Europos Sąjungos lėšos.	Septyniems jaunimo verslumo tematikai priskirtiniems projektams kartu skirta 8,83 mln. Lt
	„Ieškančių darbo asmenų integracija į darbo rinką“	Pagal priemonę įgyvendinama didžioji dalis Lietuvos darbo biržos plėtojamų aktyvių užimtumo skatinimo veiksmų, tarp kurių atskirais aspektais galima išskirti veiklas, prisidedančias prie jaunimo verslumo skatinimo (iš viso trys tematiką atitinkantys projektai).	Atrinkti projektai įgyvendinami nuo 2010 07 iki 2013 08.	Europos Sąjungos lėšos (pažymėtina, kad kiti šiame vertinime neatrinkti priemonės projektai finansuojami ir iš kitų šaltinių, pavyzdžiui, nacionalinio biudžeto lėšų).	Trims vertinamiems projektams skirta 71 957 191 Lt.
	„Invest LT-2“	Priemonė prisideda prie paskutinės verslumo skatinimo modelio dalies „Verslo vystymas“, nors jaunimas nėra tikslingai įtraukiamas.	Projektai įgyvendinami 2012–2015 m.	Europos Sąjungos ir pareiškėjų lėšos.	Skirta 52 180 795 Lt, numatyta skirti 59 175 000 Lt (dalis paraiškų vis dar vertinama).

Priemonės tipas	Priemonė	Trumpas aprašas/ sąsajos su jaunimo verslumo skatinimu	Finansavimo laikotarpis	Finansavimo šaltinis	Finansavimo suma
	Intelektas LT +	Priemonė prisideda prie paskutinės verslumo skatinimo modelio dalies „Verslo vystymas“, nors jaunimas nėra tikslingai įtraukiamas.	Projektai įgyvendinami 2009–2015 m.	Europos Sąjungos ir pareiškėjų lėšos.	Skirta 159 626 004 Lt, numatyta skirti 282 592 621 Lt (dalis paraiškų vis dar vertinama).
ES lėšomis (ne struktūrinės paramos) finansuojamos priemonės	Programa „Veiklus jaunimas“	Pagal programą skiriamos finansinės subsidijos Europos šalių jaunimo inicijuotiems ir įgyvendinamiems projektams, skatina tarptautinį bendradarbiavimą. Programoje pabrėžiamas neformalusis ugdymas ir esminių kompetencijų (tarp kurių yra ir verslumas) kėlimas.	Projektų priėmimas vyksta keturis kartus per metus nuo 2007–2013 m. ES finansinės perspektyvos pradžios. Daugelyje šalių (taip pat Lietuvoje) nauji projektai nebepriimami vertinti, vyksta paskutinių finansuotų projektų įgyvendinimas.	Europos Sąjungos ir nacionalinio biudžeto lėšos. Daugelyje programos veiksmų kofinansavimas iš projektą vykdančios institucijos nėra būtinas arba nesudaro reikšmingos projekto biudžeto dalies.	Bendra 2011 m. pagal visas programos priemones paremtų projektų suma – 7,06 mln. Lt. Panašus finansavimas skirtas ir kitais programos įgyvendinimo metais.
	Bendradarbiavimo per sieną programos	Vieni svarbiausių regioninės plėtros programų prioritetų yra ekonominė plėtra ir bendradarbiavimo stiprinimas. Pareiškėjai gali palyginti lanksčiai planuoti projektus ir jų veiklas. Jaunimo verslumo skatinimo veiklos gana dažnos.	Vyko periodiniai kvietimai teikti paraiškas, daugelis veiksmų, numatytų 2007–2013 m. finansinėje perspektyvoje, jau įgyvendinti, nauji kvietimai teikti paraiškas nebeskelbiami. Projektai įgyvendinami nuo 2010 m.	Projektai finansuojami Europos regioninės plėtros fondo (ERPF) ir projektus įgyvendinančių institucijų lėšos (dalis institucijų dalį arba visą kofinansuojamą sumą gali susigražinti iš nacionalinio biudžeto lėšų).	Vien per Lietuvos ir Latvijos bendradarbiavimo per sieną programą nuo 2010 m. į verslumo ugdymą nukreiptiems projektams skirta 30,48 mln. Lt. Nors kitų bendradarbiavimo per sieną programų prioritetuose tiek daug reikšmės verslumui neskiriama, manytina, jog bendra aktualių projektų vertė sudaro ne mažiau kaip 60 mln. Lt.

Priemonės tipas	Priemonė	Trumpas aprašas/ sąsajos su jaunimo verslumo skatinimu	Finansavimo laikotarpis	Finansavimo šaltinis	Finansavimo suma
Nacionalinio biudžeto ir savivaldybių lėšomis finansuojamos priemonės	JRD įgyvendinama mažos vertės jaunimo verslumo projektų programa	Tai mažos vertės projektų konkursas, kuriame pabrėžiamas praktinis mokymas ir įgūdžių suteikimas.	Kvietimai teikti paraiškas skelbiami kasmet nuo 2008 m. Projektai nėra ilgalaikiai, dažniausiai įgyvendinami per keletą mėnesių.	Nacionalinio biudžeto lėšos. Projektus kofinansuojantiems pareiškėjams vertinimo metu suteikiami papildomi balai.	Iš viso skirta 225 tūkst. Lt.
	Savivaldybių verslumo skatinimo fondai	Tai įvairios verslo rėmimo iniciatyvos, įgyvendinamos pačių savivaldybių, dažniausiai nukreiptos į naujų verslų plėtrą, jaunimo iniciatyvų rėmimą. Skiriamos lengvatinės paskolos arba dotacijos.	Tai trumpalaikės, vienu metų trukmės priemonės. Dėl savivaldybių biudžetų planavimo specifikos dažniausiai projektai įgyvendinami rudenį.	Savivaldybių lėšos.	Finansavimo suma priklauso nuo savivaldybės. Vilniuje projektui „Verslauk“ 2011 m. skirta 200 tūkst. Lt, Kaune tiesiogiai verslo idėjoms skirta – 120 tūkst. Lt. Kasmet savivaldybės šiems fondams skiria skirtingo dydžio finansavimą, fondus turi daugelis iš jų. Nors nėra bendros statistikos, manytina, jog bendra verslumo skatinimo fondams Lietuvoje skiriama suma kasmet sudaro iki 5 mln. Lt.
Investiciniai fondai*	<i>Start up highway</i>	Privatus fondas, investuojantis į naujus verslo projektus ir perspektyvias idėjas iki 50 tūkst. Lt. Programa įgyvendinama iš Lietuvos, bet vykdoma tarptautiniu mastu. Už investiciją prašoma iki 10 proc. akcijų.	Konkursus planuojama skelbti kasmet. Nuo 2011 m. įgyvendinti jau du verslo idėjų finansavimo konkursai.	Privačios lėšos.	Bendra investicijų suma neskelbiama, į vieną projektą investuojama iki 50 tūkst. Lt.
	Verslo akceleratorius <i>Startup.lt</i>	JEREMIE iniciatyva remiamas fondas, investuojantis į pradinės stadijos verslo idėjas ir padedantis naujai sukurtiems	Šiuo metu fondas pradeda vykdyti veiklą, nenumatyti jo veikimo laiko ar paraiškų teikimo terminų	Europos investicijų fondo lėšos.	Bendra investicijų suma į pradinės stadijos verslo idėjų fondą – 20,72 mln. Lt. Kiekvienam verslo projektui

Priemonės tipas	Priemonė	Trumpas aprašas/ sąsajos su jaunimo verslumo skatinimu	Finansavimo laikotarpis	Finansavimo šaltinis	Finansavimo suma
		verslams vystyti (verslo inkubavimas akseleratoriuje).	apribojimai.		numatoma skirti nuo 10,4 iki 690,6 tūkst. Lt.

Šaltinis: sudaryta autorių remiantis viešai prieinama informacija, taip pat informacija, pateikta projektus administruojančių ir vykdančių institucijų.

* Pateiktame priemonių žemėlapyje nenurodyti kiti verslo finansavimo įrankiai, skirti jau vystomiems verslams plėsti, pavyzdžiui, Atviras kreditų fondas, bankų teikiami kreditai labai mažoms, mažoms ir vidutinėms įmonėms ir pan. Manytina, kad jaunimo verslumo skatinimui didžiausią įtaką daro ankstyvosios stadijos (angl. *pre seed*) verslo finansavimas, todėl būtent šio tipo įrankiai pateikiami bendrame verslumo skatinimo priemonių žemėlapyje.

IV. Priemonių vertinimas

IV.1. Priemonių tinkamumo vertinimas

Vertinant verslumo skatinimo priemonių tinkamumą siekiama atsakyti į klausimus, ar priemonės atitinka ilgalaikio strateginio planavimo dokumentus ir kokių pagrindų jos buvo suplanuotos bei pradėtos įgyvendinti (tęstinis tinkamumas), nustatyti, kaip priemonės atitiko esamą socialinę ir ekonominę situaciją bei tikslinių grupių preferencijas, taip pat įvertinti jų pakankamumą.

IV.1.1. ES jaunimo verslumą skatinančių priemonių atitikties strateginiams dokumentams

Vertinant analizuojamų priemonių tikslų atitikti Europos Sąjungos ir nacionaliniams bendriesiems ir specifiniams strateginiams dokumentams, galima teigti, jog, nors tarp skirtingų planavimo lygmenų trūksta aiškiai įvartytų bendrų tikslų ir veiklos krypčių, visais lygmenimis išlaikomos tos pačios principinės veiklos tendencijos (strateginių dokumentų analizė pateikiama skyriuje „II.3. Strateginių dokumentų apžvalga“). Daugiausia dėmesio skiriama inovacijoms ir greitai augančioms įmonėms, skatinama kuo anksčiau imti verslo ir rinktis verslo vystymą kaip alternatyvią karjerą. Labiausiai ir vertinamų priemonių, ir bendros verslumo situacijos Lietuvoje kontekste neišpildomos administracinės naštos mažinimo ir neigiamo bankroto poveikio jauno žmogaus tolesniems sprendimams mažinimo priemonės. Kiti Europos lygmeniu suformuluoti strateginiai tikslai, tokie kaip finansavimo galimybių užtikrinimas, konsultacijų skirtingiems verslo vystymo lygiams užtikrinimas ir verslininkiškos mąstysenos ugdymas, aiškiai atsispindi verslumo skatinimo sistemoje ir analizuojamose ES paramos priemonėse.

ES struktūrinės paramos jaunimo verslumo skatinimo priemonių planavimas

Europos Sąjungos finansuojamų jaunimo verslumo skatinimo priemonių planavimo pagrindas labai įvairus. Beveik visų priemonių atsiradimą programavę strateginiai dokumentai skiriasi (žinoma, visos priemonės grindžiamos veiksmų programų prioritetais, tačiau jie neatskleidžia giluminio planavimo aspektų). Kitas svarbus skirtumas – strateginiais dokumentais numatytų veiksmų ir realiai įgyvendinamų priemonių atitikimo lygis. Dalis priemonių įgyvendintos iš esmės laikantis ilgalaikių strateginių nuostatų, kitos – stebint aplinkos pokyčius, rinkos poreikį ir tik pagal tai planuojant konkrečius veiksmus bei rodiklius. Šis skirtumas apibrėžia priemonių tęstinį tinkamumą strateginiam planavimui ir yra įvertintas toliau pateikiamoje lentelėje. Taip pat lentelėje pateikiama ekspertinė išvada įvertinant kiekvienos priemonės planavimo aspektus ir pristatant už priemonių planavimą ir įgyvendinimą atsakingų institucijų atstovų pateiktą nuomonę.

5 lentelė. Verslumo skatinimo priemonių planavimo vertinimas

Analizuojama ES paramos priemonė	Pagrindiniai priemonę numatantys strateginiai dokumentai	Ekspertinis priemonių planavimo vertinimas	Tęstinis tinkamumas
„Kalbų mokymo, verslumo ugdymo ir inovatyvių švietimo metodų kūrimas ir diegimas“ (VP1-2.2-ŠMM-05-K)	Mokyklų tobulinimo programa plus. <i>Patvirtinta Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2007 m. gruodžio 3 d. įsakymu Nr. ISAK-2331</i>	Priemonė įgyvendinama pagal „Mokyklų tobulinimo programos plus“ nuostatas. Ši programa išsiskiria itin dideliu detalumu. Verslumo ugdymui išskiriamas atskiras komponentas „Sukurti, įdiegti ir tobulinti verslumo ugdymo priemonės“. Šio komponento aprašyme įvardytos strateginės problemos ir parengtas ES struktūrinėmis lėšomis finansuotino projektų kvietimo preliminarus aprašas. Jame 2007 m. nustatyti ir 2011 m. įgyvendinant priemonę išskelti tikslai, rodikliai ir veiklos iš esmės atitinka. Galima teigti, kad tai detaliosiai iš anksto strateginiuose dokumentuose suplanuota priemonė iš visų šiame tyrime vertinamų priemonių, kuri įgyvendinta iš esmės nevertinant pasikeitusios aplinkos sąlygų ir nekeičiant pirminių tikslų. Atsižvelgiant į priemonės specifiškumą ir tai, kad jos tikslus menkai lemia besikeičianti socialinė ir ekonominė aplinka, aukštas tęstinis tinkamumas strateginiams dokumentams vertintinas teigiamai.	Aukštas
„Studijų kokybės gerinimas, tarptautiškumo didinimas“ (VP1-2.2-ŠMM-07-K)	Nacionalinė studijų programa <i>Patvirtinta Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2007 m. gruodžio 3 d. įsakymu</i>	Priemonė įgyvendinama pagal Nacionalinės studijų programos nuostatas. Formalus programos planavimo ir tikslingumo vertinimas grindžiamas analizėmis, atliekamomis kuriant pačią programą. Priemonės stebėsenos rodikliai (rūšys, o ne konkrečios skaitinės išraiškos) nustatomi pagal kuriamos priemonės tikslą (tikslinę grupę) ir laukiamą poveikį. Nacionalinėje studijų programoje verslumas numatytas 3.4.1. veiklų	Vidutinis

Analizuojama ES paramos priemonė	Pagrindiniai priemonę numatantys strateginiai dokumentai	Ekspertinis priemonių planavimo vertinimas	Tęstinis tinkamumas
	Nr. ISAK-2334	grupėje „Studentų praktinių įgūdžių, verslumo stiprinimas“. Pagal numatomus rodiklius ir iš anksto suplanuotas programos įgyvendinimo priemonės verslumas kaip atskira veiklų grupė nebuvo išskirtas (kitai negu praktinio mokymo veiklos, kurios detalizuotos ir konkrečiomis veiklomis, ir siektiniais rodikliais). Taigi priemonės „Studijų kokybės gerinimas, tarptautiškumo didinimas“ trečiojo kvietimo veiklos, tikslingai nukreiptos ugdyti studentų ir pedagogų verslumą, suformuotos labiau atsižvelgiant į aplinkos pokyčius negu į ilgojo laikotarpio strateginius dokumentus. Kita vertus, atsakingų institucijų atstovai nurodė, jog priemonė rengta iš esmės vadovaujantis strategijos nuostatomis.	
„Verslumo skatinimas“ (VP1-1.1-SADM-08-K)	2007–2013 m. Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programa Pakeista 2009 m. liepos 22 d. nutarimu Nr. 808	Priemonė kyla tiesiogiai iš Žmogiškųjų išteklių plėtros programos. Pažymėtina, kad priemonė nebuvo suplanuota pirminėje programoje ir jos prieduose, tačiau numatyta kur kas vėliau. 2009 m. liepos mėn., pasinaudojant JEREMIE iniciatyva, Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos planuota priemonė „Verslumo įgūdžių ugdymas“ buvo pakeista į „Verslumo skatinimą“. Apklaustų institucijų (SADM ir ŪM) atstovai nurodė, kad tuo metu, kai buvo planuojama mikrokreditavimo priemonė, būtent ši Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos priemonė buvo labiausiai tinkama pakeitimams, nepaisant to, kad dirbant su finansinės inžinerijos įrankiais pirmenybė teikiama Ūkio ministerijai. Priemonė suplanuota palyginti greitai, gerokai pakeičiant pirminį planavimą, todėl jos lankstumo lygis vertintinas kaip aukštas.	Žemas
„Asistentas-3“ (VP2-2.2-ŪM-03-V)	Lietuvos Respublikos 2009–2013 metų eksporto plėtros strategija, Investicijų skatinimo 2008–2013 metų programa	Nors priemonės tikslai atitinka nurodytas strategijas, pagrindiniai priemonę detalizuojantys rodikliai išskirti tik finansavimo sąlygų apraše. Atliekant ekspertinį vertinimą visų institucijų atstovai pažymėjo, kad priemonė planuojama ne statiškai vertinant ilgalaikes strategijas, bet atsižvelgiant į rinkos poreikius ir konsultuojantis su pagal priemonę projektus įgyvendinančiomis institucijomis.	Žemas
„Inogeb LT-1“ (VP2-1.4-ŪM-03-K)	Integruotų mokslo, studijų ir verslo centrų (slėnių) kūrimo ir plėtros programų įgyvendinimo koncepcija Žin., 2007, Nr.40-1489	Priemonė strategiškai kyla iš tiesiogiai 2007–2013 m. Europos Sąjungos finansavimo perspektyvai parengto dokumento – Ekonomikos augimo veiksmų programos. Įgyvendinti projektai turėjo remtis ir „Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtintu Integruotų mokslo, studijų ir verslo centrų (slėnių) kūrimo ir plėtros programų įgyvendinimu“ (šios programos yra parengtos kiekvienam slėniui). Atliekant ekspertinį vertinimą apklausti atsakingų institucijų atstovai pažymėjo, kad priemonės atsiradimas ir įgyvendinimas pirmiausia sietinas su „Integruotų mokslo, studijų ir verslo centrų“ įtvirtinimu ir plėtra, todėl priemonė buvo suformuota taip, kad padėtų plėtoti šių institucijų veiklą.	Aukštas
„Invest LT-2“ (VP2-2.1-ŪM-06-K)	Lietuvos Respublikos Vyriausybės programa Žin., 2008, Nr. 146-5870	Priemonės apraše ir atrankos kriterijuose numatytas tik vienas nacionalinio lygmens strateginis dokumentas – „Lietuvos Respublikos Vyriausybės programa“, patvirtinta 2008 m. gruodžio 9 d. Priemonė siekiama prisidėti prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos 274 punkto nuostatos įgyvendinimo – „sieksime esminio persilaužimo pritraukiant investicijas į šalies ūkį, kaip aiškius prioritetus skirdami investicijas į inovatyvias ir kuriančias didelę pridėtinę vertę sritis.“ Pažymėtina, kad programos priede (Žin., 2008, Nr. 95-3721) numatyta priemonė „Invest LT“ buvo skirta pramonės parkų infrastruktūros plėtrai, o papildomai įgyvendinta „Invest LT-2“ pagal savo tikslus iš esmės skiriasi ir iš dalies atitinka anksčiau sėkmingai įgyventos verslo paramos priemonės „Lyderis LT“ principus. Ir ši aplinkybė, ir atsakingų institucijų atstovų komentarai patvirtina, kad naujos priemonės planuojamos atsižvelgiant į sukaupą patirtį ir rinkos poreikį, perskirstant dalį iš anksto numatytų išteklių.	Vidutinis
„Intelektas LT +“ (VP2-1.3-ŪM-03-K)	Nacionalinė Lisabonos strategijos įgyvendinimo programa Žin., 2008, Nr. 124-4718	Priemonės apraše ir atrankos kriterijuose numatytas tik vienas nacionalinio lygmens strateginis dokumentas – „Nacionalinė Lisabonos strategijos įgyvendinimo programa“. Šia priemone siekiama prisidėti prie programos 4 uždavinio „Skatinti inovacijas ir mokslinių tyrimų ir eksperimentinę (technologinę) plėtrą (toliau – MTEP), plėtojant privataus ir viešojo sektorių partnerystę bei sudarant privataus verslo investavimo į MTEP paskatas“ įgyvendinimo. Per visus priemonės kvietimus atsispindi iš anksto veiksmų programos priede nustatyti tikslai ir rodikliai.	Aukštas
„Ieškančių darbo asmenų integracija į darbo rinką“	Lietuvos Respublikos užimtumo rėmimo įstatymas	Visi pagal priemonę įgyvendinami projektai pirmiausia kyla iš Lietuvos Respublikos užimtumo rėmimo įstatymo. Šiuo įstatymu reglamentuojamos visos LDB galimos įgyvendinti užimtumo rėmimo priemonės ir galimos suteikti darbo rinkos paslaugos. Vis dėlto šiame	Aukštas

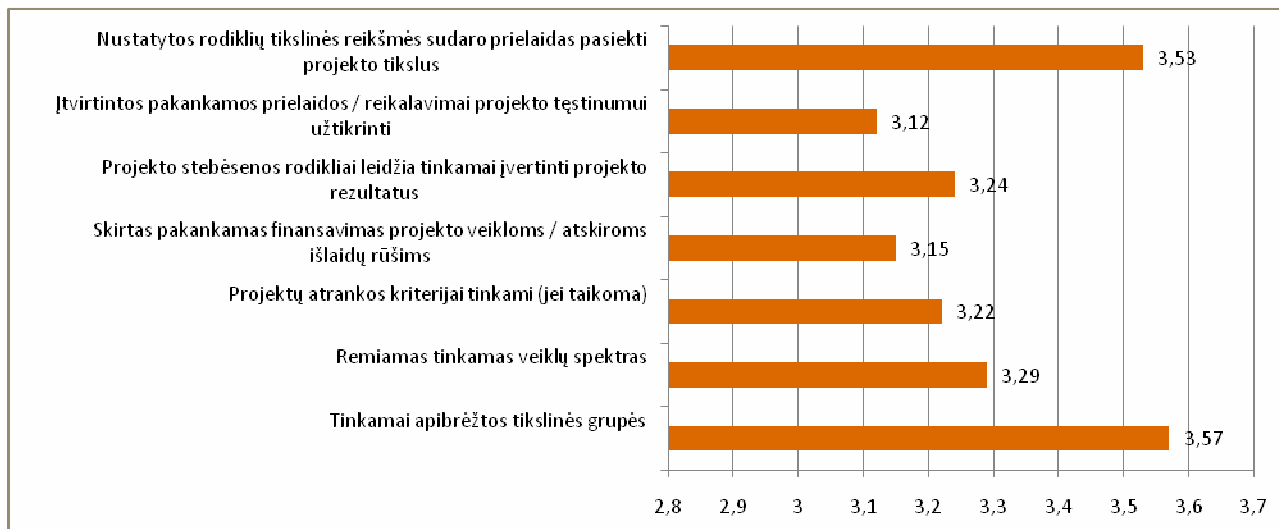
Analizuojama ES paramos priemonė	Pagrindiniai priemonę numatantys strateginiai dokumentai	Ekspertinis priemonių planavimo vertinimas	Tęstinis tinkamumas
(VP1-1.2-SADM-01-V)		įstatyme numatyta tik potencialių priemonių įvairovė, tačiau konkrečių veiksmų įgyvendinimas tam tikrais laikotarpiais kyla iš Vyriausybės programinių nuostatų. Įstatymas reguliariai atnaujinamas detalizuojant konkrečių veiksmų įgyvendinimo detales. Šie atnaujinimai vyksta kiekvienais metais tikslinant darbo rinkos poreikius, informacija surenkama iš darbdavių, tačiau profesionalūs tyrimai neatliekami (tyrimai vykdyti anksčiau). Kaip veiklų planavimo išimtis buvo nurodyti veiksmai, kurių buvo imtasi dėl Ministro Pirmininko darbo grupės užimtumo problemoms analizuoti, išvadų. Čia pateikti siūlymai ir pagal juos numatomos priemonės buvo įgyvendintos greičiau. Lietuvos darbo biržos ir Europos socialinio fondo agentūros atstovai nurodė, kad priemonė nėra itin lanksti ir pernelyg susieta su Lietuvos Respublikos užimtumo rėmimo įstatymu.	

Šaltinis: sudaryta autorių, remiantis strateginių dokumentų ir teisės aktų analize bei interviu su institucijomis.

IV.1.2. Tinkamumo pagal tikslinių grupių preferencijas vertinimas

Vertinant priemonių tinkamumą atkreiptinas dėmesys į bendrą palyginti teigiamo vertinimo tendenciją, ypač tarp apklaustų projektų vykdytojų. Tokius rezultatus galima iš dalies sieti su tuo, kad projektų vykdytojų kategorijoje apklausti tik finansavimą projektams gavę ir projektus įgyvendinantys asmenys, kurių teigiamą vertinimą suobjektyvizuoja pats finansavimo gavimo faktas. Dėl šios priežasties siekiama išskirti ne apklaustų rezultatus, o jose atsispindėjusias tendencijas, leidžiančias nustatyti palyginamuosius atskirų kategorijų vertinimus.

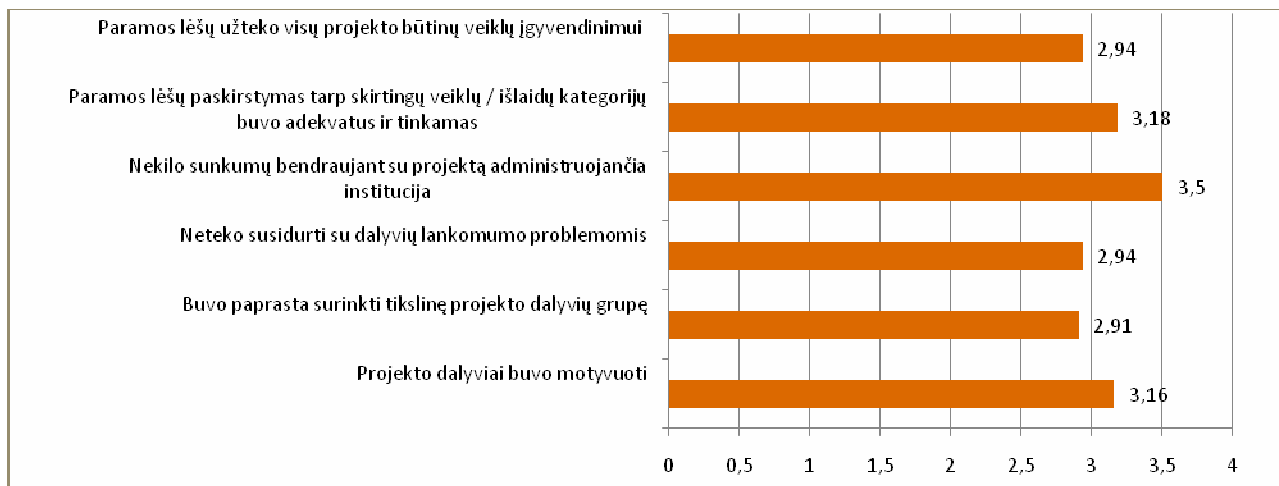
Projektų vykdytojai pagal daugelį kategorijų teigiamai vertina projektų finansavimo ir administravimo sąlygas ir su projektų įgyvendinimu susijusius aspektus. Toliau pateikiami apibendrinti šių vertinimų rodikliai. Jie nurodo svertinius koeficientus, atkleidžiančius, kaip labai konkrečioms teiginiams pritaria apklaustieji (1 – visiškai nesutinku, 2 – labiau nesutinku, 3 – iš dalies sutinku, 4 – visiškai sutinku).

12 paveikslas. PFSA vertinimas (projektų vykdytojai, vertinimo vidurkis)

Šaltinis: Projektų vykdytojų apklausa.

Pateiktame grafike (11 paveiksle) labiausiai išsiskiria gana neigiamai įvertintos projekto tęstinumo prielaidos. Tokį vertinimą patvirtino ir asmenys, dalyvavę projekto vykdytojų ir galutinių naudos gavėjų tikslinių grupių diskusijose. Abiem atvejais buvo išskiriamas el. sprendimų rentabilumo neužtikrinimas. Buvo pabrėžiama, kad didelių finansinių kaštų reikalaujantys ir didelės apimties interneto įrankiai (informacinės bazės, simuliacijos ir pan.) po sukūrimo nėra pakankamai reprezentuojami ir taikomi arba jų palaikymas baigiamas vos pasibaigus projektui.

13 paveikslas. Su projektų įgyvendinimu susijusių aspektų vertinimas, projektų vykdytojai, vertinimo vidurkis

Šaltinis: projektų vykdytojų apklausa.

Apklausos rodikliai apie patį projektų įgyvendinimą (12 paveikslas) yra dar geresni. Ypač teigiamai vertinamas bendravimas su projektą administruojančia institucija (čia svarbiausios administruojančios institucijos yra Europos socialinio fondo agentūra ir Lietuvos verslo paramos agentūra). Tai rodo, kad administruojančių institucijų veiklos principai ir žmogiškųjų išteklių kiekis tenkina projektų vykdytojų poreikius ir kad susidariusį administracinių institucijų struktūros pagrindą verta išlaikyti naujoje finansinėje perspektyvoje.

Prasčiausiai įvertintas tikslinės projekto dalyvių grupės įtraukimas. Pažymėtina, kad šį aspektą neigiamai vertinę („visiškai nesutinku“ arba „iš dalies nesutinku“) apklausos dalyviai negali būti priskirti kuriai nors atskirai priemonei, o visose priemonėse sudaro panašią dalį. Tai rodo, jog galimybės įtraukti tikslinę grupę nėra užprogramuotos priemonės sąlygose, o priklauso tik nuo konkretaus projekto vykdytojo, jo patirties ir administracinių gebėjimų, subjektyvių ir objektyvių aplinkos veiksnių.

IV.1.3. Priemonių pakankamumas

Jaunimo verslumo skatinimo priemonių pakankamumas pirmiausia vertintinas ne pagal finansavimo srautą, bet pagal priemonių įvairovę. Vertinamų priemonių įvairovė yra santykinai maža, be to, net ir šiame vertinime išskirtos priemonės dažnai nepasiekia ar nepakankamai pasiekia jaunimą, jose per mažai išskiriama verslumo ugdymo kryptis.

Tarp visų priemonių taip pat neatsiskleidžia arba nepakankamai atsiskleidžia į svarbiausias jaunimo verslumo skatinimo sistemos tikslines grupes (darbo neturinčius jaunos asmenis, norinčius pradėti verslą asmenis, mokinius, studentus) nukreiptos priemonės. Plačiau jaunimo kaip tikslinės grupės įtraukimo vertinimas bei priemonių vertinimas pagal atskiras segmentuotas tikslines grupes aprašytas vertinimo dalyje „IV. Priemonių poveikio vertinimas“. Be to, siūlomos priemonės nėra pakankamai kompleksinės, nėra tokių priemonių, kuriose būtų jungiamos skirtingos paramos formos, nuo konsultavimo ir pašalpos skyrimo iki paskolos verslo pradžiai suteikimo (atitinkami užsienio praktikos pavyzdžiai pateikti dalyje „VI.1. Verslumo skatinimo sistemų užsienyje apžvalga“).

Apibendrinimas

Priemonių tęstinis tinkamumas (ilgalaikis strateginių dokumentų atitikimas) labai skiriasi: priemonių sudarymo šaltiniai varijuoja nuo ilgalaikių strateginių dokumentų iki atskirų vyriausybės nutarimų. Nors ši tendencija nėra vertintina neigiamai (greitai keičiantis ekonominei ir socialinei aplinkai operatyvūs veiksmai, tikslingai nukreipiant priemones spręsti naujai iškilusius iššūkius, yra teigiamas aspektas), pažymėtina, kad ji reikšmingai sumažinta ilgalaikio strateginio planavimo įtaką ir iškelia operatyvinio koordinavimo problemas.

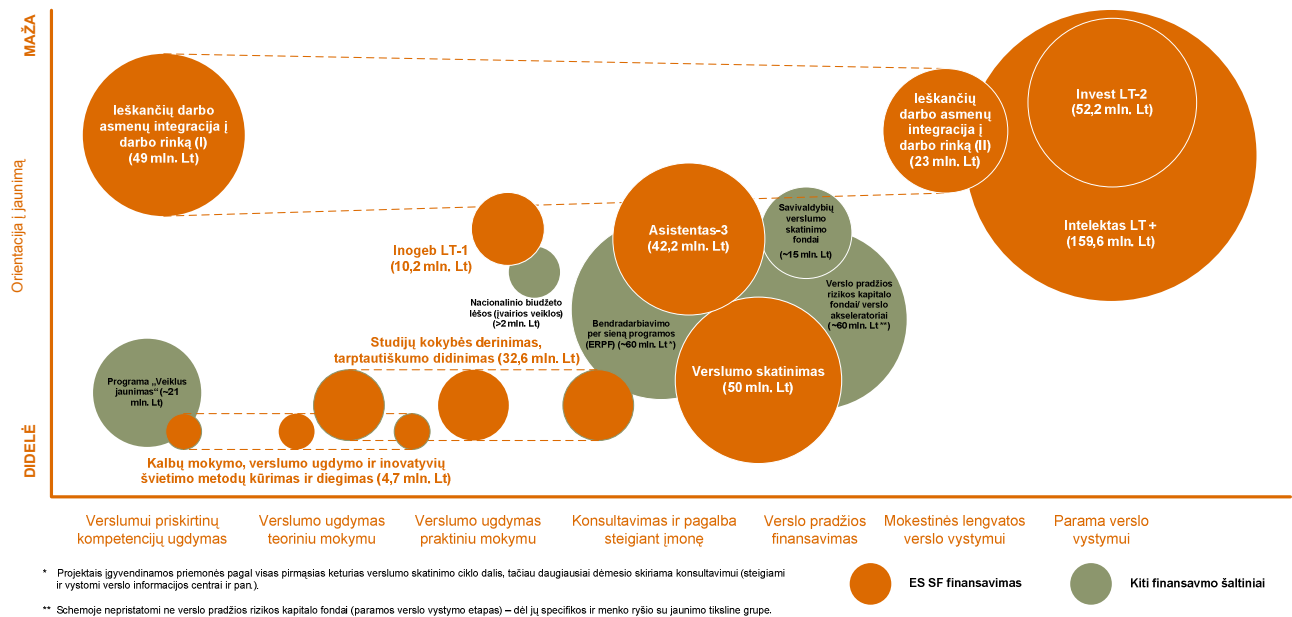
Priemonių įvairovė paliečia visas svarbiausias verslumo skatinimo sritis, taip pat priemonės yra nukreiptos į atskirus naudos gavėjų segmentus (mokytojai, dėstytojai, mokiniai, studentai, verslininkai, bedarbiai), tačiau įvairovė vis dar nėra pakankama.

IV.2. Priemonių suderinamumo vertinimas

Atliekant struktūrinės paramos priemonių, skirtų jaunimo verslumui ugdyti ir skatinti, suderinamumo vertinimą, analizuojama, ar ES SF priemonės yra suderintos tarpusavyje ir su kitų finansinių šaltinių priemonėmis (pateikiamas grafinis priemonių žemėlapis bei atliekamama vidinio ir išorinio suderinamumo analizė), taip pat nagrinėjamas priemonių papildomumas.

IV.2.1. ES SF ir kitų finansavimo šaltinių jaunimo verslumo skatinimo priemonių atitiktis jaunimo verslumo skatinimo modeliui

14 paveikslas. Projektų išsidėstymas verslumo ugdymo cikle

Šaltinis: sudaryta autorių.

Vertinant ES SF priemonių suderinamumą pagal šiame vertinime išskirtą verslumo skatinimo modelį, teigtina, jog ES struktūrinės paramos lėšomis finansuojamais projektais yra apimamos visos verslumo ugdymo ciklo dalys. Dažniausiai plėtojamos veiklos yra „verslumo ugdymas teoriniu mokymu“ ir „verslumo ugdymas praktiniu mokymu“. Pagal skiriamas lėšas daugiausia investuojama į veiklos kryptį „verslo vystymas“. Mažiausiai vystoma modelio dalis – „mokestinės lengvatos verslo vystymui“. Pažymėtina, kad nors ši veiklos kryptis ir mažiausiai atsikleidžia, ji yra labiausiai nebūdinga bendrosioms ES paramos skyrimo nuostatomis, o turėtų būti vystoma nacionalinių mokestinių reformų pagrindu.

Vertinant kitų finansavimo šaltinių priemones išsiskiria verslo pradžios finansavimas. Tai pirmiausia sietina su didėjančia rizikos kapitalų fondų intervencija į jaunimo verslumo skatinimo sistemą (remiamos dar tik idėjos stadijoje esančios verslo koncepcijos). Kiti pagrindiniai finansavimo šaltiniai (išskyrus savivaldybių verslumo skatinimo fondus), nėra taip konkrečiai sietini su kuria nors jaunimo verslumo skatinimo modelio dalimi. Jie priskirtini visiems pirmiesiems keturiems verslumo skatinimo ciklo žingsniams.

IV.2.2. Vidinis ir išorinis suderinamumas

Dėl jau minėto nepakankamo planavimo koordinavimo atsiranda prielaidos ir priemonių vidinio ir išorinio suderinamumo trūkumui. Tam didžiausią įtaką daro srautinis finansavimas tam tikrose veiklose: pagrindinė „minkštosiomis“ veiklomis pagrįsta ir į studentus nukreipta verslumo skatinimo priemonė „Studijų kokybės gerinimas, tarptautiškumo didinimas“ visu mastu įgyvendinama beveik tuo pačiu metu (beveik visų projektų įgyvendinimo datos sutampa). Didelis finansavimo srautas šios tikslinės grupės verslumo ugdymui gali daryti neigiamą įtaką nusistovėjusiai ne ES paramos projektų sistemai (tradiciniams privačiomis lėšomis ar

savivaldybių ir nacionalinės valdžios lėšomis finansuojamiems projektams, ar neformaliai inicijuojamiems projektams), nes pagrindinės veiklos, tokios kaip mokymai, konsultacijos, patirties perdavimas iš patyrusių verslininkų, yra būdingos visiems ir studentus nukreiptiems verslumo skatinimo projektams.

Atsižvelgiant į tai, kad tokio tipo veiklų pasiūla vis didėja (intensyvėja priemonės „Studijų kokybės gerinimas, tarptautiškumo didinimas“ veiklos, tęsiasi priemonė „Asistentas-3“, planuojamos naujos papildomos iniciatyvos), galima manyti, jog dėl to gali būti sunku surinkti tikslią grupę tiek ES struktūrinės paramos, tiek kitos paramos lėšomis finansuojamuose projektuose (net ir tiems projektų vykdytojams, kurie turi pakankamai administracinių gebėjimų ir dabar su problemomis nesusiduria). Tokią prielaidą patvirtino ir apklausti projektų vykdytojai. Jie nurodė, kad surinkti pakankamai studentų vis sunkiau (lengviausiai tikslią grupę surinko anksčiau projektus įgyvendinti pradėję vykdytojai). Privačių iniciatyvų veikla dėl itin riboto ir sunkiai įvertinamo finansavimo, schemoje nepateikta, o aiškiau nustatomo finansavimo srautai, pateikti apatinėje schemos dalyje, ryškių dubliavimo grėsmių neiškelia.

IV2.3. Papildomumas

Papildomumo trūkumą pirmiausia lemia žemas skirtingų už jaunimo verslumo skatinimą atsakingų institucijų bendradarbiavimo lygis. Konkrečios priemonės, kurios galėtų nuosekliai įtraukti jaunos žmones į nuo pirmųjų iki paskutiniųjų verslumo skatinimo modeliui priskirtas veiklas, retai papildo viena kitą. Projektų vykdytojai ir atsakingos institucijos menkai keičiasi aktualia informacija, neinformuoja projektų dalyvių apie papildomas verslumo skatinimo projektų galimybes (tai patvirtino ir tikslinių grupių diskusijų dalyviai, ir institucijų atstovai). Kita vertus, esama ir teigiamų bendradarbiavimo tendencijų: mikrokreditavimo programoje dalyvaujantys asmenys dažnai naudojami ir pirmųjų metų verslo paslaugų krepšeliais. Tai pirmiausia lemia dažnai sutampantys paslaugų tiekėjai (mikrokreditavimo mokymų ir paslaugų per verslo krepšelių programą) ir bendri informacijos kanalai (pirmiausia VŠĮ „Versli Lietuva“ skleidžiamas informacijos srautas).

Apibendrinimas

Nors apskritai iš ES SF ir kitų finansavimo šaltinių finansuojamų priemonių spektras padengia visą verslumo ugdymo ir skatinimo ciklą, galima teigti, kad jų tarpusavio pasidalijimas dažnai nėra efektyvus, nes skiriasi finansavimo šaltinių pajėgumai, pavyzdžiui, nacionalinio biudžeto lėšomis įgyvendinamos iniciatyvos gerokai atsilieka nuo ES struktūrinės paramos lėšomis finansuojamų projektų.

Esamos ES SF finansuojamos verslumo skatinimo veiklos šiuo metu didžiąja dalimi yra suderintos. Vis dėlto ši situacija nėra nulemta sisteminio veiksmų koordinavimo (operatyvinio strateginio planavimo) ir susidarė arba dėl efektyvių ilgalaikio planavimo veiksmų (ŠMM priemonės), arba dėl intensyvių naujų sistemos dalyvių veiksmų inicijuojant ir įgyvendinant naujas priemones stengiantis užpildyti nepakankamai išplėtotas sritis („Asistentas-3“). Dėl šių priežasčių tarp verslumo skatinimo sistemos priemonių nėra sinergijos ryšių.

IV.3. Priemonių rezultatyvumo vertinimas

Vertinant verslumo skatinimo priemonių rezultatyvumą siekiama atsakyti į klausimą, ar pasiekti priemonių tikslai. Siekiant šio tikslo atliekamas kiekybinis (rodiklių įgyvendinamumo) ir kokybinis (pačių rodiklių pakankamumo ir adekvatumo) vertinimas. Papildomai vertinant tam tikras priemones pateikta kita prieinama, priemonių rezultatyvumą atspindinti antrinė informacija ir duomenys, gauti atliekant projektų vykdytojų ir dalyvių apklausas.

Dauguma projektų vykdytojų per apklausas nurodė, kad priemonės tikslai yra arba bus pasiekti (jei projektas vis dar įgyvendinamas). Šiame kontekste išsiskyrė tik dvi priemonės, kurių įgyvendinimo rodikliai iš esmės atsilieka nuo planuotų. Tai šiame vertinime analizuojamų priemonių „Ieškančių darbo asmenų integracija į darbo rinką“ ir „Verslumo skatinimas“ rodikliai.

Toliau pateikiama rodiklių pasiekiamumo analizė grindžiama SFMIS sistemos 2012 m. rugpjūčio 6 d. duomenimis. Atsižvelgiant į priemonės kompleksiskumą, dalies priemonių rodikliai vertinami arba visos priemonės įgyvendinimo, arba tik atrinktų projektų kontekste.

IV.3.1. Priemonės, analizuojamos projektų lygmeniu

„Kalbų mokymo, verslumo ugdymo ir inovatyvių švietimo metodų kūrimas ir diegimas“ (VP1-2.2-ŠMM-05-K)

Įgyvendinant priemonę buvo paskelbti du kvietimai teikti paraiškas projektams finansuoti. Per šiuos kvietimus buvo iš dalies pakoreguoti priemonės rezultato ir produkto rodikliai. Iš pirmojo kvietimo jaunimo verslumo ugdymui priskirtini tik du projektai („*TOC for education* metodikos taikymas bendrojo lavinimo mokyklos bendruomenėms per netradicines ugdymo formas“ ir „11–12 klasių mokinių verslumo ugdymas taikant netradicines ugdymo formas“), iš antrojo – penki projektai („Kūrybiškas kelias į verslumą“, „Verslumo ugdymo metodų kūrimas ir diegimas Lietuvos mokyklose“, „Verslumo akademija“, „Inovatyvių metodų diegimas verslumo ugdymo procese“, „Praktinių verslumo ugdymo programų įgyvendinimas“). Visi atrinkti projektai šiuo metu vis dar įgyvendinami. Nėra pateikti galutiniai projektų rezultatai, todėl siekiama analizuoti projekto įgyvendinamumo lygį ir prielaidas sėkmingam ar nesėkmingam įgyvendinimui.

Toliau pateikiami atrinktiems projektams aktualūs priemonių produkto rodikliai ir suminės jų vertės (planuotos ir šiuo metu įvykdytos). Rezultato rodikliai nenagrinėjami, nes jų išraiška šios priemonės kontekste yra tiesiogiai priklausoma nuo produkto rodiklių (rezultato rodikliai procentiškai atsispindi, kokia dalis programose dalyvavusių asmenų gavo gautas kvalifikacijas pagrindžiančius dokumentus, ir visuose projektuose varijuoja nuo 80 proc. iki 100 proc.).

6 lentelė. Priemonės rodiklių pasiekimo rezultatai

Priemonės produkto rodikliai	Numatyta atrinktų projektų produkto rodiklio reikšmė	Šiuo metu pasiekta rodiklio reikšmė	Rodiklio įgyvendinimo procentinė dalis
Mokymosi visą gyvenimą sistemos administracijos darbuotojai, kurie mokėsi pagal neformaliojo švietimo programas	60	0	0 %
Švietimo pagalbos specialistai, kurie mokėsi pagal neformaliojo švietimo programas	40	0	0 %
Mokiniai (bendrasis ugdymas ir profesinis mokymas), kurie mokėsi pagal formaliojo švietimo programas	1100	0	0 %
Mokytojai (bendrasis ugdymas ir profesinis mokymas), kurie mokėsi pagal neformaliojo švietimo programas	3210	1184	37 %

Šaltinis: SFMIS duomenys.

Iš pateiktos lentelės matyti, kad didžioji dalis rodiklių šiuo metu nėra pasiekti. Tai iš dalies galima sieti su projekto dalyvių įtraukimu ilgam laikotarpiui (mokymų programos su ta pačia tiksline grupe trunka ilgiau nei vienus metus). Tačiau taip pat pažymėtina, kad sutartyse numatyti rodikliai, palyginti su kitos priemonės finansuojamais ne jaunimo verslumo tematikos projektais, yra žemesni ir turėtų būti pasiekti.

Priemonės produkto rodikliai suplanuoti neišskiriant jų pagal projektų tematiką. Tą iš dalies galima sieti su priemonės kompleksiskumu (ja pagrįstos veiklos išskiriamos keturiose skirtingose srityse). Vis dėlto šie rodikliai nepakankamai atspindi galimą kokybinį naujos metodikos įdiegimo ir taikymo rezultatą. Viena vertus, papildomi kokybiniai rodikliai (pvz., praktinio mokymo valandų skaičius, verslą norinčių ateityje kurti mokinių procentinė dalis ir pan.) susiaurintų galimų modelių įvairovę, tačiau tai leistų ir konkrečiau planuoti projektų naudą ir galimus rezultatus.

Pastebėtina, kad per pirmąjį kvietimą pareiškėjai buvo skatinami dar teikdami paraiškas formalizuoti partnerystę su mokyklomis ir įtraukti kuo didesnę jų skaičių (už didesnę įtrauktų mokyklų skaičių buvo skiriami prioriteto balai). Antrajame kvietime šis atrankos kriterijus panaikintas, o pagrindiniai naudos ir kokybės atrankos kriterijai buvo siejami su pareiškėjo patirtimi. Dėl to pareiškėjai antrajame kvietime projektus teikė tik su vienu ar dviem partneriais, o vienas projektas įgyvendinamas išimtinai vienos institucijos (VŠĮ „Lietuvos Junior Achievement“). Tokie priemonės prioritetai ir vertinimo rodikliai panaikina galimybę vertinti priemonės įgyvendinamumą regioniniu aspektu ir neužtikrina pakankamo periferijoje veikiančių mokyklų ir jose dirbančių mokytojų įtraukimo. Vis dėlto dalis projektų neabejotinai įgyvendinami plačiu geografiniu mastu, tačiau tai pirmiausia sietina su juos įgyvendinančių institucijų plačia institucionalizacija ir patirtimi regionuose, bet ne pačios priemonės keliamais reikalavimais.

Šiuo metu visi vertinami projektai yra įgyvendinami. Jų įgyvendinimo pabaigos datos numatomos nuo 2012 m. lapkričio iki 2013 m. rugpjūčio. Vidutinė projektų trukmė – 21,9 mėnesio. Nuo projektų įgyvendinimo pradžios praėjusio laiko vidurkis yra apie 13 mėnesių, arba 59 proc. projekto įgyvendinimui skirto laiko. Per šį laikotarpį įsisavinta lėšų suma sudaro 38,34 proc. numatytų lėšų. Nors lyginant šiuos rodiklius akivaizdus gana didelis atsilikimas, tikėtina, kad įsisavinimo rodikliai bus pasiekti vėlesnėse projektų fazėse. Svarbu paminėti, kad šiuo metu pagal lėšų įsisavinimo rodiklius negalima išskirti nė vieno kritinio projekto, visi yra pasiekę bent 24 proc. lėšų įsisavinimo ribą.

„Studijų kokybės gerinimas, tarptautiškumo didinimas“ (VP1-2.2-ŠMM-07-K)

Įgyvendinat priemonę buvo paskelbti trys kvietimai, iš kurių pirmasis ir trečiasis buvo susiję su jaunimo verslumo skatinimu. Per antrąjį kvietimą nuspręsta finansuoti 6 jaunimo verslumo tematikai aktualius projektus, per trečiąjį kvietimą – 12 projektų (įvertinti, bet šiuo metu nei patvirtinti, nei atmesti projektai nevertinami). Jaunimo verslumo tematikos projektų, finansuotų per šią priemonę sąrašas pateiktas vertinimo dalyje 5 priede. Daugelis atrinktų projektų (visi trečiojo kvietimo projektai) šiuo metu yra įgyvendinami, todėl pristatomi rodikliai nėra galutiniai.

Vienas ryškiausių šios priemonės išskirtinumų, vertinant ją numatytų pasiekti rodiklių atžvilgiu, yra itin didelis skirtumas tarp veiksmų programos priede numatytų ir jau įgyvendintų ar sutartimis numatytų pasiekti rezultatų. Ši tendencija ryški ne tik jaunimo verslumo skatinimo tematikos, bet ir kitose priemonės veiklose. Pavyzdžiui, Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programos priede numatytas pasiekti studentų (aukštojo mokslo studijos), kurie mokėsi pagal neformaliojo švietimo programas, skaičius buvo tik 200, tačiau bendras atitinkamas pasirašytų sutarčių rodiklis yra 2620, arba 1310 proc. didesnis negu numatyta. Iš dalies tokį didelį neatitikimą galima paaiškinti padidinta priemonei skirtų lėšų suma (plačiau žr. III.2. skyrių), tačiau vertinant pagal proporcijas šis pokytis negali būti laikomas lemiamu. Manytina, kad svarbesni rodiklių padidėjimą nulėmę veiksniai yra:

- pernelyg atsargios tarpinės institucijos (LR ŠMM) prognozės ir neadekvačiai maži pirminiai keliami tikslai;
- didelis suinteresuotų pareiškėjų skaičius; tai lėmė tarpusavio konkurencinę kovą, ir pirmenybė buvo teikiama kiekybiniais rodikliais.

Toliau pateikiami atrinktiems projektams aktualūs priemonių produkto rodikliai ir suminės jų vertės (planuotos ir šiuo metu įvykdytos). Kaip ir ankstesnės vertinamos priemonės atveju, rezultato rodikliai nėra vertinami (rezultato rodikliai apibrėžia, kokia dalis mokymuose dalyvavusių asmenų gavo sertifikatus pagrindžiančius dokumentus ir yra tiesiogiai proporcingi produkto rodikliams).

7 lentelė. Priemonės rodiklių pasiekimo rezultatai

	Sutartyje numatytas rodiklis	Šiuo metu pasiekta rodiklio reikšmė	Rodiklio įgyvendinimo procentinė dalis
Pirmasis kvietimas			
Studentai (aukštojo mokslo studijos), kurie mokėsi pagal neformaliojo švietimo programas	676	356	53 %
Dėstytojai (aukštojo mokslo studijos), kurie mokėsi pagal neformaliojo švietimo programas	179	199	111 %
Trečiasis kvietimas			
Studentai (aukštojo mokslo studijos), kurie mokėsi pagal neformaliojo švietimo programas	2560	232	9 %
Dėstytojai (aukštojo mokslo studijos), kurie mokėsi pagal neformaliojo švietimo programas	323	32	10 %

Šaltinis: SFMIS duomenys.

Pagrindiniai vertinamieji rodikliai, kaip ir pirmojoje vertintinoje priemonėje, yra labai abstraktūs, nė vienas iš jų nėra išskirtas pagal tematiką. Pirmojo kvietimo rodiklių pasiekiamumo laipsnis vertintinas teigiamai, turėtų būti pasiekti ir viršyti visi planuoti rodikliai (trys projektai vis dar yra įgyvendinami). Šiuo metu jau pasiekti

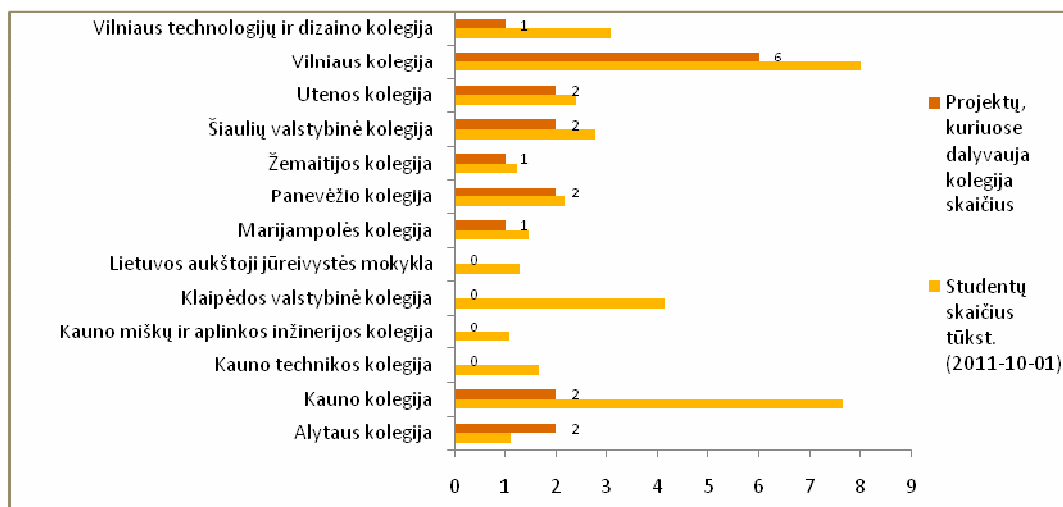
trečiojo kvietimo rezultatai nėra dideli, tačiau tai sietina su priemonės įgyvendinimo stadija – daugelis projektų šiuo metu tik pradedami įgyvendinti. Ir ekspertai, ir projektų vykdytojai neabejoja, kad numatyti rodikliai bus pasiekti, o kaip pagrindinę tam tikrų projektų veiklų įgyvendinimo atsilikimo priežastį įvardija sezoniškumą: tie projektų vykdytojai, kurie ilgiau užtruko derindami viešųjų pirkimų procedūras, nespėjo pristatyti savo projektų tikslinėms grupėms iki vasaros atostogų pradžios.

Kita dažnai projektų vykdytojų ir projektus administruojančios institucijos atstovų nurodoma problema, galinti sutrukdyti pasiekti projektų rodiklius – reikalavimas per visą projektą išlaikyti tą pačią studentų grupę. Dėl ilgos projektų trukmės ir kriterijaus, pagal kurį numatoma, kad paslaugas projektų metu gali gauti tik visų paslaugų teikimo laikotarpiu studijuojantys asmenys, į projektą vykdytojai galėjo įtraukti ne vėlesnėse kaip trečiojo kurso pirmoje studijų pakopoje ir pirmojo kurso antroje studijų pakopoje besimokančius studentus. Pažymėtina, kad daliai projektų vykdytojų tai tapo papildoma rizika, kurios jie nebuvo numatę planuodami projektus.

Atsižvelgiant į tai, kad ši priemonė yra vienintelė tiesiogiai universitetams skirta jaunimo verslumo skatinimo priemonė, labai svarbu nustatyti, kaip aktyviai joje dalyvauja įvairios aukštosios mokyklos. Šiame kontekste vertinamos tik trečiajame kvietime dalyvavusios aukštosios mokyklos (dar kartą pažymėtina, paraiškas projektų finansavimui teikė ne pačios aukštosios mokyklos, o įvairūs viešieji juridiniai asmenys, kurie aukštojo mokslo įstaigas įtraukė kaip partnerius). Per šį kvietimą teikdami paraiškas pareiškėjai buvo skatinami įtraukti skirtingo tipo ir skirtingus regionus reprezentuojančias aukštąsias mokyklas, už tai buvo skiriami papildomi taškai. Todėl partnerių įvairovė yra gana didelė.

Toliau pateikiama Lietuvoje veikiančių valstybinių kolegijų ir universitetų analizė, lyginant šiose įstaigose studijuojančių asmenų skaičių su projektų, kuriuose per priemonės trečiąjį kvietimą dalyvauja universitetas, skaičiumi³⁹.

Valstybinės kolegijos

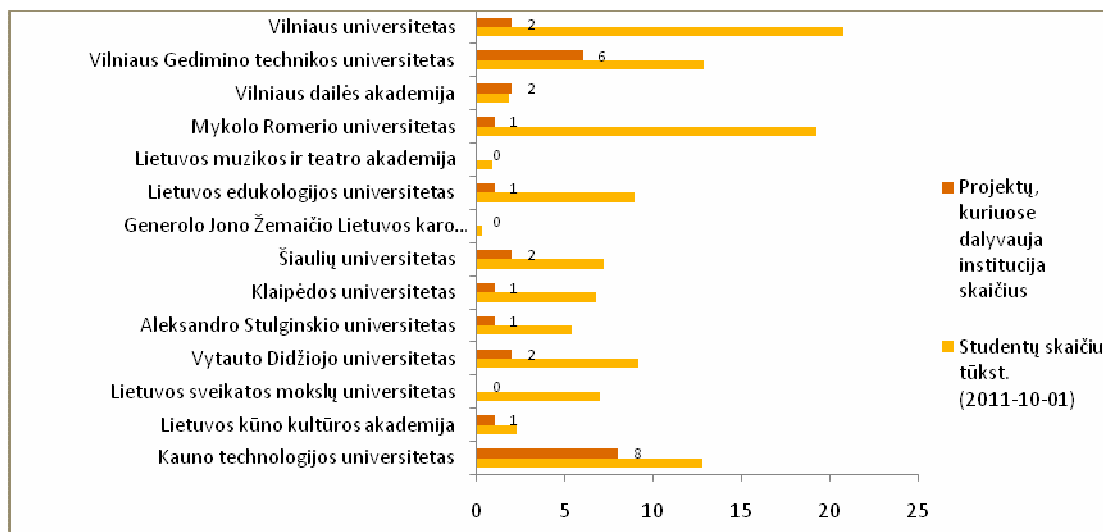

15 paveikslas. Projektų, kuriuose dalyvauja kolegijos (vnt.), ir jose besimokančių studentų (tūkst.) skaičius

Aktyviausia projektų dalyvė yra Vilniaus kolegija – ji dalyvauja net 6 projektuose. Vertinant pagal įgyvendinamų projektų skaičius ir studentų skaičius santykį, labiausiai įtraukiama Alytaus kolegija. Pažymėtina, kad viena didžiausių kolegijų, Klaipėdos valstybinė kolegija, nedalyvauja nė viename projekte.

³⁹ Informacija apie universitetuose ir kolegijose studijuojančių asmenų skaičių pateikiama Švietimo ir mokslo ministerijos informacinėje sistemoje, <http://www.aikos.smm.lt/aikos/svietimo_ir_mokslo_institucijos.htm?a=find&abbr=A>.

Valstybiniai universitetai

16 paveikslas. Projektų, kuriuose dalyvauja universitetai (vnt.), ir juose besimokančių studentų (tūkst.) skaičius

Vertinant universitetų įtraukimą matyti, kad pasyviu išsiskiria abu didieji Vilniuje veikiantys universitetai. Tai Vilniaus universitetas ir Mykolo Romerio universitetas. Šiuose didžiausiuose šalies universitetuose, kuriuose itin svarbi socialinių mokslų studijų kryptis, bendrai įgyvendinami tik 3 projektai. Aktyviausiai į projektų įgyvendinimą įsitraukęs Kauno technologijos universitetas – jis dalyvauja net 8 projektuose.

Apibendrinant galima teigti, kad priemonė neįtraukia ar nepakankamai įtraukia daug aukštųjų mokyklų ir ypač mažu intensyvumu yra įgyvendinama Vilniaus mieste.

„Verslumo skatinimas“ (VP1-1.1-SADM-08-K)

Per šią priemonę yra įgyvendinamas tik vienas projektas „Verslumo skatinimo fondas“. Ši priemonė, kurioje kompleksiskai sujungiamos mokymų teikimo ir mikrokreditavimo veiklos, yra vienas svarbiausių įrankių naujiems verslams pradėti. Nors projektas nėra tiesiogiai skirtas vien jaunimui, šios amžiaus grupės asmenims įgyvendinat projektą teikiama pirmenybė.

Kadangi SFMIS sistemoje rodikliai nėra išskaidomi pagal tikslines grupes, rodiklių įgyvendinamumui vertinti pasitelkiami duomenys, gauti iš už priemonę atsakingos Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos. Toliau pateikiami 2012 m. rugsėjo 1 d. duomenys, nurodantys, koku lygmeniu pasiekti atskiri iš anksto numatyti rodikliai.

8 lentelė. Priemonės rodiklių pasiekimo rezultatai

Rodiklio pavadinimas	Priemonės rodikliai	Įvykdyta, 2012-05-01	Įvykdymas, proc.
Mokymuose dalyvavę asmenys	5000	3388	67,76 %
Mokymuose dalyvavę asmenys iš prioritetinių grupių (neįgalieji, bedarbiai, vyresnio amžiaus asmenys ir jaunimas iki 29 metų)	1500	2059	137,3 %
Suteikta paskolų (gamybos, prekybos, paslaugų sektoriuose), iš jų prioritetinėms grupėms	1200 180	303 144	25,25 % 80 %
Sukurta naujų darbo vietų	1000	427	42,7 %
Paskolinta, mln. Lt	46,67	16,05	34,39 %

Šaltini: SADM duomenys.

Priemonės įgyvendinimo rodikliai atsilieka nuo numatytųjų, ir 2012 m. pradžioje buvo kilę abejonių dėl galimybių panaudoti visas priemonei skirtas lėšas. Imtasi papildomų veiksmų, numatytas didesnės dalies

palūkanų už kreditą gražinimas (leidžiant programos dalyviams pasinaudoti priemone „Dalinis palūkanų kompensavimas“ (VP2-2.3-ŪM-02-V), taip pat su Europos Komisija sutarta pratęsti priemonės įgyvendinimo terminus iki 2018 m. Taigi pagrindines projekto rizikas ir atspindi pagrindiniai jos įgyvendinimo rodikliai.

Iš pateiktų duomenų matyti, kad paskolų išdavimo įvykdymo bendri rodikliai yra santykinai itin maži, tačiau paskolų suteikimas prioritetinėms grupėms, kurioms priskiriami ir jauni asmenys iki 29 metų, nuo plano atsilieka daug mažiau (prioritetinėms grupėms suteikta jau 80 proc. planuoto paskolų skaičiaus). Šios tendencijos dar ryškesnės vertinant mokymų organizavimo intensyvumą, kur dalyvių iš prioritetinių grupių skaičius viršija planuotus 37,3 proc. Pažymėtina ir bendra visoms tikslo grupėms tendencija, rodanti, kad mokymų rodikliai pasiekiami kur kas greičiau nei paskolų suteikimo (ekspertai nurodė, kad didelė dalis mokymų buvo suorganizuota dar pačioje projekto pradžioje, vėliau jų organizavimas sustabdytas). Manytina, kad tokias tendencijas lėmė efektyvus, tačiau nepakankamai efektingas mokymų paslaugas teikusių tiekėjų darbas – siekdami įvykdyti išsipareigojimus jie įtraukė daug dalyvių, tačiau neužtikrino, kad būtų atrinkta potencialių paraiškų teikėjų mikrokreditavimo programai grupė.

Pažymėtina, kad priemonė itin patraukli būtent jauniems žmonėms, neturintiems sukaupto kapitalo ar turto, kurį galėtų užstatyti imdami paskolą iš banko. Be to, jie nestokoja inovatyvių ir įdomių idėjų, o idėjų trūkumą kaip pagrindinę priemonės rodiklių atsilikimo priežastį įvardijo INVEGA atstovas tikslinės grupės susitikime.

Apibendrinant galima teigti, kad iš anksto numatytas jaunimo įtraukimas buvo įvertintas itin atsargiai ir bus pasiektas nededant specialių pastangų, o kertiniams rodikliams (angl. *core*) įgyvendinti būtinos papildomos priemonės ir veiksmai.

„Asistentas-3“ (VP2-2.2-ŪM-03-V)

Ši valstybės planavimo priemonė, kurioje galimybė teikti paraiškas suteikiama ir vienai svarbiausių verslumo skatinimo Lietuvoje sistemos dalyvių, VŠĮ „Versli Lietuva“, rodiklių planavimo požiūriu yra išskirtinė. Kaip minėta, šos organizacijos veiklos, susijusios su ES paramos finansavimo mechanizmais, negalima vertinti vien tik pagal atskiras priemones. Tokios pat tendencijos susijusios ir su SFMIS sistemoje pateikiamais projektų VŠĮ „Versli Lietuva“ numatytais įgyvendinamumo rodikliais – jie neatspindi ar nepakankamai atspindi projekte įgyvendinamas veiklas. Kita vertus, toliau pateikiama analizė leidžia įvertinti bendrus priemonės įgyvendinamumo rodiklius.

Priemonės „Asistentas-3“ projektų finansavimo sąlygų apraše nurodytos galimos rodiklių reikšmės neišskiriamos pagal atskirus galimus pareiškėjus (VŠĮ „Versli Lietuva“ ir VŠĮ „Investuok Lietuvoje“), todėl dalies rodiklių siekia abi nurodytos įstaigos. Toliau pateikiamoje lentelėje nurodytos bendrai turimos pasiekti atskirų rodiklių reikšmės ir atskirai įvertinamas VŠĮ „Versli Lietuva“ planuojamas ir jau pasiektas rodiklis atskirose vertinamosiose kategorijose. Rodikliai, kurie įtraukti į VŠĮ „Versli Lietuva“ projektus, pažymėti varnele.

9 lentelė. Priemonės rodiklių pasiekimo rezultatai

Priemonės apraše numatytas rodiklis	Veiksmų praramos priede numatyta pasiekti rodiklio reikšmė (bendrai)	Rodiklio įtraukimas į vertinamus projektus (VŠĮ „Versli Lietuva“)	Pasirašytomis sutartimis numatyta pasiekti rodiklio reikšmė (tik VŠĮ „Versli Lietuva“)	Pasiekta rodiklio reikšmė (tik VŠĮ „Versli Lietuva“)
Produkto rodikliai				
Verslo aplinkos gerinimo projektai	16	✓	4	2
Atliktos šakų (pošakių) konkurencingumo vertinimo studijos, Lietuvos ir užsienio rinkų ir / arba sektorių sąlygų palyginimas	112	✓	14	8
Įgyvendintos rinkodaros priemonės	1825	✓	2610	701
Rezultato rodikliai				
Įvertinti šakų (pošakių) konkurencingumo didinimo veiksmų planai	12	✓	12	6

Priemonės apraše numatytas rodiklis	Veiksmų praramos priede numatyta pasiekti rodiklio reikšmė (bendrai)	Rodiklio įtraukimas į vertinamus projektus (VŠĮ „Versli Lietuva“)	Pasirašytomis sutartimis numatyta pasiekti rodiklio reikšmė (tik VŠĮ „Versli Lietuva“)	Pasiekta rodiklio reikšmė (tik VŠĮ „Versli Lietuva“)
Konsultuotų įmonių eksporto ir / arba darbo našumo padidėjimas (proc. punktai)	10	✓	5	0
Lietuvos žinomumo padidėjimas	10	Rodiklis į vertinamus projektus neįtrauktas		
Įkurtos naujos įmonės	200	✓	100	100
Įmonės, pradėjusios eksportuoti produkciją ir / arba išplėtusios eksportą į naujas rinkas	340	✓	80	0
Sukurtos darbo vietos	1500	Rodiklis į vertinamus projektus neįtrauktas		

Šaltinis: SFMIS duomenys.

Vertinaant pateiktus rodilius galima teigti, kad sėkmingiausiai verslumo skatinimo priemonės kontekste VŠĮ „Versli Lietuva“ įgyvendina rinkodaros veiksmus, santykinai sėkmingas ir naujai įsteigtų įmonių rodiklio pasiekiamumas. Pažymėtina, kad pastarojo rodiklio numatytoji reikšmė yra santykinai žema, ir neabejotina, kad atskirais projektais ir veiklomis institucija padeda išikurti kur kas didesniam įmonių skaičiui. Neigiamai labiausiai išsiskiria sukurtų naujų darbo vietų rodiklis. Šiuo metu jis nėra įtrauktas ne tik į VŠĮ „Versli Lietuva“, bet ir į VŠĮ „Investuojanti Lietuva“ įgyvendinamus projektus, todėl neplanuojant ir nepradedant įgyvendinti atitinkamų projektų artimiausiu metu gali kilti grėsmė, kad rodiklis gali būti nepasiektas (pažymėtina, kad siekiama reikšmė yra santykinai didelė ir net nukreipus į atitinkamas veiklas reikšmingus išteklius, rodiklis gali likti neįgyvendintas).

Siekiant nustatyti, koks paslaugų ir priemonių spektras buvo taikomas įgyvendinant vertinamuosius projektus, atlikta VŠĮ „Versli Lietuva“ vienos iš veiklos kryptių – pirmųjų metų verslo krepšelių suteikimo – vertinimas. Ekspertų manymu, ši veiklos kryptis labiausiai prisideda prie jaunimo verslumo ugdymo.

„Versli Lietuva“ pirmųjų verslo metų paslaugų krepšelių projektą pradėjo 2011 m. kovą. Pasinaudoti šia paslauga gali įmonės, įsteigtos ne vėliau kaip per 6 mėnesius nuo tada, kai įmonės atstovas gauna paslaugų krepšelį. Vieno paslaugų paketo maksimali vertė – apie 6000 Lt. Paslaugas teikia viešuosius konkursus laimėjusios įstaigos ar įmonės visoje Lietuvoje.

Įstaigos pateiktas duomenimis, iki 2012 m. birželio 22 d. buvo surengta 68 įvairaus masto verslumo skatinimo renginių. Iš jų tik VŠĮ „Versli Lietuva“ iniciatyva surengta 13 renginių (12 regioninių ir 1 nacionalinis), kiti surengti su įvairiais partneriais. Šiose renginiuose išdalyta 2894 čekiai krepšeliams. Nacionaliniame renginyje dalyvavo apie 4300 dalyvių, dar apie 3000 stebėjo renginio transliaciją internetu. Dviejuose 2012 m. įvykusiųose regioniniuose renginiuose iš viso dalyvavo apie 6000 dalyvių ir 2200 stebėjo renginių transliacijas. 2011 m. 10 regioninių renginių cikle dalyvavo 5789 dalyviai. Šie renginiai nebuvo transliuojami. Iš paėmusiųjų čekius savo įmones jau įregistravo ir pradėjo naudotis paslaugomis 563 verslininkai. Dalis jų pasinaudojo jau visomis paslaugomis, dalis dar tęsia šį procesą. Paklausiausios krepšelių paslaugos – konsultacijos ir mokymai apskaitos, finansinės paramos, sutarčių sudarymo, rinkodaros klausimais. Mažiausiai paklausios – virtualaus biuro (spausdinimo, skenavimo, fakso siuntimo / gavimo, el. pašto dėžutes ir pan.) paslaugos.

„Inogeb LT-1“ (VP2-1.4-ŪM-03-K)

Ši konkurso būdu organizuota priemonė, kuriai paraiškas galėjo teikti regioniniai mokslo parkai, inovacijų centrai ir slėniai, išsiskyrė santykinai plačiu galimų veiklų spektru. Todėl ir su ja siejami rodikliai yra bendro pobūdžio, neatspindi atskirų veiklos sričių. Toliau pateikiama atrinktų ir vertinamų projektų įgyvendinamumo analizė.

10 lentelė. Priemonės rodiklių pasiekimo rezultatai

Rodiklis	Baigti projektai		Įgyvendinami projektai	
	Sutartyje numatyta	Įgyvendinta	Sutartyje numatyta	Įgyvendinta
Įgyvendintos šiuolaikiškų technologijų ir inovacijų sklaidos priemonės	15	15	16	7
Sukurti viešo pobūdžio informacijos portalai ar duomenų bazės	10	10	2	1
Įmonės, pasinaudojusios inovacijų paramos paslaugomis	1128	1310	200	61
MTTP ir inovacijų aplinkos gerinimo projektai	5	5	2	0
Sukurtos naujos technologinės įmonės	22	24	6	3

Šaltinis: SFMIS duomenys.

Iš pateiktų rodiklių galima daryti išvadą, kad tie projektai, kurių veiklos jau yra įgyvendintos, užsibrėžtus rodiklius pasiekė ir kai kuriose kategorijose juos viršijo, tačiau pavojų kelia vis dar įgyvendinami projektai (tokių iš vertinimo imties yra du), nes daugelis rodiklių dar nėra pasiekę 50 proc. įgyvendinamumo lygio.

Vienas svarbiausių rodiklių jaunimo verslumo skatinimo kontekste – naujai įkurtų technologinių įmonių skaičius. Nors nėra išskiriami duomenys apie tai, kiek šių įmonių yra įsteigta asmenų iki 29 metų amžiaus, remiantis bendrosiomis tendencijomis, manytina, kad technologinės inovatyvios įmonės yra dažniausiai vystomos jaunų žmonių, be to, jie labiausiai linkę naudotis įgyvendinant įvairius projektus suteikiamomis paslaugomis. Pasiekta šio rodiklio reikšmė vertintina teigiamai (iš viso 27 įmonės tik tarp vertinamų projektų), tačiau negalima tvirtinti, kad visų jų įsikūrimui lemiamą įtaką turėjo būtent ši verslumo skatinimo priemonė. Remiantis apklausų duomenis, galima teigti, kad projekto įtaką savo rezultatams versle ar asmeninėje karjeroje projekto dalyviai vertina skeptiškai, todėl tikėtina, jog bent dalis įmonių būtų įsikūrę ir neorganizuojant šio projekto.

Kitas priemonės išskirtinumas – ilgalaikiai rodikliai, pagal kuriuos vertinamas projekto poveikis po dvejų metų nuo projekto įgyvendinimo („Teikiamų inovacijų paramos paslaugų paklausos padidėjimas per 2 metus po projekto įgyvendinimo“ ir „Smulkaus ir vidutinio verslo (toliau šiame skirsnyje vadinama – SVV) subjektai, panaudoję savo versle konsultacijų metu gautas rekomendacijas per 2 metus po projekto įgyvendinimo, – iš visų projektų įgyvendinimo metu gavusių konsultacinę pagalbą SVV subjektų“). Tie projektai, kurių atitinkamas rodiklis šiuo metu jau yra vertinamas, sutartyse numatytąsias reikšmes yra pasiekę ar jas viršiję. Manytina, kad ir kiti jau užbaigtų projektų vykdytojai siekiamas reikšmes pasieks (jiems mažesnę įtaką darys ekonominės krizės veiksnys, kuris buvo reikšmingesnis anksčiau baigtiems projektams, be to, bendra tendencija rodo, kad kuo greičiau yra įgyvendinami projektai, tuo efektyviau pasiekiami jų rezultatai).

IV.3.2. Priemonės, analizuojamos priemonių lygmeniu

„Ieškančių darbo asmenų integracija į darbo rinką“ (VP1-1.2-SADM-01-V)

Ši priemonė pagal finansavimo dydį ir įgyvendinimą yra pati ilgiausia visame vertinimo plane. Pagal ją įgyvendinama dauguma nacionalinių aktyvių užimtumo skatinimo iniciatyvų.

ESF finansuojamų užimtumą skatinančių priemonių įgyvendinimo efektyvumo vertinime⁴⁰ pažymima, kad, atsižvelgiant į programavimo metu buvusią socialinę ir ekonominę situaciją, Žmogiškųjų išteklių veiksmų programai būdinga orientacija į darbo jėgos trūkumo mažinimą, išlikusių didelių socialinių problemų sprendimą. Pagal šią logiką suformuoti ir strateginiai konteksto rodikliai. Iš jų jaunimo tikslinei grupei aktualus tik vienas: „naujos galimybės suteikimas bedarbiams (mokymas, darbo praktika, įdarbinimas) – per 6 nedarbo mėnesius jauniems (iki 25 metų) bedarbiams“.

Vertinant rodiklių planavimą pagal tikslines amžiaus grupes pažymėtina, kad jaunimo tikslinė grupė pagal Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programos (ŽIPVP) ir Užimtumo rėmimo įstatymą nesutampa (ŽIPVP –

⁴⁰ UAB „PricewaterhouseCoopers“; UAB „ProBaltic Consulting“, *ESF finansuojamų užimtumą skatinančių priemonių įgyvendinimo efektyvumo vertinimas*, 2011 m.

iki 25 metų, įstatyme – 29 metų). Toks tikslinių grupių apibrėžimo nesutapimas sunkina ir priemonių planavimą, ir pasiektų rezultatų vertinimą⁴¹.

Svarbiausios šiuo metu įgyvendinamų ir į jaunimą nukreiptų projektų veiklos kryptys yra „Įdarbinimas subsidijuojant“ ir „Darbo įgūdžių įgijimo rėmimas“. Per apklausas Lietuvos darbo biržos atstovai pažymėjo, kad atnaujinti ir sugriežtinti darbo įgūdžių rėmimo programos reikalavimai sumažina priemonės patrauklumą galutiniams naudos gavėjams, todėl priemonės rodikliai atitinkamuose projektuose gali būti nepasiekti.

Pažymėtina, kad SFMIS sistemoje pateikiami priemonės įgyvendinimo rodikliai yra labai abstraktūs ir neleidžia objektyviai įvertinti konkrečių priemonės veiklų įgyvendinimo lygio.

„Invest LT-2“ (VP2-2.1-ŪM-06-K)

Analizuojant priemonę „Invest LT-2“ nagrinėjami visi priemonės projektai ir naudojami visos priemonės du rezultato rodikliai ir vienas produkto rodiklis. Kadangi visi projektai yra įgyvendinami šiuo metu, analizuojama naujausia pateikiama SFMIS informacija apie priemonės įgyvendinamumą. Darbo vietų rodiklis priemonės projektų sutartyse numatytas gana aukštas (736 darbo vietos), taip pat planuojama pritraukti 133 mln. Lt privačių investicijų. Palyginti su veiksmų programoje planuojamais pasiekti stebėsenos rodikliais, šios reikšmės gerokai viršija minimalias priemonės rodiklio reikšmes: bus sukurta 47,2 proc. daugiau darbo vietų, pritrauktos privačios investicijos bus 125,85 proc. didesnės. Tačiau pagal dabartinius duomenis negalima spręsti apie projektų ir visos priemonės įgyvendinamumą, nes nė vienas projektas nėra įgyvendintas ir pasiekti įgyvendinamumo rodikliai kol kas labai žemi.

Įgyvendinami projektai			
	Priemonės rodiklis	Sutartyje numatyta	Įgyvendinta
Sukurtos ilgalaikės darbo vietos	500	736	0
Projektai, skirti verslo produktyvumui didinti, įskaitant mažų ir vidutinių įmonių projektus	20	18	0
Pritraukta privačių investicijų, mln. Lt	59	133,25	1,71

Šaltinis: SFMIS duomenys.

Pažymėtina, kad priemonės įgyvendinamumo rezultatai nėra vertinami nei jaunimo, nei verslumo skatinimo aspektu. Svarbiausias rodiklis – naujų darbo vietų kūrimas. Galima teigti, kad priemonė prisideda prie bendrų šalies ekonominės ir socialinės raidos tendencijų, tačiau jaunimui, ypač savo verslą norintiems kurti asmenims, neturintiems didelio įstatinio kapitalo, priemonė yra neaktuali. Kita vertus, numatytas aukštas naujų darbo vietų rodiklis leidžia tikėtis, jog tarp naujų darbuotojų nemažą dalį sudarys jaunimas iki 29 metų.

„Intelektas LT +“ (VP2-1.3-ŪM-03-K)

Analizuojant priemonę „Intelektas LT+“, naudojami trys rezultato ir du produkto rodikliai bei atsižvelgiama, ar projektai jau baigti ar vis dar įgyvendinami. Kai kurie rodikliai po projekto pabaigos vis dar renkami trejus metus, todėl jie gali neatspindėti tikrojo įgyvendinamumo lygio. Būtina pažymėti, jog nagrinėjami visi priemonės projektai, todėl projektų rodiklių analizė atspindi visos priemonės analizę.

Remiantis duomenų analize, siekiant laikotarpio pabaigoje planuotų jų reikšmių, sunku prognozuoti, ar visiems projektams pavyks pasiekti sutartyje numatytus rodiklius. Tačiau iš įgyvendintų projektų matyti, kad sukurtų darbo vietų ir pagalbinių personalo darbo vietų rodiklis jau pasiektas, o pritrauktų privačių investicijų dydis viršija sutartyje numatytą sumą (0,42 mln. Lt). Pateikti apibendrinimus ir prognozes apie dar įgyvendinamus projektus pakankamai sudėtinga, nes šių projektų rodiklių pasiekiamumo lygis labai žemas, todėl galima daryti prielaidą, jog šie projektai tik pradedami įgyvendinti.

⁴¹ Pažymėtina, kad ši nevienodų amžiaus intervalų taikymo praktika nėra unikali tik šioje srityje, tačiau atspindi daugelyje nacionalinių teisės aktų (jaunimo išskyrimo iki 25 metų amžiaus praktiką taiko ir Statistikos departamentas).

	Baigti projektai		Įgyvendinami projektai	
	Sutartyje numatyta	Įgyvendinta	Sutartyje numatyta	Įgyvendinta
Sukurtos tyrėjų ir pagalbinių personalo darbo vietos	13	13	143	10
Sukurtos ilgalaikių tyrėjų ir pagalbinių personalo darbo vietos per trejus metus po projekto įgyvendinimo*	127,5	37 (11 iš 22 projektų nėra duomenų)	146	0
Įmonės MTTP veiklos išlaidų didėjimas per trejus metus po projekto įgyvendinimo*, vidurkis, proc.	19,44	–	129,08	–
Pritraukta privačių investicijų, mln. Lt	24,91	25,33	117,96	19,83
MTTP projektai**	23	21	44	1

Šaltinis: SFMIS duomenys.

* Rodiklio reikia paramos veiksmingumui ir poveikiui vidutiniu laikotarpiu stebėti, todėl jis nacionalinio lygmens; informacija bus renkama iš projektų vykdytojų.

** MTTP projektai, priemonės kontekste suprantami kaip sukurtos ar išplėtos įmonės MTTP infrastruktūros skaičius.

Svarbiausi priemonės rodikliai kyla iš pagrindinių priemonės tikslų ir yra nukreipti į mokslinę bei technologinę plėtrą, aukštos kvalifikacijos darbuotojų darbo vietų kūrimą. Nė vienas iš rodiklių nevertina jaunimo įtraukimo lygio, priemonės rezultatai taip pat nevertinami pagal atskiras įmonės dydžių kategorijas. Nors mažoms ir labai mažoms įmonėms, norinčioms gauti paramą, keliami reikalavimai tam tikrais aspektais yra mažesni (o tai gali daryti teigiamą įtaką dar neišplėtotoms jaunų asmenų įmonėms), priemonių įgyvendinamumo vertinimas šiuo aspektu taip pat nėra vertinamas. Plačiau jaunimo įtraukimas į šią priemonę aprašomas IV skyriuje.

Apibendrinimas

Šiuo metu vykdomų priemonių tikslai turėtų būti pasiekti be papildomų koreguojamųjų intervencijų (laiku neįgyvendintos gali būti tik dalis priemonių „Verslumo skatinimas“ ir „Ieškančių darbo asmenų integracija į darbo rinką“ veiklų). Kita vertus, esama priešingos tendencijos – nustatomi per žemi tikslai arba rodikliai. Ši tendencija ypač akivaizdi vertinant priemonės „Studijų kokybės gerinimas, tarptautiškumo didinimas“ rodiklius, kurie bus gerokai viršyti.

Tiek projektų vykdytojai, tiek institucijų atstovai pažymi, kad dažnai nustatomi rodikliai, padedantys formaliai sekti ir atsiskaityti už veiklų įgyvendinimą, tačiau jie nėra susieti su tinkama kokybės kontrole. Pagrindiniai patobulinimai turėtų apimti tikslų ir rodiklių nustatymą planavimo laikotarpiu.

Kitas svarbus rodiklius apibūdinantis aspektas – per menka jų sąsaja su jaunimu (jaunimas rodikliuose neišskiriamas net tose priemonėse, kurios dalį savo veiklų tikslingai nukreipia į jaunimą, – tai „Asistentas-3“ ir „Verslumo skatinimas“).

IV.4. Priemonių efektyvumo vertinimas

Efektivitymo kriterijus yra priemonės vertinimo kriterijus, pagal kurį vertinamas priemonės finansinių ir kitų (personalo, projektų vykdytojų ar naudos gavėjų) sąnaudų ir produktų ar rezultatų santykis. Pagal įprastą efektyvumo apibrėžimą, jei su turimais ištekliais yra nebeįmanoma pasiekti kiekybiškai ar kokybiškai geresnių rezultatų, tai vertinama priemonė ar veikla laikytina efektyvia.

Taigi jaunimo verslumą skatinančių priemonių efektyvumo analizė aprėpia priemonių finansinių duomenų analizę ir kaštų efektyvumo analizę. Remiantis projekto loginiu modeliu taip pat analizuojamas priemonių administravimo efektyvumas. Projektų efektyvumas vertinamas priemonėse, kurių vertinimas atliekamas projektų lygmeniu⁴², bei atsižvelgiant į esamus projektų veiklų ir rodiklių palyginamumo apribojimus.

IV.4.1. Paramos pasiskirstymas pagal priemones

Pagal priemones, susijusias su jaunimo verslumo skatinimu ir patenkančias į vertinimo apimtį, buvo atrinkti finansuoti 325 projektai. Jiems įgyvendinti skirta 1,255 mln. Lt ES struktūrinių fondų ir LR lėšų. Atkreiptinas dėmesys, kad kai kurių priemonių tik dalis projektų yra nukreipti arba susiję su verslumo skatinimu ir / arba

⁴² Plačiau žr. p. 15.

jaunimo tikslinę auditoriją. Toliau pateikiama informacija apie skirtą finansavimo pasiskirstymą tarp priemonių ir jų projektų skaičių.

11 lentelė. Finansavimo pasiskirstymas pagal priemones, Lt

Priemonė	Verslumo tematika, Lt	Kitos veiklos, Lt	Iš viso, Lt
Kalbų mokymo, verslumo ugdymo ir inovatyvių švietimo metodų kūrimas ir diegimas	5 206 157	37 013 686	42 219 843
Studijų kokybės gerinimas, tarptautiškumo didinimas	29 253 212	101 675 394	130 928 605
Verslumo skatinimas*	46 670 000	0	46 670 000
Asistentas-3	42 172 190	43 739 768	85 911 958
Inogeb LT-1	10 182 868	11 919 503	22 102 371
Ieškančių darbo asmenų integracija į darbo rinką	71 957 192	639 778 003	711 735 195
Invest LT-2	52 180 795	0	52 180 795
Intelektas LT +	159 626 004	0	159 626 004
Iš viso	420 578 418	834 126 354	1 254 704 771

Šaltinis: sudaryta autorių, remiantis SFMIS duomenimis.

* finansų inžinerijos priemonė. Nurodoma maksimali skirta suma.

12 lentelė. Projektų skaičius pagal priemones.

Priemonė	Verslumo tematika	Kitos veiklos	Iš viso
Kalbų mokymo, verslumo ugdymo ir inovatyvių švietimo metodų kūrimas ir diegimas	8	45	53
Studijų kokybės gerinimas, tarptautiškumo didinimas	16	130	146
Verslumo skatinimas*	276	0	276
Asistentas-3	3	9	12
Inogeb LT-1	7	7	14
Ieškančių darbo asmenų integracija į darbo rinką	3	11	14
Invest LT-2	18	0	18
Intelektas LT +	67	0	67
Iš viso	398	202	600

Šaltinis: sudaryta autorių, remiantis SFMIS duomenimis.

* finansų inžinerijos priemonė. Nurodomas šiuo metu suteiktų paskolų skaičius.

Tik 3 iš 8 analizuojamų priemonių visas veiklas (projektus) galima priskirti verslumo skatinimo veikloms. Tačiau net ir jos nėra tiesiogiai susijusios su verslumo skatinimu ir/ arba jaunimo auditorija ir apima siaurą verslumo skatinimo ciklo dalį.

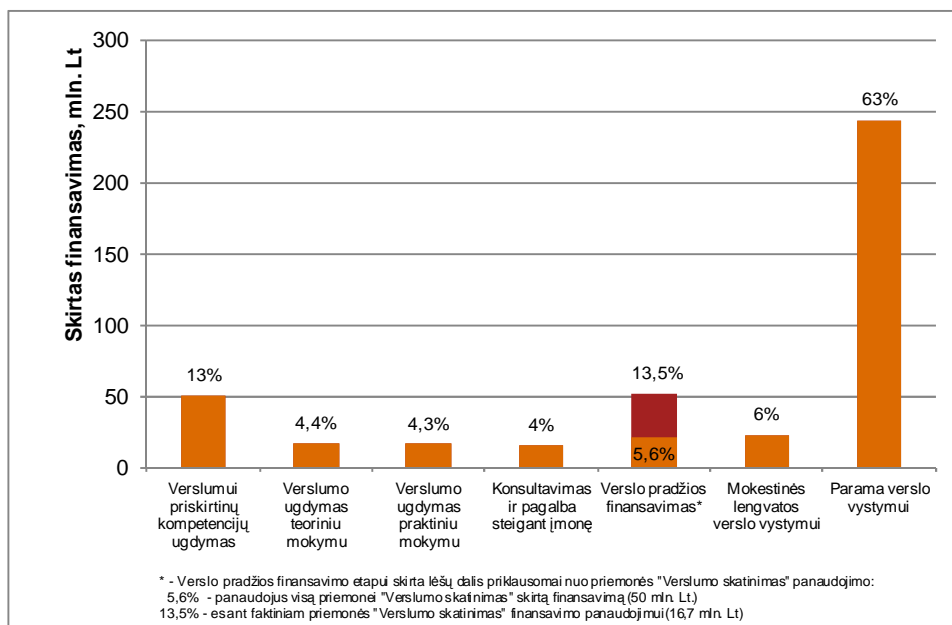
- Pagal priemonę „Invest Lt-2“ finansuojamos tiesioginės vidaus investicijos į didelės pridėtinės vertės gamybos ir /ar didelės pridėtinės vertės paslaugų verslo pradžią ir plėtrą. Nėra išskiriama jaunimo tikslinė grupė.
- Pagal priemonę „Intelektas LT+“ finansuojamos įmonių pradinės investicijos, kuriomis kuriama naujos įmonės ir / ar kuriama ir / arba plečiama esamos įmonės mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros infrastruktūra. Nėra išskiriama jaunimo tikslinė grupė.
- Pagal priemonę „Verslumo skatinimas“ teikiami mikrokreditai labai mažoms, mažoms įmonėms, fiziniams asmenims, norintiems pradėti savo verslą, taip pat socialinėms įmonėms. Paskolų teikimas derinamas su mokymų ir konsultavimo paslaugų teikimu. Nėra išskiriama jaunimo tikslinė grupė. **Šią priemonę galima laikyti vienintele priemone, tikslingai nukreipta į verslumo skatinimą.**

Kitose priemonėse su verslumu susijusios veiklos (projektai) sudaro mažesnę dalį ir pagal skirtą finansavimą, ir pagal projektų skaičių. Net ir priemonėje „Kalbų mokymo, verslumo ugdymo ir inovatyvių švietimo metodų kūrimas ir diegimas“, kurios pavadinime deklaruojamas verslumo ugdymas, su verslumo skatinimu susiję tik 7 projektai (jiems skirta 4,8 mln. Lt – atitinkamai 13 proc. ir 11 proc. nuo priemonės bendro projektų skaičiaus ir skirto finansavimo).

Apibendrinant paramos pasiskirstymo pagal priemones vertinimą jaunimo verslumo skatinimo kontekste būtina pažymėti, kad vertinamos priemonės nėra tikslingai nukreiptos į jaunimo verslumo skatinimą (dėl to nenustatomi atitinkami rodikliai), todėl riboja ir efektyvų rezultatų pasiekimą skatinant jaunimo verslumą, ir šio proceso efektyvumo vertinimą.

IV.4.2. Paramos pasiskirstymas pagal verslumo ugdymo ciklo dalis

Vertinant paramos pasiskirstymą pagal verslumo ugdymo ciklo⁴³ (plačiau žr. III.4. skyrių) dalis, daugiausia lėšų skiriama „Paramos verslo vystymui“ sričiai – 63 proc. visų lėšų, skiriamų su jaunimo verslumo skatinimu susijusioms veikloms. Šios srities veiklos finansuojamos pagal priemones „Invest Lt-2“ ir „Intelektas Lt+“. Tokią situaciją lemia priemonių ir veiklos srities specifika – finansuojamos ištekliams imlios veiklos: tiesioginės vidaus investicijos į didelės pridėtinės vertės gamybos ir / ar didelės pridėtinės vertės paslaugų verslo pradžią ir plėtrą bei įmonių pradinės investicijos, kuriomis kuriama naujos įmonės ir / ar kuriama ar plečiama esamos įmonės MTTP infrastruktūra. Paramos pasiskirstymas pagal verslumo ugdymo ciklo dalis pateikiamas 17 paveiksle.

17 paveikslas. Paramos pasiskirstymas pagal verslumo ugdymo ciklo dalis

Šaltinis: sudaryta autorių, remiantis SFMIS duomenimis.

Taip pat išsiskiria „Verslumui priskirtinų kompetencijų ugdymo“ veiklų finansavimas. Jis sudaro 13 proc. viso verslumo skatinimo veiklų finansavimo, iš kurio didžioji dalis tenka priemonei „Ieškančių darbo asmenų integracija į darbo rinką“. Šiuo atveju pasiskirstymą lemia priemonės „Ieškančių darbo asmenų integracija į darbo rinką“, kurią vykdo LDB, specifika: nedarbo mažinimo veiklos yra prioritetinga sritis, kuriai visu programavimo laikotarpiu skiriamos didelės finansavimo sumos, didelės galutinių naudos gavėjų tikslinės grupės.

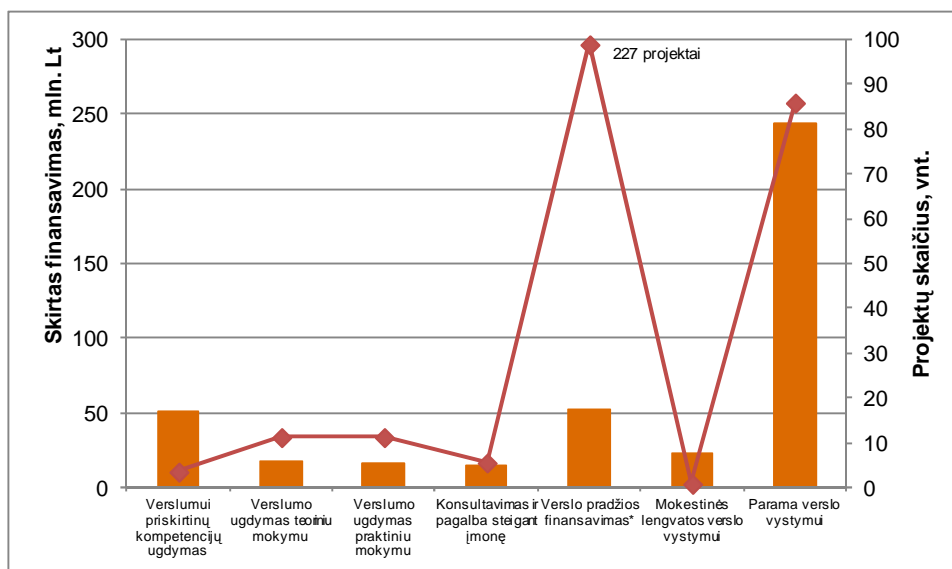
Kitoms veikloms skiriamas finansavimas pasiskirsto tolygiai (nuo 4,4 iki 6 proc. viso finansavimo), todėl galima teigti, jog pakankamas prioritetas teikiamas visoms sritims. Kita vertus, tai gali reikšti ir nepakankamą konkrečių sričių specifikos supratimą ir nepakankamą dėmesį tokių veiklų finansavimo poreikiams. Vis dėlto projektų vykdytojai ir institucijų atstovai per interviu teigė, kad finansavimo dydis yra pakankamas visose srityse, o patobulintinos sritys yra lėšų panaudojimas tam tikros srities (ir priemonės) viduje.

IV.4.3. Projektų biudžetai

Projektai, kurių biudžetas didžiausias, finansuoja „Verslumui priskirtinų kompetencijų ugdymo“ veiklas. Projektai, kurių biudžetas mažiausias, finansuoja „Verslo pradžios finansavimo“ veiklas. Informacija apie

⁴³ Verslumo ugdymo ir skatinimo ciklas pristatomas I.2 skyriuje, p. 14.

konkrečioms jaunimo verslumo skatinimo veikloms skirtą finansavimą ir pagal jas įgyvendinamą projektų skaičių pateikiama 18 paveiksle.

18 paveikslas. Projektų skaičius pagal verslumo ugdymo ciklo dalis

Šaltinis: sudaryta autorių, remiantis SFMIS duomenimis.

Iš anksčiau pateiktos informacijos matyti, kad apkritai tam tikros veiklos projektų skaičius⁴⁴ yra priklausomas nuo skirto finansavimo dydžio. Šiuo atžvilgiu išsiskiria minėtos „Verslumui priskirtinų kompetencijų ugdymo“ ir „Verslo pradžios finansavimo“ veiklos:

- verslumui priskirtinų kompetencijų ugdymo veiklos finansuojamos pagal priemones „Kalbų mokymo, verslumo ugdymo ir inovatyvių švietimo metodų kūrimas ir diegimas“ ir „Ieškančių darbo asmenų integracija į darbo rinką“, kurios dėl savo specifikos pasižymi dideliais biudžetais;
- verslo pradžios finansavimo veiklos remiamos teikiant mikrokreditus (mažos apimties paskolas) (priemonė „Verslumo skatinimas“), t. y. atskiras naudos gavėjas atitinka atskirą projektą.

Pagal projektui skiriamą finansavimo dydį priemonė „Verslumo skatinimas“ išsiskiria iš kitų priemonių kaip vidutiniškai mažiausiai finansavimą vienam projektui teikianti priemonė. Didžiausias finansavimas (atitinkamai vid. 24 mln. Lt ir 14 mln. Lt) skiriamas priemonių „Ieškančių darbo asmenų integracija į darbo rinką“ ir „Asistentas-3“ projektams. Tai kompleksinės priemonės, kurias įgyvendina atitinkamai Lietuvos darbo birža ir VŠĮ „Versli Lietuva“ – organizacijos, kurios pagal projektą finansavimą skirsto naudos gavėjams mažesnėmis dalimis.

13 lentelė. Projektams skirtas finansavimas pagal priemones

Priemonė	Projektų skaičius	Minimali suma, Lt	Maksimali suma, Lt	Vidurkis, Lt
Kalbų mokymo, verslumo ugdymo ir inovatyvių švietimo metodų kūrimas ir diegimas	8	252 425	965 470	650 770
Studijų kokybės gerinimas, tarptautiškumo didinimas	16	1 158 510	2 603 791	1 828 326
Verslumo skatinimas*	303	0	86 000	72 498
Asistentas-3	3	922 190	31 050 000	14 057 397
Inogeb LT-1	7	540 736	1 987 442	1 454 695
Ieškančių darbo asmenų integracija į darbo rinką	3	20 000 000	125 320 919	23 985 731
Invest LT-2	18	1 002 836	4 000 000	2 898 933
Intelektas LT +	67	77 761	19 764 185	2 382 478
Iš viso	398	77 761	125 320 919	981 377

⁴⁴ Verslo pradžios finansavimo veiklos atveju projektu laikoma suteikta paskola.

Šaltinis: sudaryta autorių, remiantis SFMIS duomenimis.

Taip pat pažymėtina, kad visų priemonių (išskyrus priemonę „Verslumo skatinimas“) projektams skiriamas santykinai didelis finansavimas (vid. nuo 0,65 iki 24 mln. Lt) dėl pasirinkto projektų įgyvendinimo modelio, kuomet kompleksinius projektus ir jų veiklas įgyvendina organizacijos, kurios vėliau pagal projektą finansavimą išskaido daugeliui veiklų ir galutinių naudos gavėjų.

Per projektų vykdytojų apklausą buvo prašoma įvertinti projektų biudžetų dydžio įtaką. Dauguma respondentų (66,7 proc.) nurodė, kad sutinka arba iš dalies sutinka su teiginiu, jog paramos lėšų užteko visoms projekto būtinoms veikloms įgyvendinti (atitinkamai 24,3 ir 42,4 proc.). Kita vertus, projektų vykdytojai per apklausą ir tikslinių grupių diskusijas teigė, kad dideli projektų biudžetai didina administracinę naštą: dėl sudėtingesnių viešųjų pirkimų, pildomų dokumentų ir ataskaitų, didesnių administracinių išteklių.

IV.4.4. Projektų efektyvumas kaštų atžvilgiu

Projektų efektyvumą kaštų atžvilgiu galima apskaičiuoti tik tose veiklos srityse, kurių projektai ir vykdomos veiklos iš esmės panašios ir tarpusavyje palyginamos. Pagal šiame vertinime vertinamas jaunimo verslumą skatinančias priemones buvo vykdomi projektai, kurių finansuotos veiklos ir / ar pobūdis buvo skirtingi ir / arba skyrėsi paramos teikimo forma. Jų vertinimo rodikliai taip pat buvo matuojami tarpusavyje (ir tarp atskirų priemonių, ir tarp tos pačios priemonės projektų) smarkiai besiskiriantys rezultatai. Toliau pateikiami tokių atvejų pavyzdžiai.

- Pagal skirtingas priemones buvo finansuojamos skirtingos veiklos. ŠMM administruojamose priemonėse pagrindiniai rodikliai apėmė asmenų (mokytojai, dėstytojai, studentai ir kt.), kurie mokėsi pagal tam tikras programas, skaičių. Priemonės „Asistentas-3“ rodikliai apima verslo aplinkos gerinimo projektų skaičiaus, įkurtų naujų įmonių ir sukurtų darbo vietų skaičiaus rodiklius.
- Priemonės „Inogeb LT-1“ projektų rodikliai apėmė skirtingas sritis (pvz., įgyvendintos informacijos sklaidos priemonės, sukurtos naujos technologinės įmonės), kurių rodikliai yra sunkiai palyginami tarpusavyje. Taip pat sunku palyginti ir kiekybinę rodiklio išraišką toje pačioje srityje. Pavyzdžiui, sunku įvertinti, ar vieno projekto įgyvendintos aštuonios informacijos sklaidos priemonės, kurioms gali būti priskirtos sukurtos interneto svetainės, surengti seminarai, išleistų lankstinukų tiražas ir kita, veikė efektyviau negu kito projekto dvi priemonės.
- Priemonė „Verslumo skatinimas“ skyrėsi nuo kitų paramos forma – buvo teikiami mikrokreditai.

Atsižvelgiant į šiuos apribojimus buvo pasirinktas vertinimo požiūris atskirų priemonių projektams įvertinti. Projektų efektyvumas buvo vertinamas priemonėse „Kalbų mokymo, verslumo ugdymo ir inovatyvių švietimo metodų kūrimas ir diegimas“, „Studijų kokybės gerinimas, tarptautiškumo didinimas“ ir „Inogeb LT-1“, dėl to, kad šių priemonių projektų rodikliai yra palyginami. Toliau pateikiamas konkrečių priemonių vertinimas pagal kaštus.

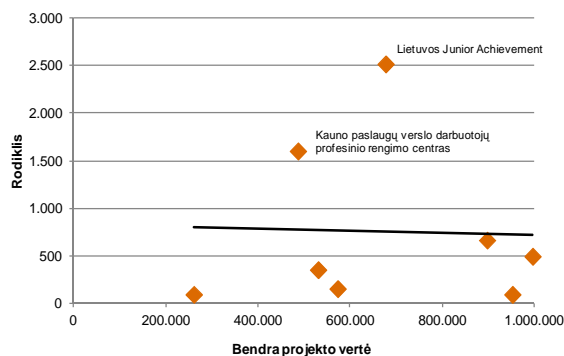
„Kalbų mokymo, verslumo ugdymo ir inovatyvių švietimo metodų kūrimas ir diegimas“ (VP1-2.2-ŠMM-05-K)

Siekiant įvertinti priemonės projektų efektyvumą matuojamas projektų pasiektų (arba planuojamų pasiekti) rezultatų santykis su bendra projektų verte. Įvertinus šį santykį nustatyta teigiama koreliacija tarp apmokytų asmenų (sumuojant visų tikslinių grupių asmenis, pvz., ir mokytojus, ir mokinius) skaičiaus ir projektų biudžeto (žr. paveikslus toliau), todėl negalima teigti, kad visi projektai buvo efektyvūs kaštų atžvilgiu.

Eliminavus tarp projektų rodiklių įtraukiamų pagal savo poveikį skirtingų tikslinių grupių (apmokyti mokytojai ir administracijos darbuotojai, kitaip negu mokiniai, gali turėti ilgalaikį poveikį, savo žinias perduodami daugeliui mokinių ateityje) įtaką, koreliacija beveik nesikeičia⁴⁵.

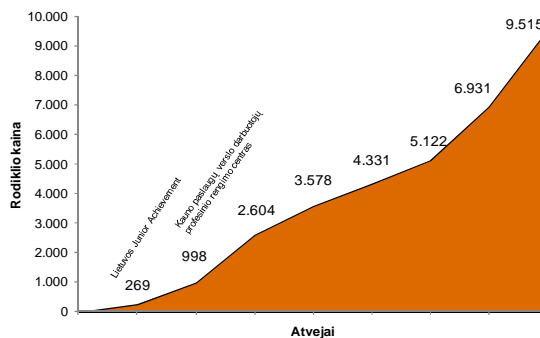
Aiškliai pagal efektyvumą išsiskiria du projektai, vykdomi atitinkamai VŠĮ „Lietuva Junior Achievement“ ir VŠĮ „Kauno paslaugų verslo darbuotojų profesinio rengimo centro“. Projektų efektyvumą galima sieti su jų vykdytojų patirtimi (LJA daugelį metų užsiima panašia veikla) ir turima infrastruktūra (abiejų projektų vykdytojai turi atstovų tinklą ne viename mieste). Pagal tai jie išsiskiria iš kitų vietos lygmeniu veikiančių projektų vykdytojų.

⁴⁵ Skaičiavimai pateikiami 9 priede.

19 paveikslas. Apmokytų asmenų rodiklio pasiekimo ir projekto biudžeto santykis

// Šaltinis: SFMIS, 2012 m. rugsėjo 1 d.

20 paveikslas. Apmokytų asmenų rodiklio kaina

// Šaltinis: SFMIS, 2012 m. rugsėjo 1 d.

Iš skaičiavimų eliminavus šiuos projektus, koreliacija sustiprėja, ir galima teigti, jog projektai yra efektyvūs kaštų atžvilgiu, t. y. projektų išlaidos proporcingos rodiklio pasiekimui: kuo didesnis biudžetas, tuo didesnis apmokytų asmenų skaičius užfiksuotas rodiklyje (panašių projektų imtyje).

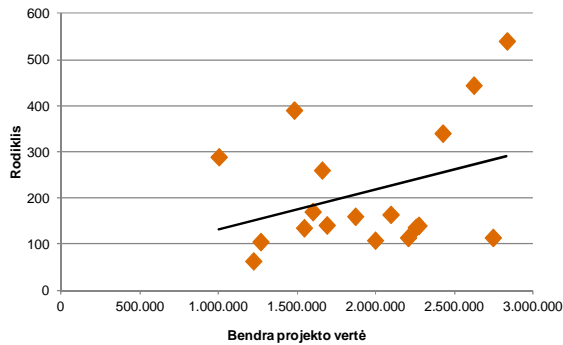
Apibendrinant galima teigti, jog vykdant priemonę „Kalbų mokymo, verslumo ugdymo ir inovatyvių švietimo metodų kūrimas ir diegimas“ nebuvo išnaudotas visas potencialas – nustatyti aiškiai efektyvesnių projektų pavyzdžiai rodo, kad tam tikras organizavimo modelis turi reikšmingą pranašumą prieš kitas alternatyvas.

Taip pat pažymėtina, kad projektai skyrėsi savo specifika ir be rodiklių, nustatytų projektų sutartyse (kurie ir buvo analizuoti), įtraukė ir kitas veiklas (pvz., duomenų bazių kūrimas, rezultatų pristatymas didesnėms auditorijoms), kurioms buvo skirta projekto biudžeto dalis. Tai svarbu dviem aspektais: pirma, į šias aplinkybes būtina atsižvelgti interpretuojant vertinimo rezultatus, antra, tai rodo, kad planuojant priemonę ir atrenkant projektus nebuvo tinkamai kiekybiškai įvertinti jų tikslai.

„Studijų kokybės gerinimas, tarptautiškumo didinimas“ (VP1-2.2-ŠMM-07-K)

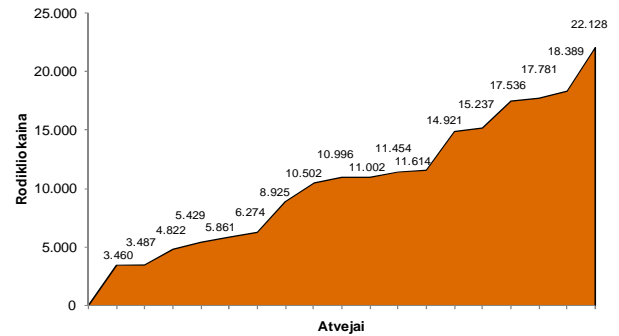
Siekiant įvertinti šios priemonės projektų, vykdančių verslumo skatinimo veiklas, efektyvumą taip pat matuojamas projektų pasiektų (arba planuojamų pasiekti) rezultatų santykis su bendra projektų verte. Įvertinus šį santykį nustatyta silpna teigiama koreliacija tarp apmokytų asmenų (sumuojant visų tikslinių grupių asmenis, t. y. ir dėstytojus, ir studentus) skaičiaus ir projektų biudžeto (žr. paveikslus toliau). Tai reiškia, kad apmokytų asmenų skaičius priklauso nuo projekto biudžeto – kuo didesnis biudžetas, tuo daugiau asmenų apmokyta. Kita vertus, kainų sklaida labai didelė, todėl kartais didelio biudžeto projektai apmokė mažiau asmenų.

21 paveikslas. Apmokytų asmenų rodiklio pasiekimo ir projekto biudžeto santykis

// Šaltinis: SFMIS, 2012 m. rugsėjo 1 d.

22 paveikslas. Apmokytų asmenų rodiklio kaina

// Šaltinis: SFMIS, 2012 m. rugsėjo 1 d.

Skaičiavimų, atliktų indeksuojant apmokytų asmenų skaičių (studentų grupei pritaikant koeficientą 0,01) ir skaičiuojant tik studentų (kaip pagrindinės tikslinės grupės) apmokymo efektyvumą, rezultatai reikšmingai nesiskiria (plačiau žr. 9 priedą) – apskaičiuojama silpna koreliacija su didele rodiklio kainų sklaida.

Tai galėtų būti aiškinama skirtingu projektų organizavimo modeliu ir veiklomis, kurie neatsispindi projektų sutartyse nustatytiuose rodikliuose. Kita vertus, net ir nustatyti rodikliai turi būti interpretuojami nevienareikšmiškai. Pavyzdžiui, nors projekto „Septynių jūrų kapitonai“ rodiklyje numatyta apmokyti 160 studentų, tačiau tiek studentų dalyvavo tik pirmajame projekto etape iš septynių. Likusiuose šešiuose etapuose dalyvavo 50 studentų grupė⁴⁶. Pažymėtina, kad tai nebūtinai reiškia neefektyvumą. Tai tik rodo, kad esami duomenys nėra pakankami tinkamai įvertinti efektyvumą.

Apibendrinant galima teigti, kad priemonės „Studijų kokybės gerinimas, tarptautiškumo didinimas“ projektai gana smarkiai skyrėsi tarpusavyje savo efektyvumu, siekiant projektų sutartyse numatytų rodiklių. Todėl tai pirmiausia turėtų būti naudinga kaip praktika rengiant ateities priemones ir renkantis efektyviausius organizavimo modelius.

Taip pat kaip ir priemonės „Kalbų mokymo, verslumo ugdymo ir inovatyvių švietimo metodų kūrimas ir diegimas“ atveju, pažymėtinas projektų rodiklių nepakankamumas – projektai skyrėsi savo veiklomis, organizavimo modeliu, tačiau planuojant priemonę ir atrinkant projektus šie veiksniai nebuvo tinkamai kiekybiškai įvertinti ir formalizuoti nustatant projektų tikslus ir rodiklius.

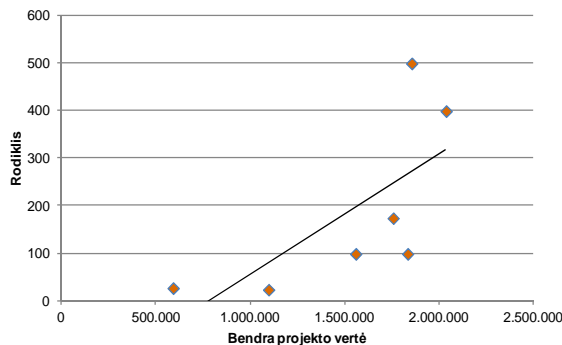
„Inogeb LT-1“ (VP2-1.4-ŪM-03-K)

Vertinant priemonės „Inogeb LT-1“ projektų efektyvumą pasirinkti „įmonių, pasinaudojusių inovacijų paramos paslaugomis“ ir „sukurtos naujų technologinių įmonių“ rodikliai.

Siekiant įvertinti priemonės „Inogeb LT-1“ projektų efektyvumą matuojamas projektų pasiekto (arba planuojamo pasiekti) rezultatų santykis su bendra projektų verte. Atlikti skaičiavimai įvertinant: „įmonių, pasinaudojusių inovacijų paramos paslaugomis“ rodiklį, „sukurtų naujų technologinių įmonių“ rodiklį ir išvestinį šių rodiklių derinį (rodiklių suma „įmonių, pasinaudojusių inovacijų paramos paslaugomis“, rodikliui priskiriant koeficientą 0,1). Kiti projektų sutartyse numatyti rodikliai laikytini neturintais tiesioginio poveikio pagrindiniams verslumą skatinančių veiklų objektams – (potencialiems) verslininkams ir įmonėms.

Įvertinus minėtų rodiklių ir projektų biudžeto santykį visais atvejais nustatyta vidutinė teigiama koreliacija tarp pasiekto rodiklio ir projektų biudžeto, t. y. kuo didesnis biudžetas, tuo geresnė pasiekto rodiklio reikšmė. Paveikluose toliau pateikiami „įmonių, pasinaudojusių inovacijų paramos paslaugomis“ rodiklio pasiekimo efektyvumo skaičiavimų rezultatai (detalus rezultatai pateikiami 9 priede).

⁴⁶ <<http://www.kapitonai.lt/lt/>>.

23 paveikslas. Įmonių, pasinaudojusių inovacijų paramos paslaugomis, rodiklio pasiekimo ir projekto biudžeto santykis

// Šaltinis: SFMIS, 2012 m. rugsėjo 1 d.

Atkreiptinas dėmesys į rodiklių pasiekimo kainų sklaidą – ypač išsiskiria minimali ir maksimali kaina, už kurią buvo pasiekti rodikliai: skirtinguose projektuose vienai įmonei suteikiant galimybę pasinaudoti inovacijų paramos paslaugomis skirtingai nuo 3 707 Lt (projektas „Inovatyvaus verslo idėjų turnyras“) iki 43 840 Lt (projektas „Jaunųjų verslininkų kūrybiškumo ir inovatyvumo ugdymo erdvė“ (akronimas – JUVENE)⁴⁷). Nors interpretuojant šiuos rezultatus svarbu projektus analizuoti detaliau, įtraukiant ir kitus projektų rodiklius, ir atsižvelgti į jų specifiką ir / arba organizavimo modelį, tačiau tai pirminė indikacija, kad dalis projektų lėšas naudojo nepakankami efektyviai.

Apibendrinant galima teigti, kad, nors apskaičiuota silpna tendencija, jog projektai yra efektyvūs kaštų atžvilgiu, tačiau jų sklaida yra pakankamai didelė, todėl svarbu juos analizuoti detaliau, siekiant nustatyti gerąją ir blogąją praktikas.

IV.4.5. Administravimo sistemos efektyvumas (institucinė sąranga ir veiksmų koordinavimas)

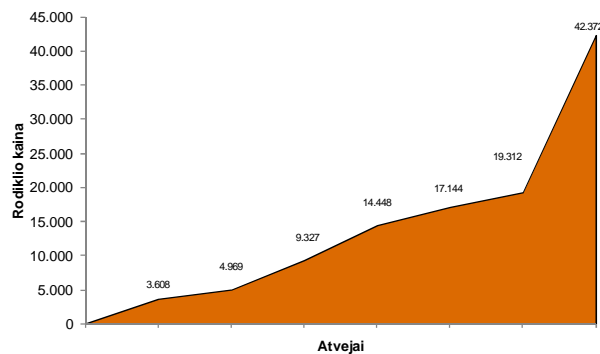
Atliekant ES struktūrinių fondų paramos jaunimo verslumo skatinimo srityje efektyvumo vertinimą svarbus vertinimo elementas yra ES struktūrinių fondų administravimo sistemos analizė. Administravimo sistemos efektyvumo vertinimu siekiama atsakyti į klausimą, ar administruojant jaunimo verslumo skatinimo priemones yra užtikrinamas efektyvus funkcijų pasidalijimas tarp paramą administruojančių institucijų ir ar sukurta administravimo sistema palanki vartotojui arba projektų vykdytojams.

Kaip minėta, dėl jaunimo verslumo kaip intervencijos srities specifikos ir kompleksiško su jos įgyvendinimu susiję daug institucijų (plačiau žr. II.4 skyrių) – planuojant ir įgyvendinant priemones dalyvauja keturios ministerijos ir kt. Neabejotinai ši aplinkybė nepagerina galimybių greičiau ir efektyviau koordinuoti jaunimo verslumo skatinimo veiklų planavimo ir įgyvendinimo.

Per interviu ne vienos institucijos atstovai teigė, kad praktikoje nėra susiformavusio informacijos sklaidos mechanizmo, o institucijos pačios dažnai imasi nepakankamai veiksmų ir informuodamos apie savo planuojamus veiksmus, ir mėgindamos gauti informacijos apie kitų institucijų veiklą. Šį teiginį patvirtina ir praktika, pavyzdžiui, per interviu pasitaikė atvejų, kuomet ministerijų darbuotojai, atsakingi už tam tikros srities (jaunimo ir / arba verslumo) politikos formavimą ir priemonių planavimą nebuvo susipažinę su VŠĮ „Versli Lietuva“ veikla ir vykdomomis iniciatyvomis, kurios galimai dubliavosi su jų institucijų esama ir / arba planuojama veikla.

Galima teigti, kad esamas tarpinstitucinis bendradarbiavimas nėra pakankamas, akivaizdžiai trūksta centralizuoto šios srities planavimo ir koordinavimo. Taip yra dėl to, kad jaunimo verslumo skatinimas kaip prioritetinė sritis nustatytas jau prasidėjus programavimo laikotarpiui, kuomet jaunimo verslumo skatinimo veiklos buvo įgyvendinamos pagal jau patvirtintas veiksmų programas kiekvienos kuruojančios ministerijos pasirinktu būdu. Šiuo metu vykdamas ateinančio 2014–2020 m. programavimo laikotarpio planavimą padėtis

⁴⁷ Projektas detaliau aprašomas Lietuvoje vykdytojų projektų atvejų analizėje V.3 skyriuje.

24 paveikslas. Įmonių, pasinaudojusių inovacijų paramos paslaugomis, rodiklio kaina

// Šaltinis: SFMIS, 2012 m. rugsėjo 1 d.

taisoma – derinamos pažangos strategijos, jose numatomas konkrečių institucijų vaidmuo, atsakomybės ir jų koordinavimas.

IV.4.6. Projektų vykdytojų ir naudos gavėjų poreikiai

Vertinant priemones, galinčias efektyviausiai prisidėti prie jaunimo verslumo skatinimo, naudos gavėjai didžiausią prioritetą skyrė mokymų veikloms (kaip pačią svarbiausią nurodė 43 proc. respondentų). Mažiausiai reikšmingomis laikomos paskolos verslo vystymui (4 proc. nurodė kaip svarbiausią veiklą ir 17 proc. kaip neefektyviausią) ir investicijos į kapitalą vystymui (3 proc. respondentų nurodė kaip svarbiausią veiklą ir 25 proc. kaip neefektyviausią). Išsamus galutinių naudos gavėjų veiklų vertinimas pateikiamas 14 lentelėje.

14 lentelė. Galutinių naudos gavėjų verslumo skatinimo veiklų vertinimas (1 – efektyviausia, 8 – mažiausiai efektyvi)

Veikla	Efektyviausia				Mažiausiai efektyvi			
	1	2	3	4	5	6	7	8
Mokymai	43,3 %	12,5 %	9,4 %	8,4 %	6,3 %	5,3 %	5,3 %	8,4 %
Konsultacijos	7,2 %	28,1 %	18,8 %	11,6 %	10,5 %	10,5 %	11,6 %	2,1 %
Seminarai, konferencijos ir renginiai	10,3 %	15,6 %	22,9 %	13,7 %	9,5 %	9,5 %	6,3 %	13,7 %
Įrankiai ir priemonės verslumui ugdyti (pvz., verslo simuliacijos, portalai ir kt.)	12,4 %	9,4 %	11,5 %	21,1 %	13,7 %	14,7 %	7,4 %	10,5 %
Paskolos verslo pradžiai	11,3 %	13,5 %	15,6 %	15,8 %	11,6 %	20,0 %	7,4 %	4,2 %
Paskolos verslo vystymui	4,1 %	8,3 %	7,3 %	10,5 %	7,4 %	14,7 %	30,5 %	16,8 %
Investicijos į kapitalą	3,1 %	9,4 %	5,2 %	9,5 %	13,7 %	10,5 %	23,2 %	25,3 %
Infrastruktūros verslo pradžiai ir vystymui suteikimas	8,2 %	3,1 %	9,4 %	9,5 %	27,4 %	14,7 %	8,4 %	19,0 %

Šaltinis: Galutinių naudos gavėjų apklausa.

Projektų vykdytojų nuomonė skyrėsi nuo naudos gavėjų. Kaip efektyviausią veiklą didžiausia projektų vykdytojų dalis įvardijo konsultacijas (48 proc. respondentų nurodė kaip svarbiausią arba antrą pagal svarbą). Dėl neefektyviausios priemonės projektų vykdytojai netiesiogiai pritarė vienam iš naudos gavėjų pasirinkimų – investicijų į kapitalą priemonei įvertino kaip neefektyviausią (31 proc. respondentų skyrė 8 arba 9 vietą pagal svarbą). Taip pat įvertinta ir ugdymo metodikų kūrimo ir taikymo veikla (priemonė, kurios naudos gavėjai nevertino). Išsamus projektų vykdytojų veiklų vertinimas pateikiamas 15 lentelėje.

15 lentelė. Projektų vykdytojų verslumo skatinimo veiklų vertinimas (1 – efektyviausia, 9 – mažiausiai efektyvi)

Veikla	Efektyviausia					Mažiausiai efektyvi			
	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Mokymai	10,3 %	10,3 %	13,8 %	6,9 %	3,4 %	13,8 %	13,8 %	10,3 %	17,2 %
Konsultacijos	20,7 %	27,6 %	3,4 %	10,3 %	6,9 %	10,3 %	3,4 %	17,2 %	0 %
Seminarai, konferencijos ir renginiai	10,3 %	10,3 %	17,2 %	10,3 %	0 %	10,3 %	10,3 %	20,7 %	10,3 %
Ugdymo metodikos kūrimas ir taikymas	13,8 %	6,9 %	3,4 %	3,4 %	13,8 %	6,9 %	17,2 %	13,8 %	20,7 %
Įrankiai ir priemonės verslumui ugdyti (pvz., verslo simuliacijos, portalai ir kt.)	10,3 %	6,9 %	0 %	17,2 %	27,6 %	3,4 %	17,2 %	3,4 %	13,8 %
Paskolos verslo pradžiai	17,2 %	10,3 %	10,3 %	10,3 %	20,7 %	24,1 %	3,4 %	3,4 %	0,0 %
Paskolos verslo vystymui	17,2 %	10,3 %	0 %	10,3 %	6,9 %	13,8 %	24,1 %	13,8 %	3,4 %
Investicijos į kapitalą	0 %	10,3 %	13,8 %	20,7 %	13,8 %	3,4 %	6,9 %	6,9 %	24,1 %
Infrastruktūros verslo pradžiai ir vystymui suteikimas	0 %	6,9 %	37,9 %	10,3 %	6,9 %	13,8 %	3,4 %	10,3 %	10,3 %

Šaltinis: Projektų vykdytojų apklausa.

Apibendrinant apklausų rezultatus galima teigti, kad efektyviausiomis laikomos mokymų ir konsultacijų veiklos, neefektyviausiomis – finansavimui imlios investicijų veiklos. Analizuojant šiuos rezultatus svarbu atsižvelgti į galimą subjektyvaus vertinimo riziką – ir naudos gavėjų, ir projektų vykdytojų atžvilgiu, jei nesama rimtų ketinimų verslumo pradžios kryptimi, mokymų ir konsultacijų veiklos yra pačios palankiausios – t. y. minimaliai reikalauja asmeninio asmens ar organizacijos indėlio.

IV.4.7. Priemonių įgyvendinimo formos vertinimas

Šioje vertinimo dalyje bus siekiama atskleisti, ar pasirinkta tinkama verslumo skatinimo priemonių paramos teikimo forma. Analizė bus atliekama nagrinėjant skirtingus kontekstus ir lygmenis – nuo paramos suteikimo finansavimo formos (subsidijs ar paskola) iki konkrečių veiklų, kurias kaip efektyviausias verslumui skatinti nurodo respondentai.

Vertinant priemonių teikimo formą aukščiausiu lygmeniu galima teigti, kad tik viena priemonė įgyvendinama paskolų suteikimo pagrindu, visose kitose priemonėse finansavimas skiriamas subsidijuojant. Atsižvelgiant į tai, kad viena svarbiausių problemų, su kuriomis susiduria jauni žmonės, norėdami pradėti verslą, yra verslo finansavimo galimybių nepakankamumas, galima teigti, jog tokia įvairovė yra per maža (kitos ES lėšomis įgyvendinamos finansinės inžinerijos skirtos investuoti į jau vystomas įmones, o verslo idėjos lygmens finansavimo įvairovė yra itin siaura). Tokia finansavimo proporcija, kurioje vyrauja subsidijavimas, atitinka bendrąsias ES paramos 2007–2013 metų finansavimo perspektyvos tendencijas. Pažymėtina, kad naujos, 2014–2020 metų finansinės perspektyvos, kurioje siekiama plėsti paskolų teikimo kryptį, kontekste priemonių, skirtų palankiomis sąlygomis finansuoti verslo pradžia, įvairovė turės būti išplėsta.

Nors šiuo metu tarp ES SF vyraujanti finansavimo forma yra subsidijavimas, tai nereiškia plačių tiesioginio finansavimo galimybių galutiniams naudos gavėjams – subsidijos dažniausiai skiriamos projektų vykdytojams, kurie galutiniams naudos gavėjams teikia įvairias paslaugas. Taigi subsidijos teikimo forma galutiniams naudos gavėjams (ne visuotinės dotacijos būdu, tačiau tikslingai specifiskai atrinktomis verslo idėjoms ar verslams) per ES SF mechanizmus šiuo metu nėra išnaudojama. Kita vertus, kaip aprašyta skyriuje „III.1. Ne ES struktūrinėmis lėšomis finansuojamos priemonės“, verslo idėjų subsidijavimo praktika yra plačiai taikoma kitų finansavimo šaltinių pagrindu veikiančioms priemonėms. Pažymėtina, kad tokios priemonės plačiai taikomos ir kitose ES šalyse (Slovėnijoje, Austrijoje, Vokietijoje ir kitur⁴⁸). Bendra tokių priemonių, kai tiesiogiai subsidijuojami galutiniai naudos gavėjai, tendencija – aiški orientacija į inovatyvų verslą. Atsižvelgiant į tai, kad inovatyvaus verslo idėjas vis plačiau linkę remti rizikos kapitalo fondai (ir privatūs, ir veikiantys EIF pagrindu), savo veiklą kreipiantys į pradines verslo stadijas (prototipo kūrimo lygmuo), manytina, jog platesnė ES SF orientacija į šį sektorių (ypač skiriant reikšmingas dotacijas, t. y. didesnes negu 20 tūkst. litų) galėtų daryti žalą natūraliai besiformuojantiems konkurenciniams mechanizmas. Tačiau greta pažymėtina, kad šiuo metu nacionalinio biudžeto ar savivaldybių lėšomis finansuojami verslo idėjų konkursai (verslumo skatinimo fondai) gali būti laikomi gerąja praktika, tad turėtų būti apsvarstytos galimybės į juos nukreipti ES SF mechanizmus (nenumatant didelių subsidijų ir kitaip siekiant išvengti konkurencijos su rizikos kapitalo institucijomis).

Kitas formos vertinimo kontekstas kyla iš vertintojų pasirinkto jaunimo verslumo skatinimo modelio. Tai yra takoskyra tarp „kietųjų“ ir „minkštųjų“ veiklų. „Minkštosiomis“ laikomos mokymų ir konsultacijų pagrindu organizuojamos veiklos (seminarai, paskaitos, konferencijos, individualios ir grupinės konsultacijos), o „kietosios“ yra siejamos su konkrečių produktų kūrimu (elektroniniai įrankiai, informacinės sistemos), finansavimo ir specifinių jau verslo vystymui skirtų paslaugų (biuras, apskaita) suteikimu. Verslumo skatinimo modelyje šių veiklų pagrindinis atskyrimas siejamas su asmens, gaunančio paslaugas, padėtimi verslo plėtojimo cikle (nuo mokymosi mokykloje iki verslo vystymo): kuo ankstesnėje ciklo dalyje yra naudos gavėjas, tuo reikalingesnės „minkštosios“ veiklos. Be to, žinių suteikimas turi būti bendrojo pobūdžio, pirmiausia ugdant verslumui priskirtinas kompetencijas. Vėliau turi didėti „minkštųjų“ paslaugų specifika ir plėstis „kietieji“ įrankiai. Išanalizavus vertinamų ES struktūrinės paramos priemonių formą galima teigti, kad priemonės iš esmės atitinka pateikto jaunimo verslumo skatinimo ciklo eiliškumą ir struktūrą. Tačiau taip pat pažymėtina, kad „minkštosios“ veiklos tam tikrai atvejais užgožia „kietąsias“ verslo vystymo ciklo viduryje (kai jaunas asmuo jau turi verslo idėją ar bent yra apsisprendęs dėl verslo vystymo karjeros pasirinkimo, tačiau dar nėra pradėjęs verslo). Čia ypač išsiskiria priemonės „Studijų kokybės gerinimas, tarptautiškumo didinimas“ ir „Inogeb LT-1“. Abi šios priemonės siekia ne tik ugdyti verslumo įgūdžius, bet kartu skatinti ir naujų įmonių kūrimąsi (naujai po projektų įkurtų įmonių skaičius vertinamas abiem atvejais), tačiau priemonėse vyrauja „minkštosios“ mokymų veiklos. Ir nors priemonės „Studijų kokybės gerinimas, tarptautiškumo didinimas“ finansavimo sąlygų apraše buvo nurodyta, kad teorinio mokymo dalis projekte gali sudaryti ne daugiau kaip 10 proc., apklausti projektų dalyviai nurodo, kad būtent tokio tipo mokymas buvo vyraujanti projekto veikla. Tai leidžia manyti, jog formaliai projektų paraiškose nurodoma praktinio mokymo dalis projektuose pagal savo turinį artimesnė teoriniam mokymui (pvz., diskusijos su verslininkais). Apibendrinant galima teigti, kad „minkštųjų“ veiklų potencialas turėtų būti labiau nukreipiamas į bendrojo lavinimo bei profesines mokyklas ar pirmųjų kursų

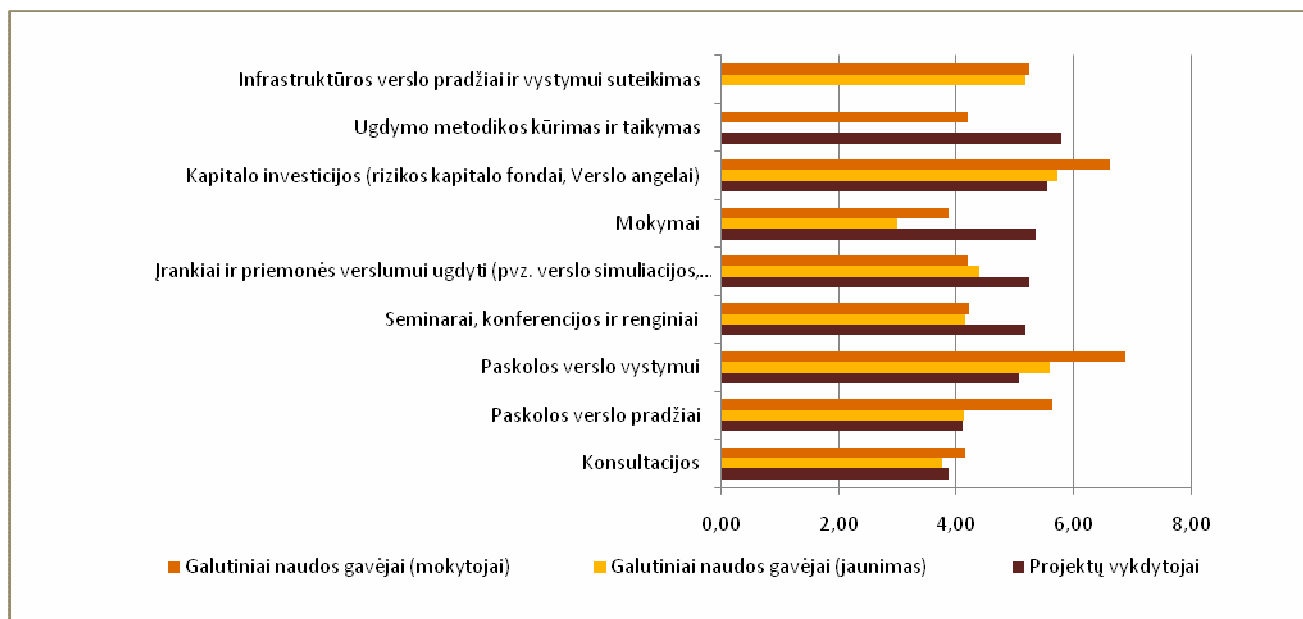
⁴⁸ Good practices: Slovenia, Slovenian Innovation Forum, 2012 m.

studentus, o apsisprendę kurti verslą asmenys turi sulaukti pakankamo „kietųjų“ įrankių priemonių spektro dar mokydami universitete.

Siekiant nustatyti, kokios veiklos būtų patraukliausios ir reikalingiausios galutiniams naudos gavėjams, buvo atlikta apklausa. Jos rezultatai pateikiami toliau.

Apklaustų tikslinių grupių preferencijos priemonių formai

Apklausos dalyviai buvo klausiami „Kokio tipo priemonės, Jūsų nuomone, efektyviausiai prisideda prie jaunimo verslumo skatinimo? (Sugrupuokite pagal svarbą nuo svarbiausios iki mažiausiai svarbios, t. y. nuo 1 – svarbiausia, iki 9 – mažiausiai svarbi)“. To paties buvo klausiami ir galutiniai projektų naudos gavėjai, jauni asmenys ir mokytojai (plačiau šių grupių preferencijos pateikiamos kitose skiltyje). Toliau pateikiami šio vertinimo rezultatai (pastebėtina, kad pirmosiose dviejose grafose nurodyti pasirinkimai buvo pateikti tik atskiroms grupėms, todėl negali būti lyginami tarpusavyje).

25 paveikslas. Priemonių tipo svarbos vertinimas (1 – svarbiausia, 9 – mažiausiai svarbu), projektų vykdytojai ir galutiniai naudos gavėjai (jaunimas), vertinimo vidurkis

Šaltinis: apklausos rezultatai.

Galutiniai naudos gavėjai, mokytojai, savo preferencijas skyrė mokymams ir konsultacijoms. Taip pat pažymėtina, kad mokytojai itin daug dėmesio skiria ugdymo metodikų kūrimui ir taikymui. Mokytojų vertinime neišsiskiria „kietosios“ priemonės, kurioms skiriama mažiausiai dėmesio, ypač pasirinkimui „Paskolos verslo vystymui“.

Projektų vykdytojų vertinime labiausiai išsiskiria dvi veiklos rūšys – konsultacijos ir paskolos verslo pradžiai. Toks vertinimas atskleidžia „kietųjų“ priemonių, reikalingų jau norintiems pradėti vystyti verslą asmenims, svarbą, o „minkštosios“ priemonės, pagal kurias verslumo ugdymą būtų galima labiau plėtoti dar mokykloje ar universitete, išskiriamos rečiau. Įdomu tai, kad dauguma apklausos dalyvių, projektų vykdytojų reprezentuoja būtent „minkštuosius“ projektus.

Vertinant jaunų žmonių, galutinių naudos gavėjų, pasirinkimus, pažymėtina, kad jie kur kas daugiau dėmesio skiria „minkštosios“ veikloms, ypač mokymams. Juos galutiniai naudos gavėjai išskyrė kaip efektyviausią jaunimo verslumo skatinimo priemonę.

IV.4.8. Kiti aspektai

Taip pat minėtini ir kiti aspektai, kuriuos lėmė esamas tarpinstitucinis žemėlapis ir atsakomybių pasiskirstymas, nors tiesiogiai ir nesusiję su priemonių efektyvumo vertinimu finansavimo ir administravimo aspektais.

- **Tikslinės grupės.** Dėl minėtų aplinkybių, kuomet verslumo skatinimo priemonės nebuvo tikslingai planuojamos programavimo laikotarpio pradžioje, jos vėliau įtrauktos į jau patvirtintas veiksmų programas pagal tam tikrų ministerijų kuruojamas sritis. Tai lėmė ir tikslinių grupių apibrėžimą, pavyzdžiui, priemonės „Studijų kokybės gerinimas, tarptautiškumo didinimas“ (ŠMM atsakomybė) veiklų tikslinė grupė – išimtinai studentai. Nors projektų vykdytojų teigimu, tikslinės grupės projektų finansavimo sąlygų aprašuose dažniausiai apibrėžiamos natūraliai (nes aukštosios mokyklos tampa priemonių epicentru, o galutinį naudos gavėją reikia išlaikyti kelerius metus), tačiau tai dirbtinai apriboja galimybės jaunimui, nesimokančiam atitinkamoje aukštojoje mokykloje, prisidėti prie vykdomų veiklų, kurias finansuoja tik kelios priemonės (ES struktūrinės paramos lėšomis – tik viena). Išsamiau išanalizavus šį aspektą ir kur įmanoma išplėtus tikslinių grupių apibrėžimą, būtų sudarytos prielaidos efektyviau panaudoti ES struktūrinės paramos lėšas.
- **Kiti PFSA reikalavimai.** Projektų vykdytojų teigimu, tam tikri specifiniai reikalavimai vykdomiems projektams taip pat mažina jų efektyvumą. Vienas pavyzdžių – reikalavimas priemonės „Studijų kokybės gerinimas, tarptautiškumo didinimas“ dalyvius įtraukti į veiklas bent dvejus metus. Projektų vykdytojų teigimu, praktikoje tai reiškia, kad pagrindinė dalyvių dalis apsiriboja antro kurso bakalauro studentais, t. y. apribojamas tikslinės grupės dydis. Pažymėtina, kad formaliai minėtas reikalavimas tinkamas ir pateisinamas, t. y. siekia veiklų tęstinumo, tačiau nebuvo įvertinti praktiniai jo pritaikymo aspektai.
- **Projektų vykdytojai.** Verslumą skatinančių priemonių vykdyme dalyvauja įvairios institucijos ir organizacijos – ir kaip projektų vykdytojai, projektų partneriai, ir kaip pirminiai naudos gavėjai, paskirstantys naudą galutiniams naudos gavėjams – fiziniams asmenims arba jaunoms įmonėms. Tačiau dalis organizacijų lieka nuošalyje. Vienas tokių pavyzdžių – nevyriausybinės jaunimo organizacijos. Interviu su institucijomis ir projektų vykdytojų tikslinių grupių diskusijos rezultatai patvirtino, kad minėtos organizacijos turi vieną geriausių „priėjimų“ prie tikslinės grupės – jaunimo – ir aktyviausios jos dalies. Jų domėjimąsi jaunimo verslumo sritimi puikiai atspindi aktyvus dalyvavimas JRD įgyvendinamoje mažos vertės jaunimo verslumo skatinimo projektų programoje (finansuojama biudžeto lėšomis). Tačiau jaunimo organizacijos ES struktūrinės paramos lėšomis finansuojamose priemonėse nefigūruoja. Naujų organizacijų įtraukimas (pvz., jaunimo organizacijas įtraukiant kaip privalomus partnerius) galėtų prisidėti prie efektyvesnio ES struktūrinės paramos lėšų panaudojimo.

IV.5. Priemonių poveikio vertinimas

Atliekant priemonių poveikio vertinimą itin svarbu išsiaiškinti priemonių įgyvendinimo lygį. Dėl to, kad daugelis priemonių šiuo metu yra vis dar įgyvendinamos, negalima įvertinti ilgalaikių priemonių poveikio rodiklių. Atsižvelgiant į tai pasirinkta priemonių poveikį nustatyti iš skirtingų vertinimo taškų ir skirtingais vertinamaisiais lygmenimis. Pirmiausia atliekama prielaidų sukurti tam tikrą ilgalaikį poveikį analizė įvertinant tikslinių grupių įtraukimą į šių priemonių įgyvendinimą (jaunimo apskritai ir specifinių tikslinių grupių). Taip pat analizuojama galutinių naudos gavėjų, jau gavusių paslaugas ar gaunančių jas šiuo metu, pozicija įvertinant suteiktų paslaugų reikšmingumą. Galiausiai ekspertiškai įvertinamas galimas ilgalaikis priemonių poveikis bendrai verslumo ir užimtumo situacijai.

IV.5.1. Priemonių poveikis jaunimui kaip tikslinei grupei

Šioje dalyje analizuojama, kaip kiekviena priemonė įtraukia jaunimą, t. y. nagrinėjamas jaunimo įtraukimas ir jo lygis atskirai kiekvienoje priemonėje. Įtraukimo lygis rodo, kaip kiekviena priemonė yra tinkama ir rezultatyvi ugdyti jaunimo verslumą ir skatinti jo užimtumą, bei kokį poveikį ji daro šiai tikslinei grupei.

16 lentelė. Jaunimo įtraukimo į verslumo skatinimo priemones vertinimas

Priemonė	Jaunimo kaip prioritetinės grupės įtraukimas	Įtraukimo lygis
Kalbų mokymo, verslumo ugdymo ir inovatyvių švietimo metodų kūrimas ir diegimas	Projektai, kurie finansuojami šios priemonės lėšomis, į bendrojo lavinimo sistemą integruojami nauji verslumo ugdymo modeliai, bet to, rengiami su jais galintys dirbti bendrojo lavinimo sistemos mokytojai. Į projektus įtraukiami ir mokinių tėvai, kurie savo žinias gali tiesiogiai perduoti galutiniams naudos gavėjams, t. y. mokiniams. Tai leidžia vertinti priemonės orientaciją jaunimo kryptimi kaip aukštą.	Aukštas
Studijų kokybės gerinimas, tarptautiškumo didinimas	Į pagal priemonę įgyvendinamus projektus kaip dvi pagrindinės tikslinės grupės įtraukiami studentai ir dėstytojai (taip pat verslo mentoriai). Veiklos tikslingai skirtos daugiausia „minkštosiomis“ priemonėmis ugdyti jaunimo verslumą, pirmiausia suteikiant žinias ir įgūdžius galutiniams naudos gavėjams (studentams), taip pat ugdant dėstytojus ir plečiant verslo mentorių tinklą. Todėl priemonės orientacija į jaunimą vertintina itin gerai.	Aukštas
Verslumo skatinimas	Priemonėje dalyvauti galinčių galutinių naudos gavėjų amžius nėra ribojamas, tačiau nustatytos tikslinės grupės, kurioms teikiama pirmenybė, tarp jų yra ir jaunimas iki 29 metų amžiaus. Dėl šio prioriteto jaunimui suteikiamos didesnės galimybės pretenduoti į lengvatines paskolas gavimą verslui vystyti.	Vidutinis
Asistentas-3	Priemonės projektų finansavimo aprašuose jaunimas kaip tikslinė grupė nebuvo išskirtas nė viename projekte, tačiau pažymėtina, kad VŠĮ „Versli Lietuva“, kuri yra pagrindinė verslumo skatinimo projektų per šią priemonę įgyvendintoja, nurodė, jog savo veikloje siekia įtraukti kuo daugiau jaunimo ir išskiria šią tikslinę grupę kaip atskirą rinkos segmentą.	Vidutinis
Inogeb LT-1	Priemonės finansavimo apraše jaunimas nėra išskirtas kaip atskira prioritetinė grupė, tačiau aprašant vieną iš galimų projektų veiklų pažymima: „šiuolaikiškų technologijų ir inovacijų populiarinimas, visuomenės, ypač jaunimo, kūrybiškumo ugdymas, inovacijų partnerystės skatinimas, inovacijų paramos paslaugų paklausos didinimas (neekonominė veikla).“	Vidutinis
Invest LT-2	Priemonės tikslinių prioritetų sąraše jaunimas kaip tikslinė grupė nėra išskiriamas. Vertinant tai, kad jaunų žmonių kuriamam verslui galėtų būti aktuali galimybė paraiškas teikti naujai steigiamoms ar neilgai veikiančioms ir neišiplėtusioms įmonėms, pažymėtinas sąryšis tarp įmonės dydžio ir maksimalaus galimo projekto finansavimo intensyvumo:	Žemas

Priemonė	Jaunimo kaip prioritetinės grupės įtraukimas	Įtraukimo lygis
	<ul style="list-style-type: none"> • gali siekti iki 45 proc. – pareiškėjui, atitinkančiam labai mažos arba mažos įmonės kategoriją; • gali siekti iki 35 proc. – pareiškėjui, atitinkančiam vidutinės įmonės kategoriją; • gali siekti iki 25 proc. – pareiškėjui, atitinkančiam didelės įmonės kategoriją. <p>Nors finansavimo intensyvumo procentinė dalis labai mažoms ir mažoms įmonėms gerokai skiriasi ir yra kur kas palankesnė, tokių įmonių dalyvavimas projektų konkurse yra santykinai retas. Tai galima paaiškinti aukštais priemonės produktų rodikliais ir didele mažiausia projekto finansavimo dalies verte (700 tūkst. Lt). Dėl to pranašumą įgyja ne mažesnes nei vidutinės įmonės. Tai patvirtino ir atsakingų institucijų atstovai – jie nurodė, kad pagrindiniai pareiškėjai – didelio kapitalo įmonės.</p>	
Intelektas LT +	<p>Priemonės tikslinių prioritetų sąrašė jaunimas kaip tikslinė grupė nėra išskiriamas (nei kaip pareiškėjai, nei kaip tyrėjai ar pagalbinio personalo darbuotojai, kuriems projekto metu sukuriama naujos darbo vietos).</p> <p>Vertinant tai, kad jaunų žmonių kuriamam verslui galėtų būti aktuali galimybė paraiškas teikti naujai steigiamoms ar neilgai veikiančioms ir neišsiplėtusioms įmonėms, pažymėtini šie aktualūs aspektai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • maksimalus dotacijos intensyvumas priklauso nuo įmonės dydžio: 70 proc. juridiniam asmeniui, atitinkančiam labai mažos ir mažos įmonės kategoriją, 60 proc. – vidutinės įmonės kategoriją ir 50 proc. – visų kitų tipų įmonėms. • patirtį, susijusią su mokslinės ir technologinės plėtros projektų įgyvendinimu bei bendradarbiavimu su mokslo ir studijų institucijomis, naujoms įmonėms (veikiančioms iki penkerių metų) galima grįsti steigėjų ar kontroliuojančiosios įmonės patirtimi. <p>Šios dvi minėtos aplinkybės iš dalies palengvina jaunų žmonių kuriamo verslo galimybes aplikuoti į šią priemonę, tačiau nepakankamai, nes kiti priemonės reikalavimai yra santykinai aukšti. Taip pat pažymėtina, kad atsakingų institucijų atstovai patvirtino, jog didžioji dalis priemonės pareiškėjų – didelės ir ilgai veikiančios įmonės, be to, daugiausia įgyvendinant priemonę įdarbinamų tyrėjų yra daktaro laipsnį gavę ar jo siekiantys asmenys, srities profesionalai, kurių amžius didesnis negu 30 metų.</p>	Žemas
Ieškančių darbo asmenų integracija į darbo rinką	<p>Pagal priemonę LDB įgyvendinamų projektų įvairovė labai didelė, tačiau jaunimas kaip tikslinė naudos gavėjų grupė išskiriamas nebuvo. Atskira jaunimo tikslinė grupė išskirta tik 2010 m. įgyvendinant projektą „Būk aktyvus darbo rinkoje“ ir 2011 m. projektą „Integravimo į darbo rinką skatinimas“. 2012 m. pradedamas įgyvendinti dar vienas tikslingai tik jaunimui skirtas projektas „Jaunimo užimtumo didinimas“. Visuose šiuose projektuose labiausiai siekiama įtraukti jaunas žmones į darbo rinką, subsidijuojant dalį jų darbo užmokesčio. Greta įgyvendinamos ir darbo įgūdžių įgijimo rėmimo programos. Taigi jaunimo kaip tikslinės grupės išskyrimas per ES paramos projektus įgyvendinamos LDB veiklos kontekste vis svarbesnis ir aktualesnis.</p>	Vidutinis

Šaltinis: sudaryta autorių.

Galima teigti, kad iš šiame vertinime nagrinėjamos priemonių imties tik dviejų veiklos sutelktos į jaunimą kaip pagrindinę tiesioginių naudos gavėjų grupę (tai ŠMM koordinuojamos priemonės), o daugumoje priemonių jaunimas yra tik platesnės tikslinės grupės dalis. Priemonėse, kuriomis siekiama plėtoti jau veikiančius verslus, jaunimas visiškai neišskiriamas ir dalyvauja tik menka imtimi.

IV.5.2. Priemonių poveikis atskiroms jaunimo tikslinėms grupėms

Kitas priemonių poveikį leidžiantis įvertinti kontekstas – priemonių orientacija į skirtingas tikslines grupes, nustatant priemonių įgyvendinimą pagal atskirus visuomenės grupių segmentus. Tikslinės grupės toliau pateikiamoje lentelėje išskirtos pagal atskiras socialines kategorijas, visos jos daugelyje jaunimo verslumo tematikos mokslinių darbų išskiriamos kaip prioritetinės. Taip pat pažymimas šių grupių specifiškumas ir poreikis įgyvendinti specifines priemones, įtraukiant visas toliau nurodytas grupes. Analizėje pateikiami duomenys apie tai, kaip atskiros priemonės pasiekia skirtingas tikslines grupes, kaip jas įtraukia, kokią naudą suteikia ir pristatomos potencialios ateities veiklos kryptys. Lentelėje pateikiamoje analizėje nustatomas ne tik vertinamų ES finansuojamų priemonių, bet ir kitų finansavimo šaltinių efektyvumas.

17 lentelė. Atskirų tikslinių grupių įtraukimo į verslumo skatinimo priemonės vertinimas

Tikslinė grupė	Įtraukimo būdai (ES struktūrinės priemonės)	Įtraukimo būdai (ne ES struktūrinės priemonės)	Įtraukimo vertinimas	Papildomo įtraukimo galimybės
Mokiniai	Vertinimo imtyje išsiskiria tik viena priemonė, t. y. „Kalbų mokymo, verslumo ugdymo ir inovatyvių švietimo metodų kūrimas ir diegimas“, tačiau ir joje mokiniai nėra pagrindinė ir tiesioginė naudos gavėjų grupė, paslaugos jiems dažniau perteikiamos per tarpininkus (mokytojus, tėvus).	Vertinant mokiniams skirtus verslumo skatinimo įrankius išskirtinos dvi dimensijos: kryptingos pastangos integruojant verslumo skatinimą į bendrojo lavinimo programas ir visa kita formali bei neformali veikla, į kurią mokiniai yra įtraukiami. Pirmoji dimensija strateginiu lygmeniu yra įtvirtinama intensyviai, ne tik plečiant tikslines verslumo ugdymo pamokas, bet greta integruojant verslumą ir į kitas disciplinas, taip pat vis didinama Junior Achievement modelio integracija. Vertinant ne bendrojo lavinimo mokyklų veiksmus galima pastebėti, kad į mokinius nukreipta formaliojo ir neformaliojo švietimo sistema plėtojasi itin greitai, o svarbiausias prielaidas tam sukuria jaunimo klubai ir aktyviai rinkodaros tikslais nemokamas ugdymo paslaugas teikiantys universitetai, tačiau šios tendencijos akivaizdžiai pastebimos tik didžiuosiuose miestuose, bet ne regionuose.	Mokiniai turi daug galimybių dalyvauti verslumo skatinimo veiklose, tačiau dėl reikšmingo veiklų intensyvumo skirtumo tarp didžiųjų miestų ir periferijos, įtraukimo lygis vertintinas vidutiniškai.	Mokiniai turėtų turėti galimybes įgyvendinti mažos vertės projektus ir sukurti socialinę pridėtinę vertę savo vietos bendruomenėse. Tokie projektai leistų jiems sustiprinti verslumui priskirtinas kompetencijas. Tuo atveju, kai jie yra nepilnamečiai, iniciatyvinės grupės veiklą turėtų koordinuoti suaugęs asmuo, pavyzdžiui, mokytojas. Šiuo metu jaunimo iniciatyvinėms grupėms ar jaunimo organizacijoms, kuriose gana didelę dalį narių sudaro nepilnamečiai, siūlomų priemonių pasirinkimas yra per mažas, projektų administravimas santykinai sunkus, o galimybės gauti paramą menkos (programa „Veiklus jaunimas“ ir savivaldybių jaunimo iniciatyvų programos, tokios kaip „Jaunimas Kaunui“ ir „Kauno Jaunimo nevyriausybių organizacijų

Tikslinė grupė	Įtraukimo būdai (ES struktūrinės priemonės)	Įtraukimo būdai (ne ES struktūrinės priemonės)	Įtraukimo vertinimas	Papildomo įtraukimo galimybės
				programų (projektų) finansavimo iš savivaldybės biudžeto lėšų konkursas“).
Studentai	<p>Tikslingai studentų verslumo kompetencijas siekiama ugdyti tik pagal vieną priemonę („Studijų kokybės gerinimas, tarptautiškumo didinimas“), tačiau būdami pilnamečiai studentai turi dideles galimybes, o tam tikrose priemonėse pirmenybę dalyvauti ir kitų priemonių projektuose (ypač „Inogeb LT-1“, „Verslumo skatinimas“).</p> <p>Pažymėtina, kad pagrindinėje studentams skirtoje priemonėje negali dalyvauti baigiamųjų kursų studentai, nes dėl ilgo projektų įgyvendinimo laikotarpio negalima užtikrinti, kad būtų išlaikyta ta pati dalyvių grupė. Ši aplinkybė neleidžia įtraukti labiausiai verslą plėtoti pasirengusių ir dažnai didesnę patirtį turinčių studentų.</p>	<p>Iš ankstesniame skyriuje pristatytų priemonių beveik visos yra sutelktos į studentus, todėl šiai grupei skirta priemonių įvairovė yra santykinai plati. Tačiau pažymėtina, kad egzistuojančios priemonės dažniausiai tenka tai pačiai ribotai studentų grupei, kuri dalyvauja įvairiuose projektuose (šį teiginį patvirtino institucijų atstovai, projektų vykdytojai ir patys projektų dalyviai). Taip pat pažymėtina, kad, remiantis Europos Komisijos atliktais tyrimais, Lietuvoje, kaip ir daugelyje Europos šalių, verslumo kompetencijos ugdomos tik ekonomikos ir vadybos studijose, o kitų specialybių studentams tokių paskaitų nėra (verslumo ugdymas horizontaliai apima tik visas profesinio lavinimo specialybes).</p>	<p>Priemonių ir veiklų įvairovė itin didelė, tačiau trūksta horizontalių veiksmų ir priemonių, padedančių pasiekti plačiąją studentų grupę. Kitaip negu viduriniojo lavinimo sistemoje, aukštojo mokslo sistemoje bendrų verslumo skatinimo įrankių nėra arba beveik nėra, taip pat neužtikrinamas kompleksinis viduriniajame ir aukštajame moksle taikomų priemonių įgyvendinimas, veiklų tęstinumas. Pažymėtina, kad ši problema nėra unikali Lietuvoje, ji aktuali ir visoje Europoje. Verslumo aukštajame išsilavinime, ypač ne verslo studijose, tyrime⁴⁹ pažymima, kad šiuo metu daugelyje Europos valstybių verslumo kursai yra pasiekiami tik verslo ir ekonomikos studentams, ypač verslumo studijų plėtra ir integracija menka naujųjų šalių narių, įstojusių po 2004 m. aukštojo mokslo sistemose, todėl siūloma šias studijas plėsti, ypač techninėse ir meninėse studijų kryptyse. Taip pat nėra sukurta pakankamai specifinių įrankių, kurie leistų derinti verslo kūrimą ar vystymą su studijomis pačioje universitetų aplinkoje.</p>	<p>Didesnės įtraukimo galimybės gali būti įgyvendinamos dviem kryptimis. Pirmiausia plečiant verslumo ugdymą ne su verslu susijusiose specialybose, didinant partnerystę tarp specialybių ir tarpdisciplininį mokymą. Kita kryptis – sąlygų dar studijuojančiam jaunimui kurti savo verslą sudarymas. Vieni geriausių tokių verslumo sąlygų gerinimo pavyzdžių – akademiniai verslumo centrai. Vienas iš jų jau veikia Kauno technologijų universitete („Start up space“).</p> <p>Tarptautinė praktika pabrėžia, jog verslumo srityje vienas efektyviausių būdų įgyvendinti priemones yra nevyriausybiniis sektorius. Būtent jaunimo (ypač studentų) nevyriausybines organizacijos galėtų būti vieni aktyviausių priemonių įgyvendintojų. Šiuo metu tikslinis ES struktūrinis finansavimas jaunimo NVO sektoriui šioje srityje neskiriamas.</p>
Bedarbiai	<p>Asmenims, neturintiems darbo, šiame vertinime tikslingai yra skirta viena priemonė („Ieškančių darbo asmenų integracija į darbo rinką“), taip pat dar vienoje priemonėje bedarbiai išskiriami kaip tikslinė grupė</p>	<p>Vienas įrankių, skirtų bedarbių skaičiui mažinti, kurio imasi daugelis savivaldybių – verslo liudijimų subsidijavimas asmenims, ieškantiems darbo. Taip savivaldybės skatina darbo neturinčius asmenis nemokamai arba</p>	<p>Šiuo metu dauguma užimtumo skatinimo priemonių neišskiria arba nepakankamai išskiria verslo kūrimo, ar savisamdos, dimensijų kaip prioritetinių, asmens, neturinčio darbo, karjeros alternatyvų. Tai</p>	<p>Didesnių galimybių kurti verslą jauniems bedarbiams galėtų suteikti įvairiapusiškesnių priemonių įgyvendinimas, kai kompleksiskai derinamos</p>

⁴⁹ Entrepreneurship in higher education, especially in non-business studies, Final report of the expert group, 2008 m.

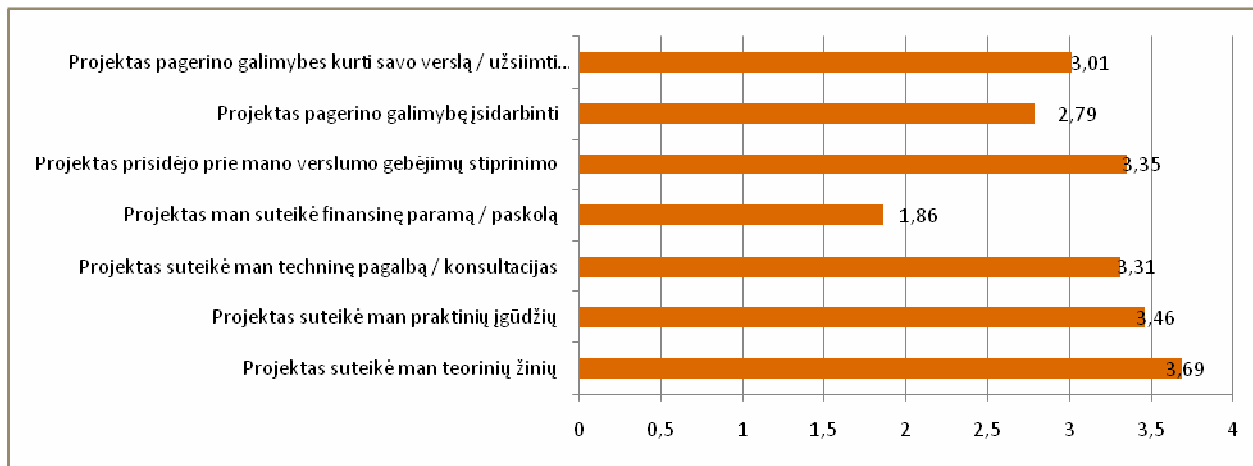
Tikslinė grupė	Įtraukimo būdai (ES struktūrinės priemonės)	Įtraukimo būdai (ne ES struktūrinės priemonės)	Įtraukimo vertinimas	Papildomo įtraukimo galimybės
	(„Verslumo skatinimas“). Per tikslinę asmenims, neturintiems darbo, skirtą priemonę verslumo ugdymo veiklos ir įrankiai, padedantys pradėti verslą, didžiąją dalimi nėra įgyvendinami. Labiausiai susitelkiama ties profesinių įgūdžių suteikimu ir įdarbinimu į jau veikiančias įmones. Mikro kreditavimo priemonės kontekste, nors bedarbiams ir yra teikiama pirmenybė, jokios papildomos šių asmenų dalyvavimo programoje priemonės nėra įgyvendinamos.	beveik nemokamai pradėti vystyti ūkinę komercinę veiklą.	pasakytina ir apie ES paramos, ir apie kitas priemones.	konsultacijos verslo plėtojimo klausimais, pašalpos skyrimas ir mažos vertės paskolos suteikimas verslo pradžiai. Kompleksinis paramos paketas galėtų užtikrinti visą asmens įtraukimą ir efektyvesnius rezultatus.
Verslą pradedantys asmenys	Pradedančiųjų verslą dimensija atsikleidžia beveik visuose vertinamuosiuose projektuose, tačiau labiausiai į šią tikslinę grupę yra nukreipti priemonių „Asistentas-3“ ir „Verslumo skatinimas“ projektai. Per šiuos projektus suteikiamos konsultacijos, taip pat subsidijuojama dalis pirmaisiais veiklos metais patiriamų išlaidų, suteikiama galimybė gauti mikro kreditą. Papildomi kuriami verslo planavimą ir steigimą palengvinantys elektroniniai įrankiai.	Tai patraukliausia tikslinė įvairių projektų tikslinė grupė, ypač jau verslo idėjų turintys asmenys. Skatinti būtent šių asmenų verslumą ir padėti jiems vystyti verslus dėl įvairių interesų siekia daug įvairių institucijų: savivaldybės (potencialūs darbo vietų kūrėjai ir mokesčių mokėtojai), didelės verslo įmonės (populiari socialinės atsakomybės forma), verslininkai ir rizikos kapitalo fondai (galimybė investuoti, pasisemti idėjų ir užmegzti ryšius).	Paslaugų, skirtų asmenims, norintiems pradėti verslą, ir ES finansuojamų, ir ne ES finansuojamų priemonių kontekste yra itin daug, tačiau dėl įvairovės atsiranda ir didelė veiklų segmentacija. Didelis informacijos šrautas ne visada tinkamai suvaldomas, ypač trūksta sinergijos ryšių tarp atskirų institucijų ir iniciatyvų, siekiant, kad jos vienos kitoms nukreiptų labiausiai suinteresuotus asmenis.	Geresnių rezultatų pasiekti gali padėti tolesnis jau dabar pradėtos plėtoti bendros informacinės sistemos (per VŠĮ „Versli Lietuva“ bazę) vystymas, taip pat didesnės priemonių tarpusavio integracijos užtikrinimas (pvz., finansuojant studentų verslumo skatinimo projektus galima numatyti kiekybinį rodiklį – nustatyti, kiek projekto dalyvių turi po projekto įgyvendinimo pradėti verslą ir pasinaudoti pirmųjų metų verslo krepšelio paslaugomis).
Verslą vystantys asmenys	Šios kategorijos asmenys įtraukiami per dvi verslo plėtros ir investicijoms skirtas ir vertinamas priemones. Analizuojamų priemonių kvietimai itin populiarūs, teikiama daug paraiškų. Vadinasi, galima teigti, jog priemonės atitinka tikslinės grupės lūkesčius ir yra sėkmingos.	Siekiant staigios jau iš dalies išvystyto verslo plėtros galima pasinaudoti įvairiais kapitalo investicijų įrankiais, iš kurių svarbiausi yra verslo angelų fondai ir rizikos kapitalo fondai.	Įtraukimo lygis, ypač atsižvelgiant į verslo finansavimo mechanizmų įvairovę, yra pakankamas. Teigiamai vertintina įvairiems verslo išvystymo lygmenims skirta kreditavimo mechanizmų pasiūla, taip pat investicinių fondų veiklos įvairovė. Didžiausias trūkumas pastebėtinai tik itin mažos vertės finansavimo įrankių kategorijoje, kuri kur kas aktyviau plėtojama užsienio šalyse.	Didesnės įtraukimo galimybės gali būti pasiektos sukuriant papildomus dar mažesnės vertės investicinius įrankius (dotacijas), ar ypač lengvai administruojam nedidelės apimties (iki 10 tūkst. Lt) verslo vystymo paskolas.

Šaltinis: sudaryta autorių.

IV.5.3. Priemonių poveikio vertinimas tiesioginiams naudos gavėjams (apklausų rezultatai)

Projektų dalyvių apklausos rezultatai atskleidžia labiau teigiamą negu neigiamą projektų poveikio vertinimą. Respondentai pripažįsta, kad projektas jiems iš esmės padėjo pasiekti rezultatų. Dalyvauti projektuose jie dažniausiai rinkosi neturėdami aiškaus verslo intereso, o norėdami susipažinti su veiklomis: 37,32 proc. respondentų prieš pradėdami dalyvauti projektuose neturėjo verslo idėjos ir 11,97 proc. buvo pradėję ją vystyti, tačiau nė vienas iš apklaustųjų nebuvo įsteigęs įmonės.

Įvairūs projektai leido dalyviams pasiekti skirtingus galutinius rezultatus, tačiau didesniu ar mažesniu mastu daugelyje iš jų buvo ugdomos „minkštosios“ kompetencijos. Toliau pristatomi dalyvių nurodytos galutinės naudos vertinimo svertiniai rodikliai (1 – visiškai nesutinku, 2 – labiau nesutinku, 3 – iš dalies sutinku, 4 – visiškai sutinku).

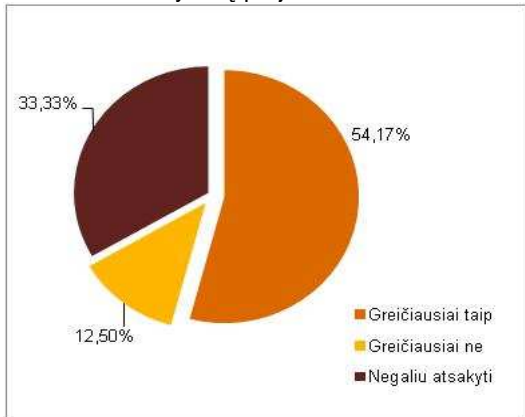
26 paveikslas. Projekto nauda galutiniams naudos gavėjams, jaunimui, vertinimų vidurkiai

Šaltinis: galutinių naudos gavėjų apklausa.

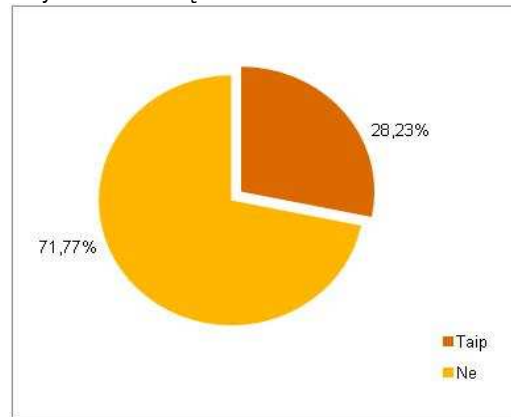
Įvertinus projekto dalyvių nuomonę apie naudą iš veiklų, galima išvelti teigiamas tendencijas – dauguma naudą apibrėžiančių teiginių sulaukė didesnio negu vidutinio palaikymo. Projekto finansinė parama ar paskola buvo įvertinta prasčiau dėl galimai mažesnio respondentų, kuriems aktuali ši nauda, skaičiaus. Didžiausias poveikis, anot respondentų, buvo gautas iš teorinių ir praktinių žinių.

Siekiant nustatyti tikrąją projektų sukuriamą pridėtinę vertę ir poveikį respondentams buvo pateikti du kontroliniai klausimai apie alternatyvas dalyvauti ir nedalyvauti projekte bei išreikšti dalyvavimą finansiškai nauda, t. y. ar už tą patį dalyvavimą respondentas sutiktų mokėti.

Ar būtumėte pasiekę šiuos rezultatus, jeigu nebūtumėte dalyvavę projekte?

Ar dalyvautumėte tokiame projekte, jeigu dalyvavimas būtų mokamas?

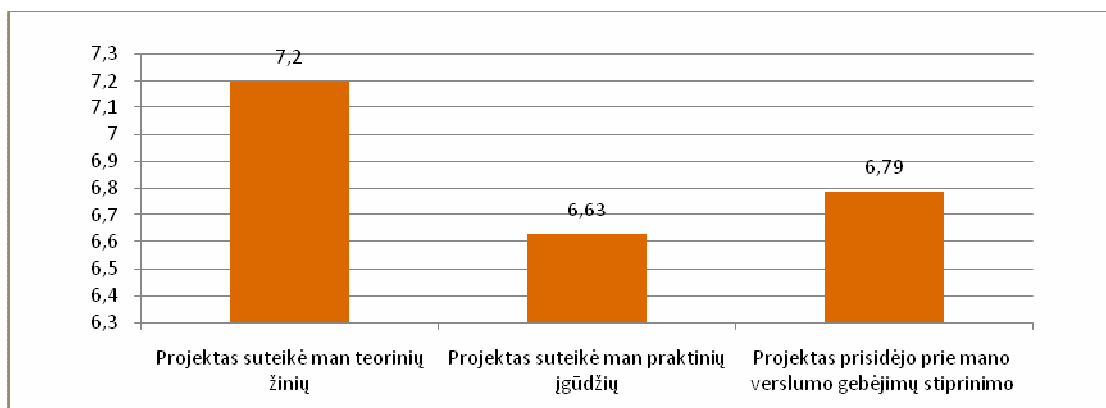
27 paveikslas. Galutinių naudos gavėjų (jaunimo) motyvacija dalyvauti projekte ir jo rezultatų vertinimas

Šaltinis: galutinių naudos gavėjų apklausa.

Apklausoje rezultatai leidžia teigti, kad apčiuopiamą projektų naudą ir poveikį, lėmusį dalyvių rezultatus, gali įvardyti tik maža dalis respondentų, t. y. 12,5 proc. apklaustųjų mano, kad būtų pasiekę rezultatą pasitelkę tik vieną ar kitą nagrinėjamą priemonės projektą. Net daugiau negu pusė respondentų (54,17 proc.) mano, jog projektas neturėjo jokios įtakos jų pasiektiems rezultatams.

Panaši tendencija pastebima vertinant dalyvių motyvacijos lygį finansiniu aspektu, t. y. mažiau negu trečdalis apklaustųjų (28,23 proc.) mato realią naudą, už kurią sutiktų sumokėti.

Mokytojai, kaip galutiniai naudos gavėjai, kurie žinias ir įgūdžius perduoda mokiniams, daugelį projektų įgyvendinimo aspektų taip pat vertina labiau teigiamai. Organizavimo elementus, tokius kaip paslaugų suteikimo laikas, vieta, lektorių kompetencija, mokytojai dažniausiai įvertino gerai arba labai gerai. Jie itin teigiamai vertino projektų metu gautą naudą ir poveikį.

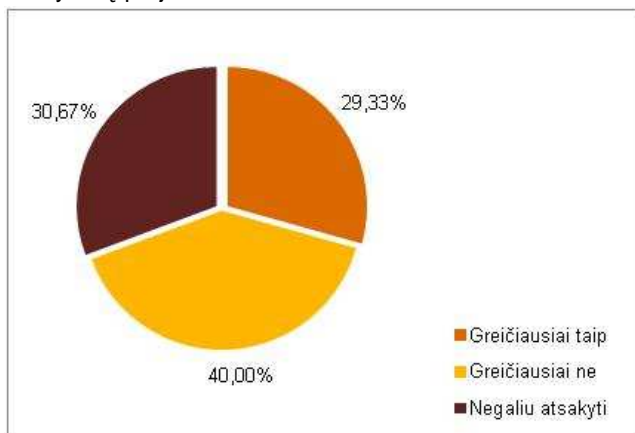
28 paveikslas. Įgyvendinant projektus suteiktos naudos vertinimas (galutiniai naudos gavėjai, mokytojai) (1 – nebuvo naudos, 10 – labai didelė nauda), vidurkiai

Šaltinis: galutinių naudos gavėjų apklausa.

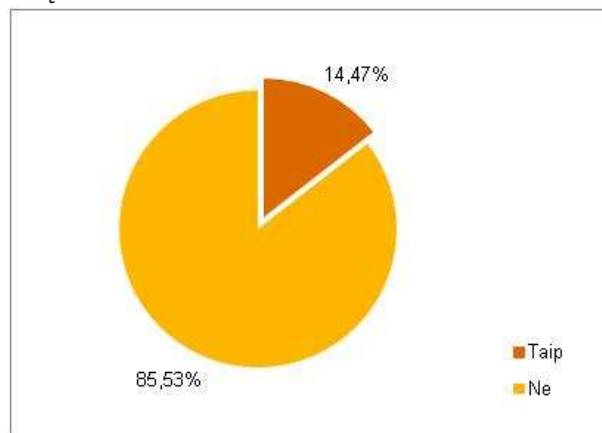
Mokytojai, vertindami projektų metu gautą naudą (teorinės žinios, praktiniai įgūdžiai, verslumo gebėjimai) dažniausiai rašė gana aukštą balą – septynetą. Nors reikia pažymėti, jog suteikiamos praktinės žinios buvo vertinamos prasčiausiai (vid. 6,63 balo), o teorinių žinių nauda – aukščiausiai (vid. 7,2 balo).

Siekiant nustatyti tikrąją projektų sukuriama pridėtinę vertę, kaip ir galutiniams naudos gavėjams jaunimui, respondentams iš mokytojų grupės buvo pateikti du kontroliniai klausimai, kuriuose prašoma įvertinti dalyvavimo ir nedalyvavimo alternatyvos bei finansinė dalyvavimo nauda.

Ar būtumėte pasiekę šio rezultato, jeigu nebūtumėte dalyvavę projekte?

Ar dalyvautumėte tokiame projekte, jeigu dalyvavimas būtų mokamas?

29 paveikslas. Galutinių naudos gavėjų (mokytojų) motyvacija dalyvauti projekte ir jo rezultatų vertinimas.

Šaltinis: galutinių naudos gavėjų apklausa.

Apklaustos rezultatai leidžia teigti, kad apčiuopiamą projektų naudą ir poveikį, kas lėmė dalyvių rezultatus, gali įvardyti didelė dalis respondentų – 40 proc. apklaustųjų mano, kad būtų pasiekę rezultatą pasitelkę tik vieną ar kitą nagrinėjamos priemonės projektą. Beveik trečdalis respondentų (29,33 proc.) mano, jog projektas neturėjo jokios įtakos jų pasiektiems rezultatams.

Visiškai priešingi rezultatai gauti vertinant dalyvių motyvacijos lygį finansiniu aspektu, t. y. tik 14,47 proc. apklaustų mokytojų mato realią naudą, už kurią sutiktų sumokėti dalyvaudami viename ar kitame projekte.

IV.5.4. Priemonių poveikis jaunimo verslumo ir užimtumo situacijai

Poveikis verslumui

Šio vertinimo II.2. pristatomoje tarptautinių tyrimų jaunimo verslumo srityje analizėje išskirtas itin aukštas Lietuvos jaunimo verslumo lygis. Nors nėra įrankių, galinčių padėti atskleisti tiesiogines sąsajas tarp šio rezultato ir valstybės inicijuotų verslumo skatinimo priemonių, galima neabejoti, kad be išorės aplinkos veiksnių (ekonominė, socialinė, kultūrinė ir kt.) aukšties jaunimo verslumo lygio rodikliams įtakos turėjo ir kryptinga ilgalaikė valstybės politika ir įgyvendintos verslumo skatinimo priemonės.

Didelį dėmesį verslumo sričiai atskleidžia ir per šį vertinimą išskirtos priemonės: dauguma nagrinėjamų priemonių susietos su verslumo skatinimu ir tik kelios iš jų apima nedarbo sritį. Palankiausias sąlygos, taigi ir didžiausias priemonių poveikis, sudarytos studentams ir asmenims, pradedantiems savo verslą. Tai lemia priemonių įvairovė ir paramos intensyvumas šioms grupėms. Ne ES struktūrinių priemonės, skatinančios verslumą, adekvačiai įsilieja į bendrą priemonių visumą ir sėkmingai papildo ES struktūrinių priemonių poveikį – jos padengia dalį „baltųjų dėmių“, kurių dėl objektyvių ar subjektyvių priežasčių negali apimti ES priemonės. Tačiau taip pat pažymėtina, kad didelis visų suinteresuotųjų grupių, taip pat valstybės dėmesys išskirtinei, didžiausią potencialą turinčiai motyvuotai jaunimo grupei neleidžia per verslumo skatinimo veiklas pasiekti labiau pažeidžiamų ir mažiau įtraukiamų socialinių grupių. Tą atskleidžia ir minėti tyrimai, kuriuose nustatytas itin žemas verslumo lygis vyresnio amžiaus žmonių grupėje.

Manytina, kad pasiekti aukšti verslumo lygio rezultatai yra nulemti ilgalaikių veiksmų, todėl pastaraisiais metais, ypač šiuo metu, padidėjęs dėmesys jaunimo verslumui leis ir toliau išlaikyti aukštą šios amžiaus kategorijos motyvaciją plėtoti verslą ir taip rinktis alternatyvią karjerą.

Poveikis užimtumui

Jaunimo užimtumo problemos vertinamosiomis priemonėmis sprendžiamos tik iš dalies: vieninteliai tiesiogiai jaunimo nedarbą sprendžiantys projektai sietini su „Ieškančių darbo asmenų integracijos į darbo rinką“ priemonės įgyvendinimu, ypač visuotinės dotacijos veiksmais subsidijuojant pirmuosius metus dirbančių asmenų darbo užmokesčio dalį. Kita priemonė, kuria siekiama spręsti jaunimo nedarbo problemą ir kurioje kur kas labiau atsispindi verslumo dimensija, yra „Verslumo skatinimas“. Jaunimas, ypač darbo ieškantys asmenys, išskiriami kaip prioritetinga paslaugos gavėjų grupė.

Tačiau būtina atsižvelgti į netiesioginį nagrinėjamų priemonių poveikį jaunimo nedarbui – tai bendri verslo įmonių steigimo ir plėtros rodikliai. Įvairūs tyrimai ir statistiniai duomenys atskleidžia, kad naujai įregistruojamų ūkinę komerciją veiklą vykdančių juridinių asmenų daugėja (2011 m. įregistruota daugiausia įmonių per visus Nepriklausomybės metus) ir ypač aktyviai šiame procese dalyvauja itin jauni asmenys. Jie savo įmonėse formuoja jaunų žmonių kolektyvą ir taip juos įtraukia į darbo rinką. Neabejotina, kad šias tendencijas iš dalies lemia ir platus verslumo skatinimo įrankių spektras. Tikėtina, kad šioms įmonėms vystantis ir augant bus sukuriama vis daugiau darbo vietų ir taip bus sprendžiama jaunimo nedarbo problematika.

Apibendrinimas

Tikslinių grupių poreikius nepakankamai tenkina esama priemonių įvairovė, dalis tikslinių grupių lieka nuošalyje arba jų poreikiai tenkinami menka dalimis.

„Minkštuosius“ projektus juose dalyvavę asmenys vertina teigiamai, yra patenkinti suteiktų paslaugų kokybe, projektų organizavimu. Kita vertus, tik menka dalis projektų dalyvių pripažįsta, kad dalyvavimas projektuose vienaip ar kitaip darė įtaką jų veiklos rezultatams renkantis karjerą ar vystant verslą.

Pagrindinės finansinės priemonės, skirtos verslui plėtoti, nėra pakankamai patrauklios verslo pradžiai: mikrokreditavimo programa nesulaukia didelio dėmesio dėl santykinai aukštų vertinimo kriterijų ir sudėtingo administravimo, verslo krepšeliai nėra pakankamai lankstūs ir negali padengti svarbių pirminių investicijų, o investicijos į verslo plėtrą dėl didelių reikalavimų aktualios tik jau išvystytoms įmonėms.

Visas verslumo skatinimo priemonių paketas nėra pakankamai nukreiptas į jaunimo užimtumo problemų sprendimą, jauni bedarbiai dažniausiai nėra išskiriami kaip priemonių tikslinė grupė ir jose dalyvauti turi menkas galimybes.

V. Verslumo ugdymo ir skatinimo praktikos apžvalga

V.1. Verslumo skatinimo sistemų užsienyje apžvalga

V.1.1. Didžioji Britanija

Didžiosios Britanijos modelio analizė pasirinkta neatsitiktinai – šioje šalyje sukurta viena įvairiapusiškiausių ir ilgiausias tradicijas turinčių verslumo skatinimo sistemų Europoje. Kai kurie fondai ir iniciatyvos veikia jau ilgiau negu 20 ar net 30 metų. Be to, Didžiojoje Britanijoje įgyvendinamą nuotolinio konsultavimo modelio *Businesslink* atitikmenį ir gerą patirtį stengiasi perimti VŠĮ „Versli Lietuva“. Visa tai skatina įvertinti šiuo metu įgyvendinamas praktikas ir numatomas toliau plėtoti strategines kryptis.

Nacionalinė informavimo ir konsultavimo sistema

Didžiosios Britanijos vyriausybė jau daug metų yra aktyvi informacijos paslaugų verslui ir ypač verslo pradžia teikėja. Dėl šios priežasties dar 1992 m. buvo sukurtas *The Business Link* koncepcinis modelis, o 2004 m. sukurta informacinė interneto svetainė. 2011 m. į šią svetainę buvo integruoti visi regioniniai informaciniai verslo portalai, taip sukurta bendra nacionalinė internetu teikiamų konsultavimo paslaugų sistema. Be šio portalo buvo plėtojami ir regioniniai *Business Link* konsultavimo centrai. Kiekvienais metais jų veiklai buvo skiriama iki 154 mln. svarų sterlingų.

Visa ši sistema reikalauja didelių finansinių išteklių, todėl planuojamos ir įgyvendinamos jos efektyvumo didinimo strategijos. Svarbiausi numatomi ateities žingsniai:

1. virtualaus konsultavimo plėtra, siekiant, kad paslaugos būtų naudingos kiekvienam verslui ar pradedančiajam verslininkui;
2. nacionalinio kontaktų tinklo, pateikiančio verslui reikiamą informaciją, vystymas;
3. paramos naujai pradėjusiems verslams plėtra ir informacijos prieinamumo didinimas (tokių projektų, kaip „Naujų verslų rėmimas“ (angl. *New Enterprise Allowance*)⁵⁰ palaikymas ir plėtra);

Iniciatyva „Naujų verslų rėmimas“ (angl. *New Enterprise Allowance*) – tai tam tikros formos pašalpa asmenims, neturintiems darbo, kurie yra motyvuoti ir turi galimybių pradėti vystyti savo verslą. Į šią pašalpą gali pretenduoti 18 metų sulaukę asmenys, turintys bedarbio statusą ne trumpiau kaip 26 savaites Darbo siekiančių asmenų pašalpos tarnyboje (angl. *Jobseekers Allowance (JSA)*). Projekto dalyviui yra priskiriamas savanoris verslo mentorius, kuris konsultuoja ir padeda parengti verslo planą. Jei bedarbio statusą turintis asmuo parodo, kad turi pakankamai gerą verslo idėją ir potencialą augti, jam skiriama finansinė parama:

- savaitinė pašalpa, bendrai sudaranti 1247 svarų sterlingų, pirmas 13 savaičių mokant 65 svarų sterlingų, ir 35 svarų sterlingų vėlesnes 13 savaičių;
- galimybė gauti 1000 svarų sterlingų paskolą verslui steigti ir vystyti.

2010 m. įgyvendintas bandomasis projektas buvo sėkmingas, tad 2011 m. jis tapo nacionalinis.

4. nemažiau kaip 40 tūkst. patyrusių verslo mentorių tinko išplėtojimas;
5. konsultavimas greitai augantiems verslams išnaudojant jų potencialą;
6. veiksmų programos, į kurias veiksmingai įtraukiamos mažumos.

Be to, pažymėtina, kad informacijos portalas <www.businesslink.gov.uk> ne tik teikia informavimo ir konsultavimo paslaugas, susijusias su verslo vystymu, bet taip pat skelbia ir verslui aktualius valstybinius

⁵⁰ „Naujų verslų rėmimas“ (angl. *New Enterprise Allowance*) nacionalinis paramos projektas darbo neturintiems asmenims, <<http://www.dwp.gov.uk/adviser/updates/new-enterprise-allowance/>>.

viešuosius pirkimus, ypač mažos vertės. Tam tikslui sukurtas įrankis „*Contracts Finder*“, leidžiantis patogia forma rasti informacijos apie galimybes teikti paslaugas viešajam sektoriui.

Nevyriausybinių organizacijų veikla

Didžioje Britanijoje itin aktyviai veikia didelės labdaringos jaunimo verslumo skatinimo veiklas vykdančios organizacijos, veikiančios šalyje jau nuo septintojo ar aštuntojo praėjusiojo amžiaus dešimtmečių.

Viena tokių organizacijų „Jaunas verslas“ (angl. „*Young Enterprise*“)⁵¹ įkurta dar 1962 m., pagal tuo metu JAV veikusį *Junior Achievement* modelį. Šiuo metu modelis įgyvendinamas 5000 mokyklų, įtraukiama 3500 verslo įmonių. Modelis veikia pagal tarptautinius standartus (kaip ir Lietuvoje). Dalyviams siūlomos įvairaus pobūdžio veiklos – nuo galimybės susipažinti su verslo įmone „iš vidaus“ iki mokomųjų bendrovių plėtojimo.

Kita svarbi panašią veiklą vykdanți organizacija – „Princo pasitikėjimas“ (angl. „*The Prince's Trust*“). Šios organizacijos išskirtinumas yra veiklos orientavimas į mažiau galimybių turinčius 13–30 metų amžiaus žmones (ilgalaukius bedarbius, jaunuolius, turinčius sunkumų mokykloje ir pan.). Organizacija savo veiklą pradėjo 1972 metais. Šiuo metu ji teikia įvairias konsultavimo, motyvavimo ir finansavimo paslaugas. Viena iš jų yra konsultacijos ir finansinė parama verslo pradžiai.

Kitos svarbios iniciatyvos

Dar viena svarbi ir minėtina Didžiojoje Britanijoje įgyvendinama iniciatyva yra „Mąstyk plačiau“ (angl. „*Think Big*“). Šis projektas nėra tiesiogiai skirtas verslumui ugdyti, tačiau iš esmės atitinka verslumo plačiąją sąvokos prasmę apibrėžimą, kai kompleksiskai ugdomos verslumui priskirtinos kompetencijos (lyderystės, išteklių planavimo ir kt.). Projekto esmė – mokymai internetu ir iki 300 svarų sterlingų dotacija mažiems projektams vietos bendruomenėse įgyvendinti. Projektų trukmė – iki 6 mėnesių. Greta veikia ir platesnė programa, vadinama „Mąstyk plačiau“ (angl. „*Think Bigger*“) – projektų vykdytojams organizuojami 3 dienų mokymai ir skiriama iki 2500 svarų sterlingų dotacija projektams, kurių trukmė iki vieno metų. Šiuo metu projektas išsiplėtęs ir į kitas šalis (Vokietiją, Airiją, Slovakiją, Čekiją ir Ispaniją). Jis pritraukia privačių investuotojų lėšų, rengiami televizijos reportažai ir projektui skirtos laidos.

V.1.2. Latvija

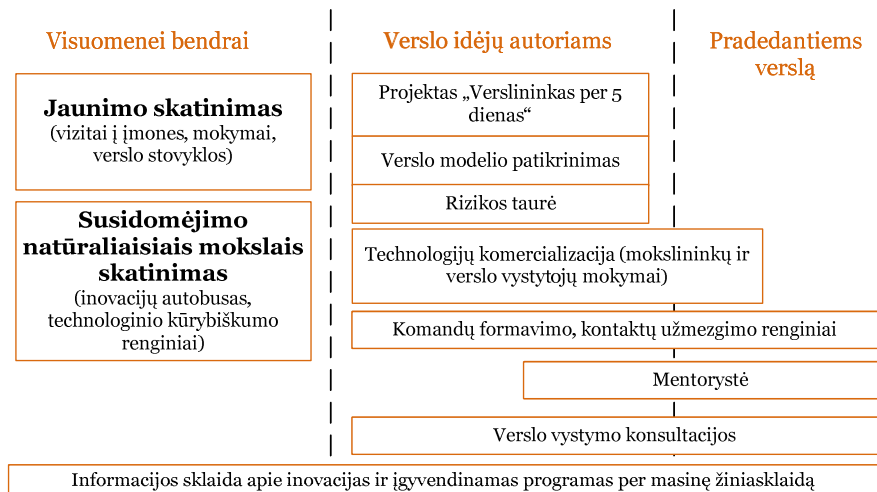
Latvijos verslumo skatinimo sistema dėl istorinių ir kultūrinių priežasčių daugeliu aspektų itin panaši į Lietuvoje veikiančią modelį, tačiau kai kuriose srityse esama ir didesnių skirtumų. Be to, egzistuoja bendra tendencija, rodanti, kad tam tikros naujos priemonės dažniau pirmiausia įgyvendinamos ir pritaikomos Latvijoje, o tik vėliau Lietuvoje. Norint įvertinti šios šalies gerą patirtį, siekiama svarbiausiose srityse palyginti Lietuvos ir Latvijos verslumo skatinimo sistemų skirtumus, taip pat pristatyti konkrečius Latvijoje įgyvendinamus projektus, kurių geroji patirtis galėtų būti perkelta į Lietuvą.

Svarbiausi sisteminiai akcentai

Viena svarbiausių Latvijoje veikiančių institucijų, atsakingų už verslumo plėtrą, yra Latvijos inovacijų ir vystymosi agentūra (angl. *The Investment and Development Agency of Latvia*). Tai Ekonomikos ministerijai tiesiogiai pavaldi institucija, atsakinga už užsienio investicijų pritraukimą, taip pat inovatyvaus verslo plėtrą šalies viduje. 2003 m. įvyko reorganizacija, buvo išplėtos jos funkcijos. Toks institucinis modelis reikšmingai skiriasi nuo Lietuvoje taikomos praktikos. Kur kas aiškiau apibrėžtos konkrečių institucijų kompetencijų ribos, be to, Lietuvoje didesnis decentralizacijos lygis (tokias pačias funkcijas Lietuvoje galima priskirti bent trims institucijoms: Mokslo inovacijų ir technologijų agentūrai, VŠĮ „Versliai Lietuvai“ ir VŠĮ „Investuok Lietuvai“).

Toliau apibendrinama svarbiausių veiklų, už kurias atsakinga minėta agentūra, schema.

⁵¹ „Jaunas verslas“ (angl. „*Young Enterprise*“) organizacija Didžiojoje Britanijoje įgyvendinanti tarptautinį *Junior Achievement* modelį, <<http://www.young-enterprise.org.uk/>>.

30 paveikslas. Latvijos inovacijų ir vystymosi agentūros veiklos sritys

Šaltinis: Latvijos inovacijų ir vystymo agentūra.

Ši schema struktūriškai atitinka didžiąją dalį per šį vertinimą taikomo verslumo vystymo ciklo, t.y. vaizduoja rodo didelį veiklų kompleksumą. Schemos vidurinėje dalyje išskiriami tiksliniai projektai, kurie tikslingai skirti jaunimo verslumui ugdyti. Nors šie projektai skiriasi tikslinėmis grupėmis (studentai, verslo idėją turintys asmenys, jauni išradėjai ir kt.) ir svarbiausiomis veiklomis (idėjų konkursai, mokymai, mentorystė), bendras visų jų požymis yra paskutinėje projekto stadijoje įkuriami verslai (įkurtų verslų skaičius nustatomas kaip siekiamas ir vertinamas indikatorius).

Kitas svarbus organizacinės veiklos išskirtinumas – horizontalus verslininkiškos ir inovacijas palankiai vertinančios mąstysenos per masinę žiniasklaidą skatinimo prioritetas, nukreiptas į visas tikslines grupes.

Be inovacijų skatinimo sistemos Latvijoje reikšmingai išskiriamos ir finansinės inžinerijos priemonės. Nors finansinės inžinerijos įrankiai kyla iš tų pačių mechanizmų kaip ir Lietuvoje (pvz., JEREMIE), jų įvairovė šioje šalyje yra mažesnė, tačiau čia, kitaip negu Lietuvoje, kur kas anksčiau pradėjo veikti ankstyvosios stadijos (*seed* ir *pre seed*) verslo rizikos kapitalo fondas, finansuojamas Europos investicinio fondo lėšomis.

Mokestinė sistema

Vienas svarbiausių verslumo skatinimo veiksnių – palanki naujai vystomų įmonių mokestinė ir administracinė-teisinė vystymo aplinka. Daugelyje Europos šalių, siekiant paskatinti naujų įmonių kūrimąsi, yra sukurtos atskiros mokestinės lengvatos arba įteisintos specialios juridinės formos. Vienas tokių pavyzdžių yra Latvijoje 2010 m. rugpjūtį įteisinta mikroverslo apmokestinimo sistema, kuria gali pasinaudoti visos specialius reikalavimus atitinkančios mikroįmonės. Panaši sistema nuo 2012 m. rugsėjo 1 d. įsigalioja ir Lietuvoje. Tai ribotos civilinės atsakomybės verslo įmonės statusas, kuris vadinamas mažąją bendrija.

Toliau pateikiamas Latvijoje įgyvendinto ir Lietuvoje planuojamo įgyvendinti modelių palyginimas.

18 lentelė. Mažos įmonės modelio Latvijoje ir Lietuvoje palyginimas

	Mikroverslo statusas (Latvija)	Mažoji bendrija (Lietuva)
Civilinė atsakomybė	Ribota	Ribota
Taikymo forma	Statusą gauti gali visų tipų komercinę veiklą vykdančios juridiniai vienetai: įmonė, veikimas pagal individualią veiklą ir savišamda.	Atskira juridinė forma, suteikiama performuojant ar kuriant naują įmonę.
Steigimas	Supaprastinta tvarka, dokumentai neprivalo būti tvirtinami notaro.	Supaprastinta tvarka, dokumentai neprivalo būti tvirtinami notaro.

	Mikroverslo statusas (Latvija)	Mažoji bendrija (Lietuva)
Steigėjai / dalyviai	Tik fiziniai asmenys. Ne daugiau kaip penki.	Tik fiziniai asmenys. Ne daugiau kaip dešimt.
Metinės pajamos	Ne didesnės kaip 70 tūkst. latų.	Neribota.
Darbo santykiai	Visi darbuotojai turi būti nariai.	Nariai negali būti bendrijos darbuotojai (vadovas gali sudaryti su įmone civilinę, bet ne darbo santykių sutartį).
Kita steigėjų veikla	Steigėjas gali turėti tik vieną mikroįmonę.	Neapibrėžta.
Mokesčiai	Galioja 9 proc. mokestis nuo visų pajamų (netaikomi jokie papildomi mokesčiai išmokant pinigus akcininkams).	Galioja lengvatinis 5 proc. pelno mokestis labai mažoms įmonėms ir kiti mokesčiai, atitinkantys UAB keliamus reikalavimus.
Registracijos adresas	Nesvarbu, iš kur yra steigėjai, svarbu, kad įmonės registracijos adresas būtų Latvijoje.	Registracijos adresas Lietuvoje.
Įstatinis kapitalas	Mažiausiai 1 euras.	Žemutinė riba nenustatyta.
Steigėjų įnašas	Akcijos	Akcijos
Papildomi apribojimai	Maksimali mėnesinė vieno darbuotojo alga gali sudaryti 500 latų.	Nenurodyta.
Papildomos galimybės	Galimybė lengvai atsakyti statuso ir veiklą vykdyti pagal įprastus reikalavimus.	Galimybė vykdyti avansinius pelno išmokėjimus.

Šaltinis: sudaryta autorių.

Pagrindinis pateiktų modelių skirtumas – galimybė įmonėje dirbti juridinio vieneto savininkams: Latvijoje tai privaloma sąlyga, o Lietuvoje, atvirkščiai, mažosios bendrijos narių samdymas yra draudžiamas. Paliūkama tik teisė į civilines paslaugų teikimo sutartis, pavyzdžiui, veiklą pagal autorinę sutartį. Kitas svarbus skirtumas – mokestinės lengvatos: Latvijos modelyje, ypač labiau gamybinę ar paslaugų veiklą vykdančioms įmonėms, kurių didžioji sąnaudų dalis yra darbo užmokestis, apmokestinimo tvarka itin palanki ir reikšmingai skiriasi nuo įprastų apmokestinimo sąlygų, o Lietuvoje mažajai bendrijai papildomos mokesčių lengvatos neplanuojamos. Svarbiausi lietuviško modelio privalumai – netaikomos ribos pajamoms bei darbo užmokesčiui ir galimybė vykdyti avansinius pelno išmokėjimus.

Lentelėje pateikti kriterijai rodo svarbiausius privalumus, trūkumus ir skirtumus, tačiau neatskleidžia aiškios finansinės naudos mažoms įmonėms. Todėl toliau pateikiama hipotetinė palyginamoji lentelė, kurioje lyginama trijų skirtingo statuso įmonių situacija tokiomis pačiomis veiklos aplinkybėmis:

- standartinė uždaroji akcinė bendrovė Latvijoje (angl. *Ltd.*), kuriai netaikomas joks specialus statusas;
- standartinė uždaroji akcinė bendrovė Latvijoje, kuriai taikomas mikroverslo (angl. *micro enterprise*) mokesčio statusas;
- standartinė Lietuvoje veikianti uždaroji akcinė bendrovė, kuriai taikomas lengvatinis 5 proc. pelno mokesčio tarifas (mažoji bendrija nelyginama, nes šiuo metu vis dar nėra įteisinta, be to, numatomi mokesčių tarifai iš esmės atitinka UAB apmokestinimo taisykles).

Latvijoje veikiančios uždarnosios bendrovės pajamos per mėnesį numatytos įvertinant maksimalią galimų pajamų ribą (70 tūkst. latų metams, arba 5833,3 latų per mėnesį, suapvalinus – 5800 latų) ir maksimalią dviem darbuotojams galimą atlyginimo ribą, skaičiuojant bendras įmonės sąnaudas (1000 latų) ir konvertuojant valiutas santykiu 1 latas = 5 litai.

Įmonė	Latvija (UAB)	Latvija (mikroįmonė)	Lietuva (UAB)
Pajamos	29 000	29 000	29 000
DU sąnaudos	-5000	-5000	-5000
DU mokesčių sąnaudos	-1205	0	-1554
Veiklos sąnaudos	-10 000	-10 000	-10 000
Pelnas	12 796	14 000	12 446
Pelno mokestis / Mikroįmonės mokestis	-1919	-2610	-622
Grynasis pelnas (dividendai)	10 876	11 390	11 824
Dividendų apmokestinimas	-1088	0	-3074
Išmokami dividendai	9789	11 390	8750
Pajamos iš DU	3300	5000	3800
Pajamos iš dividendų	9789	11 390	8750
Iš viso asmens pajamos po mokesčių	13 089	16 390	12 550

Šaltinis: sudaryta autorių.

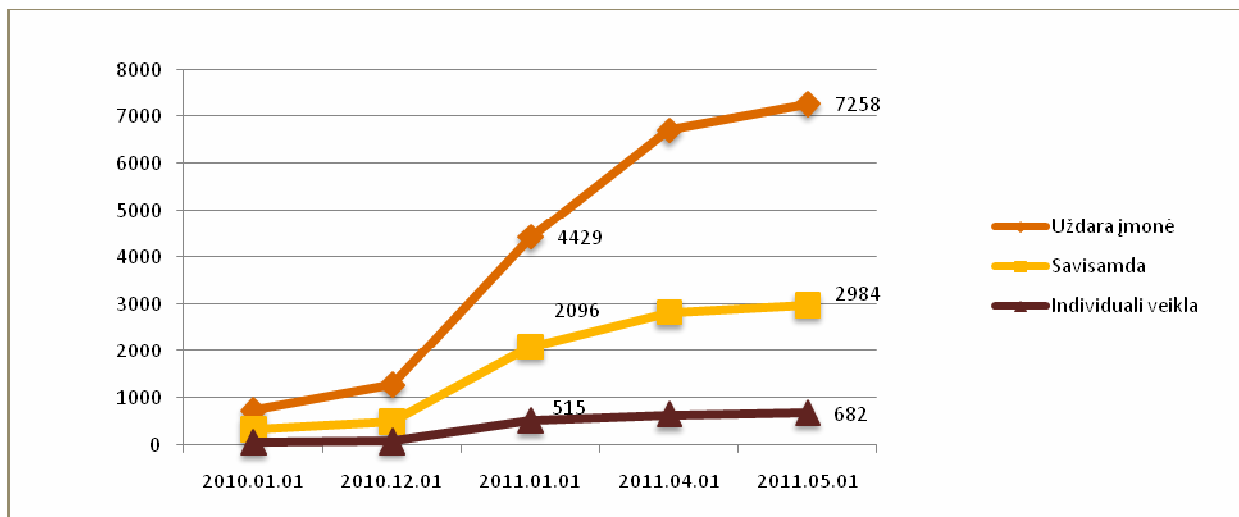
Iš pateiktos lentelės matyti, kad 29 tūkst. litų pajamų per mėnesį gaunančios ir 10 tūkst. litų veiklos sąnaudų (be darbo užmokesčio) patiriančios įmonės darbuotojams į rankas išmokamo darbo užmokesčio ir dividendų suma mažiausia yra Lietuvoje veikiančios uždarnosios akcinės bendrovės. Latvijoje veikiančios standartinės uždarnosios akcinės bendrovės grynujų pajamų (DU ir dividendai) vertė sudaro 4 proc., o įmonės, turinčios mikroverslo statusą, net 31 proc. daugiau negu analogiškos įmonės Lietuvoje.

Darbuotojas	Latvija (UAB)	Latvija (mikroįmonė)	Lietuva (UAB)
Darbo užmokestis (bruto)	5000	5000	5000
Darbuotojo Sodra	-450	0	-450
GPM	-1250	0	-750
Išmokamas darbo užmokestis	3300	5000	3800

Šaltinis: Sudaryta autorių.

Situaciją vertinant iš darbuotojo perspektyvos tendencijos nedaug skiriasi. Šiuo atveju dėl Lietuvoje taikomo gerokai mažesnio gyventojų pajamų mokesčio (25 proc. Latvijoje ir 15 proc. Lietuvoje), standartinės uždarnosios akcinės bendrovės darbuotojas Lietuvoje į rankas gauna 15 proc. didesnes pajamas, kita vertus, mikroverslo statusą turinčioje įmonėje Latvijoje jokie darbo santykių mokesčiai netaikomi, todėl čia bruto vertė sutampa su grynosiomis pajamomis ir yra 32 proc. didesnė nei Lietuvoje.

Be anksčiau įvardytų mikroverslo statuso suteikimo Latvijoje apribojimų, pažymėtina dar viena statuso gavimą suvaržanti aplinkybė. Kaip neigiamas mikroverslo apmokestinimo sistemos aspektas išskiriama tai, kad jau veikiančios įmonės šį statusą gauti gali tik naujiems finansiniams metams, jei paraiškas pateikia iki gruodžio 15 d., ir negali į šį statusą pretenduoti metų viduryje. Išimtis taikoma naujai steigiamoms įmonėms, kurios atitinka nustatytus kriterijus. Kaip pavaizduota toliau pateikiamoje diagramoje, kurioje pristatoma tokių įmonių skaičiaus dinamika, būtent naujai įsteigtų įmonių ar individualiai verslą vystančių asmenų, pasinaudojusių mokesčių lengvata ir įsisteigusių per metus, skaičius yra santykinai didelis (mokesčių lengvatos bendras gavėjų skaičius nuo 2011 01 01 iki 2011 05 01 padidėjo 55 proc.).

Pav. Nr. 31. Mikroverslo mokesčio mokėtojų dinamika Latvijoje, 2010 01 01–2011 05 01

Šaltinis: Latvijos nacionalinės pajamų tarnybos duomenys.

Įvertinus šį verslo vystymo statusą, pritaikant mikroverslo mokestinę lengvatą, galima teigti, jog ji buvo patraukli tiek uždaroms įmonėms, tiek individualiai dirbantiems verslininkams ir buvo svarbi gana didelei daliai Latvijoje verslą plėtojančių asmenų.

Pažymėtina, kad be mokestinės naštos, įvedant mikroverslo mokestinį statusą, buvo siekiama supaprastinti ir administracinę, ypač buhalterijos tvarkymo, našta. Standartinės pajamų mokesčių deklaracijos buvo pakeistos viena visų tipų juridiniams vienetais, turintiems mikroverslo mokestinį statusą, galiojančia mikroįmonės mokesčių deklaracija, kuri teikiama kas ketvirtį. Taip pat vyriausybės iniciatyva buvo sukurta nemokama programinė įranga, leidžianti patogiai skaičiuoti mikroverslo mokesčio statusą turinčių įmonių buhalteriją. Latvijos ekspertai pažymi, kad abu šie veiksmai vertinti teigiamai, tačiau jie reikšmingai nesumažino biurokratinio reguliavimo ir nesuteikė realios galimybės valdyti buhalteriją be profesionalaus tą galinčio atlikti žmogaus⁵².

Apibendrinimas

Skirtinga istorinė ir kultūrinė šalių patirtis lėmė skirtingas verslumo skatinimo priemones: Latvijos verslumo skatinimo sistema daugeliu aspektų panaši į Lietuvos, tačiau Didžiojoje Britanijoje ir Lietuvoje taikomi modeliai skiriasi daug labiau.

Pažymėtina, kad Didžiojoje Britanijoje valstybės intervencijų sritis ilgainiui nuolat mažėjo ir šiuo metu yra sutelkta į tikslingą privataus sektoriaus (ypač paramos fondų) neplėtojamą sritis. Daugiausia valstybės dėmesio šioje šalyje skiriama pažeidžiamiausioms tikslinėms grupėms ir nacionalinei informavimo ir konsultavimo sistemai. Manoma, kad ilgalaikėse strategijose Lietuva turėtų siekti panašių tikslų, skatindama kuo daugiau verslumo ugdymo funkcijų perduoti privačiam sektoriui, o papildomų intervencijų potencialą nukreipti tik į pažeidžiamiausias tikslines grupes.

Be didelių sisteminių panašumų tarp Lietuvos ir Latvijos verslumo skatinimo modelių esama ir gana reikšmingų mokesčių politikos, nukreiptos į mažas įmones, skirtumų. Latvijoje egzistuojantis mikroįmonės statusas, kuris leidžia daugelį mokesčių pakeisti vienu baziniu – pajamų mokesčiu, – sukuria kur kas palankesnes negu Lietuvoje finansines ir mokestines sąlygas vystyti labai mažas įmones.

⁵² R. Sneiderė, I. Bruna, *The practice of small business activities in Latvia*, International Conference On Applied Economics – ICOAE 2011.

V.2. Gerosios praktikos projektų užsienyje apžvalga

Nagrinėjant gerosios patirties pavyzdžius svarbu išskirti ne tik strategines sistemas ar nacionalinius verslumo skatinimo modelius, bet ir pavienius konkrečiose šalyse įgyvendinamus projektus, kurių rezultatai yra efektyviausi. Toliau pateikiamoje lentelėje pristatomi projektų, prisidedančių prie visų atskirų verslumo skatinimo dalių įgyvendinimo, pavyzdžiai.

19 lentelė. Gerosios praktikos apžvalga

Projektas	Šalis	Vykdytojas	Tikslinė grupė	Veiklos modelis	Veikla	Verslumui priskirtinų kompetencijų ugdymas	Verslumo ugdymas teoriniu mokymu	Verslumo ugdymas praktiniu mokymu	Konsultavimas pagalba steigiant įmonę	Verslo pradžios finansavimas	Mokestinės lengvatos verslo vystymui
Think Big	Didžioji Britanija (taip pat Vokietija, Airija ir Slovakija, o nuo 2012 m. taip pat Čekija ir Ispanija)	Vykdo keturių grupių asmenys – „Think big“ partnerių organizacijos (52 nacionalinės ir regioninės organizacijos), „Big Thinkers“, bendruomenių nariai, „Think Big“ alumi.	13–25 metų asmenys, kurių bent 50 proc. turintys mažą išsimokslinimo lygį, negalią ar priklausantys etninėms mažumoms.	Lyderystės ir kitų savybių, priskirtinų verslumui, bet ne paties verslumo ar verslo kūrimo ugdymas	„Think Big“ – mokymai internetu ir 300 svarų sterlingų mažiems projektams vietos bendruomenėse įgyvendinti, projektų trukmė - iki 6 mėnesių; „Think Bigger“ – 3 dienų mokymų seminaras ir 2500 svarų sterlingų projektams, projektų trukmė iki metų.	✓					
JUNIOR – „Junge Unternehmen initiieren - organisieren - realisieren“	Vokietija	Mokyklos	Jaunimas, vidurinių mokyklų mokiniai nuo 9 klasės	Mokymai, simuliuojama įmonės veikla	Mokymuose dalyviai mokosi įmonės veiklos procesų, mentorai ir kiti asmenys iš verslo teikia informaciją mokiniams, simuliuoja įmonės veiklą.		✓	✓			
Empresa Joven Europea – EJE	Ispanija	Mokyklos	12–16 metų mokiniai	Mokymai, konsultacijos, mokinių bendrovės	Kuriamos importo-eksporto įmonės, mokytojai prižiūri ir padeda dalyviams.		✓	✓			
Integrated approach to entrepreneurial education in a Business Polytechnic	Vengrija	Mokyklos	16–19 metų mokiniai	Mokymai, mokinių bendrovių steigimas, konsultacijos, verslo inkubatorius	Tikrų mokinių įmonių kūrimas, kurios veikia metus, vėliau vykdomi teoriniai verslo mokymai, verslo procesų simuliacijos ir galiausiai dalyviams suteikiama galimybė vystyti savo tikro verslo idėjas.		✓	✓	✓		

Projektas	Šalis	Vykdytojas	Tikslinė grupė	Veiklos modelis	Veikla	Verslumui priskirtinų kompetencijų ugdymas	Verslumo ugdymas teoriniu mokymu	Verslumo ugdymas praktiniu mokymu	Konsultavimas pagalba steigiant įmonę	Verslo pradžios finansavimas	Mokestinės lengvatos verslo vystymui
Garage Hamburg	Vokietija	Vyriausybė	Bedarbiai asmenys iki 35 metų	Mokymai, Start - up vystymo centras, verslo inkubatorius ir mikrokreditai	Dalyviai, kurie turi verslo planą, gali gauti paskolas iki 5 tūkst. eurų savo start -up kapitalui. Dalyviai taip pat dalyvauja mokymuose ir seminaruose.		✓		✓	✓	
Prince's Scottish Youth Business Trust (PSYBT)	Škotija, Didžioji Britanija	Finansuoja Didžiosios Britanijos vyriausybė, ES struktūriniai fondai	18–25 metų jaunimas, neturintis darbo ir susiduriantis su kitomis problemomis.	Mokymai, konsultacijos, mentoriavimas, mikrokreditai	Rizikingų naujų jaunimo verslų rėmimas, jaunimo mokymas, konsultavimas, mentoriavimas.			✓	✓	✓	
DEFi jeunes (France)	Prancūzija	Vykdo šalies ir regiono vyriausybės.	18–30 metų asmenys	Mikrokreditai, mokymas ir konsultavimas	Dalyviai pristato savo verslo idėjas ir planus, jie yra vertinami. Atrinkti projektai gauna finansavimą iki 6 tūkst. eurų, mokymus ir konsultacijas.				✓	✓	
Bridging allowance (Überbrückungsgeld) and 'Start-up subsidy' programos (Ich-AG) (Germany)	Vokietija	Vyriausybė	Asmenys, jaunesni nei 65 metų.	Mokestinės lengvatos ir finansinė parama	Programos tikslas – padengti dalyvių pragyvenimo išlaidas. Patvirtintų verslo planų autoriai gauna 6 mėn. bedarbio pašalpą ir vienkartinę 68,5 proc. jų pelno išmoką socialinio draudimo įmokoms padengti. „Bridging allowance (Überbrückungsgeld)“ atrinktų verslo planų autoriams teikiama tolesnė finansinė pagalba – pirmus metus mėnesinė 600 eurų išmoka, antrus metus – 360 eurų, trečius metus – 240 eurų. Maksimaliai iki 25 tūkst. eurų.					✓	✓

Šaltinis: parengta autorių, remiantis leidiniais T. Hristoforova, „EU best practices initiatives in development and promotion of youth entrepreneurship“, 2011, „OECD (Organization for Economic Cooperation and Development) / European Union, Policy Brief on youth entrepreneurship“, 2012, „Joint Workshop, Strategies for Innovation Support“, 2005, „Final report of the expert group, Mini - Companies in Secondary Education“, 2005.

Apibendrinimas

Visus verslumo skatinimo ciklo žingsnius apimančioje gerosios patirties projektų analizėje galima išskirti šias bendras tokių projektų tendencijas:

- projektai yra kompleksiški ir savo veiklomis įtraukia dalyvius į bent kelias verslumo skatinimo ciklo dalis, tačiau taip pat jie nėra pernelyg išplėsti ir nukreipti į per daug platų veiklų spektrą;
- projektuose aiškiai išskirta tikslinė grupė, ir ji daugeliu atvejų tiesiogiai siejasi su verslumo skatinimo ciklo dalimi (pirmosios ciklo dalys labiausiai sutelktos į jaunimo tikslinės grupės poreikių tenkinimą);
- nėra universalių ir statiškų verslumo skatinimo projektų: projektai skirtingi, inovatyvūs, jais vis kitais aspektais siekiama įtraukti tikslo grupę ir pasiekti teigiamų rezultatų.

V.3. Lietuvoje vykdomų projektų atvejų studijos

Šioje dalyje pateikiama dviejų Lietuvoje įgyvendinamų projektų atvejo analizė. Joje siekiama išskirti dar projektų ir priemonių planavimo fazėje užprogramuotus galimus sėkmės ir nesėkmės veiksnius. Pasirinkti projektai tam tikrais aspektais yra labai skirtingi (finansavimo šaltiniai, veiklos tikslai, valdymas), tačiau kartu jiems būdinga bendra bazinė orientacija į inovatyvių jaunimo verslo idėjų vystymą ir tinkamų sąlygų kurtis naujiems verslams sukūrimą.

V.3.1. Bandomasis akademinio verslumo centro projektas KTU „Start up space“

KTU „StartupSpace“ – tai pirmas Lietuvoje universitetinis inovacijų ir verslo centras. Centras įkurtas 2012 m. vasario mėn., bendradarbiaujant su Suomijos Aalto universiteto verslumo centru. Projekto iniciatoriai – Kauno technologijos universitetas ir Suomijos Aalto universiteto verslumo centras „ACE“. Šis universitetinis inovacijų ir verslo centras sukurtas pritaikant gerą patirtį, gautą iš Aalto universiteto verslumo centro „ACE“, kuris savo ruožtu palaiko stiprų ir glaudų bendradarbiavimą, pagrįstą žinių perdavimu ir apsikeitimu, su Palo Alto (San Franciskas, JAV) įsikūrusiu Stanfordo universitetu. Pastarasis buvo pirmas gerosios praktikos perdavimo į Šiaurės Europą iniciatorius.

Kaip jau parodė geroji Aalto, Stanfordo ar kitų žymiausių ir versliausių universitetų pasaulyje patirtis, akademinė erdvė, kurioje formuojasi ir plečiasi tokie centrai, yra itin svarbi. Tai lemia šie aspektai: studijuojančio jaunimo noras kurti bei panaudoti kaupiamą universitete įgyjamą potencialą, išnaudoti žinias praktiškai ar išbandyti save kuriant tikrus projektus.

Svarbiausi KTU „StartupSpace“ veiklos tikslai yra:

- įkvėpti ir paskatinti studentus imtis įgyvendinti savo idėjas / projektus / verslus realybėje;
- padėti visose projekto vystymo stadijose pereinant nuo idėjos prie prototipo ir nuo prototipo prie galutinio produkto;
- padėti konsultacijomis, reikiamu įgūdžių lavinimu, profesionaliomis paslaugomis (pvz., rinkos tyrimai, analizės), mentorių ar patarėjų pritraukimu, investicijų pritraukimu, panaudojimu ir valdymu, tam, kad projektai virstu realiais verslais;
- suteikti visas darbo sąlygas, įskaitant kūrybiškai nuteikiančią erdvę ir visą reikiamą infrastruktūrą vystyti savo verslą;
- komercinti ir padėti paversti universitete esantį mokslinį potencialą egzistuojančiais išradimais, moksliniais tyrimais ar sukaupta patirtimi (angl. *know-how*) pagrįstais sprendimais, jaunomis įmonėmis ar „pumpurinėmis“ bendrovėmis.

Šiuo metu įgyvendinamos pagrindinės KTU „StartupSpace“ veiklos yra renginių ciklai bendruomenėms kurti ir joms palaikyti, kūrybinės dirbtuvės (pvz., per savaitgalį sukurti produkto prototipą), mentorystės / patarimų sesijos su verslo ekspertais, intensyvus darbas su jau įsikūrusiomis įmonėmis, taip pat su dar brandinamomis idėjomis ir jų komandomis.

Per pirmąjį veiklos pusmetį KTU „StartupSpace“ tiksliniuose renginiuose dalyvavo daugiau kaip 1000 žmonių. Kasdien pagal atviros erdvės principus veikiančiame centre dirba ir savo verslo idėjas plėtoja 70 jaunuolių. Šiuo metu pasinaudojus KTU „StartupSpace“ pagalba ir partneryste jau įkurtos 8 įmonės.

Komandoje dirba patyrę jaunų verslų vystymo patirties turintys žmonės, renginių ir komunikacijos ekspertai. Šiuo metu pasiekti rezultatai viršija iš anksto užsibrėžtus planus. Tai galima paaiškinti tuo, jog egzistavo akivaizdus rinkos poreikis (ypač Kaune) atsirasti tokio tipo erdvei, kuri leidžia išnaudoti ne tik akademiškai nukreiptą potencialą. Projekto ateities vizija yra ir toliau įkvėpti jauną ir atsakingą technologinį verslą, padėti vystyti jaunimo potencialą bei jo grąža ir sėkmės istorijomis įkvėpti vis jaunesnius žmones. Manytina, kad šio projekto geroji patirtis ateityje galės būti pritaikyta ir kitose Lietuvos aukštosiose mokyklose.

ES struktūrinės paramos priemone „Inogeb LT-1“ finansuojamas projektas „Jaunųjų verslininkų kūrybiškumo ir inovatyvumo ugdymo erdvė“

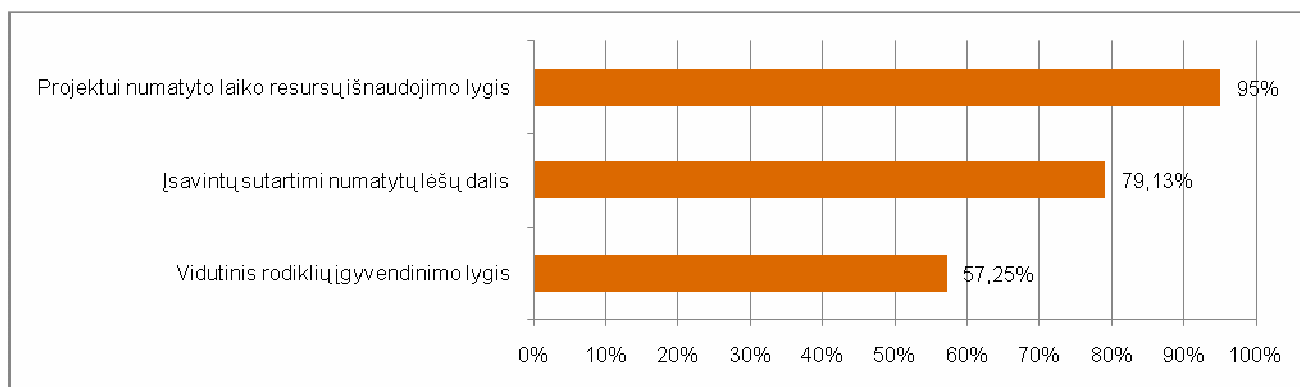
Projektą „Jaunųjų verslininkų kūrybiškumo ir inovatyvumo ugdymo erdvė“ (akronimas – JUVENE) (VP2-1.4-ŪM-03-K-01-015) įgyvendina VšĮ „Kauno regioninis inovacijų centras“ kartu su projekto partneriais VšĮ „KTU regioniniu mokslo parku“, VšĮ „Projektų parku“ ir VšĮ „Nacionalinės plėtros institutu“.

Bendra projekto trukmė – 36 mėnesiai, projekto pradžios data – 2009 m. spalio 1 d., pabaigos – 2012 m. rugsėjo 30 d. Iki 2012 m. rugpjūčio 6 d., kuomet buvo įvertintas projekto rezultatų pasiekimo lygis, buvo praėję 95 proc. planuoto projekto laiko. Iki šios dienos projektui apmokėta / gražinta lėšų suma sudarė 924 500,43 Lt, arba 79,13 proc. visos numatytos išlaidų, apmokamų iš ES fondo lėšų, sumos. Toliau pateikiama trumpalaikių rodiklių (ir rezultatų, ir produkto, kurie apskaičiuojami skaičiumi) įgyvendinamumo lentelė. Pažymėtina, kad papildomi ilgalaikio poveikio vertinimo rodikliai numatyti po dvejų metų po projekto įgyvendinimo.

	Sutartyje planuotas rodiklis	Pasiektas rodiklis	Pasiekto rodiklio dalis procentais
Įmonės, pasinaudojusios inovacijų paramos paslaugomis	25	16	64 %
Sukurti viešo pobūdžio informacijos portalai ar duomenų bazės	1	1	100 %
Sukurtos naujos technologinės įmonės	5	2	40 %
Įgyvendintos šiuolaikiškų technologijų ir inovacijų sklaidos priemonės	8	2	25 %
MTTP ir inovacijų aplinkos gerinimo projektai	1	0	0 %

Iš pateiktos lentelės matyti, kad daugelis numatytų pasiekti projekto rodiklių šiuo metu dar nėra pasiekti. Nevertinant paskutiniojo rodiklio, kuriuo apibūrinamas paties projekto įgyvendinimas, vidutinis rodiklių įgyvendinimo lygis – 57,25 proc.

Toliau pateikti apibendrinti svarbiausi projekto įgyvendinimo lygį nusakantys rodikliai.

Iš pateikto paveikslo matyti akivaizdus disbalansas – beveik baigti išnaudoti laiko išteklių gerokai viršija projekto rodiklių pasiekimo lygį. Vis dėlto tai, kad įsisavinti beveik keturi penktadaliai planuotų lėšų, leidžia manyti, jog daugiausia finansinių išteklių reikalaujančios veiklos jau yra įgyvendintos ir per paskutinįjį atsiskaitymo laikotarpį bus atsiskaityta už didelę likusių rodiklių dalį.

Siekiant nustatyti projekto įgyvendinimo lygio priežastis ir dėl to galimai kylančias problemas, būtina platesniu mastu nagrinėti projekto metu įgyvendintas veiklas. Toliau pateikiami duomenys, gauti iš Lietuvos verslo paramos agentūros.

Pagrindinės projekto veiklos: viešosios prieigos informacinio portalo sukūrimas ir palaikymas; vaizdinės ir informacinės medžiagos sukūrimas ir sklaida; renginiai jaunimo kūrybiškumo, inovacinei ir mokslinei veiklai populiarinti; informacijos apie gerąją jaunimo inovacinės veiklos patirtį sklaida žiniasklaidoje; konsultacijos ir parama inovatyvų verslą kuriantiems, inovatyvų verslą plėtojantiems jauniems verslininkams.

Didelę dalį veiklų sudaro įgyvendinto projekto sklaidos priemonės: interneto svetainė (1 vnt.); knyga (1 vnt. / 2000 egzempliorių); vaizdinė medžiaga (7 vnt. / 5000 CD kopijų); informacinė medžiaga (1 kompl.); inovatyvių idėjų konkursai (4 vnt.); inovacinės veiklos rezultatų parodos (3 vnt.); informaciniai seminarai (14 vnt.); straipsniai šalies žiniasklaidoje (6 vnt.).

Bendra išlaidų šioms sklaidos priemonėms sukurti numatyta panaudoti lėšų suma (su PVM) – 284 tūkst. Lt. Esant tokiam projekto veiklų pagrindui itin sunku įvertinti projekto veiklų tvarumą, t. y. jų poveikį ilgalaikiu laikotarpiu. Vis dėlto, vertinant tik interneto svetainės efektyvumą, galima matyti, jog jos efektyvumo lygis kaštų naudos atžvilgiu gerokai nusileidžia nacionaliniu lygmeniu įgyvendinamiems projektams. Svetainės, kuri šiuo metu pasiekama pagal nuorodą <www.juvene.lt>, sukūrimo kaštai buvo 46 727 Lt, o jos bendras lankomumas nuo 2010 m. vasario 27 d. iki 2011 m. sausio 10 d. – 2307 unikalūs lankytojai. Palyginimui: interneto svetainės <www.verslilietuva.lt> lankomumas nuo 2012 m. sausio 1 d. iki birželio 30 d. yra 72 057 unikalūs lankytojai.

Vertinant projekto veiklas (kurių didelę dalį sudaro iš išorės tiekėjų perkamos sklaidos priemonės), pažymėtinas ir santykinai ilgas projekto įgyvendinimo laikotarpis (36 mėnesiai). Ilgas projekto įgyvendinimo laikotarpis gali lemti didesnius negu būtina administracinius kaštus, taip pat neužtikrinti tikslinių grupių poreikių (per ilgą projekto įgyvendinimo laiką gali pasikeisti socialiniai ir ekonominiai aplinkos veiksniai ir iš anksto suplanuotos bei įgyvendinamos priemonės gali nebeatitikti esamos situacijos).

Apibendrinimas

Vienas iš gerosios patirties pavyzdžių, kurio modelį galima būtų plėtoti ir vystyti kituose Lietuvos regionuose, yra akademinio verslumo centras „Start up space“, įkurtas Kauno technologijos universitete. Tai pirmasis toks į inovatyvius verslo idėjas nukreiptas ir atviros erdvės darbu pagrįstas, į studentus orientuotas centras Lietuvoje.

Siekiant užtikrinti ilgalaikį projektų tvarumą būtina detaliau įvertinti jų veiklos rezultatus, taikyti kaštų-naudos analizės vertinimo metodiką, taip pat skirti daugiau dėmesio projektų trukmės vertinimui.

Sėkmingas praktikas apibūdinantis elementas yra aiški asmeninė iniciatyva ir tikslinių grupių motyvacija jose dalyvauti (projektai kyla „iš apačios“, o ne „iš viršaus“).

Išvados

Toliau pateikiamos apibendrintos vertinimo išvados. Vertinimo išvados pagal vertinimo klausimus pateikiamos lentelėje p. 94.

Vertinimo išvados pagal priemonių planavimo ir įgyvendinimo etapus

Planavimas

- Jaunimo verslumas patenka į dviejų valstybės intervencijos sričių – jaunimo politikos ir verslumo politikos – sankirtą. Kiekviena jų siekia atskirų (nors iš dalies panašių) tikslų ir įgyvendina priemones tiems tikslams pasiekti. Taip sukuriama rizika, kad jaunimo verslumas nebus tinkamai planuojamas ir koordinuojamas.
Šiuo metu parengti strateginiai dokumentai, kuriais reglamentuojamos konkrečios jaunimo politikos ir verslumo politikos sritys, nėra tinkamai suderinti aiškiai nustatant jaunimo verslumo ugdymo ir skatinimo prioritetus ir tikslus. Taip pat strateginiuose dokumentuose įtvirtintos nuostatos dėl jaunimo verslumo ugdymo ir skatinimo sistemos neatitinka esamos situacijos – institucijų atsakomybės pasiskirsčiusios pagal susiklosčiusias aplinkybes, turimas kompetencijas ir išteklius. Formaliai atsakinga institucija (SADM) neturi praktinių įrankių daryti įtaką kitiems sistemos dalyviams. Dėl to esama lyderystės (centralizuotos atsakomybės už verslumo ugdymo ir skatinimo politikos įgyvendinimą) ir sistemingo planavimo trūkumo.
- Dabar vykdomos jaunimo verslumo ugdymo ir skatinimo priemonės nebuvo suplanuotos centralizuotai. Strateginiai dokumentai nebuvo operatyviai keičiami atsižvelgiant į aplinkos (ekonominės, socialinės, teisinės) pokyčius, tad institucijos pagal savo veiklas ir atsakomybes veikė izoliuotai. Nors institucijų reagavimas į susiklosčiusią situaciją neapsiribojant vien tik strateginiais dokumentais vertintinas teigiamai, tačiau sistemingo planavimo trūkumas nesukuria prielaidų priemonių suderinamumui ir tęstinumui.
- Planuojant priemones jų poreikio vertinimas atliekamas izoliuotai atskirose srityse (verslumo ugdymo, verslumo skatinimo, ūkininkų ar bedarbių tikslinėse grupėse ir t. t.) dažnai neatsižvelgiant į bendrą siekiamą rezultatą ir poveikį kitoms priemonėms. Nevertinant priemonių poreikio pagal bendrą siekiamą rezultatą ir poveikį kitoms priemonėms kyla rizika, kad priemonės nebus veiksmingai įgyvendinamos arba pasieks mažesnius rezultatus negu jie būtų pasiekti suderinus priemonių planavimą ir vykdymą.
- Šiuo metu vykdomos jaunimo verslumą skatinančios priemonės apima visą jaunimo verslumo skatinimo ciklą: priemonės finansuojamos iš įvairių šaltinių (ES SF, KPF, kitų ES fondų, valstybės biudžeto, savivaldybių biudžetų, privačių fondų ir kitų iniciatyvų), dalyvauja daug institucijų ir organizacijų.
  - Daugiausia dėmesio skiriama ir pirmenybė teikiama verslo idėjų turinčių asmenų (visų šaltinių priemonės) skatinimui ir konsultavimui.
  - ES SF priemonių parama yra fragmentuota, t. y. didelė finansavimo suma skiriama palyginti siaurai sričiai, taikant laiko, tikslinės grupės dydžio ar reikalavimų projektų vykdytojams apribojimus. Pavyzdžiui, veiklos orientuojamos į studentus, neįtraukiant kitų jaunimo grupių, veikia tik viena mikrokreditavimo programa, kurios įgyvendinimas gerokai atsilieka nuo planuotų rodiklių.
  - Didžioji dalis ES SF priemonių nėra skirtos vien tik jaunimo tikslinei grupei, dalyje jų jaunimas nėra įvardijamas ir kaip tikslinės grupės dalis.

Įgyvendinimas

- Įgyvendinant priemones trūksta koordinavimo operatyviniu lygmeniu. Tiek formaliai, tiek praktikoje nėra dalijamasi informacija apie atliekamus priemonių pakeitimus, skelbiamus kvietimus, keičiamus PFSA tarp institucijų, kurios administruoja jaunimo verslumą skatinančias priemones. Trūksta įrankių keistis informacija: tam sukurta struktūra – JRD koordinuojama darbo grupė – nepasiekia savo tikslų.
- Šiuo metu nėra tinkamai įgyvendinama jaunimo verslumo ugdymo ir skatinimo sistemos stebėsenos ir operatyvinis koordinavimas. Atitinkamai vykdomos stebėsenos rezultatai nėra išsamūs ir nepasiekia kitų sistemoje veikiančių institucijų, t. y. nėra tinkamai panaudojami įgyvendinant jaunimo verslumo skatinimo priemones.

- Šiuo metu nėra bendro informavimo apie jaunimo verslumo ugdymo ir skatinimo priemones šaltinio.
- Ne visose dabar įgyvendinamose priemonėse, nukreiptose į verslumo ugdymą ir skatinimą, yra tinkamai išskiriama jaunimo tikslinė grupė. Todėl kyla rizika, kad priemonės nevisiškai atitinka specifinius jaunimo tikslinės grupės poreikius. Taip pat nėra sudaromos galimybės įvertinti priemonės pasiektus rezultatus jaunimo tikslinėms grupės atžvilgiu.

Stebėseną ir kontrolę

- Šiuo metu nustatyti priemonių tikslai ir rodikliai nėra pakankami aukšti ir skatinantys projektų vykdytojus didinti veiklos efektyvumą. Taip pat tikslai ir rodikliai nustatomi nevertinant jų pasiekimo veiksmingumo, t. y. nevertinami rodiklio pasiekimo kaštai. Todėl nėra sudaromos tinkamos prielaidos veiksmingai panaudoti ES SF paramos lėšas ir pasiekti maksimalų galimą poveikį.
- Stebėsenos sistema nėra pritaikyta kaupti duomenis, kurie galėtų būti naudojami vertinant visos sistemos darbą (pvz., sekti poveikį naudos gavėjui įvairiuose sistemos etapuose) ir atskirų jos etapų įtaką galutiniam siekiamam rezultatui. Šiuo metu nustatyti rodikliai daugiausia siejami su priemonių ir projektų rezultatais, bet ne su poveikiu.
- Nėra kaupiami duomenys, būtini nuosekliam ir išsamiam vertinimui, panaudojant naujausius vertinimo metodus, – nėra tinkamai apibrėžtos duomenų rinkimo formos, projektų vykdytojų ir administruojančiųjų institucijų atsakomybės.

Rezultatai

- Šiuo metu vykdomų priemonių tikslai ir rezultatai turėtų būti pasiekti be papildomų koregavimo intervencijų. Kita vertus, esama ir priešingos tendencijos – nustatomi pernelyg maži tikslai / rodikliai, ir įgyvendinant kartais jie viršijami daugiau negu 100 proc. (ypač priemonėje „Studijų kokybės gerinimas, tarptautiškumo didinimas“). Šią tendenciją patvirtina tiek projektų vykdytojai, tiek institucijų atstovai. Pastarųjų teigimu, dažnai nustatomi tokie rodikliai, kurie padeda formaliai sekti ir atsiskaityti už veiklų įgyvendinimą, tačiau jie nėra susiejami su tinkama kokybės kontrole.
- Galutiniai naudos gavėjai projektų rezultatus dažnai vertina gana skeptiškai ir teigia, kad projektai menka dalimi darė įtaką jų veiklos rezultatams renkantis karjerą ar plėtojant verslą.
- Nors nėra įrankių, galinčių atskleisti tiesiogines itin aukšto jaunimo verslumo lygio ir valstybės inicijuotų verslumo skatinimo priemonių sąsajas, atliekant tarptautinius tyrimus nustatyta, kad tokių tendencijų esama. Galima neabejoti, kad be išorės aplinkos veiksnių (ekonominių, socialinių, kultūrinių ir kitų) aukšties jaunimo verslumo lygio rodikliams įtakos turėjo ir kryptinga ilgalaikė valstybės politika bei įgyvendintos verslumo skatinimo priemonės. Manytina, kad šiuo metu įgyvendinamos priemonės, kuriose vis daugiau dėmesio skiriama jaunimo tikslinei grupei, ilgai neišlaikys ir patlems aukštą jaunimo verslumo lygį.
- Visas verslumo skatinimo priemonių paketas nėra pakankamai tiksliai orientuotas jaunimo užimtumo problemų sprendimo kryptimi: jauni bedarbiai daugeliu atveju nėra išskiriami kaip priemonių tikslinė grupė ir turi menkas galimybes jose dalyvauti. Didesnę verslumo skatinimo priemonių įtaką jaunimo užimtumo problemų sprendimui galima vertinti tik netiesiogiai, t. y. darant prielaidą, kad verslumo skatinimas prisideda prie naujų verslų plėtros ir darbo vietų kūrimo, o tai savaime mažina įtampą darbo rinkoje.

Vertinimo išvados pagal vertinimo klausimus

Vertinimo klausimas / Išvados	Nuoroda
<p>9.1.1. Kaip socialiniai ir ekonominiai veiksniai (nedarbas, migracija, demografija, urbanizacija ir kt.) daro įtaką jaunimo verslumui? (Pateikti Lietuvos ir ES valstybių rodiklių lyginamąją analizę). Kaip šie veiksniai veiks jaunimo verslumą ateityje?</p> <p>9.1.2. Kaip socialinės, ekonominės ir teisinės aplinkos pokyčiai veikia jaunimo verslumo skatinimo priemonių įgyvendinimą (tikslų ir uždavinių, paramos sričių aktualumą, finansavimo pakankumą, suderinamumą su ES ir nacionaliniais dokumentais)?</p>	
<ul style="list-style-type: none"> Socialiniai ir ekonominiai veiksniai daugeliu aspektų nedaro tiesioginės įtakos jaunimo verslumui ir, atsižvelgiant į kontekstą, patys gali būti jo nulemti (pvz., verslūs asmenys vieni pirmųjų pastebi geresnes galimybes įsidarbinti / kurti verslą užsienio šalyse), tačiau ilgalaikiai ekonominiai ciklai gali lemti žmonių motyvaciją dirbti samdomais darbuotojais. Pastebėta, kad Lietuvoje ekonominio pakilimo metais padidėja žmonių motyvacija būti samdomais darbuotojais, o užsitęsęs ekonomikos sulėtėjimui ilgainiui kuriama vis daugiau naujų įmonių, verslo aktyviai imasi asmenys, priklausantys jauniausiai visuomenės kategorijai (18–24 metų amžiaus). Socialinės, ekonominės ir teisinės aplinkos pokyčiai (ypač dėl finansų krizės ir padidėjusio nedarbo) lėmė daugumos verslumą skatinančių priemonių atsiradimą ir atitinkamai jų turinį. Tačiau strateginiai dokumentai nuo jų atsiliko, t. y. buvo keičiami lėčiau. Kita vertus, tai taip pat lėmė apribojimus jaunimo verslumą skatinančioms priemonėms kurti: rengiant 2007–2013 m. programavimo laikotarpio priemones jaunimo verslumą nebuvo įvardytas kaip prioritetinė sritis, tačiau pasikeitus aplinkybėms ir šiai sričiai tapus prioritetine, naujos priemonės turėjo būti kuriamos esamoje strateginių dokumentų nulemtoje aplinkoje. Taigi trūko operatyvinės strateginės analizės. 	<p>II.1. ir II.2. skyriai</p> <p>IV.1. ir II.1. skyriai</p>
<p>9.1.3. Kokie yra kiti (be ES struktūrinių fondų) jaunimo verslumą skatinančių priemonių finansavimo šaltiniai Lietuvoje? Ar įvairūs finansavimo šaltiniai ir jaunimo verslumą skatinančios priemonės tinkamai papildo vieni kitus? Ar šios priemonės yra tarpusavyje suderintos? Ar nesidubliuoja?</p>	
<ul style="list-style-type: none"> Verslumo skatinimo sistemoje dalyvauja platus institucijų spektras, egzistuoja didelė įgyvendinamų programų įvairovė. Jaunimo verslumo skatinimas įgyvendinamas per ES finansuojamas ne struktūrinės paramos priemones (ypač regioninio bendradarbiavimo programos ir programa „Veiklus jaunimas“), nacionalinės valdžios ir savivaldybių iniciatyvas (verslumo skatinimo fondai) ir kitas privačių verslo subjektų, nacionalinių ir tarptautinių fondų programas, taip pat per jaunimo ir kitas nevyriausybinės organizacijas. Daugiausia ne per ES struktūrinės paramos priemones įgyvendinamų projektų dėmesio skiriama verslo idėjų turintiems ir verslą pradėti norintiems asmenims (verslo idėjų konkursai, verslumo turnyrai ir pan.). Tačiau kur kas mažiau dėmesio skiriama mokiniams, šiuo metu verslo pradėti dar neplanuojantiems studentams, dėstytojams bei pedagogams ir ypač jauniems bedarbiams. Į panašią tikslinę grupę (labiausiai motyvuotus jaunos asmenis) yra sutelkta ir didelė dalis ES paramos priemonėmis finansuojamų programų, todėl, vertinant visą verslumo skatinimo sistemą, galima teigti, kad dalis tikslinių auditorijų nepakankamai įtraukiama. Esamos sričių pasidalinimas (tarp ES SF ir kitais finansavimo šaltiniais finansuojamų priemonių) dažnai nėra veiksmingas, nes skiriasi finansavimo šaltinių pajėgumai, pvz., nacionalinio biudžeto lėšomis įgyvendinamos iniciatyvos gerokai atsilieka nuo ES struktūrinės paramos lėšomis finansuojamų projektų. Esamos verslumo skatinimo veiklos šiuo metu didžiąja dalimi nesidubliuoja (nors dalis priemonių yra pernelyg sutelktos į siauros tematikos ir tikslo grupės veiklas) ir padengia visus verslumo skatinimo sistemos žingsnius (ciklo dalis). Vis dėlto ši padėtis nėra nulemta sisteminio veiksmų koordinavimo (operatyvinio strateginio planavimo) ir susidarė arba dėl efektyvių ilgalaikio planavimo veiksmų (ŠMM priemonės), arba dėl intensyvių naujų sistemos dalyvių veiksmų inicijuojant ir įgyvendinant naujas priemones, kad būtų užpildytos nepakankamai išplėtos sritys (Asistentas-3). Dėl šių priežasčių visos verslumo skatinimo sistemos priemonės yra menkai suderintos tarpusavyje, nėra sinergijos ryšių. 	<p>III.1. ir IV.2. skyriai</p>
<p>9.1.4. Ar reikalingi jaunimo verslumo skatinimo priemonių pakeitimai, siekiant užtikrinti šių priemonių tęstinį tinkamumą ir suderinamumą? Jei reikalingi, tai kokie?</p>	
<ul style="list-style-type: none"> Pagrindiniai pakeitimai, siekiant užtikrinti esamų priemonių tęstinumą, turėtų apimti centralizuotą esamų priemonių rezultatų įvertinimą (visos „kietosios“ priemonės, kuriomis siekiama plėtoti naujų 	<p>IV.3., IV.4. skyriai</p>

Vertinimo klausimas / Išvados	Nuoroda
<p>verslų steigimą, turėtų būti vertinamos kaštų naudos aspektu, taip pat turėtų būti labiau vertinamas ilgalaikis priemonių poveikis darbo vietų ir verslo įmonių skaičiaus didėjimui), atsakomybių pasidalijimą planuojant naujo programavimo laikotarpio veiklas (veiksmingesnė institucinė sąranga) ir centralizuotą jų įgyvendinimo koordinavimą (operatyvinio lygmens strateginis planavimas).</p>	
<p>9.2.1. Kaip efektyviai suplanuotos ir įgyvendinamos jaunimo verslumo skatinimo priemonės? (ypač kaštų ir naudos aspektu)?</p>	
<ul style="list-style-type: none"> Priemonių planavimui strateginiu lygmeniu būdingas nenuoseklumas (iš dalies dėl minėtų ekonominės situacijos nulemtų aplinkybių). Dalies priemonių įgyvendinimas kyla iš ilgalaikių strategijų, kitos suplanuotos ir įgyvendinamos atsižvelgiant į praktinį poreikį ir / arba siekiant spręsti specifines socialines ar atitinkamos vertikalios intervencijos srities problemas. Bendra priemonių planavimo tendencija – koordinacijos stoka tarp skirtingų įgyvendinančiųjų institucijų, planuojant atskirų priemonių tarpusavio papildomumą tiek strateginiu, tiek operatyviu lygmeniu (pvz., nėra užtikrinama, kad konsultacijose ir mokymuose dalyvavę asmenys toliau dalyvautų mikrokreditavimo ir paramos pirmaisiais verslo vykdymo metais programose) ar perduodant sukauptą patirtį (institucijų lygmeniu nebuvo stengtasi perduoti projektų įgyvendinimo patirtį tarp Ūkio ir Švietimo ir mokslo ministerijų). 	<p>II.4., IV.1. ir IV.4. skyriai</p>
<p>9.2.2. Ar jaunimo verslumui skatinti pasirinktos tinkamos ES struktūrinės paramos teikimo formos? Jei ne, kokias ES struktūrinės paramos teikimo formas reikėtų taikyti?</p>	
<ul style="list-style-type: none"> Tarp visų ES struktūrinėmis lėšomis finansuojamų verslumo skatinimo priemonių vyrauja subsidijavimo forma (paskolos teikiamos tik per vieną iš priemonių). Toks priemonių pasidalijimas šiuo metu atitinka bendrąsias ES paramos skirstymo tendencijas, tačiau ateityje tarp įvairių priemonių daugiau dėmesio turėtų būti skiriama naujiems, specialiai į jaunimą orientuotiems finansinės inžinerijos įrankiams. Platesnį finansavimo įrankių poreikį atspindi ir aktyviai mikrokreditavimo programoje dalyvaujanti jaunimo tikslinė grupė (jaunimo įtraukimo rodikliai viršija numatytus planus ir išsiskiria iš bendrų įgyvendinimo rodiklių), kurios atstovai turi didelį verslo pradžios finansavimo poreikį, tačiau norėtų platesnio finansinių įrankių spektro. 	<p>IV.5. skyrius</p>
<ul style="list-style-type: none"> Paramos teikimo formos atitinka jaunimo verslumo skatinimo modelio struktūrą, kiekviena modelio dalis yra paliečiama atskirų ES parama finansuojamų priemonių. Kita vertus, pastebima per didelis „minkštųjų“ veiklų susitelkimas vidurinėje modelio dalyje (apsisprendęs kurti verslą asmuo, dar nesiimantis jokių konkrečių veiksmų) – šioje dalyje turėtų būti labiau plėtojama „kietųjų“ priemonių pasiūla. Konkrečių įrankių poreikio analizėje pagal atskiras tikslines grupes (projektų vykdytojai, galutiniai naudos gavėjai mokytojai ir galutiniai naudos gavėjai jaunimas) vertinimai išsiskiria: projektų vykdytojai labiau išskiria paskolas verslo pradžiai, o mokytojai ir jaunimas – mokymus ir konsultacijas. 	<p>IV.5. skyrius</p>
<p>9.2.3. Ar tinkamai ir efektyviai koordinuojami veiksmai tarp institucijų, atsakingų už jaunimo verslumo skatinimo priemonių įgyvendinimą?</p>	
<ul style="list-style-type: none"> Verslumo skatinimo sistemoje dalyvaujančių valstybinių institucijų funkcijų pasidalijimas nėra aiškiai nustatytas, jokiai institucijai nepriskirtas koordinatoriaus vaidmuo. Galima įžvelgti takoskyrą tarp formaliojo ir praktinio veiklų ir atsakomybių pasidalijimo. Esama problemiško funkcijų pasidalijimo tarp Jaunimo reikalų departamento, kuriam jaunimo verslumo ugdymo ir skatinimo programoje iki 2012 m. skiriamas palyginti didelis vaidmuo, ir VŠĮ „Versli Lietuva“, kurios funkcijos pastaraisiais metais išplėtos, ir įstaiga plačiai institucionalizuota. Kitas funkcijų persidengimo pavyzdys – Mokslo, inovacijų ir technologijų agentūros (MITA) ir VŠĮ „Versli Lietuva“ veiklos sričių dubliavimasis – inovatyvių verslo idėjų (<i>Start ups</i>) skatinimas ir parama joms. 	<p>II.4. skyrius</p>
<p>9.2.4. Ar bus pasiekti jaunimo verslumo skatinimo priemonių tikslai? Kas planuota ir kas pasiekta? Ar yra esminių nukrypimų nuo pirminių tikslų? Ar galima pasiekti geresnių rezultatų kitomis priemonėmis?</p>	
<p>9.2.5. Ar reikalingi pakeitimai, kad būtų pasiekti numatyti jaunimo verslumo skatinimo priemonių rezultatai? Jei taip, kokie?</p>	
<ul style="list-style-type: none"> Šiuo metu vykdomų priemonių tikslai turėtų būti pasiekti be papildomų koreguojamųjų intervencijų. Kita vertus, esama ir priešingos tendencijos – nustatomi pernelyg maži tikslai arba rodikliai. Tiek projektų vykdytojai, tiek institucijų atstovai pažymi, kad dažnai nustatomi rodikliai, kurie padeda formaliai sekti ir atsiskaityti už veiklų įgyvendinimą, tačiau jie nėra susieti su tinkama kokybės kontrole. Pagrindiniai patobulinimai turėtų apimti tikslų ir rodiklių nustatymą planavimo laikotarpiu. 	<p>IV.3. skyrius</p>
<p>9.2.6. Kokie yra gerosios ir blogosios praktikos pavyzdžiai, įgyvendinant jaunimo verslumo skatinimo politiką ir priemones Lietuvoje ir kitose ES šalyse (išanalizuoti ne mažiau kaip du Lietuvoje įgyvendintus projektus ir pateikti ne mažiau kaip</p>	

Vertinimo klausimas / Išvados	Nuoroda
<p>dviejų kitų ES šalių pavyzdžius)?</p> <ul style="list-style-type: none"> Viena veiksmingiausių jaunimo verslumo skatinimo sistemų yra išplėta Didžiojoje Britanijoje. Šioje šalyje veikiančios tiek valstybės finansuojamos, tiek privačios organizacijos dinamiškai prisitaiko prie socialinių ir ekonominių pokyčių ir įgyvendina vienas inovatyviausių verslumo skatinimo idėjų. Vieni sėkmingiausių šioje šalyje įgyvendinamų projektų, kurių patirtis galėtų būti pritaikyta ir Lietuvoje yra „Mąstyklaičiai“ (angl. <i>Think big</i>) ir „Naujų verslų rėmimas“ (angl. <i>New Enterprise Allowance</i>). „Mąstyklaičiai“ projektas nėra tiesiogiai skirtas verslumui ugdyti, tačiau iš esmės atitinka verslumo plačiąją sąvokos prasme apibrėžimą, kai kompleksiskai ugdomos verslumui priskirtinos kompetencijos (lyderystės, išteklių planavimas ir kt.). Projekto esmė – mokymai internetu ir iki 300 £ dotacija mažiems projektams vietinėse bendruomenėse įgyvendinti, projektų trukmė – iki 6 mėnesių. „Naujų verslų rėmimas“ – tai tam tikros formos pašalpa asmenims, neturintiems darbo, kurie turi motyvaciją ir galimybes pradėti plėtoti savo verslą. Dar vienas šįkart jau mokesstinės sistemos reformų pavyzdys yra įgyvendinamas Latvijoje – mikroįmonės statusas. Šis statusas suteikiamas įvairaus juridinio tipo verslo vienetams, atitinkantiems specifinius reikalavimus. Suteikus statusą vietoj visų pagrindinių įmonės ir gyventojų mokamų mokesčių yra apmokestinamos tik pajamos (9 proc. tarifu). Vienas sėkmingiausių šiuo metu Lietuvoje įgyvendinamų bandomųjų projektų yra akademinio verslumo centras „Start up space“, įkurtas Kauno technologijų universitete. Tai pirmas toks į inovatyvias verslo idėjas nukreiptas, atviros erdvės darbu pagrįstas ir į studentus orientuotas centras Lietuvoje. Nors negalima išskirti itin nesėkmingų verslumo skatinimo projektų pavyzdžių (ypač ES SF finansavimo lygmeniu, nes visi tikslingai į verslumą orientuoti projektai pasiekė išsikeltus tikslus), pažymėtina, kad kai kurių projektų veiklos nėra pakankamai tvarios ir neturės ilgalaikio poveikio, ir tai pirmiausia sietina su projektų sklaidos priemonėmis (tokiomis kaip interneto svetainės). Bendras sėkmingas praktikas apibūdinantis elementas yra aiški asmenų iniciatyva ir tikslinių grupių motyvacija jose dalyvauti (projektai kyla iš apačios, o ne iš viršaus). 	<p>V.1. ir V.3. skyriai</p>
<p>9.2.7. Kiek ir kaip jaunimo verslumą skatinančių priemonių įgyvendinimas prisidės prie jaunimo nedarbo mažinimo? Ar įgyvendinamos priemonės yra kompleksinės, adekvačios, pakankamos ir sudaro tinkamas prielaidas jaunimo užimtumo problemoms spręsti?</p>	
<ul style="list-style-type: none"> Verslumo skatinimo vaidmuo mažinant nedarbą gali būti vertinamas kaip abejotinas – verslaus asmens apibrėžimą atitinkantis asmuo turi geresnes galimybes įsidarbinti ir dažniausiai imasi verslo dėl kitų priežasčių. Esamomis jaunimo užimtumo problemos verslumą skatinančiomis priemonėmis sprendžiamos tik iš dalies: vieninteliai projektai, susiję su tiesioginiu jaunimo nedarbo sprendimu, sietini su „Ieškančių darbo asmenų integracijos į darbo rinką“ priemonės įgyvendinimu, ypač visuotinės dotacijos veiksmais subsidijuojant pirmuosius metus dirbančių asmenų darbo užmokesčio dalį. Tačiau pažymėtina, kad tokios priemonės nepadaeda spręsti jaunimo nedarbo problemos kuriant naujus verslus, o labiau skatina įsilieti į darbo rinką. Kita priemonė, kuria siekiama spręsti jaunimo nedarbo problemą ir kurioje kur kas labiau atsispindi verslumo dimensija, yra „Verslumo skatinimas“. Jaunimas, ypač darbo ieškantys asmenys, išskiriami kaip prioritetinga paslaugos gavėjų grupė, tačiau jiems netaikomi lengvesni administraciniai ir kokybės reikalavimai. Todėl mažai tikėtina, kad asmenys, turintys sunkumų integruojantis į darbo rinką, gali įveikti administracines ir biurokratinės kliūtis, siekdami gauti paskolą ir pradėti savo verslą. Visos kitos vertinamos priemonės pirmiausia įtraukia labiausiai suinteresuotus, motyvuotus asmenis (ypač įvairūs verslumo konkursai ir turnyrai), todėl jų veiksmingumas sprendžiant socialiai pažeidžiamų grupių problematiką ir mažinant jaunimo nedarbą yra minimalus. Priemonės iš dalies skatina ne tik jaunimo verslumą, bet ir interverslumą, t. y. gebėjimą išnaudoti verslumo įgūdžius susirandant ir išlaikant kokybišką darbo vietą, kuriant pridėtinę vertę kitų organizacijų viduje (ši poveikį atskleidžia ir apklausų, rodančių, kad po projektų dalis dalyvių įsidarbino, rezultatai). Vis dėlto toks poveikis negali būti aiškiai įvertintas, nes priemonių planavimo lygmeniu intraverslumo skatinimas nėra išskiriamas, o projektų dalyvių įsidarbinimą taip pat gali lemti objektyvios socialinės ir ekonominės aplinkybės. Visas verslumo skatinimo priemonių paketas nėra pakankamai nukreiptas į jaunimo užimtumo problemų sprendimą, jauni bedarbiai daugeliu atveju nėra išskiriami kaip priemonių tikslinė grupė ir turi menkas galimybes jose dalyvauti (išskyrus priemonėje „Ieškančių darbo asmenų integracija į darbo rinką“). Verslumo skatinimo priemonės nėra suplanuotos kompleksiskai jas derinant su jaunimo užimtumo skatinimo priemonėmis ar specifiskai išskiriant jaunimo užimtumo dimensiją, todėl jų prielaidos jaunimo užimtumo problemų sprendimui yra menkos. 	<p>IV.6. skyrius</p>

Vertinimo klausimas / Išvados	Nuoroda
<p>9.2.8. Ar jaunimo verslumą skatinančių priemonių rezultatai ir poveikis atitinka rinkos ir tikslinių grupių poreikius? Kokios priemonės padėtų geriau spręsti tikslinių grupių poreikius ir prisidėtų prie jaunimo verslumo skatinimo?</p> <ul style="list-style-type: none"> „Minkštųjų“ veiklų projektus juose dalyvavę asmenys vertina teigiamai, yra patenkinti suteiktų paslaugų kokybe, projektų organizavimu. Kita vertus, tik menka dalis projektų dalyvių pripažįsta, kad dalyvavimas projektuose vienaip ar kitaip darė įtaką jų veiklos rezultatams renkantis karjerą ar plėtojant verslą. Taip pat didžioji dalis naudos gavėjų teigia, kad tų veiklų, kuriose dalyvavo, nesirinktų, jei reiktų už jas mokėti. Tai rodo, jog kai kurie projektai ne visiškai atitinka rinkos poreikius ir tenkina tikslinės grupės lūkesčius, priemonės nėra suplanuotos siekiant kuo veiksmingiau įtraukti ir motyvuoti jose dalyvauti jaunus asmenis. „Kietųjų“ veiklų pagrindinės finansinės priemonės, skirtos verslui plėtoti, nėra pakankamai patrauklios verslo pradžiai: mikrokreditavimo programa nesulaukia didelio dėmesio dėl palyginti aukštų vertinimo kriterijų ir sudėtingo administravimo, verslo krepšeliai nėra pakankamai lankstūs padengti svarbioms pirminėms investicijoms, o investicijos į verslo plėtrą dėl didelių reikalavimų aktualios tik jau išvystytoms įmonėms. Tikslinių rinkos grupių poreikius labiau atitikti galėtų platesnė ir specifiskai labiau orientuota priemonių įvairovė (nauja kompleksinė priemonė, tikslingai orientuota į jaunus bedarbius, platesnis finansinės inžinerijos ir verslo pradžios subsidijų priemonių paketas). 	<p>IV.1.ir IV.6. skyriai</p>
<p>9.2.9. Kokiomis priemonėmis tikslinga skatinti jaunimo verslumą 2014–2020 metais?</p> <ul style="list-style-type: none"> Siekiant efektyvių finansavimo rezultatų, 2014–2020 m. būtina dar labiau optimizuoti informacijos ir konsultacijų teikimo tinklą, užtikrinant šio tinklo žinomumą ir prieinamumą visuose šalies regionuose. Regionuose įgyvendinamos informavimo ir konsultavimo paslaugos ir toliau turi būti planuojamos ir įgyvendinamos nacionaliniu lygmeniu, kad būtų užtikrintas veiksmingiausias išteklių paskirstymas. Daugėjant elektroninių paslaugų ir gerėjant vartotojų elektroniniam raštingumui, turi būti plečiamos ir nuotolinio konsultavimo sistemos, taip pat automatizuoti elektroniniai informaciniai sprendimai (tokie kaip <www.verslovartai.lt>). Vienas iš galimų siūlymų – daugiau remtis ne subsidijavimu, o lengvatinių paskolų teikimo paramos forma verslui. Taip būtų siekiama kelių tikslų: neiškreipti rinkos, jaunuosius verslininkus mokyti atsakingumo, įgyvendinti konkurencingus projektus. Galimos naujos paramos teikimo formos: <ul style="list-style-type: none"> platesnis finansinės inžinerijos priemonių paketas (keičiant ar papildant esamą „Verslumo skatinimo“ priemonę); informavimas, švietimas, jaunimo požiūrio į verslą formavimas; gerosios patirties sklaida ir perdavimas jaunimui (mentorystė, praktika su tikslu pradėti verslą ir pan.); mažos vertės, lengvai administruojamų subsidijų teikimas verslo idėjos vystymo ar verslo pradžios stadijose; tikslinės specifinių tikslo grupių poreikius ir jaunimo verslumą sufokusuotos priemonės (priemonė jauniems bedarbiams). <p>Išsamūs siūlymai pateikiami skyriuje „Rekomendacijos“ (p. 97).</p>	<p>Vertinimo išvados</p>

Rekomendacijos

Šioje dalyje pateikiame rekomendacijas, kaip galima būtų tobulinti ES struktūrinės paramos panaudojimą ugdant ir skatinant jaunimo verslumą. Rekomendacijos bus aktualios programuojant 2014–2020 m. laikotarpio priemones, priimant sprendimus dėl paramos skyrimo. Toliau pateikiame pagrindines rekomendacijų kryptis. Detalios rekomendacijos pateikiamos lentelėje p. 99.

1. Jaunimo verslumo ugdymo ir skatinimo kaip valdymo objekto įtvirtinimas.

Jaunimo verslumas patenka į dviejų valstybės intervencijos sričių – jaunimo politikos ir verslumo politikos – sankirtą. Kiekviena jų siekia atskirų (nors iš dalies ir panašių) tikslų ir įgyvendina priemones tiems tikslams pasiekti. Taip sukuriama rizika, kad jaunimo verslumas nebus tinkamai planuojamas ir koordinuojamas. Siekiant išvengti šios rizikos, jaunimo verslumas turėtų būti planuojamas ir koordinuojamas atsižvelgiant į verslumo ugdymo ir skatinimo politikos kontekstą. Verslumo ugdymas ir verslumo skatinimas turėtų sudaryti bendrą politiką, kurioje būtų identifikuojama ir išskiriama specifinė jaunimo tikslinė grupė.

2. Atsakomybių paskirstymas tarp institucijų ir koordinavimo mechanizmo suformavimas.

Jaunimo verslumo ugdymas ir skatinimas patenka į kelių valstybės institucijų veiklos ir interesų lauką, todėl ypač svarbu tinkamai paskirstyti atsakomybes ir už bendrą politikos įgyvendinimą, ir už atskiras jos sritis, taip pat suformuoti efektyviai veikiančią koordinavimo mechanizmą.

Nustačius jaunimo verslumo vietą politiniu ir strateginiu lygmenimis kaip integruotą verslumo ugdymo ir skatinimo politikos dalį, už šios politikos įgyvendinimą ir koordinavimą turėtų būti paskirta institucija, turinti geriausias galimybes vertinti politikos įgyvendinimo rezultata (šiuo metu tokias galimybes turi Ūkio ministerija, atsakinga už verslumo skatinimo politikos įgyvendinimą). Atitinkamai ši institucija turėtų būti atsakinga už bendros verslumo ugdymo ir skatinimo politikos koordinavimą, įtraukiant kitas už atskiras politikos įgyvendinimo sritis (pvz., verslumo ugdymą, verslumo skatinimą, verslo plėtrą) ir / arba atskiras tikslines grupes (pvz., bedarbius, socialinės rizikos grupes, ūkininkus) atsakingas ministerijas, jaunimo tikslinę grupę išskiriant srityse, kuriose esama specifinių jaunimo poreikių ar charakteristikų. Turėtų būti suformuotas mechanizmas verslumo ugdymo ir skatinimo politikai planuoti ir koordinuoti. Jis turėtų įtraukti visas suinteresuotąsias grupes (pvz., Finansų ministeriją, jaunimo organizacijas, savivaldybes ir kt.), galėtų veiksmingai priimti sprendimus ir turėtų formalią įtaką jaunimo verslumo ugdymo ir skatinimo politikos ir atskirų priemonių įgyvendinimui.

3. Priemonių tęstinumas ir orientavimasis į rezultatą.

Jaunimo verslumo ugdymo ir skatinimo priemonės neturėtų būti savitikslės. Kadangi jos apima platų veiklų ir aplinkos spektrą (nuo verslumo ugdymo mokyklose iki investicijų į verslo plėtrą) svarbu, kad visos priemonės būtų nukreiptos į galutinį siekiamą verslumo skatinimo ir ugdymo politikos rezultatą – verslumo didinimą, ir kartu atsižvelgti į poveikį tiek kitoms atskiroms verslumo ugdymo ir skatinimo priemonėms, tiek visai sistemai.

Taip pat įgyvendinant priemones turėtų būti atsižvelgiama į tikslinių grupių specifiką ir poreikius. Įvairūs asmenys tam pačiam tikslui pasiekti (t. y. kurdami pridėtinę vertę versle ar dirbdami samdomą darbą) turi nukeliauti skirtingą kelią – vieni ilgesnį, kuriame daugiau tarpinių stotelių, kiti – trumpesnį ir visiškai kitokį. Todėl svarbu užtikrinti, kad iš tiesų būtų sąsajos tarp priemonių tiek esamu, tiek būsimu programavimo laikotarpiais, įtraukiant įvairių finansavimo šaltinių finansuojamas priemones.

4. Naujų priemonių ir finansavimo formų diegimas.

Jaunimo verslumo ugdymo ir skatinimo priemonės turėtų atitikti esamą aplinką ir tikslinių grupių poreikius. Esamą aplinką apibrėžia tiek socialinė, teisinė ar ekonominė aplinka, tiek įvairių finansavimo šaltinių iniciatyvos, tiek tikslinės grupės poreikių kaita, tiek verslo įvairovė (pvz., dėl rizikos lygio, finansavimo ir techninių žinių poreikio). Kuriant esamų priemonių portfelį turi būti atsižvelgiama į šiuos aspektus. Atitinkamai turi būti keičiamos esamos ir kuriamos naujos priemonės.

Toliau pateikiamos vertinimo rekomendacijos.

Nr.	Problema ar rizika	Rekomendacija ir siūlomos priemonės rekomendacijai įgyvendinti	Atsakinga institucija (-os)	Įgyvendinimo terminas	Nuoroda į ataskaitą
Planavimas					
1	<p>Jaunimo verslumas patenka į dviejų valstybės intervencijos sričių – jaunimo politikos ir verslumo politikos – sankirtą. Kiekviena jų siekia atskirų (nors iš dalies ir panašių) tikslų ir įgyvendina priemones tiems tikslams pasiekti. Taip sukuriama rizika, kad jaunimo verslumas nebus tinkamai planuojamas ir koordinuojamas.</p> <p>▫ Šiuo metu parengti strateginiai dokumentai, kuriais reglamentuojamos konkrečios jaunimo politikos ir verslumo politikos sritys, nėra tinkamai suderinti aiškiai nustatant jaunimo verslumo ugdymo ir skatinimo prioritetus ir tikslus. Taip pat strateginiuose dokumentuose įtvirtintos nuostatos dėl jaunimo verslumo ugdymo ir skatinimo sistemos neatitinka praktiškai susiklosčiusios situacijos – institucijų atsakomybės pasiskirsčiusios pagal esamas aplinkybes, turimas kompetencijas ir išteklius. Formaliai atsakinga institucija (SADM) neturi praktinių įrankių daryti įtaką kitiems sistemos dalyviams. Dėl to esama lyderystės (centralizuotos atsakomybės už verslumo ugdymo ir skatinimo politikos įgyvendinimą) ir sistemingo planavimo trūkumo.</p>	<p>Jaunimo verslumo ugdymo ir skatinimo politika turėtų būti priskiriama ir koordinuojama atsižvelgiant į verslumo politikos kontekstą. Taip būtų užtikrinamas kryptingas jaunimo kaip specifinės grupės integravimas į bendrą verslumo politiką. Verslumo ugdymas ir skatinimas turėtų būti išskiriamas kaip valdymo objektas – jaunimas turėtų būti išskirtas kaip specifinė tikslinė grupė. Atitinkamai turėtų būti užtikrinama tinkama lyderystė ir atsakomybių pasiskirstymas tarp institucijų.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Turėtų būti parengtas bendras verslumo ugdymo ir skatinimo planavimo dokumentas (verslumo skatinimo politikos įgyvendinimo planas), pasirenkant vieną jo formalizavimo (įgyvendinimo) alternatyvų: <ol style="list-style-type: none"> 1.1. parengiant atskirą programą arba kitą strateginį planavimo dokumentą naujam laikotarpiui (nuo 2013 m.); 1.2. parengiant verslumo ugdymo ir skatinimo politikos įgyvendinimo planą, atsižvelgiant į Nacionalinės pažangos strategijų nuostatas. 2. Turėtų būti apsvarstytas iš naujo ir pakoreguotas esamas verslumo skatinimo politikos formavimo ir jos įgyvendinimo koordinavimo mechanizmas (detalus pavyzdinis rekomendacijos įgyvendinimo aprašas pateiktas 8 priede). <ol style="list-style-type: none"> 2.1. Atsakomybių paskirstymas: <ol style="list-style-type: none"> 2.1.1. paskiriant vieną instituciją, atsakingą už visos verslumo politikos formavimą ir jos įgyvendinimo koordinavimą – Ūkio ministeriją; 2.1.2. paskiriant atskiras institucijas atsakingomis už verslumo ugdymo ir skatinimo ciklo etapus: ŠMM – atsakinga už jaunimo švietimą, verslumo ugdymą mokyklinio ir studentų amžiaus grupėse, ŪM – atsakinga už verslumo skatinimą; 2.1.3. paskiriant atskiras institucijas atsakingomis už verslumo ugdymą ir skatinimą specifinėse tikslinėse grupėse: SADM – tarp bedarbių ir socialinės rizikos grupėse, ŽŪM – tarp ūkininkų ir kaimo gyventojų. 2.2. Veiklos organizavimo forma: <ol style="list-style-type: none"> 2.2.1. institucijos, paskirtos atsakinga už verslumo politikos formavimą ir jos įgyvendinimo koordinavimą (ŪM), vadovaujama koordinacinė darbo grupė; darbo grupės veiklai galėtų būti panaudota esamos jaunimo verslumo ugdymo ir skatinimo darbo grupės prie JRD infrastruktūra; 2.2.2. turėtų būti parengta aiški darbo grupės darbo tvarka, svarstomų klausimų pobūdis ir sprendimų priėmimo procesas; jis galėtų būti įformintas, pvz., darbo grupės veiklos reglamentu. 	LRV, Ūkio ministerija	2013 m.	II.3. ir II.4. skyriai

Nr.	Problema ar rizika	Rekomendacija ir siūlomos priemonės rekomendacijai įgyvendinti	Atsakinga institucija (-os)	Įgyvendinimo terminas	Nuoroda į ataskaitą
2	<p>Šiuo metu vykdomos jaunimo verslumo ugdymo ir skatinimo priemonės nebuvo suplanuotos centralizuotai, tik pagal pavienių ministerijų veiklas ir atsakomybes. Planuojant priemones jų poreikio vertinimas atliekamas izoliuotai atskirose srityse (verslumo ugdymo, verslumo skatinimo, ūkininkų ar bedarbių tikslinėse grupėse ir t. t.) dažnai neatsižvelgiant į bendrą siekiamą rezultatą ir poveikį kitoms priemonėms.</p> <p>Nevertinant priemonių poreikio pagal bendrą siekiamą rezultatą ir poveikį kitoms priemonėms, kyla rizika, kad priemonės nebus įgyvendinamos veiksmingai arba pasieks mažesnius rezultatus negu jie būtų pasiekti suderinus priemonių planavimą ir vykdymą.</p>	<p>Įgyvendinus 1 rekomendaciją (ypač pirmąją dalį) ir siekiant užtikrinti politikos atitiktį esamai situacijai, rinkos poreikiams ir jos tęstinumą, rengiant verslumo ugdymo ir skatinimo politikos įgyvendinimo planą, atlikti išsamų esamos situacijos vertinimą. Jis turėtų apimti:</p> <ul style="list-style-type: none"> galutinio siekiamo politikos įgyvendinimo rezultato nustatymą (ko siekiama ugdant ir skatinant verslumą); atskirų verslumo ugdymo ir skatinimo ciklo etapų ryšiai, jų įtaka kitiems etapams ir galutiniam siekiamam politikos įgyvendinimo rezultatui. <p>Toks vertinimas galėtų būti rengiamas verslumo skatinimo strategijos dalimi. Šio vertinimo rezultatai galėtų būti naudojami rengiant 2014–2020 m. veiksmų programas, pagrindžiant atitinkamų priemonių poreikį.</p>	Ūkio ministerija	2013 m.	II.4. skyrius
Įgyvendinimas					
3	<p>Šiuo metu nėra tinkamai įgyvendinama jaunimo verslumo ugdymo ir skatinimo sistemos stebėseną ir operatyvius koordinavimus. Formaliai atsakingos institucijos (planavimo lygmeniu – SADM, įgyvendinimo lygmeniu – JRD) neturi pakankamai išteklių atlikti joms pavestą stebėsenos funkciją. Todėl vykdomos stebėsenos rezultatai nėra išsamūs ir nepasiekia kitų sistemoje veikiančių institucijų, t. y. nėra tinkamai panaudojami įgyvendinant jaunimo verslumo skatinimo priemones.</p>	<p>Vykdyti centralizuotą verslumo ugdymo ir skatinimo sistemos stebėseną ir operatyvius koordinavimus.</p> <ol style="list-style-type: none"> Parengti verslumo ugdymo ir skatinimo priemonių žemėlapi (naudojant ataskaitoje pateikiamus šaltinius), nustatyti atsakomybę už jo atnaujinimą ir atnaujinimo periodiškumą. Paskirti instituciją, atsakingą už verslumo ugdymo ir skatinimo priemonių įgyvendinimo stebėseną. Nustatyti atsakomybę institucijoms rengiant naujus kvietimus, keičiant esamas priemones ir kitais atvejais konsultuotis su paskirta atsakinga už koordinavimą institucija, siekiant užtikrinti priemonių suderinamumą bei išvengti prieštaravimų. <p>Atsakinga institucija turėtų būti atskaitinga už jaunimo verslumo ugdymo ir skatinimo politikos įgyvendinimą atsakingai institucijai (ŪM) ir / arba verslumo ugdymo ir skatinimo darbo grupei. Šiuo metu pagal turimas kompetencijas, išteklius ir atskaitomybę šias veiklas geriausiai atliktų VŠĮ „Versli Lietuva“. Nusprendus koordinavimo funkciją priskirti pagal veiklos sritis, galėtų būti įtraukiamos ir kitos institucijos (pvz., MITA, LDB).</p>	Ūkio ministerija,	2013 m.	II.4. skyrius

Nr.	Problema ar rizika	Rekomendacija ir siūlomos priemonės rekomendacijai įgyvendinti	Atsakinga institucija (-os)	Įgyvendinimo terminas	Nuoroda į ataskaitą
4	<p>Šiuo metu nėra bendro informavimo apie jaunimo verslumo ugdymo ir skatinimo priemonės šaltinio.</p> <p>Didžiausia šiuo metu veikianti priemonių ir projektų informacinė sistema, administruojama VŠĮ „Versli Lietuva“, nepateikia išsamios informacijos apie jaunimo verslumo skatinimo projektus ir priemones, įgyvendinamas skirtingų finansavimo šaltinių lėšomis.</p> <p>Taip pat trūksta sinergijos tarp atskirų priemonių projektų viešinimo, o tai leistų informuoti tikslią grupę apie kitas galimas verslumo skatinimo priemones. Taip būtų lengviau tikslinei grupei priklausantiems asmenims įsitraukti į kitas verslumo skatinimo grandis.</p>	<p>Siekiant padidinti verslumo ugdymo ir skatinimo priemonių viešinimo efektyvumą ir informacijos sklaidą:</p> <ul style="list-style-type: none"> • turėtų būti paskirta institucija, atsakinga už informacijos apie jaunimo verslumo ugdymo ir skatinimo priemones sisteminimą ir viešinimą; • projektų vykdytojai turėtų būti įpareigojami apie projektų įgyvendinimą (ir apie planus, ir apie rezultatus) teikti informaciją už priemonių viešinimą atsakingai institucijai; • projektų vykdytojai turėtų būti įpareigojami projektų galutiniams naudos gavėjams teikti informaciją apie kitus įgyvendinamus verslumo ugdymo ir skatinimo projektus (panaudojant anksčiau aprašytą informacijos šaltinį). <p>Šios rekomendacijos įgyvendinimas turėtų būti derinamas su 1 rekomendacijos antrąja dalimi.</p>	Ūkio ministerija	2013 m.	IV.2. skyrius
5	<p>Ne visose šiuo metu įgyvendinamose priemonėse, nukreiptose į verslumo ugdymą ir skatinimą, yra tinkamai išskiriama jaunimo tiksline grupė. Todėl kyla rizika, kad priemonės nevisiškai atitinka specifinius jaunimo tikslinės grupės poreikius. Taip pat nėra sudaromos galimybės įvertinti priemonės pasiektus rezultatus jaunimo tikslinėms grupėms atžvilgiu.</p>	<p>Planuojant priemones, ypač nacionalines, plataus spektro priemones (pvz., kuriose pareiškėjai yra VŠĮ „Versli Lietuva“, LDB ir kt.) ir numatant jaunimą kaip specifinę tikslią grupę, išskirti stebėsenos rodiklius jaunimo tikslinei grupei.</p>	Finansų ministerija, tarpinės institucijos	Nuo 2014 m.	IV.3. skyrius
6	<p>Šiuo metu įgyvendinami ŠMM administruojamos priemonės „Studijų kokybės gerinimas, tarptautiškumo didinimas“ projektai dėl nustatytų reikalavimų tikslinei grupei ir jos minimaliam įtraukimo terminui (praktiškai priemone naudojasi tik II–III kurso studentai) ir didelio finansavimo intensyvumo esamu laikotarpiu susiduria su problemomis pritraukiant projektų dalyvius – santykinai mažai tikslinei grupei skirta didelė lėšų suma trumpu laikotarpiu.</p>	<p>Planuojant naujas verslumo ugdymo priemones, tikslingai nukreiptas į studentų tikslią grupę (tokias kaip „Studijų kokybės gerinimas, tarptautiškumo didinimas“) turėtų būti svarstomi (ir pagal galimybes atliekami) šie pakeitimai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • turėtų būti iš naujo apsvarstomi reikalavimai tikslinei grupei: studentus kaip tikslią grupę numatyti tik pirmosiose projektų įgyvendinimo fazėse, paliekant jiems galimybę dalyvauti projekte ir pasikeitus statusui (baigus studijas); • turėtų būti svarstoma galimybė sumažinti reikalavimus projektų dydžiams – taip suteikti galimybę įgyvendinti daugiau mažesnės apimties projektų. 	ŠMM	2014 m.	IV.1. ir IV.3. skyriai
7	<p>Priemonė „Verslumo skatinimas“ formaliai yra orientuota į jaunimo auditoriją (nustatyta jaunimo tiksline grupė), tačiau jai netaikomi specifiniai reikalavimai, atsižvelgiant į jos specifinius poreikius (mažesni administraciniai reikalavimai, papildomi vertinimo balai, didesnės valstybės garantijos dalies suteikimas.). Taip pat taikomi administraciniai reikalavimai praktikoje sukuria apribojimus</p>	<p>Planuojant naują ar tęsiant šiuo metu įgyvendinamą mikro kreditavimo priemonę („Verslumo skatinimas“), ji turėtų būti tobulinama iš naujo apsvarstant administracinius reikalavimus ir juos segmentuojant pagal teikiamos paskolos dydį (pvz., mažinant administracinius reikalavimus mažesnėms paskoloms.).</p> <p>Alternatyviai rekomendacija galėtų būti įgyvendinta kuriant naujas priemones (žr. rekomendaciją Nr. 17).</p>	SADM, ŪM	2014 m.	IV.3. ir IV.5. skyriai

Nr.	Problema ar rizika	Rekomendacija ir siūlomos priemonės rekomendacijai įgyvendinti	Atsakinga institucija (-os)	Įgyvendinimo terminas	Nuoroda į ataskaitą
	įgyvendinantiems mažesnius projektus – teikiamos artimos maksimaliai sumai paskolos.				
Stebėseną ir kontrolę					
8	<p>Priemonių ir projektų tikslai ir rodikliai dažnai yra nustatomi nevertinant jų pasiekimo efektyvumo, t. y. nevertinami rodiklio pasiekimo kaštai. Taip nėra sudaromos tinkamos prielaidos veiksmingai panaudoti ES SF paramos lėšas ir pasiekti maksimalų galimą poveikį.</p> <p>Taip pat šiuo metu dalies priemonių (pvz., „Studijų kokybės gerinimas, tarptautiškumo didinimas“) nustatyti priemonių tikslai ir rodikliai nėra pakankamai aukšti ir skatinantys projektų vykdytojus didinti veiklos efektyvumą.</p>	<p>Projektų atranka turi būti vykdoma taikant mišrius kokybės ir naudos vertinimo atrankos kriterijus, tarp jų ir kaštų-naudos atrankos kriterijus, kad būtų galima atrinkti projektus, kurie padės efektyviausiai pasiekti priemonės tikslus ir rodiklius.</p> <p>Nustačius tinkamus priemonių tikslus ir rodiklius, turėtų būti didinama projektų vykdytojų atsakomybė atliekant kokybės ir veiksmingumo vertinimą, pavyzdžiui, įtraukiant įpareigojimą į PFSA teikti pirmenybę projektams, kuriuose numatytas papildomas kokybės vertinimas.</p>	Tarpinės institucijos, įgyvendinančios institucijos	2014–2020 m. laikotarpiu	IV.3. skyrius
9	<p>Stebėsenos sistema nėra pritaikyta kaupti sisteminius duomenis, kurie galėtų būti naudojami vertinant visos sistemos darbą (pvz., sekti poveikį naudos gavėjui įvairiuose sistemos etapuose) ir atskirų jos etapų įtaką galutiniam rezultatui.</p> <p>Nėra kaupiami duomenys, būtini nuosekliam ir išsamiam vertinimui, panaudojant naujausius vertinimo metodus, – nėra tinkamai apibrėžtos duomenų rinkimo formos, projektų vykdytojų ir administruojančiųjų institucijų atsakomybės.</p>	<p>Tobulinti viso jaunimo verslumo ugdymo ir skatinimo ciklo stebėsenos sistemą, kad būtų sudarytos sąlygos taikyti naujausius vertinimo metodus (įskaitant kontrafaktinį poveikio vertinimą) ir stebėti poveikį galutiniams naudos gavėjams (jaunimui), jiems dalyvaujant skirtingose priemonėse ilguoju laikotarpiu:</p> <ul style="list-style-type: none"> • parengti stebėsenos rodiklių medį, vertikalčiai susiejant skirtingo lygio, tipo ir detalumo rodiklius; • įpareigoti projektų vykdytojus kaupti informaciją apie projektų dalyvius (įskaitant jų asmens kodus ir kontaktus); • įpareigoti projektų vykdytojus teikti informaciją apie projektų dalyvius atsakingai institucijai elektroniniu formatu, taip pat vadovaujančiai institucijai vertinimo tikslais; • duomenis apie projektų dalyvius saugoti įgyvendinančiose institucijose; • nustatyti įpareigojimą, kad galutiniai naudos gavėjai, pradėdami dalyvauti projektuose sutiktų dėl jų asmens duomenų kaupimo valstybinių institucijų registruose ir panaudojimo vertinimo tikslais. <p>Visų rekomendacijų įgyvendinimas turėtų būti suderintas su asmens duomenų apsaugą reglamentuojančiais teisės aktais ir atsakingomis institucijomis (pvz., Valstybine duomenų apsaugos inspekcija).</p>	Finansų ministerija, tarpinės institucijos,	2014–2020 m. laikotarpiu	IV.3. skyrius
Pasiūlymai dėl naujų priemonių					
10	Atliekant vertinimą nustatyta gerosios projektų, finansuojamų ne ES SF lėšomis, praktikos pavyzdžių. Šie projektai veiksmingai pasiekia tikslinę jaunimo auditoriją, geri jų rezultatai, tačiau dažnai susiduria su	<p>ES SF parama galėtų būti panaudojama papildant kitus finansavimo šaltinius srityse, kurios įvardijamos kaip geroji praktika (pasiekti rezultatai, paklausa viršija pasiūlą ir kt.) ir kuriose nepakanka esamų finansavimo šaltinių.</p> <p>Priemonių pavyzdžiai</p>	Ūkio ministerija	2014–2020 m. laikotarpiu	III.1. skyrius

Nr.	Problema ar rizika	Rekomendacija ir siūlomos priemonės rekomendacijai įgyvendinti	Atsakinga institucija (-os)	Įgyvendinimo terminas	Nuoroda į ataskaitą
	finansavimo lėšų trūkumu atsižvelgiant į tikslinių grupių poreikius. Taip nėra išnaudojamas verslumo ugdymo ir skatinimo potencialas.	<ul style="list-style-type: none"> Savivaldybių verslumo skatinimo fondai. Galėtų būti sukurta priemonė nacionaliniu mastu. Šios priemonės veikloje dalyvaujančios savivaldybės kaip pareiškėjai organizuotų verslumo skatinimo fondų veiklą. JRD organizuojamas ir nacionalinio biudžeto lėšomis finansuojamas verslumo skatinimo konkursas. 			
11	<p>Šiuo metu esamos ES SF verslumo skatinimo priemonės nepakankamai nukreiptos į pradinį verslumo ugdymo ir skatinimo etapą – netiesioginį verslumui priskirtinų kompetencijų ugdymą (ypač į mokinių tikslinę grupę). Į šį etapą nukreiptos kitų šaltinių finansavimo priemonės (tokios kaip „Veiklus jaunimas“) nėra pakankamai orientuotos į mokinius, taip pat jos neįtraukia didesnio jų skaičiaus.</p> <p>Nėra pakankamai finansavimo įrankių, kurie leistų mokiniams ugdytis administracinius ir kitus verslumui būtinus gebėjimus (pinigų valdymas, planavimas, komunikacija ir kt.) pasitelkiant praktinę veiklą imituojančius modelius (praktika, kuri sėkmingai įgyvendinama užsienio šalyse).</p>	<p>Turėtų būti įgyvendinama priemonė, skirta mokiniams. Ją įgyvendindami mokiniai kurtų ir plėtotų verslo idėją mini įmonėse vietos bendruomenėse. Priemonė suteiktų mažos apimties finansavimą, kuris galėtų būti panaudotas įvairioms išlaidoms kompensuoti. Siūloma pirmiausia įgyvendinti bandomąjį projektą keliose mokyklose.</p> <p>Priemonės pavyzdys</p> <p>Moksleivių projektų, kurie galėtų būti įgyvendinami vietos bendruomenėse, paramos konkursas. Paraiškos turėtų būti supaprastintos tvarkos, projektų vertė – maža, pavyzdžiui, iki 1000 Lt. Programą vietos lygmeniu administruotų ekonomikos mokytojai.</p>	ŠMM	2014–2020 m. laikotarpiu	IV.4. skyrius
12	Šiuo metu nėra įgyvendinamas verslumo švietimas aukštosiose mokyklose ne ekonominės ir vadybinės krypties specialybių studentams. Aukštųjų mokyklų absolventai neturi tinkamų žinių ir kompetencijų, galinčių padėti turimas atitinkamos mokslo srities žinias panaudoti kuriant verslą.	<p>Pritaikyti profesinio ugdymo institucijų praktiką ir aukštosiose mokyklose įgyvendinti verslumo mokymo programas. ES SF lėšomis galėtų būti finansuojamas programų kūrimas.</p> <p>Priemonės pavyzdys</p> <p>Priemonės, pagal kurią finansuojamos verslumo mokymo programos ne ekonomikos, vadybos ir verslo krypties studentams, parengimas.</p>	ŠMM	2013 m. arba 2014–2020 m. laikotarpiu	II.1. skyrius
13	Studentams, kurie dar neturi verslo įmonės, bet nori pradėti plėtoti verslo idėją itin tinkama erdvė išreikšti savo potencialui yra akademiniai verslumo centrai (tokie kaip KTU „Start up space“). Tačiau šioms bendros darbo erdvės principais grįstiems centrums plėtoti šiuo metu neskiriama pakankama parama (ES parama neskiriama visai). Pažymėtina, kad šie centrai studentus eksperimentuoti ir plėtoti savo idėjas įtraukia kur kas laisviau negu dabar veikiantys verslo inkubatoriai (nereikalingas įmonės steigimas, veiklą galima pradėti nuo prototipo kūrimo).	<p>Turėtų būti įgyvendinama priemonė, skirta akademiniam verslumo centrums steigti ir jų plėtrai, siekiant sukurti palankesnes sąlygas studentams eksperimentuoti ir plėtoti savo produktų prototipus.</p> <p>Priemonės pavyzdys</p> <p>Priemonė, kuria finansuojamas atviros erdvės verslumo centro steigimas arba jo veiklos plėtra, įtraukiant daugiau studentų ir užtikrinant centro veiklą. Per šią priemonę finansuojamus projektus didele dalimi turėtų kofinansuoti universitetai.</p>	ŠMM, ŪM	2014–2020 m. laikotarpiu	IV.5. ir V.3. skyriai
14	Vienos veiksmingiausiai į jaunimą nukreiptas priemonės administruojančių institucijų yra jaunimo organizacijos (pvz., sėkmingas pilietiškumo ugdymo projektų įgyvendinimas,	Siekiant išnaudoti jaunimo nevyriausybinių organizacijų potencialą, turėtų būti sukurta priemonė, kuriai projektų paraiškas galėtų teikti išimtinai jaunimo nevyriausybinių organizacijos (JNVO) arba PFSA būtų numatomi reikalavimai	SADM	2014–2020 m. laikotarpiu	IV.5. skyrius

Nr.	Problema ar rizika	Rekomendacija ir siūlomos priemonės rekomendacijai įgyvendinti	Atsakinga institucija (-os)	Įgyvendinimo terminas	Nuoroda į ataskaitą
	užsienio šalių patirtis įtraukiant jaunimo organizacijas į verslumo ugdymo projektus). Šiuo metu jos nėra tinkamai išnaudojamos įgyvendinant ES SF lėšomis finansuojamas priemones.	<p>JNVO įtraukti į projektus kaip privalomus socialinius partnerius.</p> <p>Priemonės pavyzdys</p> <p>Alternatyva Nr. 1 Priemonė, plėtojama pasinaudojant JRD patirtimi įgyvendinant nacionalinio biudžeto lėšomis finansuojamą projektų konkursą. Jo pareiškėjai (bet ne partneriai) pagal kvalifikacinius kriterijus galėtų būti tik jaunimo organizacijos. Priemonės rodikliai turėtų būti nukreipti į didelį dalyvių skaičių.</p> <p>Alternatyva Nr. 2 Planuojant priemones, nukreiptas į pirmąją verslumo skatinimo ciklo dalį, numatyti konkrečius įrankius (pavyzdžiui specifinius atrankos kriterijus). Jie konkursuose leistų dalyvauti JNVO, kurios šiuo metu negali konkuruoti pagal kvalifikacinius kriterijus su kitais projektų vykdytojais.</p>			
15	Šiuo metu įgyvendinamos priemonės (tiksliau – LDB administruojama priemonė „Ieškančių darbo asmenų integracija“) nėra tikslingai nukreipta į bedarbių verslumo ugdymą ir skatinimą kurtis darbo vietai sau.	<p>Siekiant darbo neturinčius asmenis tikslingai paskatinti rinktis alternatyvią karjerą ir pradėti savo verslą, reikėtų išplėsti šiuo metu siūlomų priemonių įvairovę nauja priemone (arba įgyvendinant naujas veiklas esamoje priemonėje „Ieškančių darbo asmenų integracija“), pagal kurią būtų teikiamas kompleksinis paramos paketas, įskaitant tikslingas konsultacijas, plėtojantiems verslo idėją ir įgyvendintiems pasirinktą verslo modelį, ypač daug dėmesio skiriant smulkiojo verslo pradžiai.</p> <p>Priemonės pavyzdys Naujoje priemonėje, skirtoje jauniems bedarbiams (kai jie neranda darbo daugiau negu tris mėnesius ir yra motyvuoti imtis savo verslo) turėtų būti kompleksiskai derinamos konsultacijos verslo plėtojimo klausimais, pašalpos skyrimas ir mažos vertės paskolos suteikimas verslo pradžiai. Kompleksinis paramos paketas galėtų užtikrinti visą asmens įtraukimą ir efektyvesnius rezultatus. Įgyvendinant priemonę galėtų būti pritaikyta geroji patirtis, sukaupta Jungtinėje Karalystėje įgyvendinant atitinkamą projektą „Naujų verslų rėmimas“ (angl. <i>New Enterprise Allowance</i>).</p>	SADM	2014–2020 m. laikotarpiu	IV.5. ir V.1. skyriai
16	Šiuo metu verslui skirtų verslo krepšelių pasiūla nepakankamai nukreipta į didelių pradinių investicijų reikalaujančias inovatyvias įmones („Start up nitro“ krepšelių projektas įgyvendinamas per siauru mastu, o nacionaliniu mastu įgyvendinama „Pirmųjų metų verslo krepšelių“ programa nesuteikia didesnio impulso naujų įmonių plėtrai.).	<p>Didinti verslo krepšelių įvairovę atnaujinant esamas arba inicijuojant naujas priemones, sukuriant patrauklų įrankį naujai įkurtoms inovatyvioms įmonėms plėtoti.</p> <p>Priemonės pavyzdys Perskiriant priemonės Asistentas-3 lėšas arba sukuriant naują priemonę turėtų būti plačiai diegiamas verslo krepšelis, nukreiptas į inovatyvaus verslo įmones. Krepšelių vertė – iki 50 tūkst. Lt. Šiais krepšeliais turėtų galėti pasinaudoti tik inovatyvios įmonės, kurių didelis augimo potencialas. Krepšelius skirti turėtų tik mokslo parkai ir akademiniai verslumo centrai. Krepšeliais turėtų būti finansuojamos patalpų nuomos, ryšio, teisinių konsultacijų, buhalterijos paslaugos (turėtų būti mažiau pabrėžiamas virtualaus biuro paslaugų paketas, kuriuo šiuo metu plėtojamų verslo krepšelių programų dalyviai beveik nesinaudoja, nors ir turi tokią galimybę).</p>	ŪM	2014–2020 m. laikotarpiu	IV.3. ir IV.5. skyriai

Nr.	Problema ar rizika	Rekomendacija ir siūlomos priemonės rekomendacijai įgyvendinti	Atsakinga institucija (-os)	Įgyvendinimo terminas	Nuoroda į ataskaitą
17	Vienintelė šiuo metu įgyvendinama mikrokreditų programa („Verslumo skatinimo fondas“) administraciniu atžvilgiu yra santykinai sudėtinga ir nepatraukli itin mažą paskolą (10–20 tūkst. Lt.) verslo pradžiai norintiems gauti asmenims (reikia rengti platų verslo planą, įsigyti paskolą teikiančios Lietuvos kredito unijos pajų ir pan.).	<p>Turėtų būti didinama paskolų forma teikiamos paramos įvairovė, kuriant naujas priemones arba atnaujinant esamą finansų inžinerijos priemonę „Verslumo skatinimas“, diversifikuojant jos administracinių reikalavimų lygį pagal finansavimo apimtį.</p> <p>Priemonės pavyzdys</p> <p>Mažesnės apimtys (pvz., iki 15 tūkst. Lt) ir supaprastinto administravimo lengvatinę finansinę paskolą galėtų gauti verslą pradedančios ar iki 6 mėnesių veikiančios įmonės. Turėtų būti numatyti lankstūs paskolos gražinimo terminai ir neapmokestinamos palūkanos. Gaunant paskolą neturėtų būti taikomas reikalavimas steigti ribotos civilinės atsakomybės juridinį darinį leidžiant finansinius įsipareigojimus prisiimti asmeniui. Apmokėti asmenys galėtų teikdami supaprastintą verslo plano / idėjos aprašymo formą.</p>	ŪM, SADM	2014–2020 m. laikotarpiu	IV.3. ir IV.5. skyriai

Priedai

1 PRIEDAS. Įvadinio susitikimo protokolas

2012 m. balandžio 10 d. Lietuvos Respublikos finansų ministerijos ir UAB „PricewaterhouseCoopers“ paslaugų teikimo sutartis Nr. 14P-27

SUSITIKIMO PROTOKOLAS Nr. 1

Nr.	Dalyviai	Pareigos
1.	Ramūnas Dilba (FM)	Europos Sąjungos struktūrinės paramos valdymo departamento direktoriaus pavaduotojas
2.	Danutė Burakienė (FM)	Europos Sąjungos struktūrinės paramos valdymo departamento Vertinimo skyriaus vedėja
3.	Dovilė Morkevičiūtė (FM)	Europos Sąjungos struktūrinės paramos valdymo departamento Vertinimo skyriaus vyr. specialistė
4.	Ignotas Šalavėjus	Ekonomikos augimo veiksmų programos valdymo skyriaus vedėjas
5.	Juozas Mikulis	Projekto vadovas (pareigos projekte)
6.	Jurga Alzbutė (Stasiukonytė)	Ekspertė (pareigos projekte)
7.	Darius Karaša (VINI)	Ekspertas (pareigos projekte)
8.	Jonas Ignatavičius (VINI)	Ekspertas (pareigos projekte)

Nr.	Darbotvarkė
1.	Komandos pristatymas, atsakingų asmenų paskyrimas
2.	Pasiūlymo aptarimas, lūkesčiai ir laukiami rezultatai
3.	Pasiūlymo pristatymas – metodai, apimtis, grafikas
4.	Klausimai:
Nr.	Svarstyta ir nutarta
1.	<p>Komandos prisistatymas: Projekto vadovas – Juozas Mikulis (PwC) Ekspertai: Jurga Stasiukonytė (PwC), Rapolas Striūkas (PwC), Darius Karaša (VINI), Jonas Ignatavičius (VINI) Atsakingi iš FM pusės: D. Burakienė, I. Šalavėjus, R. Dilba, koordinatorė – Dovilė Morkevičiūtė. Visi šie asmenys įtraukiami į susirašinėjimą.</p>
2.	<p>FM pateikė pastabas dėl pasiūlymo ir išsakė lūkesčius:</p> <ul style="list-style-type: none"> Vertinimas turėtų apimti platesnį požiūrį į problemą – plačiau panagrinėti makroaplinkos veiksnius, lemiančius verslumą. Vertinimas turėtų apimti daugiau priemonių, kurios netiesiogiai skatina verslumą, papildomai įtraukti „Invest LT-2“, „Intelektas LT +“, „Ieškančių darbo asmenų integracija į darbo rinką“. Įvadinėje ataskaitoje patikslinti vertinimo apimtį ir detalumą – kokios priemonės ir kokia apimtimi bus analizuojamos (kadangi priemonės labai skirtingos, taip pat skirtingos apimtys). Pirmenybė turėtų būti teikiama verslumo skatinimo ciklo analizei, verslumo skatinimo priemonių intervencijos logikos analizei, nustatant, ar verslumo skatinimo priemonių portfelis pakankamas, ar tinkami finansavimo sąlygų aprašai, ar skiriamas pakankamas finansavimas.

Nr.	Svarstyta ir nutarta								
	<ul style="list-style-type: none"> Jaunimo verslumo institucinės sąrangos vertinimas – kuo greičiau būtų reikalingos išvalgos šia tema, kokia funkcijų ir atsakomybių schema būtų tinkamiausia, kaip turtėtų būti užtikrinamas bendradarbiavimas. 								
3.	<p>PwC pristatė pasiūlymą:</p> <p>a) siūlomos vertinti priemonės:</p> <ul style="list-style-type: none"> VP1-2.2-ŠMM-05-K, „Kalbų mokymo, verslumo ugdymo ir inovatyvių švietimo metodų kūrimas ir diegimas“; VP1-2.2-ŠMM-07-K, „Studijų kokybės gerinimas, tarptautiškumo didinimas“; VP1-1.1-SADM-08-K, „Verslumo skatinimas“; VP2-2.2-ŪM-03-V, „Asistentas-3“; VP2-1.4-ŪM-03-K, „Inogeb LT-1“; <p>atsižvelgiant į FM pasiūlymą, taip pat bus įtraukiamos netiesioginės verslumą skatinančios priemonės:</p> <ul style="list-style-type: none"> VP2-2.1-ŪM-06-K, „Invest LT-2“ VP2-1.3-ŪM-03-K, „Intelektas LT +“ VP1-1.2-SADM-01-V, „Ieškančių darbo asmenų integracija į darbo rinką“; <p>b) kiti finansavimo šaltiniai – jie bus vertinami analizuojant bendrą verslumo skatinimo priemonių žemėlapi, verslumo skatinimo priemonių pakankamumą, suderinamumą;</p> <p>c) vertinimo metodai: interviu ciklas su jaunimo verslumo politiką formuojančiomis institucijomis; <i>tikslinių grupių diskusijos / interviu</i> su didžiausių projektų pagal analizuojamas priemones vykdytojais; <i>tikslinių grupių diskusijos</i> su galutiniais naudos gavėjais; projektų vykdytojų ir galutinių naudos gavėjų apklausa; užsienio šalių praktikos analizė; antriniai šaltiniai, turinio analizė; išvalga – jau turint tarpinius vertinimo rezultatus, planuojama surengti susitikimą su šalimis, kurios teikė informaciją;</p> <p>d) terminai:</p> <table data-bbox="272 996 1257 1120"> <tr> <td>2012 m. gegužės 10 d.</td> <td>Įvadinė ataskaita</td> </tr> <tr> <td>2012 m. rugpjūčio 8 d.</td> <td>Tarpinė ataskaita</td> </tr> <tr> <td>2012 m. rugsėjo 7 d.</td> <td>Galutinė ataskaita (projektas)</td> </tr> <tr> <td>2012 m. spalio 8 d.</td> <td>Projekto pabaiga</td> </tr> </table>	2012 m. gegužės 10 d.	Įvadinė ataskaita	2012 m. rugpjūčio 8 d.	Tarpinė ataskaita	2012 m. rugsėjo 7 d.	Galutinė ataskaita (projektas)	2012 m. spalio 8 d.	Projekto pabaiga
2012 m. gegužės 10 d.	Įvadinė ataskaita								
2012 m. rugpjūčio 8 d.	Tarpinė ataskaita								
2012 m. rugsėjo 7 d.	Galutinė ataskaita (projektas)								
2012 m. spalio 8 d.	Projekto pabaiga								
4.	<p>Klausimai / akcentai</p> <ul style="list-style-type: none"> PwC įvadinėje ataskaitoje patikslins analizuojamų priemonių sąrašą ir analizės detalumą įtraukdamas tris FM pasiūlytas papildomas priemones. Platesnis požiūris į jaunimo verslumo problemą bus atskleidžiamas makroaplinkos analizėje analizuojant aplinkos veiksnių įtaką jaunimo verslumui. Užsienio šalių praktikos analizė: panagrinėti kitų šalių jaunimo verslumo skatinimo politiką ir verslumui skatinti naudojamą priemones, jų portfelį. <p>Pateikti Lietuvos gerosios praktikos projektų pavyzdžius kaip atvejo studijas.</p> <ul style="list-style-type: none"> Dėl rezultatų pristatymo renginio: pageidaujama platesnio masto renginio, į kurį būtų pakviesti jaunimo atstovai, jaunieji verslininkai. PwC turėtų pateikti renginio koncepcijos pasiūlymą. Tarp suinteresuotųjų šalių taip pat įtraukti ir LR Ministro Pirmininko tarnybą. 								
5.	<p>Veiksmai:</p> <ul style="list-style-type: none"> PwC ir VINI rengia įvadinę ataskaitą, kurioje bus patikslinta analizės apimtis ir detalumas, pateiktas išplėstinis analizuojamų priemonių sąrašas įtraukiant FM pasiūlytas tris priemones; FM parengs raštą su institucijomis dėl bendradarbiavimo atliekant vertinimą; PwC pateiks duomenų užklausą SFMIS apie analizuojamas priemones, FM pateiks prašomą informaciją PwC. 								

Susitikimo sekretorius(-ė)

Jurga Alzbutė (Stasiukonytė)

2 PRIEDAS. Atliktų interviu sąrašas

Toliau pateikiamas sąrašas institucijų, kurios buvo pakviestos dalyvauti ekspertiniuose interviu. Interviu vykdyti gegužės–birželio mėnesiais.

Institucija	Kontaktinis asmuo	Kontaktiniai duomenys	Data
Darbo grupė dėl jaunimo užimtumo skatinimo, sudaryta Ministro Pirmininko 2012 m. vasario 10 d. potvarkiu Nr. 41	Eglė Neciunskienė	e.neciunskiene@lrv.lt	2012 m. birželio 15 d.
Europos socialinis fondas	Eleonora Balsevič	eleonora.balsevic@esf.lt	2012 m. birželio 4 d.
Jaunimo reikalų departamentas	Mindaugas Kuliavas, direktorius	mindaugas.kuliavas@jrd.lt	2012 m. birželio 14 d.
Lietuvos darbo birža	Vilija Sanajevienė, Užimtumo rėmimo skyriaus vedėja	vilija.sanajeviene@ldb.lt	2012 m. birželio 11 d.
Lietuvos jaunimo organizacijų taryba	Loreta Senkutė, Evaldas Rupkus	prezidentas@lijot.lt	2012 m. birželio 11 d.
Socialinės apsaugos ir darbo ministerija	Žaneta Maskaliovienė	zaneta.maskalioviene@socmin.lt	2012 m. birželio 6 d.
Švietimo ir mokslo ministerija	Grażina Rupeikaitė	grazina.rupeikaite@smm.lt	2012 m. birželio 11 d.
Ūkio ministerija, ES struktūrinės paramos politikos skyrius	Erna Suslavičiūtė	erna.suslaviciute@ukmin.lt	2012 m. birželio 14 d.
Ūkio ministerija, Smulkaus ir vidutinio verslo politikos skyrius	Raminta Krulikauskienė	raminta.krulikauskiene@ukmin.lt	2012 m. birželio 6 d.
VšĮ „Versli Lietuva“	Dovydas Varkulevičius, direktorius	d.varkulevicius@verslilietuva.lt	2012 m. birželio 4 d.
Žemės ūkio ministerija	Jonas Pupius	pupiusj@zum.lt	2012 m. birželio 14 d.

3 PRIEDAS. Įvykdytų tikslinių grupių diskusijų sąrašas

Projektų vykdytojų tikslinės grupės diskusija vyko 2012 m. birželio 13 d.

Projektų vykdytojų tikslinės grupės diskusijos dalyviai

Institucija	Atstovas	Priemonė	Projekto kodas ir pavadinimas
UAB „Investicijų ir verslo garantijos“	Audrius Zobotka	„Verslumo skatinimas“	VP1-1.1-SADM-08-K-01-001, „Verslumo skatinimo fondas“
VšĮ „Lietuvos Junior Achievement“	Eugenijus Savičius	„Kalbų mokymo, verslumo ugdymo ir inovatyvių švietimo metodų kūrimas ir diegimas“	VP1-2.2-ŠMM-05-K-02-013, „Praktinių verslumo ugdymo programų įgyvendinimas“
Lietuvos verslo darbdavių konfederacija	Ilja Malin	„Studijų kokybės gerinimas, tarptautiškumo didinimas“	VP1-2.2-ŠMM-07-K-03-035, „Septynių jūrų kapitonai“
VšĮ „KTU regioninis mokslo parkas“	Tomas Černevičius	„Studijų kokybės gerinimas, tarptautiškumo didinimas“	VP1-2.2-ŠMM-07-K-03-034, „Studentų verslumo ugdymas integruotuose mokslo, studijų ir verslo centruose (slėniuose)“ – START
VšĮ „Saulėtekio slėnis“	Andrius Bagdanas	„Inogeb LT-1“	VP2-1.4-ŪM-03-K-01-006, „Technologijų perdavimo centro plėtros 2-as etapas (toliau – TPC2)“
VšĮ „Versli Lietuva“	Liutauras Palaitis	„Asistentas-3“	Visi šios įstaigos įgyvendinami projektai

Projektų dalyvių tikslinės grupės diskusija vyko 2012 m. birželio 26 d.

Galutinių naudos gavėjų (projektų dalyvių) tikslinės grupės diskusijos dalyviai

Atstovas	Kontaktas	Priemonė	Projekto kodas ir pavadinimas
Eglė Šliurpaitė	sliurpaite.egle@gmail.com	„Studijų kokybės gerinimas, tarptautiškumo didinimas“	VP1-2.2-ŠMM-07-K-03-024, „Lietuvos aukštųjų mokyklų studentų verslumo gebėjimo ugdymas įgyvendinant tarptautinį studentų neformalaus verslumo ugdymo modelį“
Tadas Deksnys	tadas@zoomcreative.lt	„Inogeb LT-1“	VP2-1.4-ŪM-03-K-01-013, „Kauno miesto inovacijų sistemos stiprinimas plėtojant verslo, mokslo ir savivaldos bendradarbiavimą bei tobulinant žinių ir technologijų sklaidos terpę (InoKaunas)“
Tomas Gadišauskas	x11@arturaz.net		VP2-1.4-ŪM-03-K-01-015, „Jaunųjų verslininkų kūrybiškumo ir inovatyvumo ugdymo erdvė“ (akronimas – JUVENE)
Indrė Moroženė	info@aromaboutique.lt	„Verslumo“	VP1-1.1-SADM-08-K-01-001;

Atstovas	Kontaktas	Priemonė	Projekto kodas ir pavadinimas
		skatinimas“; „Asistentas-3“	„Verslumo skatinimo fondas“; VP2-2.2-ŪM-03-V-01-009, „Lietuvos įmonių konsultavimas ir mokymai stiprinant regioninį verslo potencialą“
Laimutė Anužienė	laimute.anuziene@kaupa.lt	„Kalbų mokymo, verslumo ugdymo ir inovatyvių švietimo metodų kūrimas ir diegimas“	„Netradicinio ugdymo modelis patirties panauda mokinių žinioms ir gebėjimams įtvirtinti“
Daiva Abromavičienė	–		

4 PRIEDAS. Apklausų rezultatai

1. Anketa projektų vykdytojams

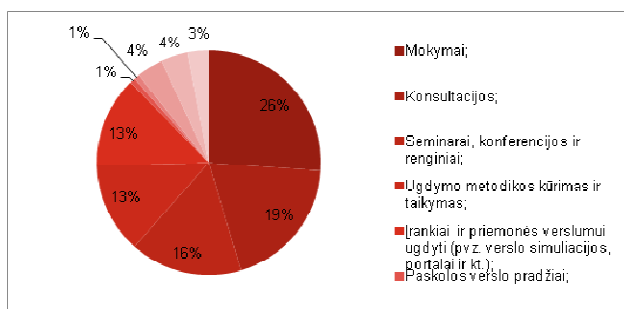
	Išsiųsta	Užpildė	Procentinė dalis
Respondentų skaičius	68	36	52,94 proc.

Atsakymai į klausimus

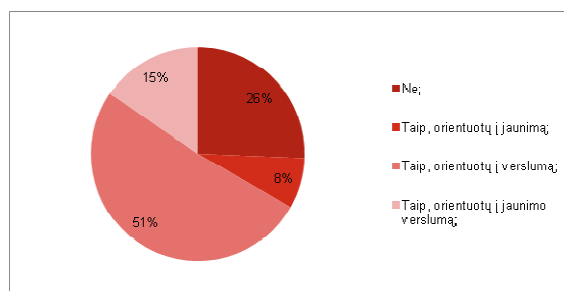
1. Duomenys apie projektą ar veiklą(-as), kurią įgyvendinote:

Projekto pavadinimas	Dalyviai
Saulėtekio verslumo mokykla AdVenture	21,43%
11-12 klasių mokinių verslumo ugdymas taikant netradicines ugdymo formas	7,14%
Lietuvos aukštųjų mokyklų studentų verslumo gebėjimo ugdymas įgyvendinant tarptautinį studentų neformalaus verslumo ugdymo modelį	7,14%
Sėkmingo verslo kelias	4,76%
Septynių jūrų kapitonai	4,76%
Studentų verslumo įgūdžių stiprinimas, panaudojant Europinį verslumo ugdymo modelį EUROPRISE	4,76%
Studentų verslumo ugdymas integruotuose mokslo, studijų ir verslo centruose (slėniuose) - START	4,76%
Verslumo akademiija	4,76%
Žinomis aristo verslumo skatinimas "InoStartas"	4,76%
"TOC for education" metodikos taikymas bendrojo lavinimo mokyklos bendruomenėms per netradicines ugdymo formas	2,38%
ABC - Accelerating Bussiness Creation	2,38%
Iniciatyvų inovacijoms versle įgalinimas "InPulsas"	2,38%
Jaunųjų verslininkų kūrybiškumo ir inovatyvumo ugdymo erdvė (akronimas - JUVENE)	2,38%
Kūrybiškas kelias į verslumą	2,38%
Netradicinio ugdymo modelis PATIRTIES PANAUDA MOKINIŲ ŽINIOMS IR GEBĖJIMAMS ITVIRTINTI	2,38%
Nuo verslo pradžios iki eksporto plėtos	2,38%
Verslumo skatinimo fondas	2,38%

2. Nurodykite pagrindines projekto veiklas, orientuotas į verslumo skatinimą / ugdymą (pasirinkite visas tinkančias):

3. Ar iki šio projekto esate įgyvendinę su jaunimu arba verslumu susijusių projektų per paskutiniuosius 5 metus?

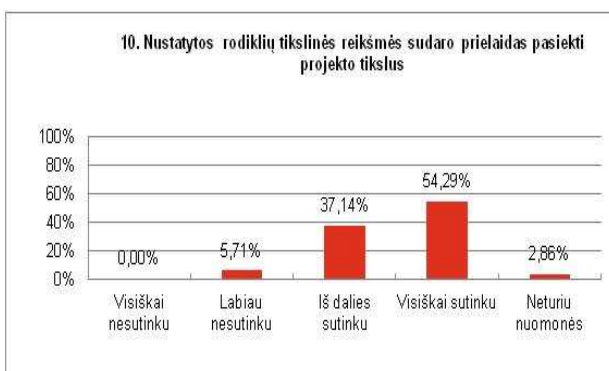
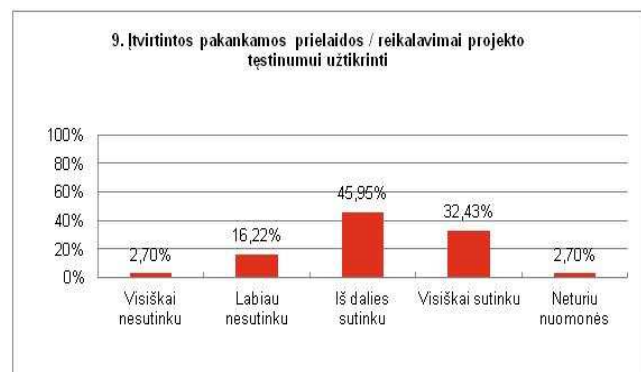
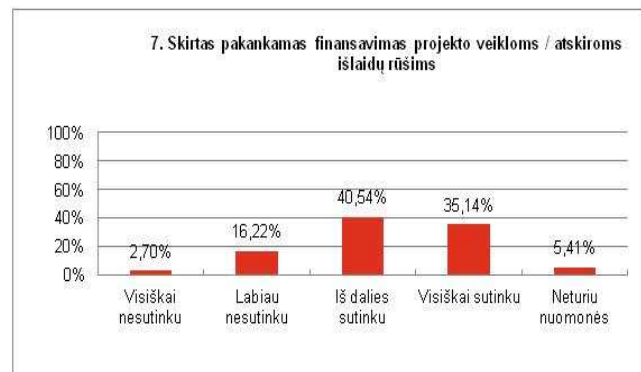
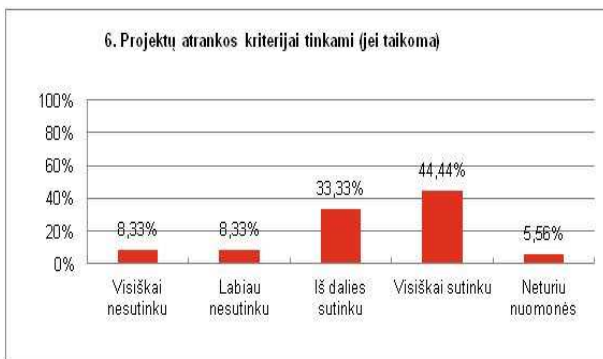
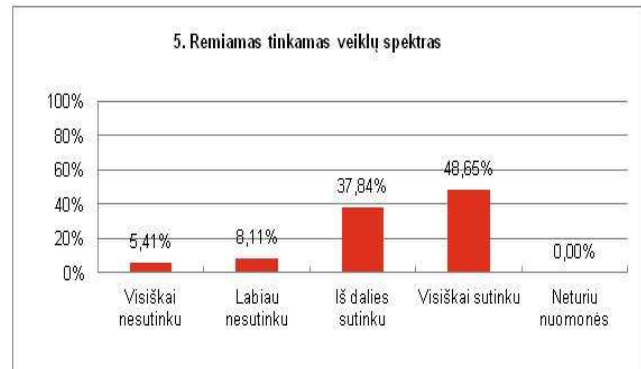
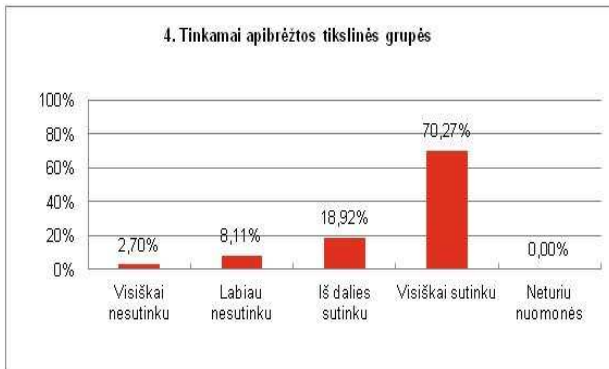
2. Nurodykite pagrindines projekto veiklas, orientuotas į verslumo skatinimą / ugdymą. Kitos:

Atviras klausimas
Verslumo projektai
Mentorystė
Praktiniai užsiėmimai su ICL ekspertais iš užsienio.
Informacijos sklaida: naujienlaiškis, straipsniai akademinėje spaudoje, internetinis dienoraštis

1. Anketa projektų vykdytojams (tęsinys)

Projektų finansavimo sąlygos ir projektų atranka

4-10. Įvertinkite projekto finansavimo ir administravimo sąlygas:

1. Anketa projektų vykdytojams (tęsinys)

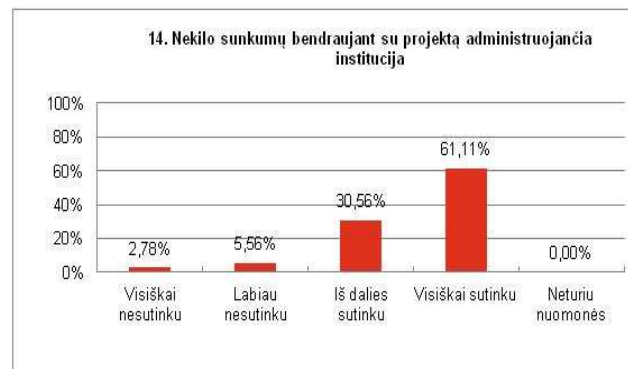
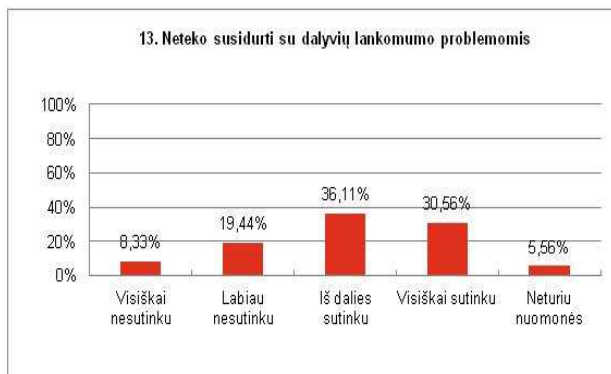
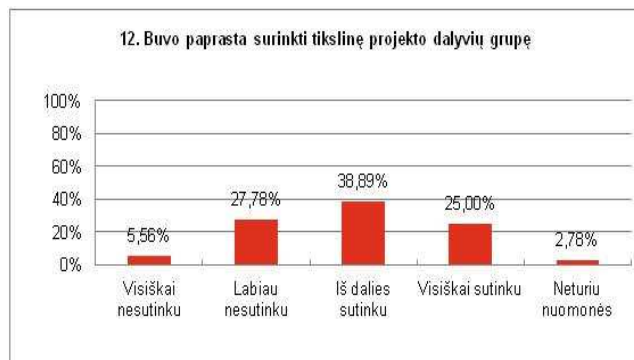
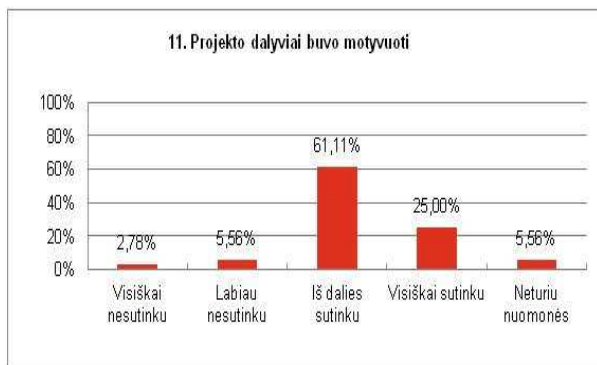
Prašome pateikti savo pastabas / pasiūlymus / komentarus dėl projektų finansavimo reikalavimų tinkamumo siekiant skatinti jaunimo verslumą.

Atviras klausimas

ES finansavimas visada liks ES finansavimu. Daug popierizmo ir ganėtinai mažai realių rezultatų.
Nėra jokių priedaidų projektui tęstinumui
Verslumo iniciatyvu l daug, skatinti jungtinius projektus, kelti konkrečius ir ismatuojamus versluma skatinancius rodiklius - istegtos darbo vietos, isteigtos imones ir panasiai
Verslo idėjos igyvendinimo pradžia suteikta finansinė parama padidintų jaunimo motyvacija "nepadėti į lentyną savo svajonių", o kartu tai suteiktų didesnę vertę pačiam projektui.
Viskas gerai
Skirti daugiau dėmesio formuojant tikslių grupių atrankos kriterijus.
duokit daugiau pinigų programų kurejams ir valdytojams, konsultantams ir turesite savo google lietuvoje
Keletas pastebėjimu: 1. Pagal Aprašą nebuvo finansuojami mokymai, kai tuo tarpu jaunimas jų labiausiai pageidavo/turėjo poreikį. 2. Pagal Aprašą tikslinė grupė turėjo prisiimti ekonominę veiklą naudą kaip deminimis pagalbą. De minimis gauti gali juridiniai asmenys arba ūkinę veiklą vykdančius fiziniai asmenys. Projekto tikslinė grupė yra jaunimas, tik planuojantis kurti įmones ir nebūtinai jas įkuriantis. Kaip jiems prisiimti projekto metu suteiktų konsultacijų ekonominę naudą jei jie visgi nusprendžia nusteigti įmones? 3. Apraše visiškai nėra rodiklių kokybei vertinti.
Žymiai daugiau dėmesio turėtų būti skirta jaunimo bendravimui su konkrečiomis verslo įmonėmis, skirtos užduotys ir studentams, ir mentoriams.
Agentūros turėtų labiau bendrauti su pareiškėjais ir partneriais, teikti siūlymus, patarimus, remiantis praktika ir patirtimi, o ne kontroliuoti dokumentų formuluotes

Projektų finansavimo sąlygos ir projektų atranka

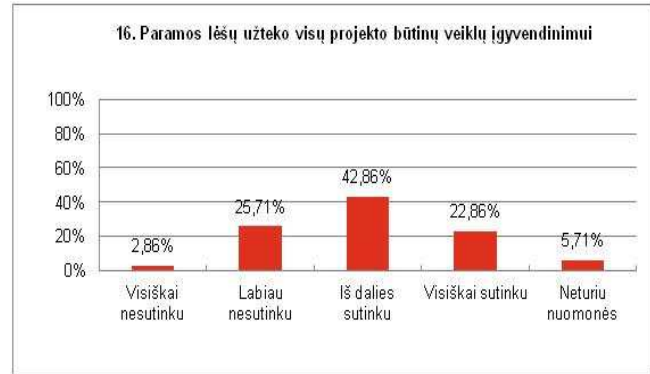
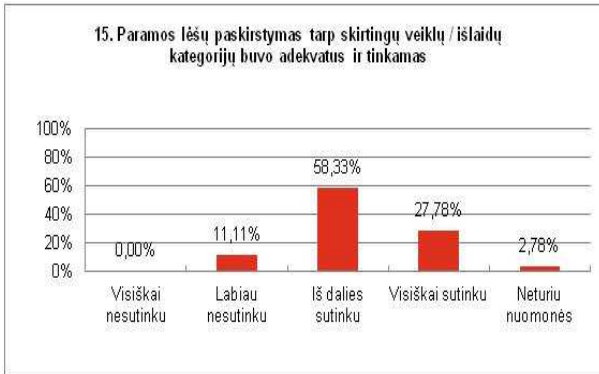
11-16. Įvertinite su projekto įgyvendinimu susijusius aspektus:

1. Anketa projektų vykdytojams (tęsinys)

11-16. Įvertinite su projekto įgyvendinimu susijusius aspektus (tęsinys):

Su kokiomis problemomis susidūrėte vykdydami projektą? Ką siūlytumėte daryti kitaip?

su tikslinėmis grupėmis, dar neprasidėjusios. Dėl šių priežasčių yra sunku objektyviai įvertinti nemažą dalį aukščiau pateikiamų teiginių.

osi, o dėstytojai - dirba. Daugiau lankstumo, t.y. ne 8 valandų, o 4 valandų bet dažniau. Gal reiktų, kad projektai tokio pobūdžio būtų įgyvendinami ne per 24, o per 36 m

s ir įprotis = sekme

daraiškos - darbuotojų keitimui, darbo valandų perskirstymui veiklose, komandiruočių atstumams nuo planuoto vidurkio. Pvz. planuodami biudžetą įvertinome, kad vidutin

komandiruotę, kuri buvo 20 km toliau už planuotą vidurkį, mums nubraukė vidurkį viršijančią sumą. Kiekvienam 5 centų krustelėjimui reikia rašyti raštą, pridėti pagrindimą

administravimui, komunikacijai su partneriais, priminimams ir pan. Dabar naudoju 20 sheet'ų excelio failą, kuriame duomenys dar imami iš kitų 3 excelio failų...

ukiam patarimų ir atsakymų į rūpimus klausimus.

ne popieriai, kuriuos būtina užpildyti, sugrupuoti, kelis kartus tuos pačius teikti. Jeigu vieno mokėjimo prašymo apimtis -1000 lapų , ar tai yra normalu?

r tai stabdo veiklų įgyvendinimą. Tačiau tai yra visuose panašiuose projektuose.

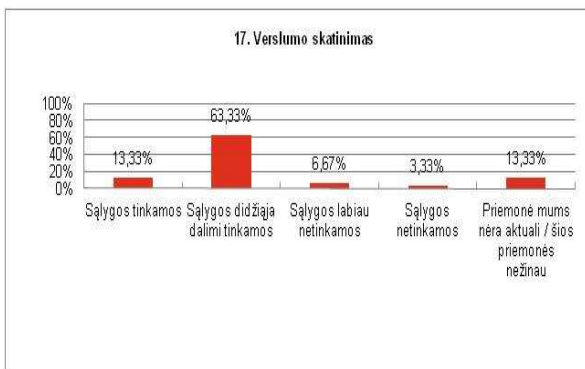
avimo su projekto pareiškėjais ir partneriais, nedalyvauja partnerių susitikimuose, domisi tik faktine (pasiekti projekto rodikliai) informacija, o ne proceso. Iškilus klausimam

krenta iš efektyvios veiklos laikotarpio). Daug studentų išvyksta vasaros metu užsienin, pradingsta galimybė konsultuoti individualiai

rimas tarp pedagogų, mokyklų administracijos, mokinių ir ekspertų. Verslumas neturi būti suprantamas tiesiogiai kaip tik verslo kūrimas.

1. Anketa projektų vykdytojams (tęsinys)

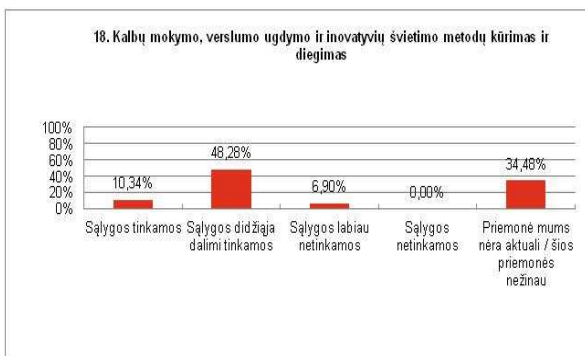
17 – 23. Įvertinkite šiuo metu siūlomų ES struktūrinių fondų lėšomis finansuojamų jaunimo verslumą skatinančių priemonių sąlygas siekiant skatinti jaunimo verslumą.

Atviras klausimas

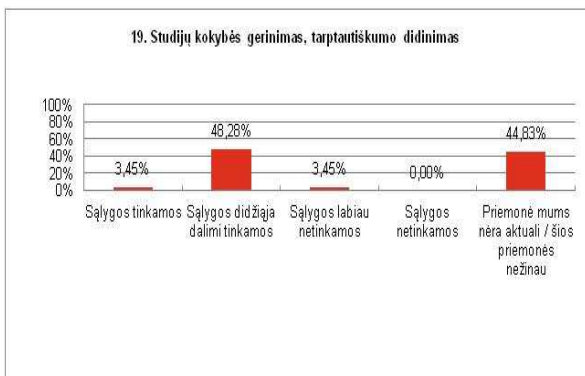
[Sąlygos netinkamos]
Didžiąją dalį projektų yra skiriama mokymams, kai turėtų „mano nuomone, būti skirta praktikai, kontaktų užmezgimui, bendrai jaunimo ir „galbūt, būsimo darbdavio kontaktams bendroje veikloje. Jeigu siekiama, kad jaunimas kurtų savo verslą, jis turi matyti pačius geriausius pavyzdžius, bendrauti su verslo konsultantais praktikai, koučeriais. Dabar gi situacija tokia: per viešuosius pirkimus mažiausia kaina nusiperki „katę maiše,“ - konsultantą, kuris nėra sukūręs jokio verslo gyvenime. Ką jis gali patarti?

[Sąlygos labiau netinkamos]
Šia priemone gali pasinaudoti tik jau versle turintys patirties asmenys. Priemonė per daug sudėtinga ir apribojanti pradedančiųjų, nepatyrusių asmenų dalyvavimą.

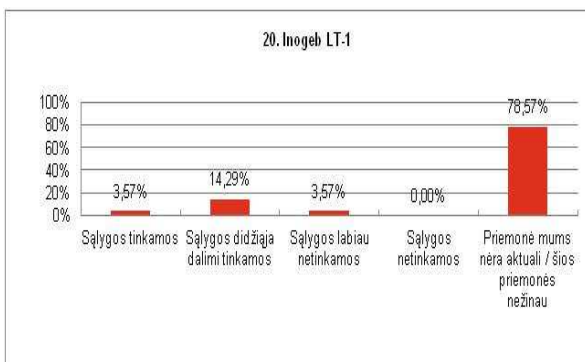
Atviras klausimas

[Sąlygos labiau netinkamos]
Nesu susidūrusi su itin inovatyviais metodais verslumo ugdyme. Jeigu tokie būtų ne tik sukurti, bet, pabrėžiu- įgyvendinti, šiandien Lietuvoje nebūtų tokios jaunimo emigracijos ir bedarbystės. Vėl veikia darbas dėl popieriaus ir „paukščiuko,“

Atviras klausimas

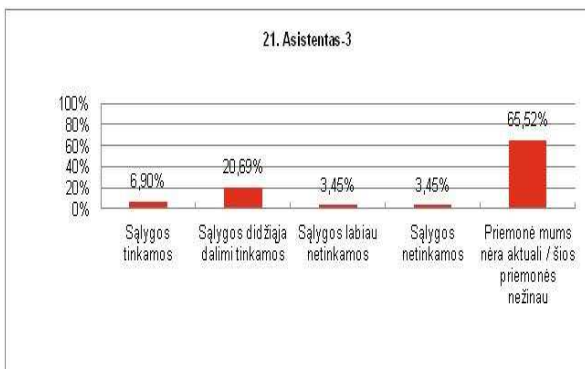
[Sąlygos labiau netinkamos]
Reikalavimai ir projekto kriterijai yra labai aukšti ir neprieinami įgyvendinti asociacijoms, kurios turi bendravimą su tiksline grupe.

Atviras klausimas

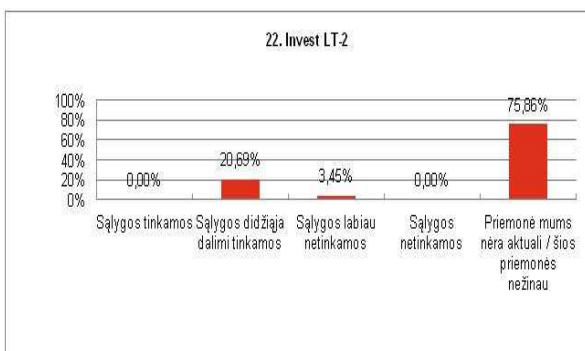
1. Anketa projektų vykdytojams (tęsinys)

17 – 23. Įvertinkite šiuo metu siūlomų ES struktūrinių fondų lėšomis finansuojamų jaunimo verslumą skatinančių priemonių sąlygas siekiant skatinti jaunimo verslumą. (tęsinys)

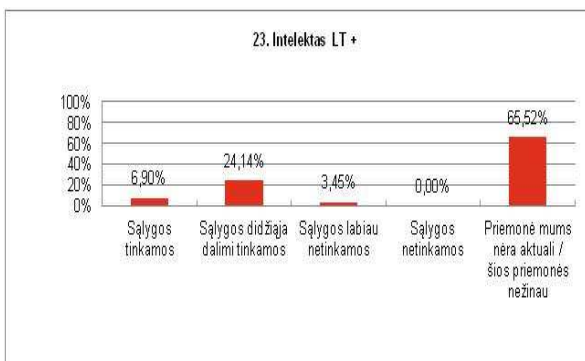
Atviras klausimas

[Sąlygos netinkamos]
Kai įgyvendinančioji institucija yra tik įrankis, naudą sunku įsivaizduoti. Rezultatų tęstinumą- tuo labiau. Viena iš prasčiausių programų , kuriomis teko domėtis rezultatų prasme.

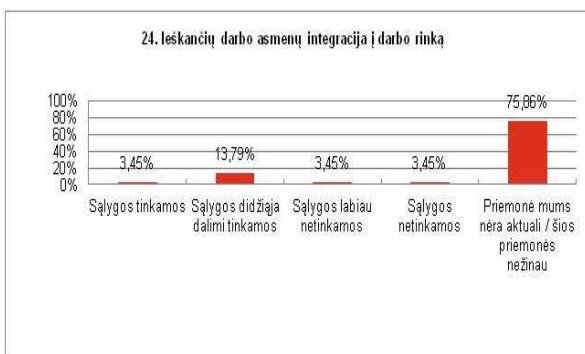

Atviras klausimas

[Sąlygos labiau netinkamos]
tai yra sąlygos tik stambiam verslui, susijusiam su valstybinėmis ir biudžetinėmis įstaigomis.

Atviras klausimas

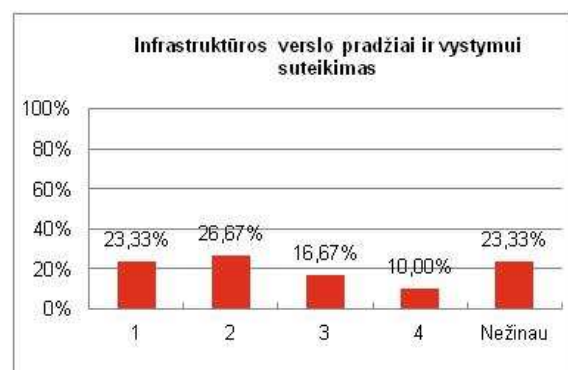
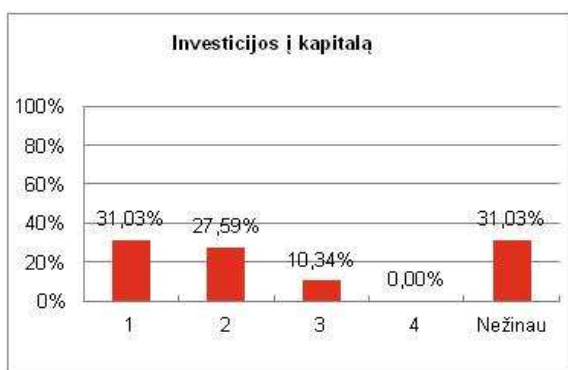
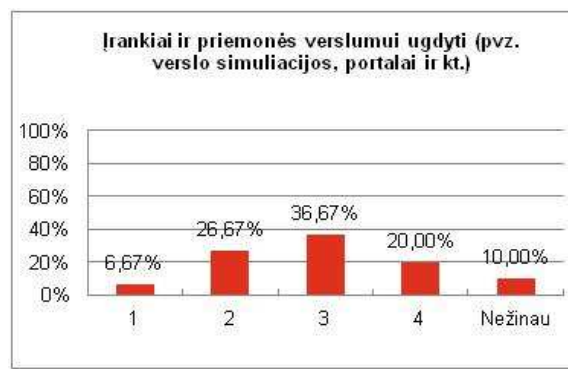
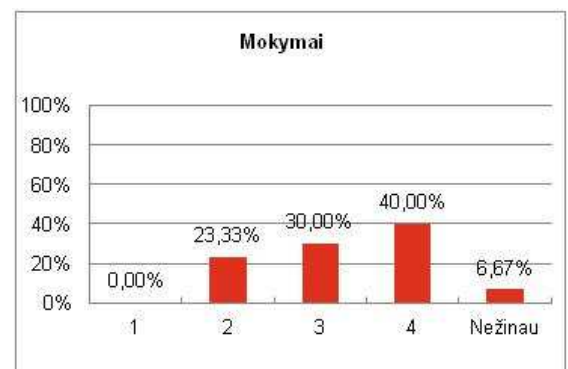
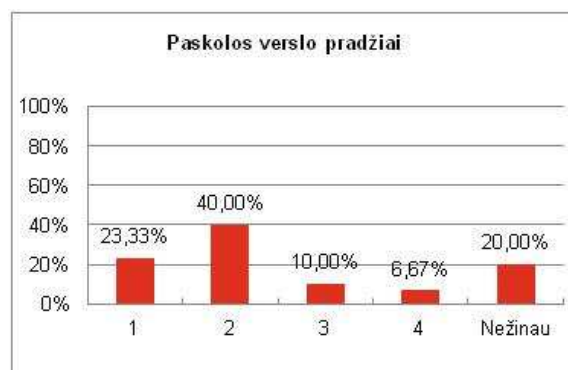
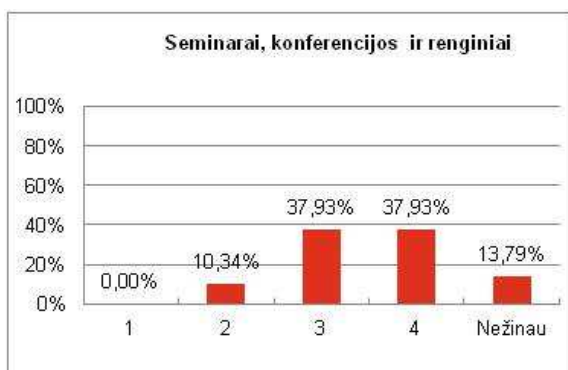
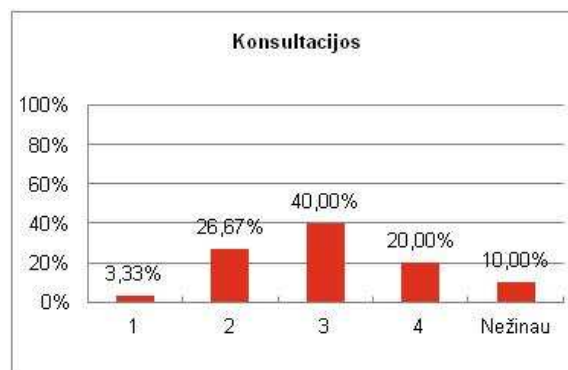
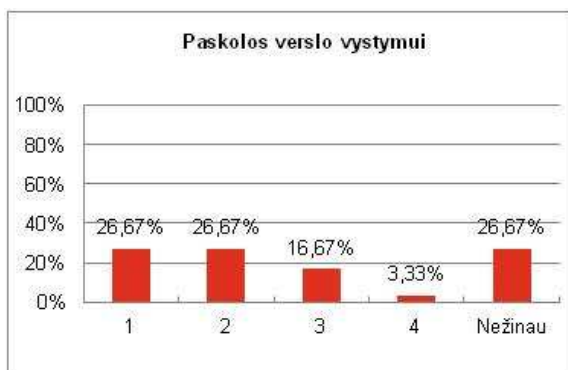

Atviras klausimas

[Sąlygos netinkamos]
Lietuvos Darbo birža yra susirūpinusi savęs pateisinimo ir savo darbuotojų išlaikymo problema, o ne bedarbių integracija. PVZ. Bedarbis remiamas, jeigu sukuria darbo vietą kitam bedarbiui. Tada jis gauna paramą iki 36000 Lt. Bet tik po 3 metų. Ar daug šiandien surasime Lietuvoje bedarbių , kurie galėtų tokiomis sąlygomis pradėti savo verslą? Nebent būtų apiplėšęs banką , nes pradžiai kaip minimum pirmiesiems metams reikia 30000 Lt, kad verslas nebūtų sustabdytas dėl mokesčių SODRAI nemokėjimo. Arba kitas pavyzdys - Vietinių iniciatyvų programa. Įmonė steigia 4 darbo vietas, perka įrengimus , tačiau ,kad gautų paramą (iki 50 proc.) turi turėti užstatą arba banko garantą (Lietuvoje paskutinius trejus metus bankai garantų neteikia), nes DB įrengimų, kuriuos įmonė įsigyja užstatyti negali. Kur logika? Kas nustatinėja tokias taisykles ir kokių tikslų siekia? Kad ir toliau augtų bedarbių?

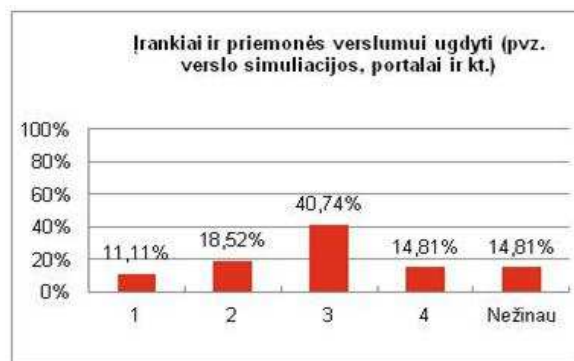
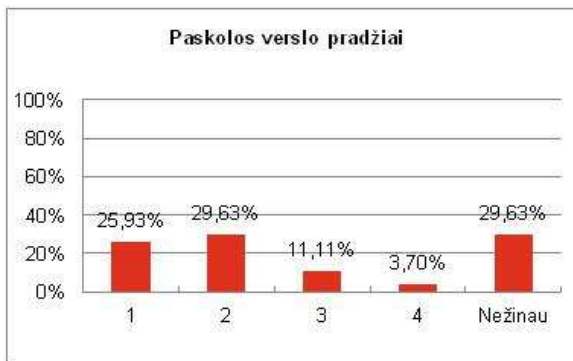
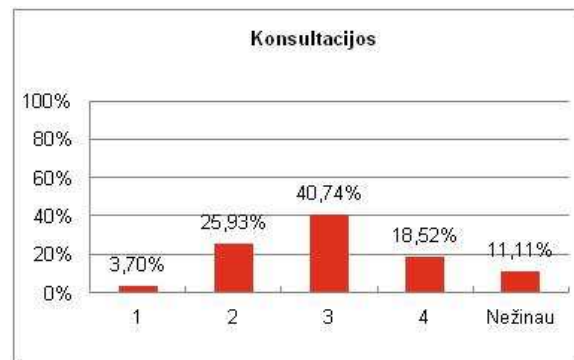
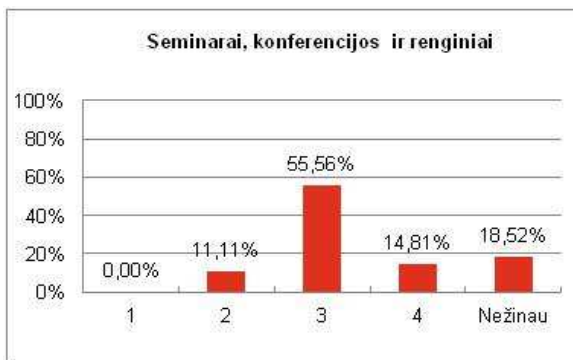
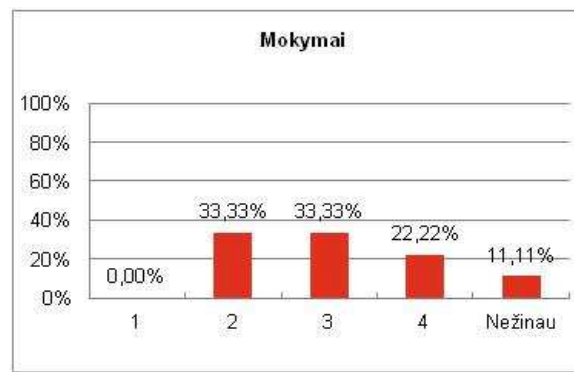
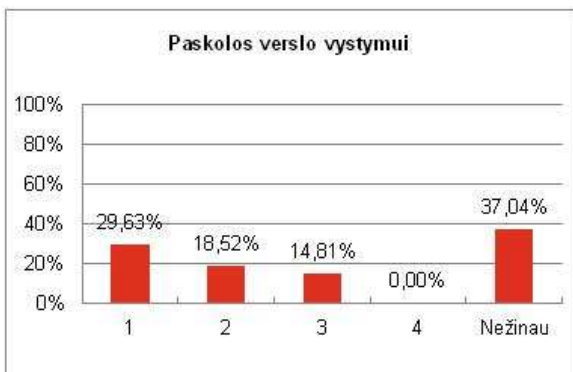
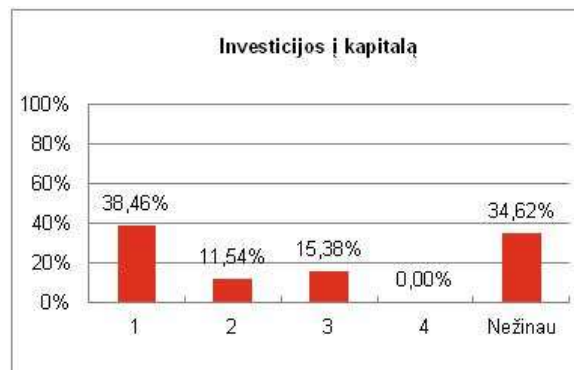
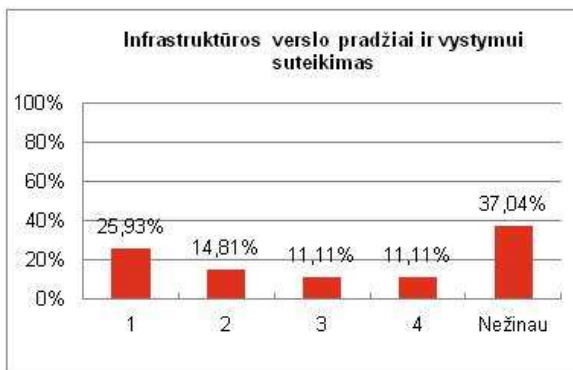
1. Anketa projektų vykdytojams (tęsinys)

25. Įvertinkite šiuo metu siūlomų ES struktūrinių fondų lėšomis finansuojamų jaunimo verslumą skatinančių priemonių pakankamumą ir prieinamumą (galimybę gauti finansavimą ir pasinaudoti priemonės parama praktikoje). Pakankamumas (1 - Nepakanka, 4 - Pakanka).

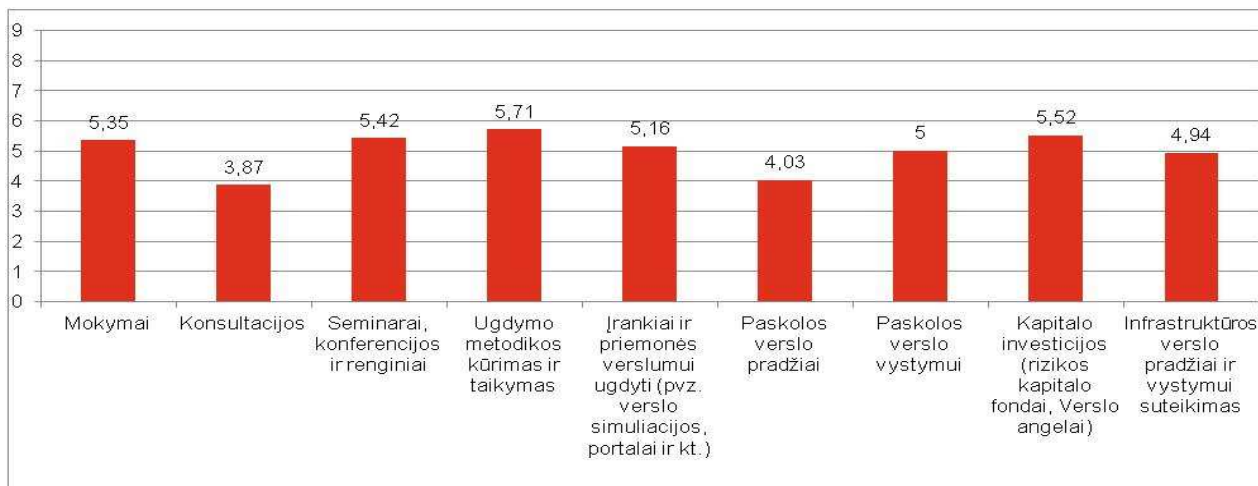
1. Anketa projektų vykdytojams (tęsinys)

26. Įvertinkite šiuo metu siūlomų ES struktūrinių fondų lėšomis finansuojamų jaunimo verslumą skatinančių priemonių pakankamumą ir prieinamumą (galimybę gauti finansavimą ir pasinaudoti priemonės parama praktikoje). Galimybė pasinaudoti praktikoje (1 – Labai maža, 4 - Labai didelė).

1. Anketa projektų vykdytojams (tęsinys)

27. Kokio tipo priemonės, Jūsų nuomone, efektyviausiai prisideda prie jaunimo verslumo skatinimo? (Sugrupuokite pagal svarbą nuo svarbiausios iki mažiausiai svarbios, t.y. nuo 1 -svarbiausia, iki 9 – mažiausiai svarbi)

28. Kokių priemonių šiuo metu trūksta siekiant efektyviai skatinti jaunimo verslumą Lietuvoje?

estinės lengvatos bent iki pusės metų.

isuomenėje, mokyklose, kad jaunas žmogus jau nuo pat mažumės būtų motyvuotas būti verslus, kurti inovacijas

Lietuvoje yra idėjų akseleratorių? LT suprantamas veslumo ugdymas - patalpų skyrimas, seminarai, mokymai. Nauda nulinė. Kur mentorai, investuotojai, aiškių tikslų sie

jau vykdančiam veiklą jaunimui

šių projektų vykdytojų, kurie darytų projektus vardan tikslinės grupės

s statuso suteikimas

i arba jaunimą įdarbinusioms įmonėms.

dalyvauja jaunas žmogus, jo darbdavys, savivaldybė, valstybė). Išspręsimė emigracijos problemą , o šalies verslas turės kvalifikuotą darbo jėgą.

gtgi gal per daug. Viską reikėtų daryti sistemishiau

slo pradžiai, reikalingas teisinis, nuolatinis bendravimas su būsimais / esamais jaunais verslininkais.

omokinius, vaikus, kad skatinti verslumą ir kūrybiškumą, skatinti atitinkamą mąstymą, kad jaunimas visų pirma būtų motyvuotas veikti ir būti iniciatyvus. Manau, kad efek

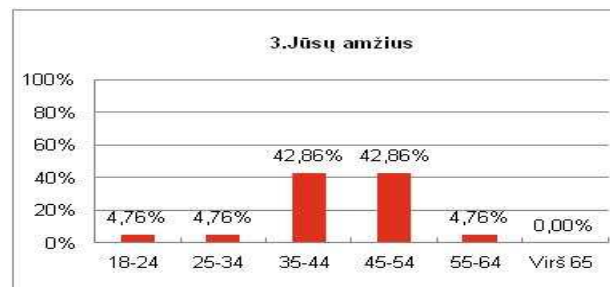
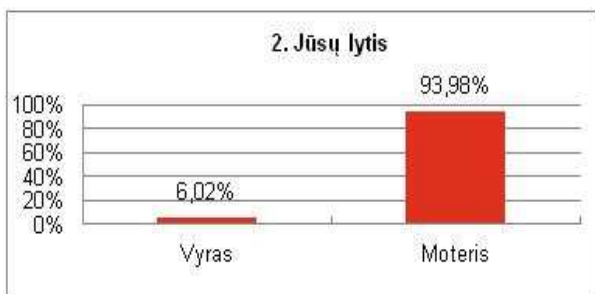
2. Anketa projektų dalyviams: mokytojams, dėstytojams

	Išsiūsta	Užpildė	Procentinė dalis
Respondentų skaičius	291	76	26,12 proc.

Atsakymai į klausimus

1. Duomenys apie projektą ar veiklą (-as) kurią įgyvendinote:

Projekto pavadinimas	Dalyviai
Kūrybiškas kelias į verslumą	32,61%
Kita / nežinau	23,91%
Verslumo ugdymo metodų kūrimas ir diegimas Lietuvos mokyklose	11,96%
"TOC for education" metodikos taikymas bendrojo lavinimo mokyklos bendruomenėms per netradicines ugdymo formas	8,70%
Inovatyvių metodų diegimas verslumo ugdymo procese	7,61%
VERSLUMO UGDYMO MODELIO „JUNIOR ENTERPRISE“ ĮGYVENDINIMAS LIETUVOJE	5,43%
Praktinių verslumo ugdymo programų įgyvendinimas	3,26%
Lietuvos aukštųjų mokyklų studentų verslumo gebėjimo ugdymas įgyvendinant tarptautinį studentų neformalaus verslumo ugdymo modelį	2,17%
11-12 klasių mokinių verslumo ugdymas taikant netradicines ugdymo formas	1,09%
Inovatyvaus verslo idėjų turnyras	1,09%
Verslumo skatinimo fondas	1,09%
VšĮ "Versli Lietuva"	1,09%

2. Anketa projektų dalyviams: mokytojams, dėstytojams (tęsinys)

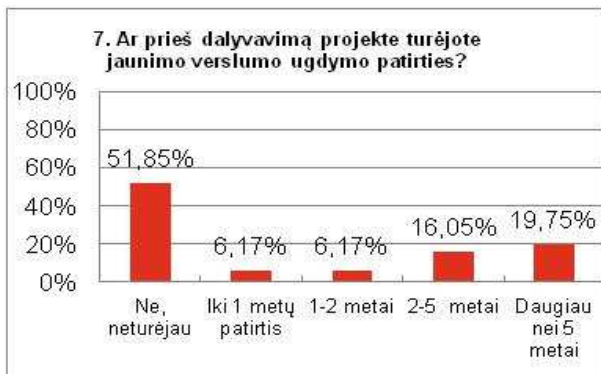

5. Gyvenamoji vieta

Gyvenamoji vieta	Dalyviai
Vilniaus m.	16,30%
Kauno m.	10,87%
Tauragės raj.	9,78%
Kita	8,70%
Klaipėdos m.	5,43%
Utenos raj.	4,35%
Kauno raj.	3,26%
Panevėžio raj.	3,26%
Plungės raj.	3,26%
Telšių raj.	3,26%
Alytaus m.	2,17%
Kelmės raj.	2,17%
Kėdainių raj.	2,17%
Klaipėdos raj.	2,17%
Mažeikių raj.	2,17%
Molėtų raj.	2,17%
Rokiškio raj.	2,17%
Šilutės raj.	2,17%
Švenčionių raj.	2,17%
Kupiškio raj.	1,09%
Lazdijų raj.	1,09%
Marijampolė	1,09%
Panevėžio m.	1,09%
Radviliškio raj.	1,09%
Raseinių raj.	1,09%
Rietavas	1,09%
Šakių raj.	1,09%
Šalčininkų raj.	1,09%
Širvintų raj.	1,09%
Trakų raj.	1,09%

2. Anketa projektų dalyviams: mokytojams, dėstytojams (tęsinys)

Atviras klausimas

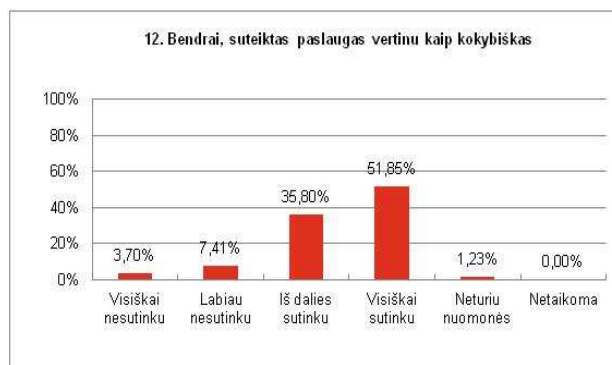
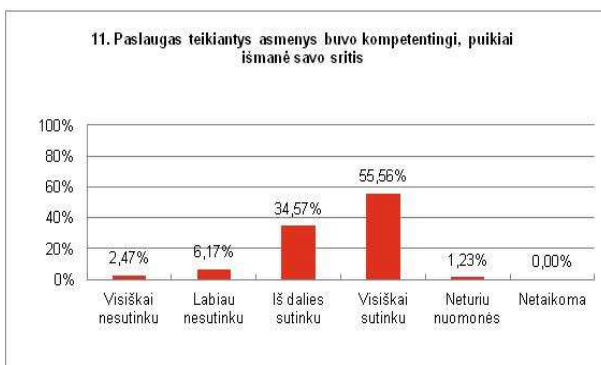
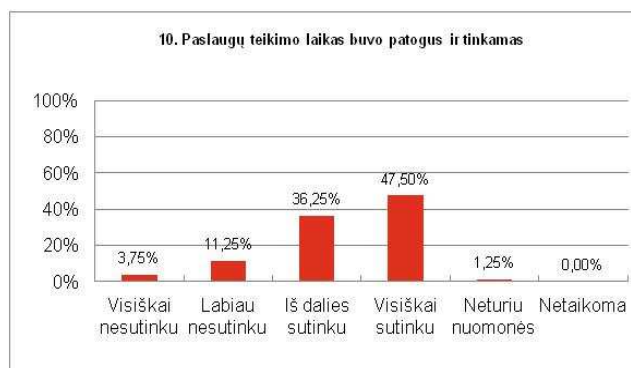
Atviras klausimas

Patirties sklaida, naujos idėjos

Noras pasidalinti turima patirtimi

Projekto organizavimas ir teikiamų paslaugų kokybė

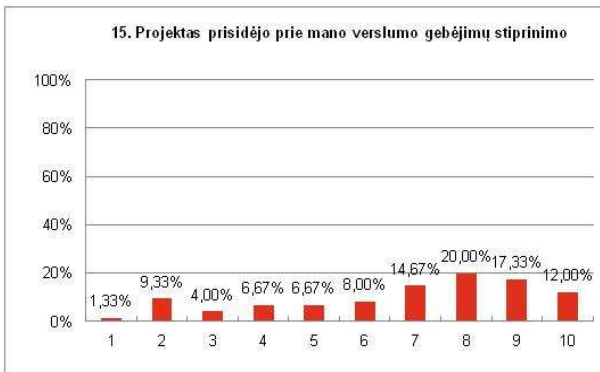
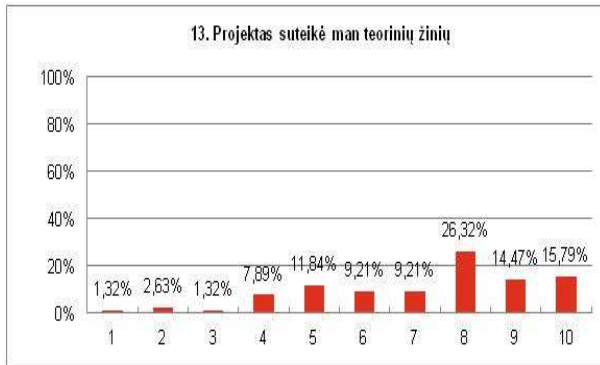
9-12. Įvertinkite projekto ar paslaugos kokybės ir organizavimo aspektus

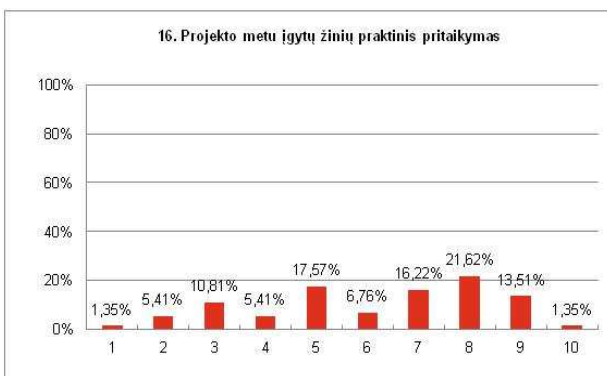
2. Anketa projektų dalyviams: mokytojams, dėstytojams (tęsinys)

Projekto nauda ir poveikis dalyviui

13-15. Įvertinkite projekto, kuriame dalyvavote, Jums suteiktą naudą (įvertinkite nuo 1 iki 10 balų, t.y. 1 - nebuvo naudos, 10 - labai didelė nauda).

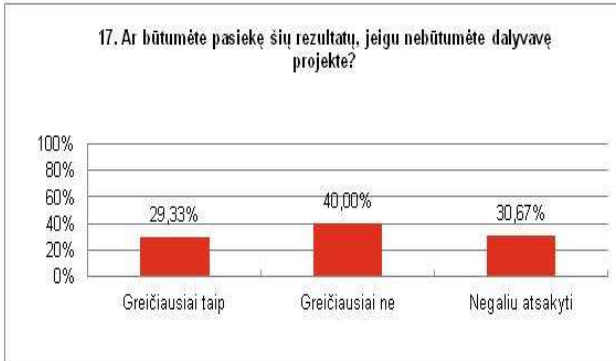

16. Įvertinkite kokią dalį projekto metu įgytų žinių pritaikėte / taikote praktikoje darbo metu (įvertinkite nuo 1 iki 10 balų, t.y. 1 - netaikau, 10 - visas pritaikiau).

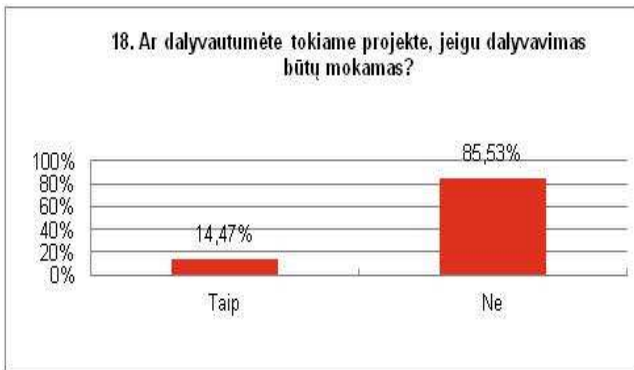

2. Anketa projektų dalyviams: mokytojams, dėstytojams (tęsinys)

17. Ar būtumėte pasiekę šių rezultatų, jeigu nebūtumėte dalyvavę projekte?

18. Ar dalyvaustumėte tokiaame projekte, jeigu dalyvavimas būtų mokamas?

19. Ką siūlytumėte projekto organizatoriams toliau daryti, siekiant, kad projekto rezultatai duotų maksimalią naudą projekto dalyviams?

mones kurie žino ką nori pasakyti ir pataiko sakydami į temą :)
 mokytojams, bet ir kartu su jų mokiniais.

pradinukais ir tikėjau, kad gausiu žinių kaip lavinti pradinukų verslumą, tikėjau, kad gausiu žaidimų, bus pademonstruotos pamokėlės pradinukams.
 mo galimybes. 2. Apmokėti kelionės (bet ne tik autobuso bilietus) ir nakvynės išlaidas. 3. Laiku atsiųsti į mokyklą išskvietimą vykinti į seminarą.

as taip ir nesupratom, kokia nauda, nes pateikta medžiaga nulinės vertės. Viskas neapgalvota. Atviras pinigų įsisavinimas ir tiek. Labai gaila :(

harus, mokymus) kitiems pedagogams.

umo tema, jie tikrai duoda naudos, o dalyvauti projekte buvo naudinga ir reikalinga šiuolaikinė tema.
 kviešti įdomesnius lektorius.

darbuotojai, Laisvosios rinkos instituto vadovas. Jie buvo puikūs lektoriai, savo srities specialistai. Malonu klausytis.

e, ne po darbo ir ne mokykloje, kad dalyviai galėtų gilinti ir pajusti, gal net ir kurti praktinės užduotys..., namų darbus. Turėtų būti darbas grupėse, o ne pavieniui. Suteikti

2. Anketa projektų dalyviams: mokytojams, dėstytojams (tęsinys)

19. Ką siūlytumėte projekto organizatoriams toliau daryti, siekiant, kad projekto rezultatai duotų maksimalią naudą projekto dalyviams? (tęsinys)

gi.

ti daugiau praktinės dalies veiklos, viską organizuojant pirmiausia įsitikinti kokios būklės yra susitikimo vieta, ar yra normalios sąlygos dirbti lektoriams ir klausytojams. An

ne konkrečiai taikyti savo darbe, projekto tęstinumo

ų dalykų integracijos rekomendacijas

tus, ir žinoma nemokamus.

ei klas

identus atlikti praktines užduotis

atostogų metu, kad nesitrukdytų ugdymo procesas

rankiškai būtų aišku.

ių atostogomis.

ų kompetencijas

galima domėtis, gilinti savo žinias; kuo daugiau teoriją sieti su praktika;

sniais tarpais)

rinkti netradicines erdves mokymams.

ų vertingų suaugusiems žmonėms.

seminarų vietą ir aptarnavimo kokybę.

uoti jau esamus verlus.

organizatoriams aiškumo ir konkretumo

iksla

vaikams žinias apie verslumą.

praktinių užduočių

kimą. Nuolat teikti informaciją apie pasikeitimus.

20. Ką siūlytumėte projekto organizatoriams nustoti daryti, kad projekto rezultatai duotų maksimalią naudą projekto dalyviams?

Atviras klausimas
informacijos pakako
Mažinti projekto biurokratinę naštą
Tempti laika
neskubėti įgyvendinti kursus per kelius vakarinius susitikimus po darbo ir neužkrauti namų darbais,
Siūlau daugiau praktinių seminarų. Buvo pateikta tik teorija.

2. Anketa projektų dalyviams: mokytojams, dėstytojams (tęsinys)

20. Ką siūlytumėte projekto organizatoriams nustoti daryti, kad projekto rezultatai duotų maksimalią naudą projekto dalyviams? (tęsinys)

tarpe, vėlėsi klaidos. Negebėjo atsakyti į visus rūpimus klausimus.

a, baisiai nuobodu. Nediskutuoti su vienu dalyviu kokia nors tema 10-15 min

ų uždėtas plusas.

. o ne telefonu arba el.p.

da naudos nei mums nei mokiniams, to, ką galima nesunkiai susirasti internete

i, kad jie noriai perteikia mums savo žinias ir lieka, tik padėkoti.

transportu. Vykstant savu transportu yra sutaupomas nebuvimo darbe(pamokose) laikas, į seminarus atvykstama tada, kai jie prasideda, o išvykstama tada, kai jie baigiasi

e laiko"tempimo".

daryti didelių tarpų tarp atskirų dalių

vietos nesikeistų.

ą dėstytojus ir mokančius bendrauti su suaugusiais.

a plana, butina koreguoti pagal poreikius, o nepildyti laisva laika

novai. Žinios pateiktos jau sukramtytos. Gal daugiau darbo duoti auditorijai reikėjo.

pagos pateikimo

ti vilkinti apmokėjimo klausimus. Sutartys pasirašytos, veiklos atliktos, tačiau už darbą neapmokama.

21. Ką siūlytumėte projekto organizatoriams pradėti daryti, kad projekto rezultatai duotų maksimalią naudą projekto dalyviams?

praktinių įgūdžių tobulinimui, verslo įmonių lankimui

ngti darbo metų, tada mokytojai nebus pavargę ir namų darbai neatrodys sunkūs.

per aukštam lygmeny aiškinami. Ne ekonomikos mokytojams trūko žinių ir supratimo, net terminai ne visi buvo aiškūs. Siūlau supaprastinti programą, "nuleisti iki visų dal

eminare ir kritiškiau vertinti pakviestus lektorius.

2. Anketa projektų dalyviams: mokytojams, dėstytojams (tęsinys)

21. Ką siūlytumėte projekto organizatoriams pradėti daryti, kad projekto rezultatai duotų maksimalią naudą projekto dalyviams? (tęsinys)

į, pritaikant diskusijų vedimo naujus metodus. Praktinės užduotys turėtų būti trumpos aiškios ir jų turėtų būti daugiau

veikia dalyviams įgyvendinti ir pritaikyti žinias savo darbe.

is priemonėmis. Skatinti ir pačius dalyvius veikti aktyviai užsiėmimų metu, o ne tik tam, kad tempti laiką.

mu, integracija. Sukurti specialią svetainę

management, creative thinking ar pan.

ar reikalingos, ar naudingos tokios temos lietuviškoms mokykloms.

uoti nuo einamųjų darbų

ns

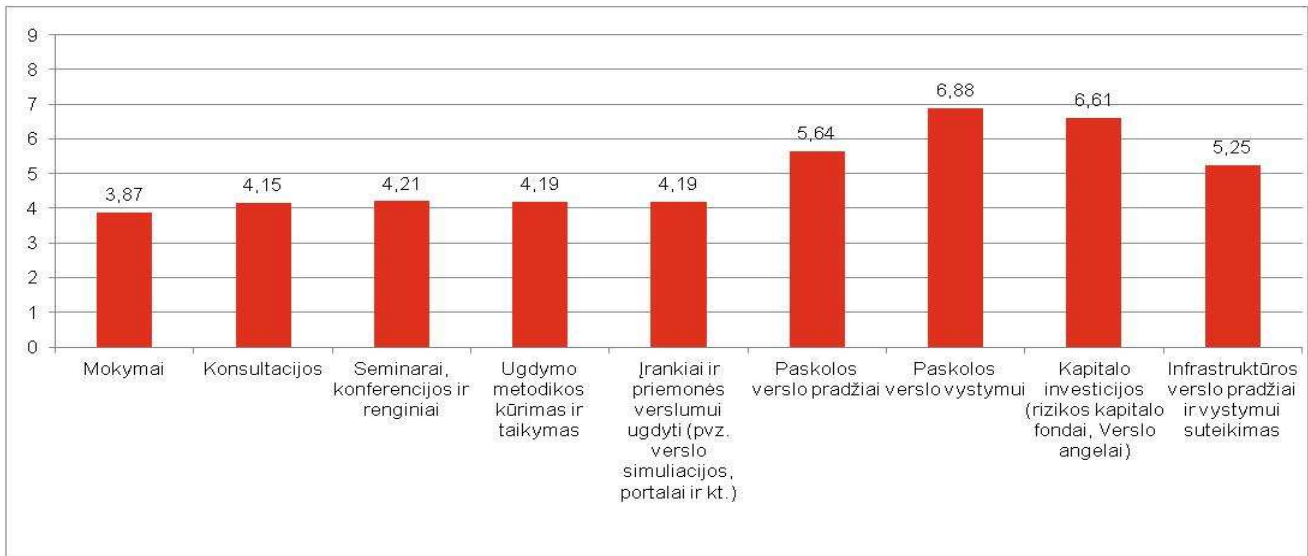
i

visas veiklas, atsakingumą, finansinių ataskaitų formas (kad nereikėtų tris kartus dirbti to paties darbo), teikti koordinatoriams tiesiogiai su jais susijusią informaciją, o ne p

2. Anketa projektų dalyviams: mokytojams, dėstytojams (tęsinys)

ES struktūrinių fondų lėšomis finansuojamų priemonių portfelis – jo pritaikymas ir nauda skatinant jaunimo verslumą

21. Kokio tipo priemonės, Jūsų nuomone, efektyviausiai prisideda prie jaunimo verslumo skatinimo? (Sugrupuokite pagal svarbą nuo svarbiausios iki mažiausiai svarbios, t.y nuo 1 - svarbiausia, iki 9 – mažiausiai svarbi)

22. Jūsų pasiūlymai, kokiomis kitomis priemonėmis būtų efektyviausia skatinti jaunimo verslumą.

taikymas, verslo simuliacijos, praktinė veikla

kos mokyklose

nui ugdyti.

nei veiklai.

rpadudu, o gaminu-parduodu

atlikimas realiai veikiančioje verslo įmonėje.

žia

pradinių klasių mokinių verslumui skatinti ir ugdyti.

r užsienio mokyklomis, dalijantis patirtimi verslumo ugdymo srityje. Bendri projektai.

kloje susipažinti su verslo įmonių veikla, mokyklose be bendrųjų programų įgyvendinimo galėtų būti greta elementarus rengimas kokiai nors gyvenimiškai specialybei, pv

bendradarbiavimo, pavyzdžiui, kad būtų galimybės padirbėti tame versle ir praktiškai susipažinti su visu procesu.

priimami įstatymai

imai (mokymai ir studijos užsienyje)

ais pas verslininkus, ar jų pasikvietimas į mokyklas, internetiniais žaidimais.

an.

ankymai verslo įmonėse.

2. Anketa projektų dalyviams: mokytojams, dėstytojams (tęsinys)

22. Jūsų pasiūlymai, kokiomis kitomis priemonėmis būtų efektyviausia skatinti jaunimo verslumą. (tęsinys)

Atviras klausimas
neturiu nuomones
Mainų programos, moksleivių darbo vietų vasaros metu didinimas.
teigiamais pavyzdžiais, finansinėmis lengvatomis
įtraukiant į verslumo skatinimo projektus.
[TRAUKTI Į VERSLĄ
Ugdyti verslumą nuo pat mažens.
sudominti
Žaidimai su prizais, viktorinos
Man patiko verslo simuliacijo.
Parengta verslumo ugdymo programa, kurią kiekviena mokykla galėtų įgyvendinti pagal poreikius, galimybes, strateginius prioritetus.
Praktinėmis užduotimis iš dalies jas finansuojant

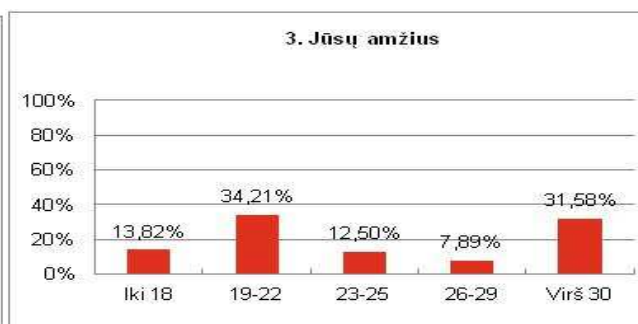
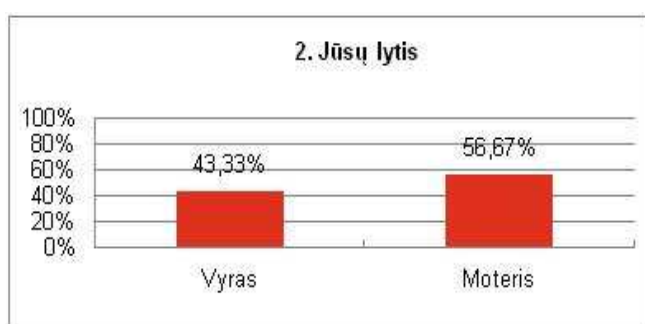
3. Anketa galutiniams naudos gavėjams

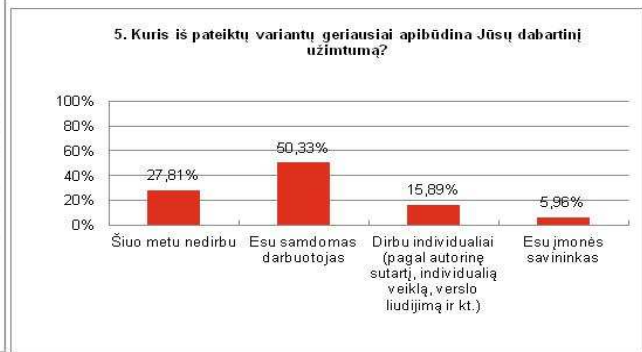
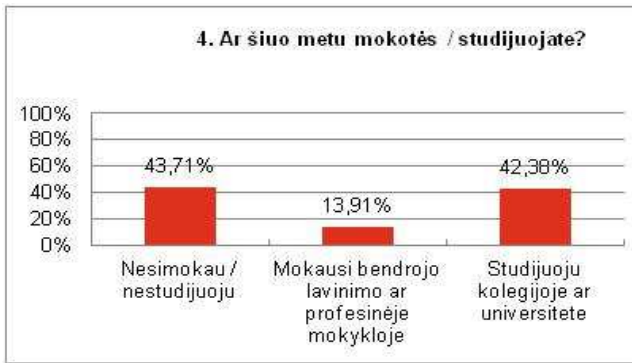
	Išsiūsta	Užpildė	Procentinė dalis
Respondentų skaičius	618	119	19,26 proc.

Atsakymai į klausimus

1. Duomenys apie projektą ar veiklą (-as) kurią įgyvendinote:

Projekto pavadinimas	Dalyviai
Kita / nežinau	29,51%
11-12 klasių mokinių verslumo ugdymas taikant netradicines ugdymo formas	21,69%
Studentų verslumo ugdymas integruotuose mokslo, studijų ir verslo centruose (slėniuose) - START	16,27%
VšĮ "Versli Lietuva"	7,23%
VERSLUMO UGDYMO MODELIO „JUNIOR ENTERPRISE“ ĮGYVENDINIMAS LIETUVOJE	6,63%
Inovatyvaus verslo idėjų turnyras	3,61%
Jaunųjų lyderių sprendimai	2,41%
Kauno miesto inovacijų sistemos stiprinimas plėtojant verslo, mokslo ir savivaldos bendradarbiavimą bei tobulinant žinių ir technologijų sklaidos terpę (InoKaunas)	1,81%
ATVERK - Ateities verslo komanda	1,20%
Inovatyvių metodų diegimas verslumo ugdymo procese	1,20%
Netradicinio ugdymo modelis PATIRTIES PANAUDA MOKINIŲ ŽINIOMS IR GEBĖJIMAMS ĮTVIRTINTI	1,20%
Verslumo akademija	1,20%
Žinomis grįsto verslumo skatinimas "InoStartas"	1,20%
Jaunųjų verslininkų kūrybiškumo ir inovatyvumo ugdymo erdvė (akronimas - JUVENE)	0,60%
Kūrybiškas kelias į verslumą	0,60%
Lietuvos aukštųjų mokyklų studentų verslumo gebėjimo ugdymas įgyvendinant tarptautinį studentų neformalaus verslumo ugdymo modelį	0,60%
Praktinių verslumo ugdymo programų įgyvendinimas	0,60%
Septynių jūrų kapitonai	0,60%
ŠMTP paslaugų sistema inovacijoms ir technologijoms remti	0,60%
Verslumo skatinimo fondas	0,60%
Verslumo ugdymo metodų kūrimas ir diegimas Lietuvos mokyklose	0,60%

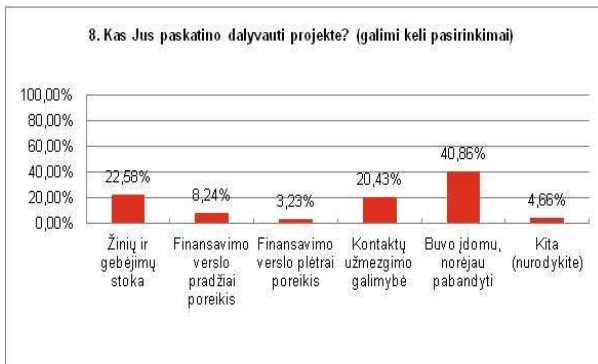
3. Anketa galutiniams naudos gavėjams (tęsinys)

6. Gyvenamoji vieta

Gyvenamoji vieta	Dalyviai
Vilniaus m.	20,96%
Kauno m.	18,56%
Kita	9,60%
Kauno raj.	6,59%
Klaipėdos m.	6,59%
Trakų raj.	4,79%
Šiaulių m.	4,19%
Kėdainių raj.	2,99%
Vilniaus raj.	2,99%
Joniškio raj.	2,40%
Kretingos raj.	1,80%
Utenos raj.	1,80%
Alytaus raj.	1,20%
Panevėžio m.	1,20%
Radviliškio raj.	1,20%
Raseinių raj.	1,20%
Šakių raj.	1,20%
Širvintų raj.	1,20%
Vilkaviškio raj.	1,20%
Alytaus m.	0,60%
Jonavos raj.	0,60%
Jurbarko raj.	0,60%
Kaišiadorių raj.	0,60%
Kalvarija	0,60%
Klaipėdos raj.	0,60%
Marijampolė	0,60%

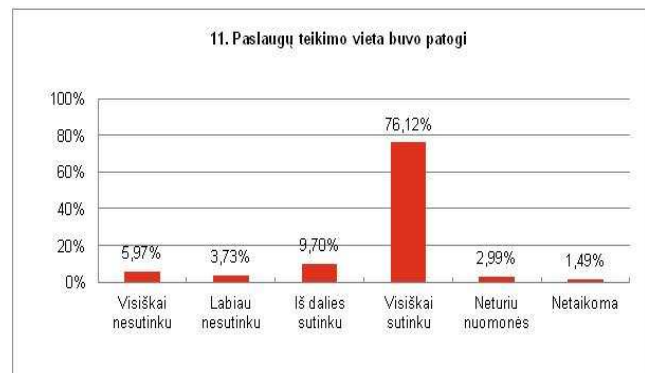
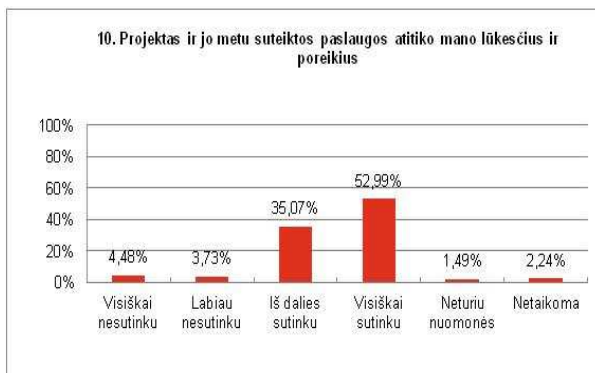
3. Anketa galutiniams naudos gavėjams (tęsinys)

Atviras klausimas
Perduoti savo sukauptas žinias ir patirtį projekto dalyviams.
Draugas.
Konkursas, iššūkis, piniginis prizas.
Ekonomikos mokytoja
Tikėjau, kad patirtis pravers stojant į universitetą ir padidins žinių bagažą.
Domejimas verslu
Projekte dalyvauja mokykla, kurioje aš dirbu
Informavo gimnazijos direktorė apie įtraukimą į projektą
Galimybė sužinoti kaip pradėti verslą, nuo ko pradėti, kokios galimos rizikos.
savisvieta, tobulėjimas

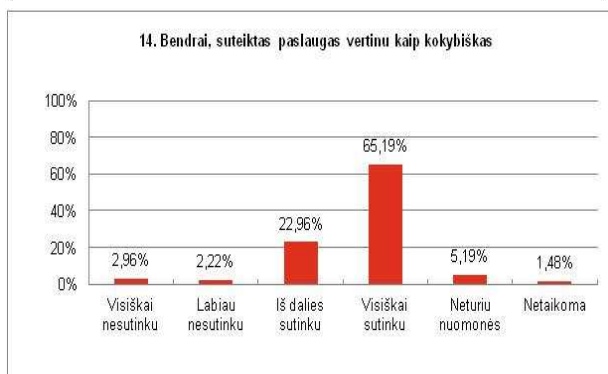
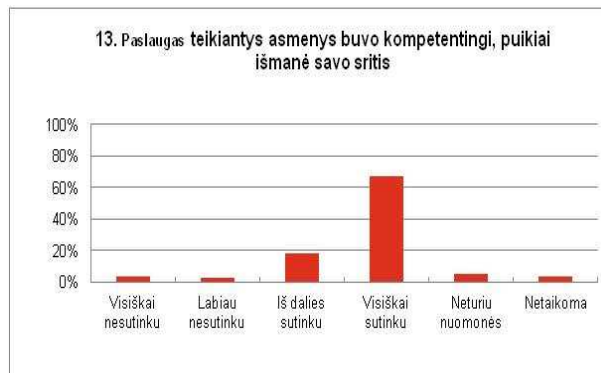
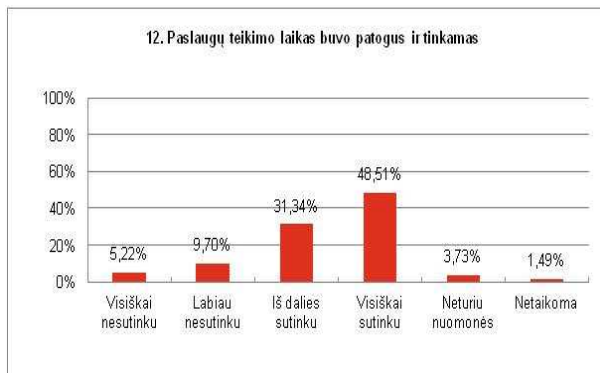
Projekto organizavimas ir teikiamų paslaugų kokybė

10-14. Įvertinkite projekto ar paslaugos kokybės ir organizavimo aspektus

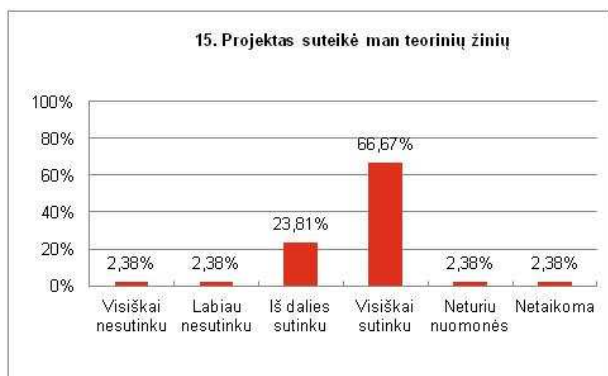
3. Anketa galutiniams naudos gavėjams (tęsinys)

10-14. Įvertinkite projekto ar paslaugos kokybę ir organizavimo aspektus (tęsinys)

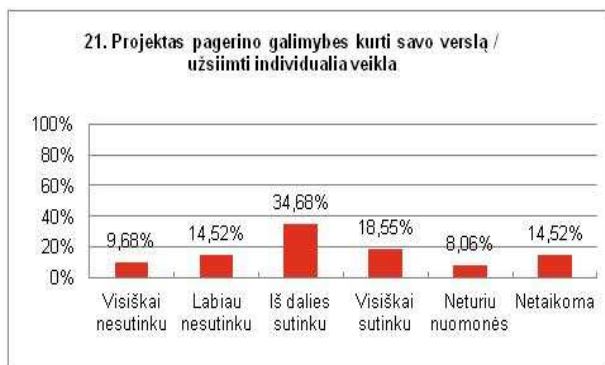
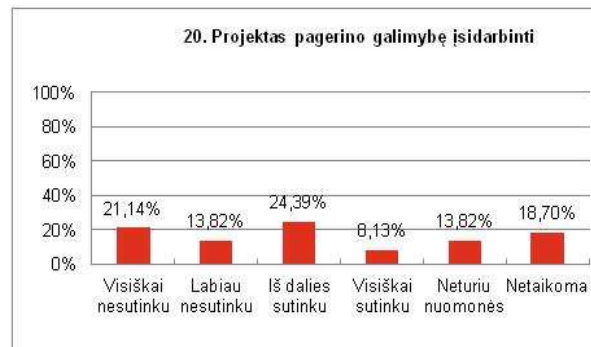
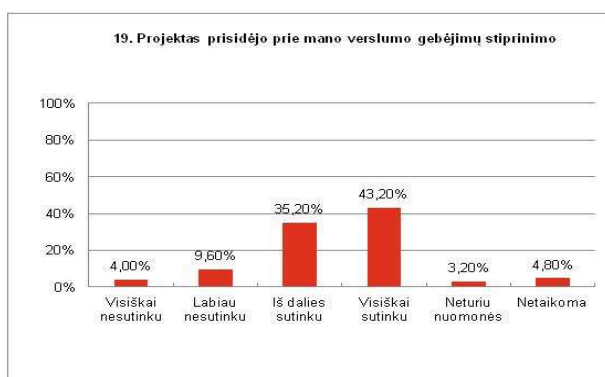
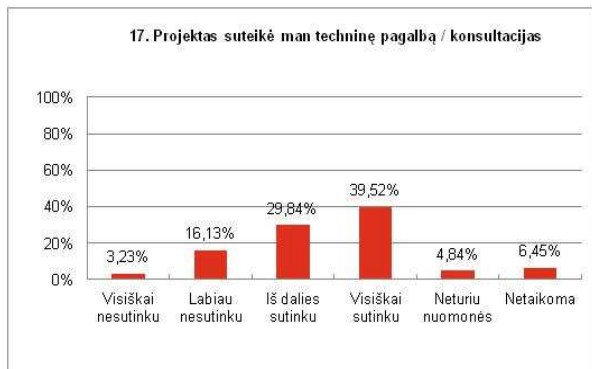
Projekto nauda ir poveikis dalyviui

15-21. Įvertinkite projekto, kuriame dalyvavote, Jums suteiktą naudą.

3. Anketa galutiniams naudos gavėjams (tęsinys)

15-21. Įvertinkite projektą, kuriame dalyvavote, Jums suteiktą naudą. (tęsinys)

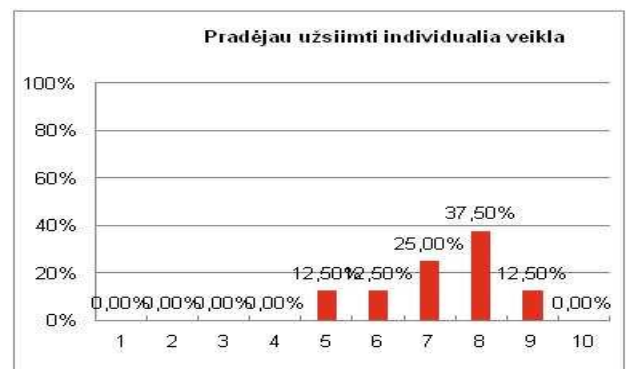
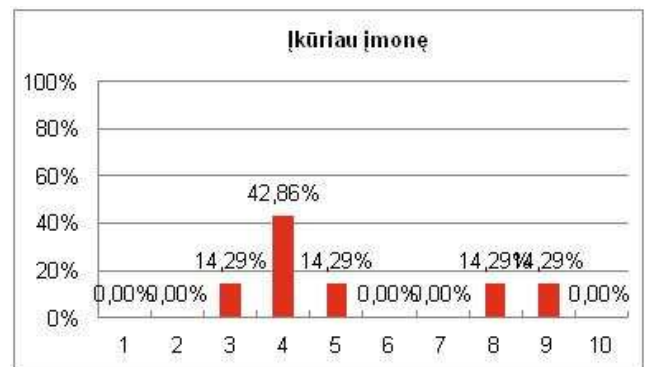
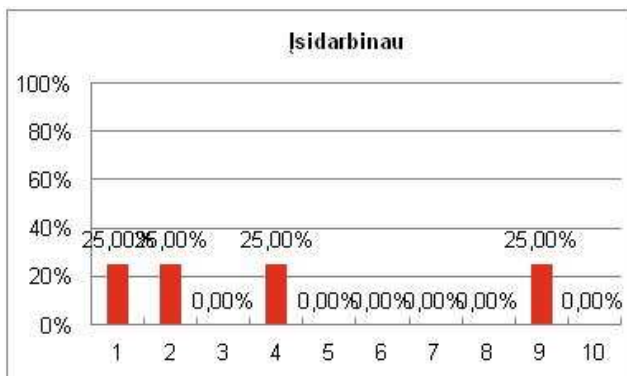

22. Kaip pasikeitė Jūsų situacija po dalyvavimo projekte?

3. Anketa galutiniams naudos gavėjams (tėšinsys)

23. Įvertinkite kiek stipriai dalyvavimas projekte prisidėjo prie šio rezultato pasiekimo (pasirinkti įvertinimą nuo 1 iki 10, t.y. 1 - visiškai neprisidėjo, 10 - labai stipriai prisidėjo).

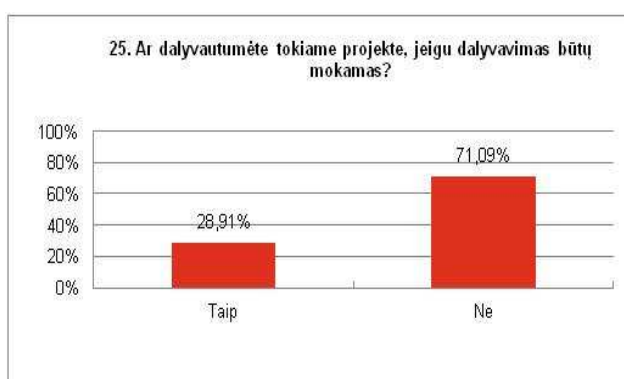

24. Ar būtumėte pasiekę šio rezultato, jeigu nebūtumėte dalyvavę projekte?

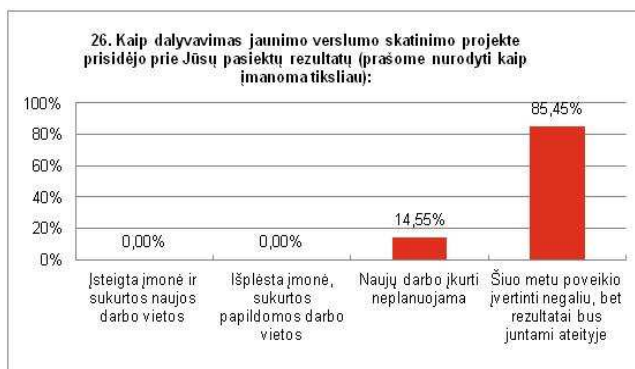

3. Anketa galutiniams naudos gavėjams (tęsinys)

25. Ar dalyvaustumėte tokiame projekte, jeigu dalyvavimas būtų mokamas?

26. Kaip dalyvavimas jaunimo verslumo skatinimo projekte prisidėjo prie Jūsų pasiektų rezultatų (prašome nurodyti kaip įmanoma tiksliau):

27. Ką siūlytumėte projekto organizatoriams pradėti daryti, kad projekto rezultatai duotų maksimalią naudą projekto dalyviams?

Atviras klausimas

Informacijos apie projektą sklaidą

Ar žinojote, kad jus kažka sumaisete, nes neatsimenu projekto kuriame dalyvavau.

Ypač aktiškai studentams visa tai išbandyti užsiėmimų metu.

Projektų darbu esu patenkinta

Projektos suplanuotos labai gerai. Be abejoj norėčiau, kad projektas turėtų tęsinį, kad dalyvautų daugiau mūsų mokyklos darbuotojų, ypač administracija, soc. ir spec. pedagogai

daugiau praktinių žinių. Pateikti informaciją kur ir kaip galima gauti finansinę paramą verslo pradžiai. Taip pat pateikti informaciją kokius žingsnius reikia atlikti siekiant įsteigti

daugiau praktinių veiklų

ją taip pačiais klausimais per skirtingus kanalus. Taip pat būtų puiku, jei lektoriai tarpusavyje labiau derintų savo mokymų programas.

daugiau įmonių savininkų ir direktorių.
lyviais.

re, kuris dar nespėjo net įpusėti. Galbūt projektas man duos maksimalią naudą.

verslininkais praktikai;

ultantais, banko vadybininkais; -mokymo metu naudoti kompiuterines programas - simuliacijas, kurios leistu pamatyti, kokių kompetencijų reikia verslo kūrimui, ką reikia ž

onių, UABų teritorijose, kaimo turizmo sodybose, t.y.keisti aplinką;
ai;

3. Anketa galutiniams naudos gavėjams (tęsinys)

27. Ką siūlytumėte projekto organizatoriams pradėti daryti, kad projekto rezultatai duotų maksimalią naudą projekto dalyviams? (tęsinys)

leja nurodant atitinkamas kryptis.

a)

pradžiai. (laimėta suma konkurse buvo tikrai nedidelė tik 2000lt). Gerai reklamuoti ir bendradarbiauti su universitetais. Tiesiogiai eiti į programas ir suderinti su lektoriais,

scenarijų ar jo dalis. Sugalvoti naują idėja ir kaip ją realizuoti verslo naujokams gali būti per sudėtingas uždavinys net ir turint teorinį pagrindą ir pavyzdžius.

projekto rengiamų seminarų su sesijos tvarkaraščiu.

...slo aspektus.
...uteiktos ir finansinės galimybės ar lengvatos nugalėtojams ar prizininkams finansavimo klausimu. T.Y. turėtų būti isteiktas prizinis fondas verslo pradžiai ar lengvatinės sa

3. Anketa galutiniams naudos gavėjams (tėsinys)

27. Ką siūlytumėte projekto organizatoriams pradėti daryti, kad projekto rezultatai duotų maksimalią naudą projekto dalyviams? (tėsinys)

...praktikus.
...ma ir individualiai) nagrinėti ju verslo idejas, bandyti paplototi ir papasakoti kaip viska reiketu pradeti.
...s.
...ką gerai.
...žiagą PADĖTI taikyti pamokose ir kitoje ugdomojoje veikloje
...jekto
...ie, būtent tokio projekto egzistavimą.
...ciau teorijos
...išamartizuoti verslo idėjas.
...ūti praktiškai pritaikomos.
...rganizuojami anksčiau, kad būtų galima pakoreguoti ugdymo planą kitiems mokslo metams.
...riai, ivykdyti iniciatyva, kur keikvienas dalyvis turetu tam taikra atsakomybe, turetu atsiskaityti uz tam tikra veikla, nes atsakomybe paskatintu pazvelgti i projekta visai kitu
...ikiiai
...liaispvz.
...izatoriai labai stengiasi. Daro viską, kas jiems atrodo geriausia.

28. Ką siūlytumėte projekto organizatoriams nustoti daryti, kad projekto rezultatai duotų maksimalią naudą projekto dalyviams?

Atviras klausimas
Nieko
Netinkamų veiksmų nepastebėta
gal pasiulyciau projekta toki kuris labiau atsimitu, nes dabar neatsimenu apie kuri cia snekama.
Dėstyti teorijas.
neturiu pasiūlymų
Projekte gauta informacija labai naudinga, bendravimas su organizatoriais ir lektoriais buvo malonus, todėl manau, kad jie viską atliko puikiai.
Mąstyti daugiau kaip verslininkai o ne tarnautojai
Kol kas gaunu maksimalią naudą
Nustoti rinkti dideles grupes;
Maziau ataskaitu, "Popierizmo"
mažiau plepėti
nieko
Neturiu nuomonės.
nusisneketi
maziau laiko skirti linksmiems uzsiemimams, zaidimams.
Organizatoriai dirba teisinga kryptimi.
Sieti
atsikratyti pasyvumo ir dirbti tik tiems kurie ištikro nori jog TU kažko pasiektum

Atviras klausimas
Viskas gerai
Nedubliuoti temų teorinėse paskaitose
Nedaryti projekto pilnai visko nesuderinus
daugiu realių " minčių"

3. Anketa galutiniams naudos gavėjams (tėsinys)

28. Ką siūlytumėte projekto organizatoriams nustoti daryti, kad projekto rezultatai duotų maksimalią naudą projekto dalyviams? (tėsinys)

Atviras klausimas
nieko nesilyciau
Seminarų laikas turėtų sutapti su mokytojų darbo laiku, o ne vykti jų atostogų metu....
Negaliu atsakyti.
Viskas gerai.
dėstant medžiagą nekalbėti apibendrintai, o labiau prisiderinti prie seminaro dalyvių darbo specifikos
Nežinau
Daugiau orientuotis į konkrečių savo šalies sėkmės atvejų gilesnę analizę. Nevertėtų siūlyti metodus, kurie tikrai netinka vyresnių klasių moksleiviams.
nieko.
daug kalbėti
Neturiu priekaištų pateiktai medžiagai, bet reiktų negailėti pilnos pristatomos medžiagos dalyviams.
Tokių siūlymų neturiu, projektų organizatoriai viską daro puikiai.
lyg ir nieks neužkliuvo labai
Neturiu nuomonės.
Trumpinti projektų laiką.
Objektyvių tikslų siekimas.
Nežinau.
Neslapukauti, kalbant apie projekto finansavimą ir min/max tikslus
jie patys privalo žinoti
nėra tokių pasiūlymų.
nedidinti grupių
Neturiu nuomonės šiuo klausymu.
Pasiūlymų neturiu.
Pasiūlymų neturiu.
pastabu neturiu
Na, manau, kad nustoti daryti nieko tikrai nereikia.
Nežinau
maziau kontroliuoti

29. Ką siūlytumėte projekto organizatoriams toliau daryti, siekiant, kad projekto rezultatai duotų maksimalią naudą projekto dalyviams?

praktinių mokymų, konsultacijų su srities ekspertais praktikai

manau

as žinias, atvejus pateikti.

es

ė, bet jau dabar projekto organizatoriai galėtų planuoti tęstinį projektą, kad mokytojai nuolat galėtų tobulinti gebėjimus ir gautų naujų žinių apie ugdymo metodus, verslum

ėkmingų ir inotyvių įmonių.

labai įdomūs ir naudingi mokymai.

žsiēmimų,
 ir labai praktiškus užsiēmimus
 rius;
 nams patalpas;
 yvių maitinimą

3. Anketa galutiniams naudos gavėjams (tęsinys)

29. Ką siūlytumėte projekto organizatoriams toliau daryti, siekiant, kad projekto rezultatai duotų maksimalią naudą projekto dalyviams? (tęsinys)

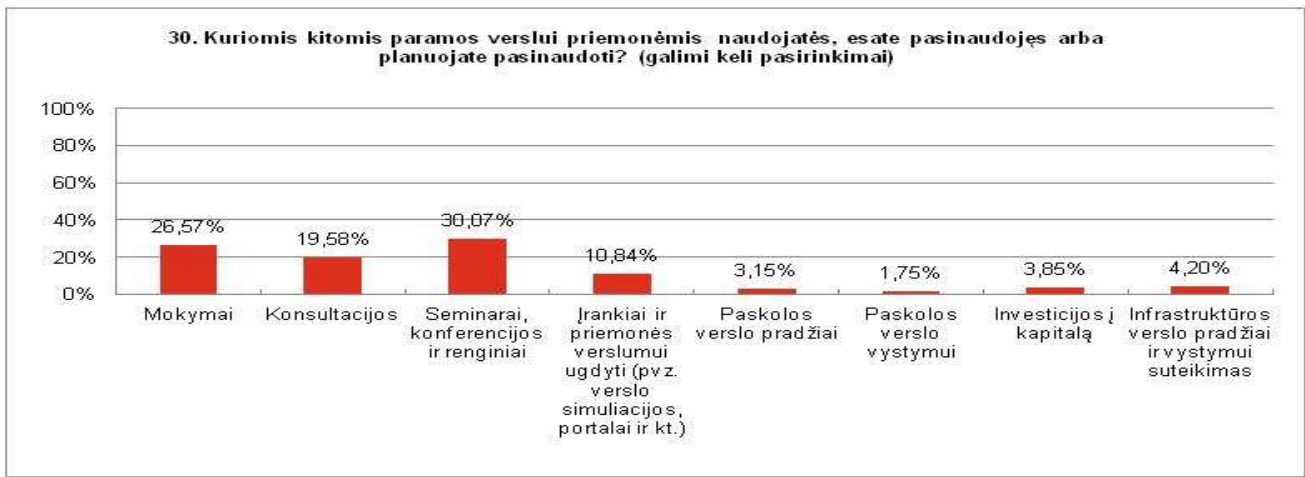
Atviras klausimas
padėti taikyti praktines uzduotis mokyklose
palaikyti ryšį
daugiau veikti praktiškai
Išlaikyti mokymu kokybe
Rengti daugiau konkursų, steigti prizus, kurie skaitintų verslumą
Ir toliau kviesti profesionalius lektorius.
Kviesti vis kitus ir jaunesnius verslininkus.
rengti panasaus pobudžio projketus ir sviesti jaunima.
skatinti jaunima jungtis į panasaus pobudžio projektus, veiklas.
Tapti projekto dalyvių draugais ir artimiau pažinti vieni kitus.
Daryti daugiau tokių konkursų
Sieti teorija su prsktika.
Prizinas vietas, apdovanoti piniginiiais prizais arba dovanu kuponais.
Nestabdyti veiklos
Toliau testi mokymus
Šypsotis ;)
sengtis sugalvoti kažką naujo kas būtų naudinga bei įdomu.
įtakoti valstybės politinius sprendimus
gal daugiau teoriniu ziniu, metodiniu rekomendaciju.
Ir toliau taip gerai dirbti....
Tęsti projektą.
Patarti, duoti pasiūlymus
Viskas gerai.
labai apgalvotai teoriją derinti su praktika
Ir toliau mokyti, teikti susidomejima, skatinti mokytis, nesustoti vietoje.
Kol projektas tik "teoriniame " lygmenyje nuo pasiūlymų susilaikau.
daugiau praktikos.
daugiau teoriniu, konkrečiu ziniu
Eiti tokiu pat tempu
Toliau rodyti realius praktinius verslo/projektų vykdymo pavyzdžius.
Daryti viską, ką jie daro dabar.
Daryti prezentacijas aukštojo mokslo įstaigose.
Siūlyčiau projekto dalyviams suorganizuoti susitikimus ar konsultacijas su verslininkais kurie jiems galėtų suteikti praktknių žinių.
Stiprinti mokyklų mat.bazę.
Interaktyvus ir humanitarinis dalyviu palaikymas.
Manau, kad toliau tęsti projektą, tik daugiau sieti su realia praktika.
Paskelbti patekusiųjų į eksperimentą mokyklų ir mokytojų sąrašą
Dirbti, ieškoti partnerių, plėstis į įvairius miestus, miestelius.
daugiau gilintis i Lietuvos realijas, skaidyti temas
Dirbti, skatinti, padėti.
Pasiūlymų neturiu.

bendrauti toliau su projekto dalyviais.
teikti konsultacijas
Ir toliau taip šauniai dirbuotis. :)
Ir toliau atrasti kažką naujo
tekti metodine pagalba

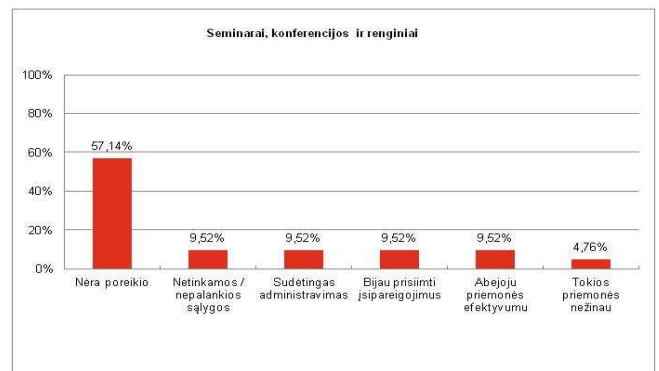
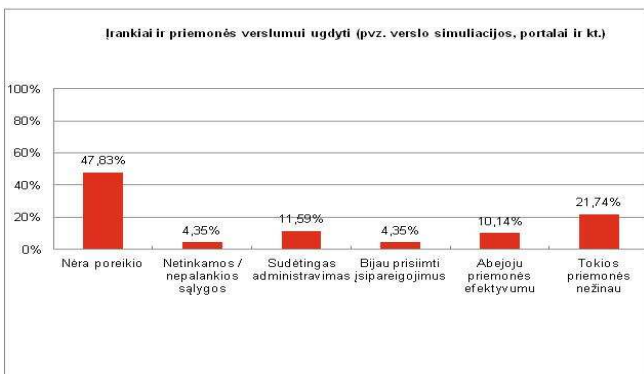
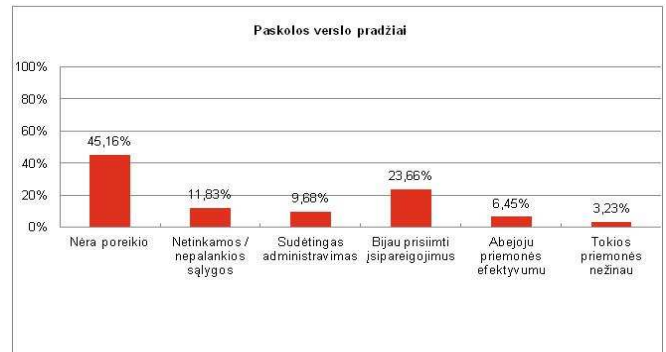
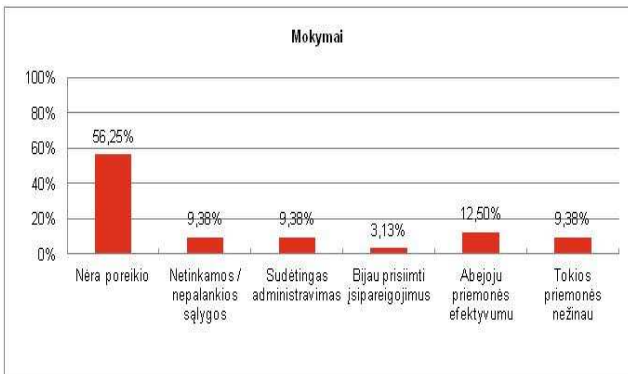
3. Anketa galutiniams naudos gavėjams (tėšinsys)

ES struktūrinių fondų lėšomis finansuojamų priemonių portfelis – jo pritaikymas ir nauda skatinant jaunimo verslumą

30. Kuriais kitomis paramos verslui priemonėmis naudojate, esate pasinaudojęs arba planuojate pasinaudoti? (galimi keli pasirinkimai)

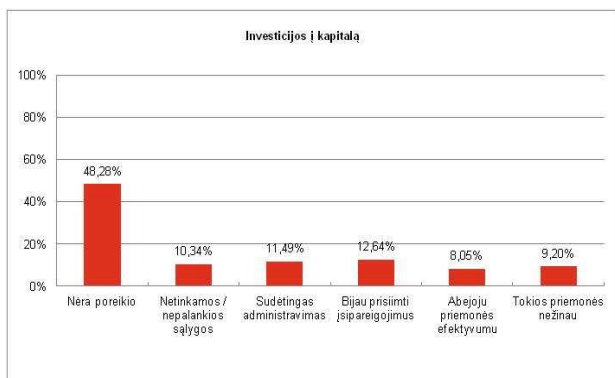
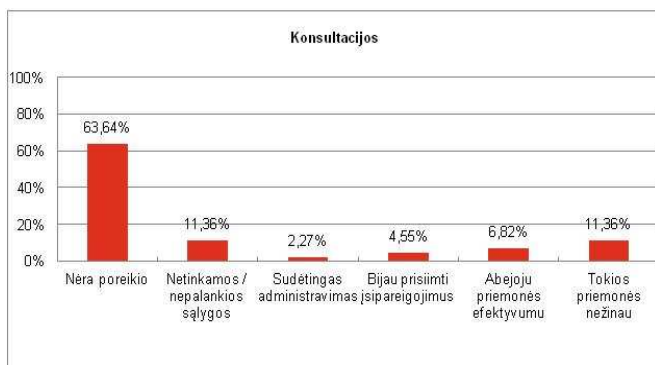
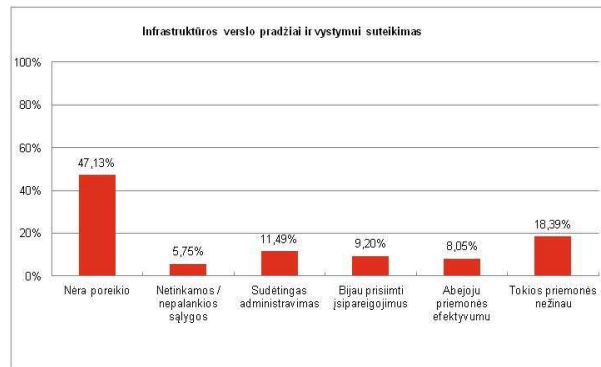
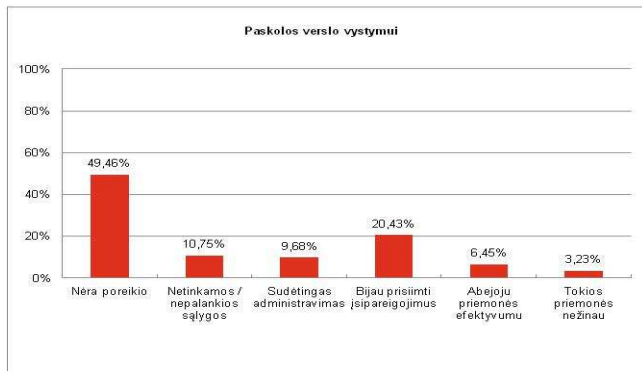

31. Kodėl nurodytomis priemonėmis nesinaudojate / nepasinaudojote?

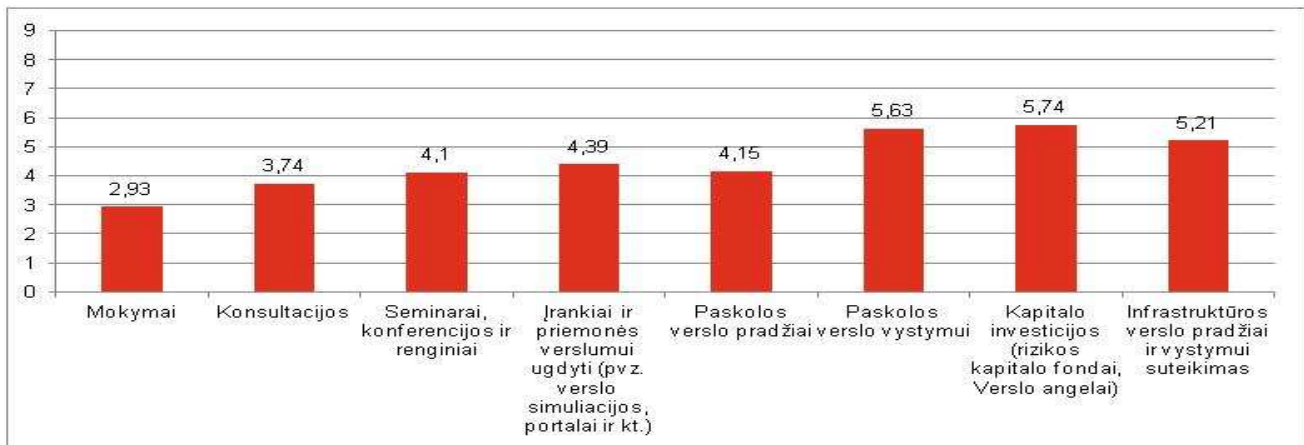

3. Anketa galutiniams naudos gavėjams (tęsinys)

31. Kodėl nurodytomis priemonėmis nesinaudojate / nepasinaudojote? (tęsinys)

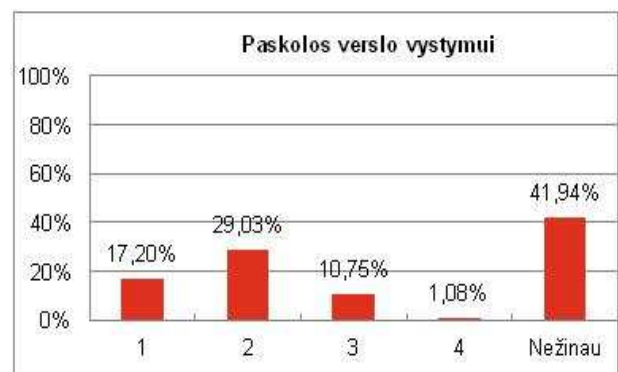
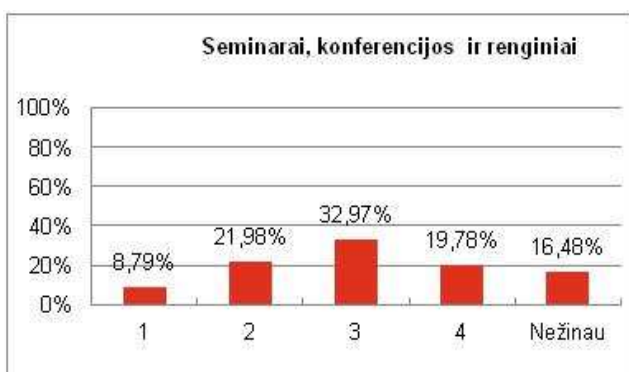
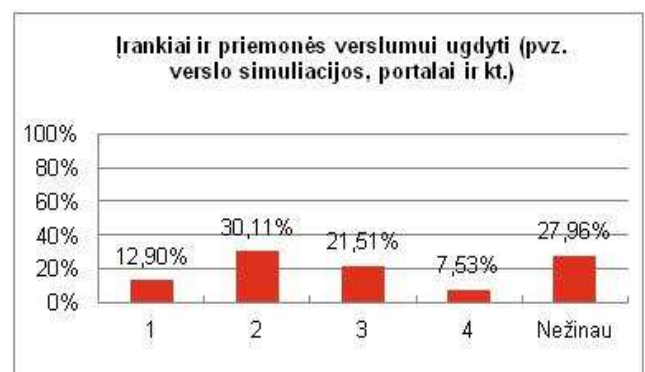
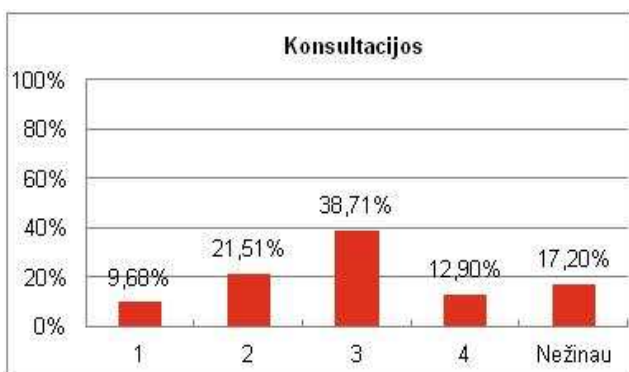

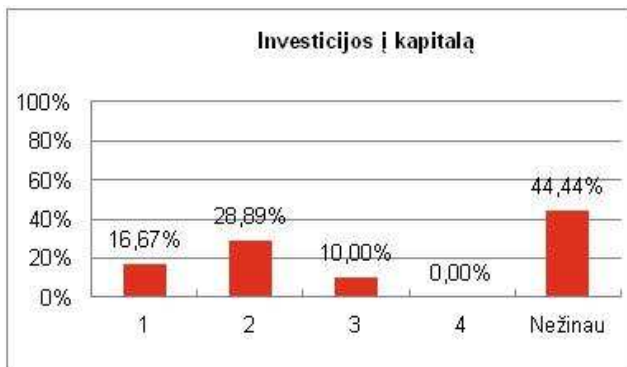
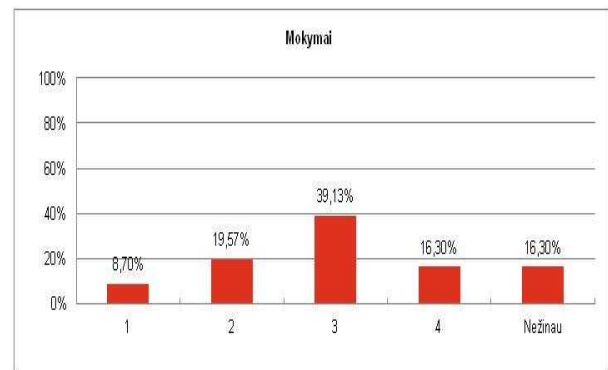
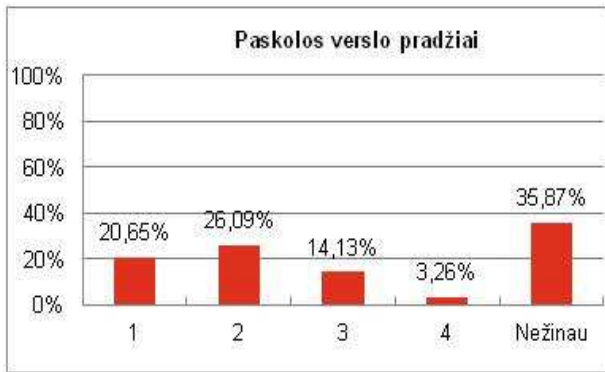
32. Kokio tipo priemonės, Jūsų nuomone, efektyviausiai prisideda prie jaunimo verslumo skatinimo? (Sugrupuokite pagal svarbą nuo svarbiausios iki mažiausiai svarbios, t.y. nuo 1 - svarbiausia, iki 8 - mažiausiai svarbi)

3. Anketa galutiniams naudos gavėjams (tėsinys)

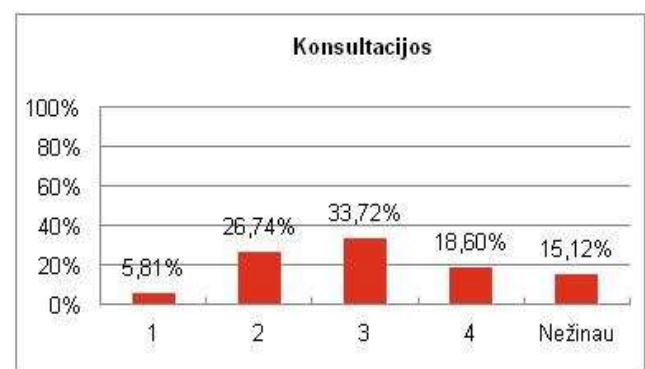
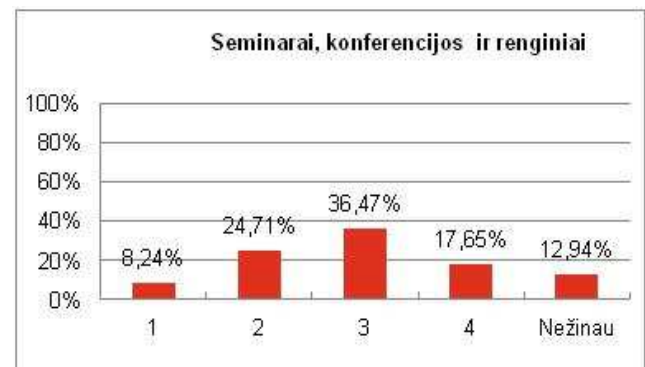
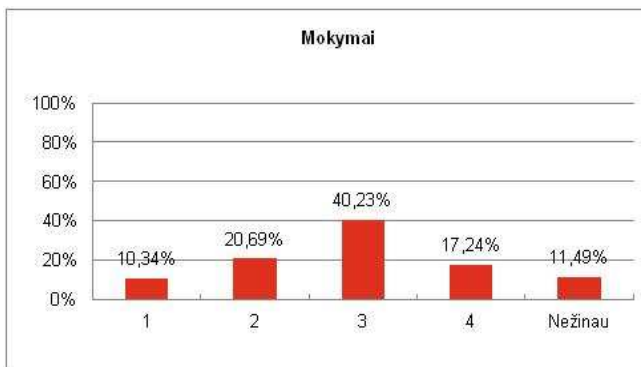
33. Įvertinkite šiuo metu siūlomų ES struktūrinių fondų lėšomis finansuojamų jaunimo verslumą skatinančių priemonių pakankamumą ir prieinamumą (galimybę gauti finansavimą ir pasinaudoti priemonės parama praktikoje). Pakankamumas (1 - Nepakanka, 4 - Pakanka).

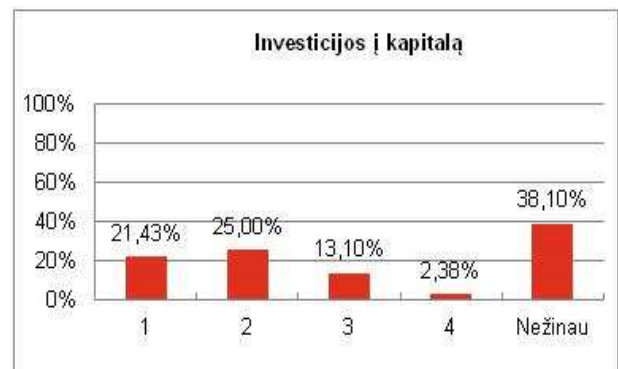
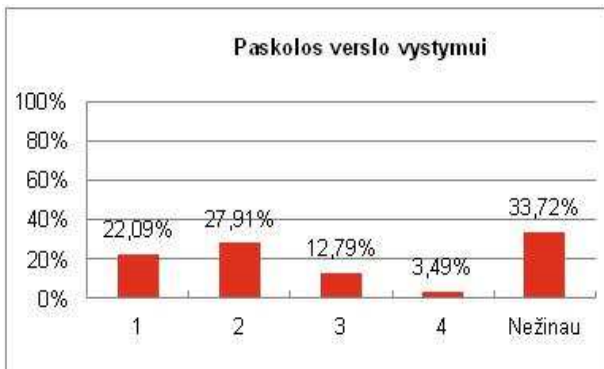
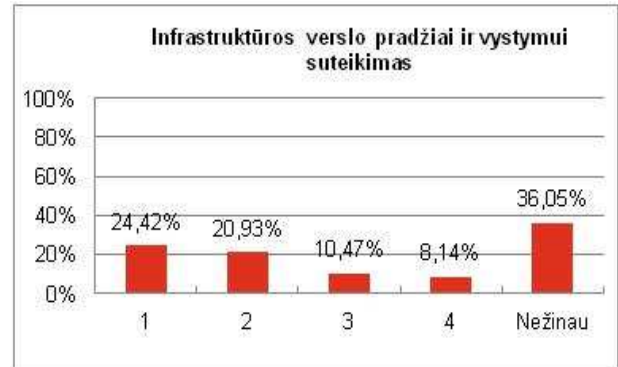
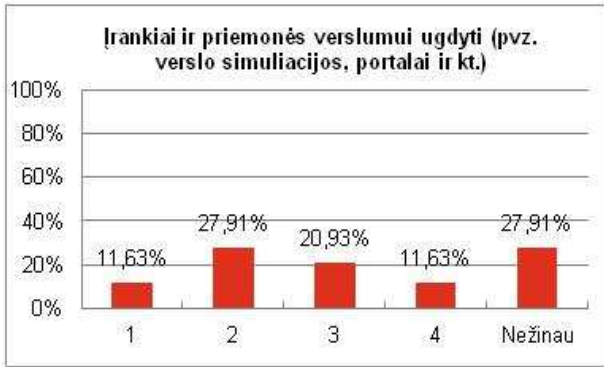

3. Anketa galutiniams naudos gavėjams (tęsinys)

34. Įvertinkite šiuo metu siūlomų ES struktūrinių fondų lėšomis finansuojamų jaunimo verslumą skatinančių priemonių pakankamumą ir prieinamumą (galimybę gauti finansavimą ir pasinaudoti priemonės parama praktikoje). Galimybė pasinaudoti praktikoje (1 – Labai maža, 4 - Labai didelė).

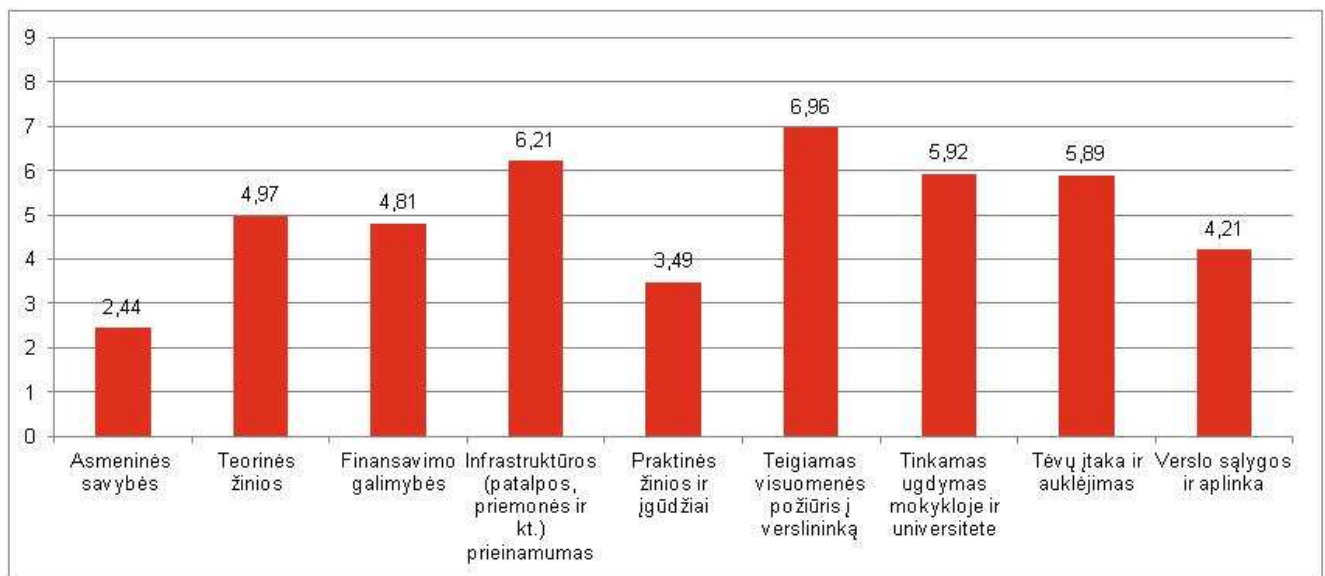

3. Anketa galutiniams naudos gavėjams (tęsinys)

32. Įvertinkite, kokie faktoriai labiausiai lemia jaunimo verslumą. (Sugrupuokite pagal svarbą nuo svarbiausio iki mažiausiai svarbaus, t.y. nuo 1 - svarbiausia, iki 9 - mažiausiai svarbus)

33. Jūsų pasiūlymai, kaip būtų galima patobulinti šiuo metu teikiamą paramą verslui (sąlygos, priemonių rūšys ir kt.).

s priemonės yra prienos tik turintiems patirties, lėšų konsultantams ir stabilius finansinius išteklius verslo plėtrai.

eles su aukletoja... ir t.t..

ingai, šiuo metu gerokai daugiau farso, nei nuoširdaus noro paremti verslą. Seminarai bei mokymai turinio prasme tušti, lektoriai nepajėgūs pilnavertiškai diskutuoti praktiškai jaunus žmones. Grupės turinčios panašias verslo idėjas turėtų jungtis į didesnes ir gauti viešųjų ryšių palaikymą, kad komandos didėtų, o santykiai tarp žmonių būtų tvaresni. Tiesioginiai viešai, sunkumus ir lengvumus turėtų pristatinėti komandų nariai. Rezultatai, galimybės ir naujos kryptys privalo būti aptarinėjamos viešai. Viešumas visko pagrindas.

3. Anketa galutiniams naudos gavėjams (tęsinys)

33. Jūsų pasiūlymai, kaip būtų galima patobulinti šiuo metu teikiamą paramą verslui (sąlygos, priemonių rūšys ir kt.). (tęsinys)

nes jos visada pasiima didelę dalį jaunimo verslui plėtoti skirtų pinigų. Kaip pvz "nuomos mokesčiai įmonės patalpoms", nors ta įmonė dalyvauja projekte ir turi suteikti patalpas.

as pilietis galėtų užsidirbti sau duonos....

situose, kad pilka masė nežiūrėtų į verslą kaip į kažkokį neįmanomą dalyką.

parama kūrimui ar bent nukreipti kur būtų galima ją gauti.

ns turi būti prieinamas bankų finansavimas, turėtų būti daugiau investicinių bendrovių, kurios investuotų į jaunų žmonių idėjas. Mokesčių sistema turėtų būti palankesnė p

kiekis jaunųjų verslininkų ir/ar besikuriančių verslininkų. Kiekvienam iš atrinktų dalyvių būtų priskirtas asmeninis mentorius. Jis teiktų konsultacijas jaunam verslininkui. T

kiam verslui.

metus neriboti verslo srities ir pelno mokesčio.

s, iš tiesų reiktų supaprastinti formalumus.

paramas bei įgyvendinti jas taip užtikrinant paramos tinkamą panaudojimą bei reikalingumą.

tu. Reikia supaprastinti paramos gavimo sąlygas ir teikti daugiau lengvatu pradedantiesiems.

5 PRIEDAS. Pirminė priemonių analizė

Projektų lygmeniu vertinamos tiesioginės verslumą skatinančios priemonės.

Priemonė	Projekto kodas	Projekto pavadinimas	Projektą įgyvendinanti institucija	Projekto būseną	Projekto tipas
Verslumo skatinimas	VP1-1.1-SADM-08-K-01-001	Verslumo skatinimo fondas	Lietuvos kredito unija	Igyvendinama sutartis	„Minkštosios“ ir „kietosios“ veiklos derinamos
Kalbų mokymo, verslumo ugdymo ir inovatyvių švietimo metodų kūrimas ir diegimas	VP1-2.2-ŠMM-05-K-01-058	„TOC for education“ metodikos taikymas bendrojo lavinimo mokyklos bendruomenėms per netradicines ugdymo formas	Vilniaus miesto ir apskrities verslininkų darbdavių konfederacija	Igyvendinama sutartis	Vyrauja „minkštosios“ veiklos
	VP1-2.2-ŠMM-05-K-01-118	11–12 klasių mokinių verslumo ugdymas taikant netradicines ugdymo formas	Trakų r. Lentvario Motiejaus Šimelionio gimnazija	Igyvendinama sutartis	Vyrauja „minkštosios“ veiklos
Kalbų mokymo, verslumo ugdymo ir inovatyvių švietimo metodų kūrimas ir diegimas	VP1-2.2-ŠMM-05-K-02-009	Inovatyvių metodų diegimas verslumo ugdymo procese	Lietuvos edukologijos universitetas	Igyvendinama sutartis	Vyrauja „minkštosios“ veiklos
	VP1-2.2-ŠMM-05-K-02-013	Praktinių verslumo ugdymo programų įgyvendinimas	Viešoji įstaiga „Lietuvos Junior Achievement“	Igyvendinama sutartis	Vyrauja „minkštosios“ veiklos
	VP1-2.2-ŠMM-05-K-02-014	Kūrybiškas kelias į verslumą	Lietuvos vaikų ir jaunimo centras	Igyvendinama sutartis	Vyrauja „minkštosios“ veiklos
	VP1-2.2-ŠMM-05-K-02-019	Verslumo ugdymo metodų kūrimas ir diegimas Lietuvos mokyklose	VšĮ Socialinių mokslų kolegija	Igyvendinama sutartis	Vyrauja „minkštosios“ veiklos
	VP1-2.2-ŠMM-05-K-02-021	Verslumo akademija	Viešoji įstaiga Jaunimo karjeros centras	Igyvendinama sutartis	Vyrauja „minkštosios“ veiklos
Studijų kokybės gerinimas, tarptautiškumo didinimas	VP1-2.2-ŠMM-07-K-03-001	Žiniomis grįsto verslumo skatinimas „InoStartas“	Lietuvos pramonininkų konfederacija	Igyvendinama sutartis	Vyrauja „minkštosios“ veiklos
	VP1-2.2-ŠMM-07-K-03-009	ABC – Accelerating Bussiness Creation	Viešoji įstaiga „Irrationalism“	Igyvendinama sutartis	Vyrauja „minkštosios“ veiklos
	VP1-2.2-ŠMM-07-K-03-014	Studentų verslumo įgūdžių stiprinimas, panaudojant Europinį verslumo ugdymo modelį EUROPRISE	Vilniaus prekybos, pramonės ir amatų rūmai	Igyvendinama sutartis	Vyrauja „minkštosios“ veiklos
	VP1-2.2-ŠMM-07-K-03-016	MOKomės Kurti Aukštųjų Technologijų verslą (MOKAT)	Asociacija „INFOBALT“, atstovaujanti informacinių ir ryšių technologijų (IRT) sektorių, kartu su aukštosiomis mokyklomis, VšĮ „Visorių informacinių technologijų parkas“ ir verslo įmonėmis	Igyvendinama sutartis	Vyrauja „minkštosios“ veiklos
	VP1-2.2-ŠMM-07-K-03-021	Verslumo ugdymo modelio Junior Enterprise įgyvendinimas Lietuvoje	Asociacija „Jaunimo verslo klubas“	Igyvendinama sutartis	Vyrauja „minkštosios“ veiklos

	VP1-2.2-ŠMM-07-K-03-024	Lietuvos aukštųjų mokyklų studentų verslumo gebėjimo ugdymas įgyvendinant tarptautinį studentų neformalaus verslumo ugdymo modelį	Visuomeninė organizacija Alytaus krašto verslininkų asociacija	Igyvendinama sutartis	Vyrauja „minkštosios“ veiklos
	VP1-2.2-ŠMM-07-K-03-027	Sėkmingo verslo kelias	VŠĮ Baltijos edukacinių technologijų institutas	Igyvendinama sutartis	Vyrauja „minkštosios“ veiklos
	VP1-2.2-ŠMM-07-K-03-028	ATVERK – Ateities verslo komanda	Lietuvos inžinerinės pramonės asociacija „Linpra“	Igyvendinama sutartis	Vyrauja „minkštosios“ veiklos
	VP1-2.2-ŠMM-07-K-03-032	Saulėtekio verslumo mokykla „AdVenture“	VŠĮ „Saulėtekio slėnis“	Igyvendinama sutartis	Vyrauja „minkštosios“ veiklos
	VP1-2.2-ŠMM-07-K-03-034	Studentų verslumo ugdymas integruotuose mokslo, studijų ir verslo centruose (slėniuose) – START	VŠĮ KTU regioninis mokslo parkas	Igyvendinama sutartis	Vyrauja „minkštosios“ veiklos
	VP1-2.2-ŠMM-07-K-03-035	Septynių jūrų kapitonai	Lietuvos verslo darbdavių konfederacija	Igyvendinama sutartis	„Minkštosios“ ir „kietosios“ veiklos derinamos
	VP1-2.2-ŠMM-07-K-03-036	Jaunųjų lyderių sprendimai	Lietuvos verslo konfederacija	Igyvendinama sutartis	Vyrauja „minkštosios“ veiklos
Inogeb LT-1	VP2-1.4-ŪM-03-K-01-002	Iniciatyvų inovacijoms versle įgalinimas – „InPulsas“	VŠĮ Lietuvos inovacijų centras	Baigtas	„Minkštosios“ ir „kietosios“ veiklos derinamos
	VP2-1.4-ŪM-03-K-01-005	Stipri inovacijų ekosistema – verslo konkurencinio pranašumo garantas (SIEK)	VŠĮ Klaipėdos mokslo ir technologijų parkas	Baigtas	Vyrauja „minkštosios“ veiklos
	VP2-1.4-ŪM-03-K-01-006	Technologijų perdavimo centro plėtros 2-as etapas (TPC2)	VŠĮ „Saulėtekio slėnis“	Baigtas	„Minkštosios“ ir „kietosios“ veiklos derinamos
	VP2-1.4-ŪM-03-K-01-013	Kauno miesto inovacijų sistemos stiprinimas plėtojant verslo, mokslo ir savivaldos bendradarbiavimą bei tobulinant žinių ir technologijų sklaidos terpę (InoKaunas)	VŠĮ „Technopolis“	Igyvendinama sutartis	Vyrauja „minkštosios“ veiklos
	VP2-1.4-ŪM-03-K-01-014	ŠMTP paslaugų sistema inovacijoms ir technologijoms remti	VŠĮ Šiaurės miestelio technologijų parkas	Baigtas	Vyrauja „minkštosios“ veiklos
	VP2-1.4-ŪM-03-K-01-015	Jaunųjų verslininkų kūrybiškumo ir inovatyvumo ugdymo erdvė (akronimas – JUVENE)	VŠĮ Kauno regioninis inovacijų centras	Igyvendinama sutartis	„Minkštosios“ ir „kietosios“ veiklos derinamos
	VP2-1.4-ŪM-03-K-01-016	Inovatyvaus verslo idėjų turnyras	VŠĮ Šiaurės miestelio technologijų parkas	Baigtas	Vyrauja „minkštosios“ veiklos
Asistentas-3	VP2-2.2-ŪM-03-V-02-001	Nuo verslo pradžios iki eksporto plėtros	VŠĮ „Eksportuojančioji Lietuva“	Igyvendinama sutartis	Vyrauja „minkštosios“ veiklos

	VP2-2.2-ŪM-03-V-03-001	Tarptautinio konkurencingumo link	VšĮ „Versli Lietuva“	Įgyvendinama sutartis	Vyrauja „minkštosios“ veiklos
	VP2-2.2-ŪM-03-V-01-009	Lietuvos įmonių konsultavimas ir mokymai stiprinant regioninį verslo potencialą	VšĮ „Investuok Lietuvoje“	Baigtas	Vyrauja „minkštosios“ veiklos

Priemonių lygmeniu vertinamos netiesioginės verslumą skatinančios priemonės

Priemonės pavadinimas	Priemonės kodas	Per priemonę įgyvendinamų projektų pozicija verslumo skatinimo modelyje	Priemonės projektų tipas
Invest LT-2	VP2-2.1-ŪM-06-K	Verslo vystymui priskirtinos veiklos	Vyrauja „kietosios“ veiklos
Intelektas LT +	VP2-1.3-ŪM-03-K	Verslo vystymui priskirtinos veiklos	Vyrauja „kietosios“ veiklos
Ieškančių darbo asmenų integracija į darbo rinką	VP1-1.2-SADM-01-V	Verslumui priskirtinų įgūdžių suteikimo ir mokestinių lengvatų veiklos	„Minkštosios“ ir „kietosios“ veiklos derinamos

6 PRIEDAS. Atliktų tyrimų apžvalga

Globalus verslumo stebėjimo tyrimas (GEM)

Globalus verslumo stebėjimo tyrimas (angl. *Global entrepreneurship monitoring*)⁵³ – vienas didžiausių ir svarbiausių verslo tyrimų pasaulyje tyrimų. Jis leidžia nustatyti verslumo skatinimo aplinkos tendencijas ir jas palyginti globaliu mastu. Ši studija atliekama nuo 1999 metų. 2011 m. studija apėmė beveik visas pasaulio valstybes, įskaitant ir Lietuvą. Pagrindiniai tyrimo tikslai:

- išmatuoti skirtumus atitinkamose ekonomikose tarp požiūrio į verslumą, verslių veiklų ir siekių;
- atskleisti veiksnius, lemiančius nacionalinį verslumo pobūdį ir lygį;
- nustatyti politikos poveikį, skatinant verslumą atitinkamose ekonomikose.

Tyrimas itin reikšmingas ir dėl to, jog rezultatai gali būti segmentuojami pagal amžiaus grupes. Deja, šiuo metu specializuoti duomenys apie Lietuvą nėra pateikiami, prieinama tik bendroji ataskaita, kurioje pristatoma bendresnė informacija.

Tyrimo metu atliekamos gyventojų ir ekspertų apklausos telefonu. Lietuvoje buvo apklausti 2003 gyventojai ir 36 ekspertai. Visos šalys tyrime skirstomos į tris toliau išvardijamas kategorijas.

- **Į veiksnius orientuotos šalys** (nuo žaliavų priklausomos šalys). Įmonės konkuruoja pagal kainą, jų veikla pagrįsta gamybos veiksniais, ypač nekvalifikuota darbo jėga ir gamtiniais išteklių. Priskiriamos tokios šalys kaip Iranas, Pakistanas, Venesuela.
- **Į veiklos efektyvumą orientuotos šalys**. Naudojami efektyvūs gamybos būdai, padedantys didinti produktyvumą ir mažinti kaštus. Siekiama masto ekonomijos efekto. Vyrauja didelės įmonės. Rinkos nišas užima smulkios ir vidutinės įmonės. Priskiriamos tokios šalys kaip Kinija, Lietuva, Slovakija, Turkija.
- **Į inovacijas orientuotos šalys**. Ekonomikos yra orientuotos į inovacijų ir aukštesnės pridėtinės vertės kūrimą. Plečiasi paslaugų sektorius. Konkurencija pagrįsta inovacijomis. Priskiriamos tokios šalys kaip Belgija, Čekija, Japonija, Didžioji Britanija.

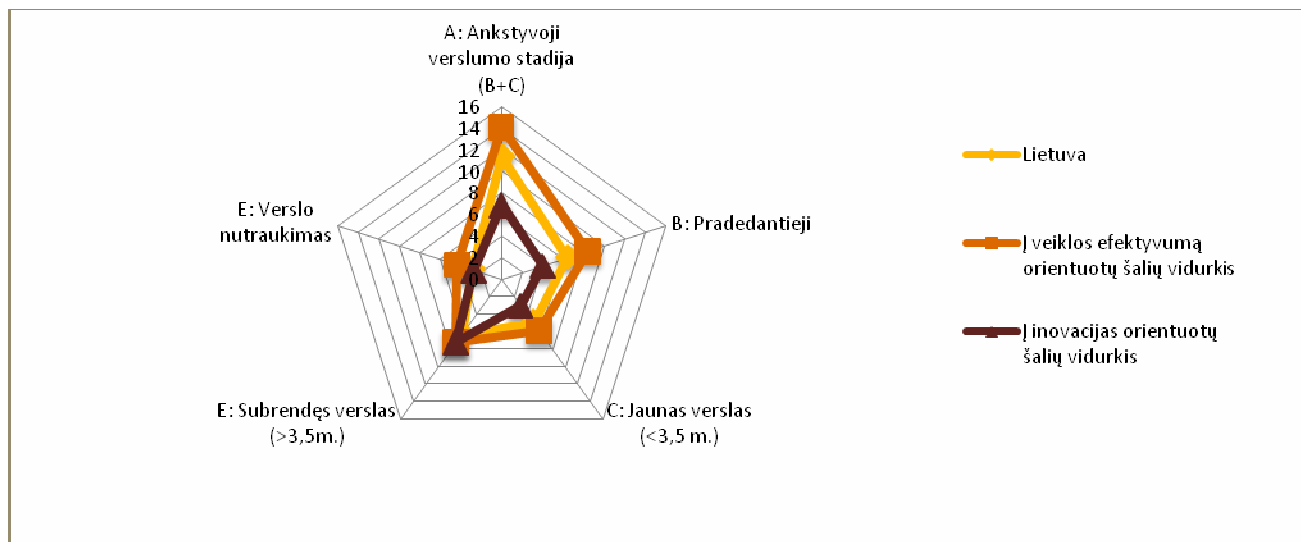
Vienas svarbiausių šio tyrimo rodiklių yra bendrasis ankstyvosios verslumo stadijos rodiklis (angl. *Total early stage Entrepreneurial Activity – TEA*). Šis rodiklis nurodo, kokia darbingo amžiaus asmenų dalis yra įsitraukusi į naujai pradedamus verslus planavimo ir kūrimo stadijoje (pradedantieji verslininkai, angl. *nascent entrepreneurs*) ir verslo vystymo 42 mėn. nuo verslo įkūrimo stadijoje (jaunas verslas).

Surinkti duomenys rodo, kad Lietuva yra artima į veiklos efektyvumą orientuotų šalių vidurkiui, su santykinai aukštu ankstyvosios stadijos verslumo veiklos rodikliu (11,3 proc.).

Tyrimo ataskaitoje pažymima, kad, nepaisant ekonominio vystymosi fazės, daugelyje šalių didžiausiu ankstyvosios stadijos verslumo rodikliu pasižymi 25–34 metų ir 35–44 metų amžiaus grupė. Tačiau Lietuvoje, kartu su Bosnija, Hercegovina ir Panama, didelis pradedančiųjų verslininkų skaičius fiksuojamas dar ankstesnėje, 18–24 metų amžiaus kategorijoje.

Įvertinus įsitraukimo į ankstyvosios stadijos verslias veiklas priežastis galima teigti, kad Lietuvoje dažnesnis verslumas siekiant pasinaudoti galimybėmis (angl. *opportunity based*) negu iš būtinybės (angl. *necessity based*): dėl galimybių į verslias veiklas įsitraukia 49 proc. vyrų ir 44 proc. moterų, iš būtinybės – 29 proc. vyrų ir 27 proc. moterų.

⁵³ GEM (2012): Global Entrepreneurship Monitor 2011 Extended Report, Babson College, United States; Universidad del Desarrollo, Chile; Universiti Tun Abdul Razak, Malaysia; London Business School, United Kingdom.

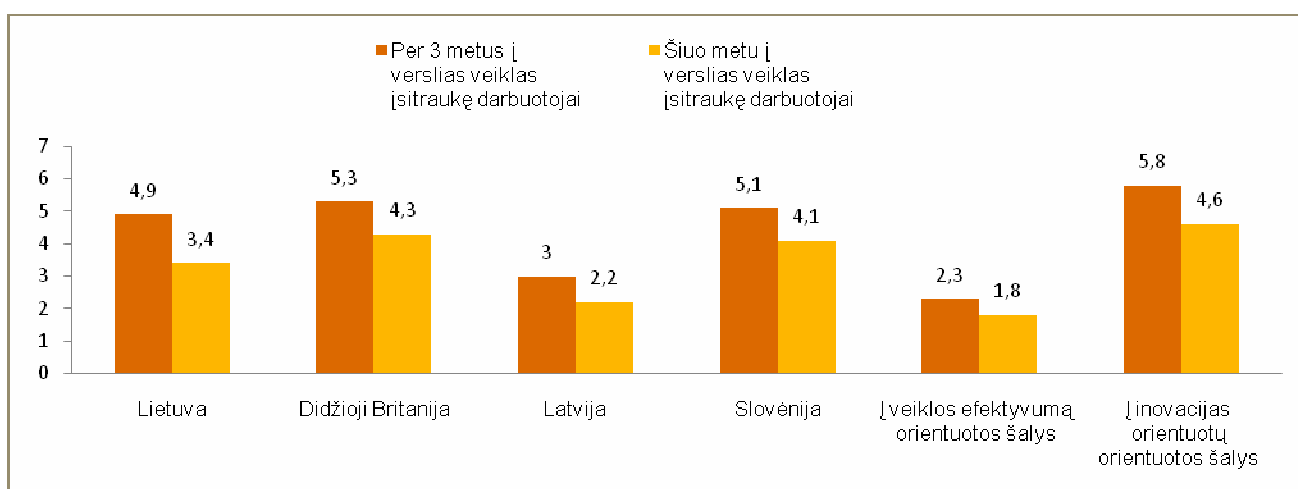

Verslios veiklos visuomenėje, GEM (18–64 metų visuomenės dalis, proc.)

Verslios veiklos visuomenėje, GEM (18–64 metų visuomenės dalis, proc.)

	Lietuva	Didžioji Britanija	Latvija	Slovėnija
Ankstyvosios stadijos verslumo veiklos	11,3 %	7,3 %	11,9 %	3,7 %
Verslą pradantys ar padėję pradėti verslą	6,4 %	4,7 %	6,8 %	1,9 %
Jaunas verslas: įmonių iki 3,5 metų verslo savininkai	5 %	8,6 %	5,3 %	1,7 %
Subrendęs verslas: įmonių daugiau kaip 3,5 metų verslo savininkai	6,3 %	7,2 %	5,7 %	4,8 %
Verslo nutraukimas	2,9 %	2 %	3 %	1,5 %

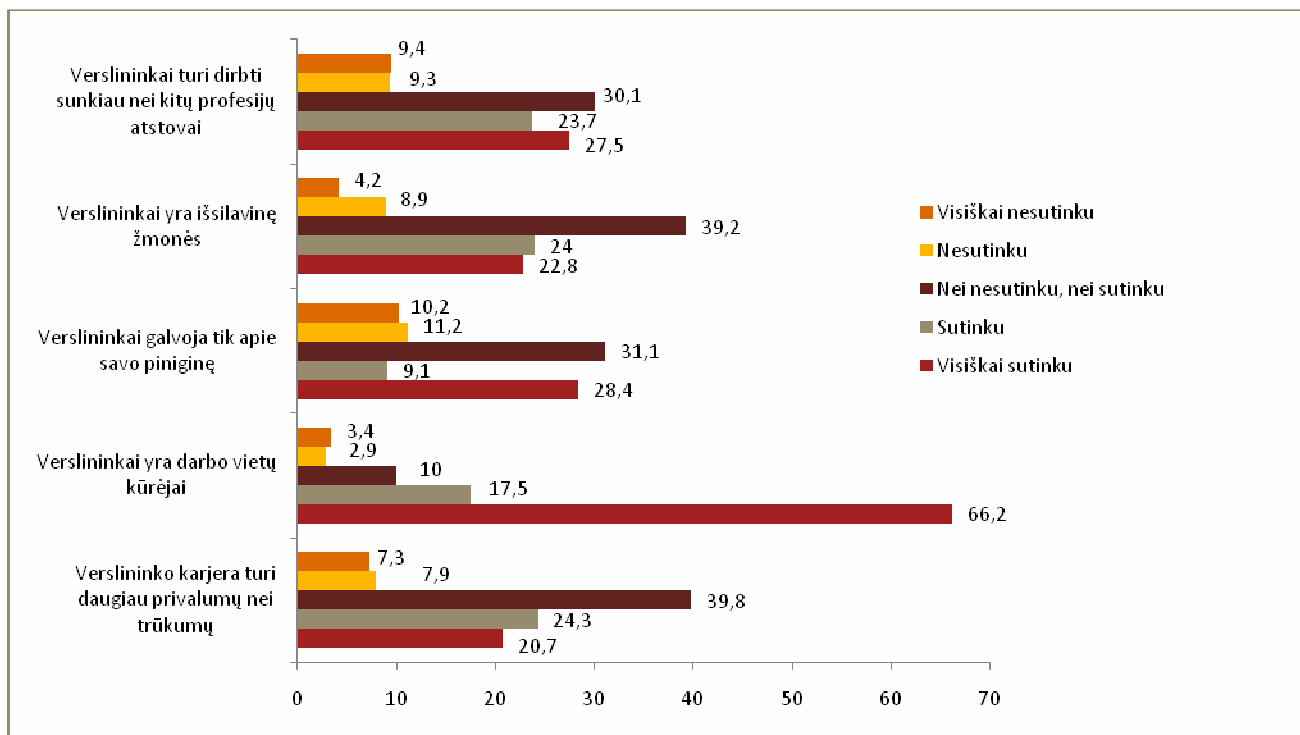
Atliekant tyrimą taip pat buvo vertinamas vidinis intraverslumas, kitaip vadinamas įmonės vidaus verslumu (angl. *Intrapreneurship* arba *corporate entrepreneurship*). Pažymėtina, kad Lietuvos rodikliai yra aukštesni negu kaimyninių šalių ir lenkia ekspertų prognozes.

Įsitraukusieji į verslias veiklas organizacijų viduje, GEM (18–64 metų visuomenės dalis, proc.)

Tyrimas taip pat atskleidė, kad Lietuvoje verslininkai yra vertinami santykinai teigiamai. Visuomenėje suvokiama, kad jie yra darbo vietų kūrėjai ir dirba sunkiau negu kiti.

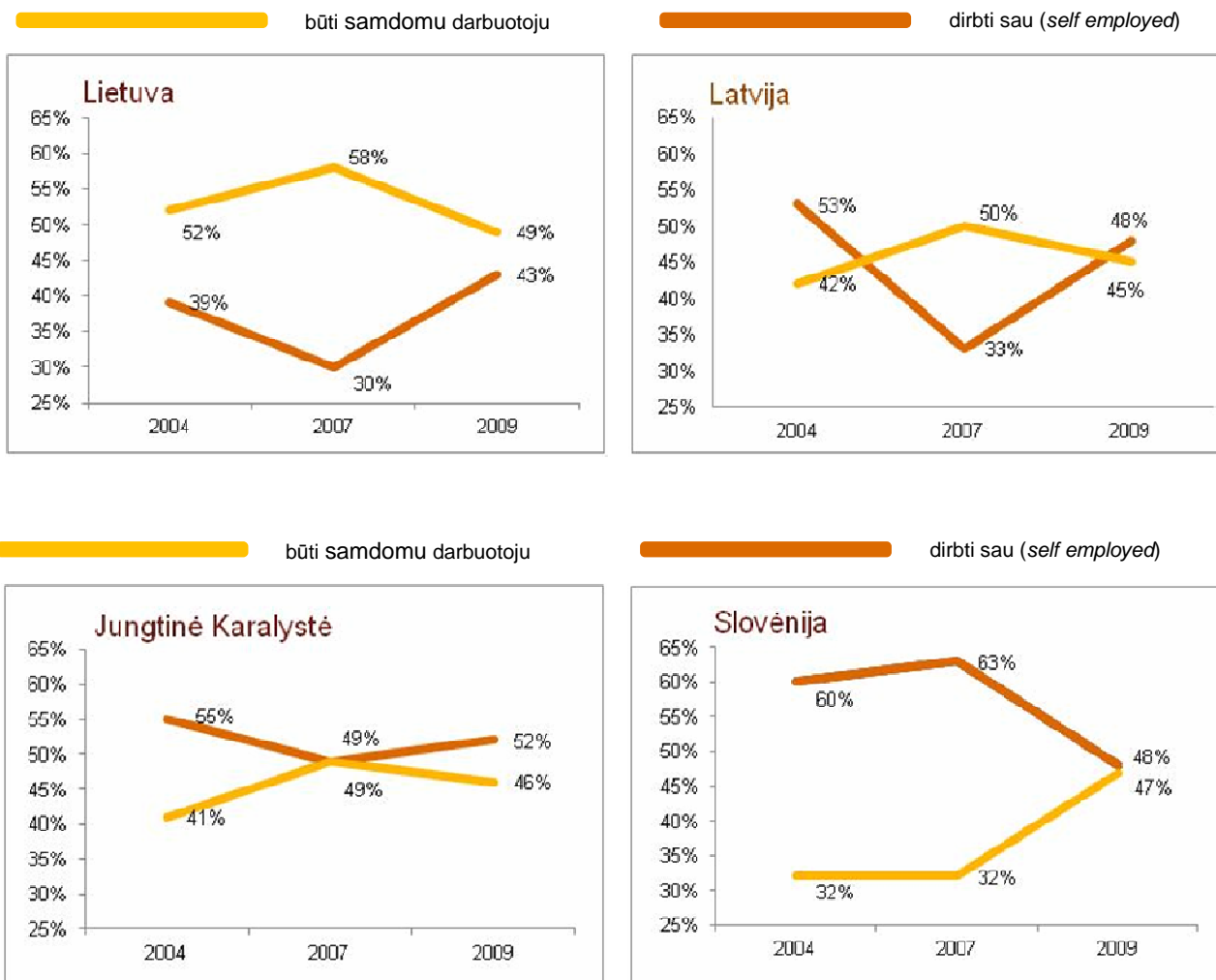
Požiūris į verslininkus, Lietuva, GEM (18–64 metų visuomenės dalis, proc.)

Flash verslumo eurobarometras – „Verslumas ES ir už jos ribų“

Verslumo apklausa „Flash verslumo eurobarometras“ reguliariai atliekama Europos Komisijos iniciatyva. Ji padeda palyginti Europos Sąjungos šalių narių gyventojų nuomonę ir požiūrį į verslumą ir savarankišką darbą. Rezultatai lyginami ir su ne Europos Sąjungos šalimis, ypač su JAV. Paskutinė apklausa atlikta 2009 m. ir apėmė 36 ES valstybės nars, taip pat JAV, Islandiją, Norvegiją, Kroatiją, Turkiją, Šveicariją, Kiniją, Japoniją ir Pietų Korėją. Buvo apklausta 26 tūkst. atsitiktine tvarka atrinktų respondentų, kuriems yra daugiau kaip 15 metų⁵⁴.

Vienas svarbiausių tyrimo tikslų – nustatyti, kokia proporcija ES šalių narių gyventojų labiau nori būti samdomi darbuotojai ir kokia dalis nori sau susikurti darbo vietą. Toliau pateikiamos diagramos, kuriose pristatoma, kaip skirtingose šalyse keitėsi respondentų pozicija renkantis karjerą nuo 2004 m. iki 2009 m.

⁵⁴ „Entrepreneurship in the EU and beyond“, Gallup / Directorate - General Enterprise and Industry, 2010 (2009 m. duomenys).

Preferencijos karjerai Europos Šalyse, Eurobarometras (vyresnė nei 15 metų visuomenės dalis, proc.)

Pažymėtina, kad Lietuvoje, kaip ir Latvijoje, visuomenės dalies, norinčios susikurti darbo vietą, pokytis koreliuoja su ekonominės gerovės pokyčiais: didžiausios ekonominio pakilimo laikotarpiu daugiausia žmonių norėjo tapti samdomais darbuotojais ir neprisiimti iniciatyvos bei rizikos sukurti darbo vietą patys sau ar aplinkiniams.

Tyrimo metu jau pradėjusių verslą asmenų buvo klausiama, kokia priežastis juos paskatino pradėti savo verslą. Tirta, ar verslas buvo vystomas labiau iš būtinybės, ar labiau dėl išvengtų galimybių. Lietuvoje 57,9 proc. apklaustųjų verslo pradžia siejo galimybėmis ir 30,5 proc. su būtinybe (abi priežastys verslą pradėti paskatino 6,5 proc. respondentų). Šie rodikliai iš esmės atitinka ES-27 šalių vidurkį, atitinkamai 55,2 proc. ir 27,6 proc. respondentų. Lyginant šiuo rodiklius su anksčiau pristatyto tyrimo (GEM) rezultatais, pažymėtina, jog santykinė priežasčių proporcija abiejuose tyrimuose yra panaši. Tai patvirtina atliktų tyrimų objektyvumą.

Tyrimo metu nagrinėjant didžiausias baimes pradėti verslą, Lietuva taip pat neišsiskiria iš bendro Europos Sąjungos konteksto. Kaip ir visoje Europoje, taip ir Lietuvoje didžiausia bankroto baimė: kaip svarbiausią priežastį bankrotą Lietuvoje pasirinko 28,7 proc., ES-27 – 27,7 proc. Didžiausiu rezultatų nuokrypiu pirmojo pasirinkimo analizėje pasižymi baimė kentėti dėl asmeninės nesėkmės: Lietuvoje – 13,2 proc., ES27 – 8,1 proc. Pagal verslo aplinkos ir verslo pradžios vertinimą Lietuva, šio tyrimo duomenimis, bendrus ES rodiklius atitinka ir daugelyje kitų sričių. Beje, nesėkmės baimės rodiklis buvo vertintas ir anksčiau aprašytame GEM tyrime. Dėl skirtingų tyrimų metodologijų šių tyrimų rezultatų negalima tiesiogiai lyginti, tačiau pažymėtina, kad GEM tyrime Lietuvos rodiklis šioje kategorijoje yra kur kas geresnis ir iš esmės atitinka Europos Sąjungos šalių vidurkį.

Nors atliekant tyrimą respondentai skirstomi pagal amžiaus grupes, iš paskutiniojo 2009 m. atlikto tyrimo Lietuvai skirta analitinė ataskaita neparengta, todėl ir duomenys pagal amžiaus grupes nėra išskirti. Pagal 2007 m. atliktą „Flash verslumo eurobarometro“ tyrimo ataskaitą Lietuvai, išskiriami šie aspektai:

- santykinė jaunų verslininkų dalis (iki 30 metų) yra viena didžiausių visoje Europoje (didesnė dalis tik Latvijoje), o vyresnių verslininkų dalis (vyresnių kaip 55 metų) yra viena mažiausių Europoje. Skirtingai negu daugelyje kitų šalių, Lietuvoje asmenys iki 30 metų kur kas labiau nori pradėti ir vystyti savo verslą negu tie, kuriems daugiau kaip 30 metų.
- Lietuvoje itin maža antros kartos verslininkų ir verslininkų su aukštuoju išsilavinimu dalis. Verslininkų, kurių šeimoje bent vienas iš tėvų buvo ne samdomas darbuotojas, dalis Lietuvoje yra mažiausia visoje Europoje, taip pat mažiausia dalis verslininkų, kurie yra baigę nedalines studijas vėliau negu sulaukė 20 metų.

Kiti verslumo tyrimai ir jų pakankamumas

Jaunimo verslumas analizuojamas ir kaip struktūrinė kitų platesnio konteksto tyrimų dalis. Vis dėlto kokybiškų tokio pobūdžio tyrimų, ypač tokių, kuriuose pateikiami skirtingų šalių palyginimai, nėra daug. Galima išskirti tyrimą „*Youth on the move*“, atliktą 2011 m. Šio tyrimo duomenimis, jaunų žmonių, norinčių pradėti verslą, dalis Lietuvoje yra viena didžiausių Europoje – į klausimą „Ar ateityje norėtumėte pradėti savo verslą?“ teigiamai atsakė 64,2 proc. apklaustųjų, ir tai yra antras didžiausias rezultatas po Bulgarijos, kurioje teigiamai atsakė 74,3 proc. apklaustųjų. 27 ES šalių bendras vidurkis – 42,8 proc.⁵⁵

⁵⁵ „Youth on the move“, Gallup / Directorate – General Education and Culture, 2011

7 PRIEDAS. Nacionalinės jaunimo verslumo ugdymo ir skatinimo 2008–2012 metų programos įgyvendinimo priemonių planas ir rezultatai

Uždaviniai	Priemonės	Laikotarpis	Preliminarus lėšų poreikis (tūkst. Lt)			Atsakingi vykdytojai	Įgyvendinimas 2008–2009 m.	Įgyvendinimas 2010–2011 m.
			2008	2009	2010–2012			
1. Sukurti, įdiegti ir tobulinti verslumo ugdymo priemones	1.1. Parengti ir išleisti verslumo ugdymo integravimo į bendrojo lavinimo mokyklų mokomuosius dalykus programą ir metodinę medžiagą	2008 m. IV ketv.–2012 m. IV ketv.	90	300	900	Švietimo ir mokslo ministerija, Jaunimo reikalų departamentas prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (toliau – Jaunimo reikalų departamentas)	2008 m. skirta 20 tūkst. Lt, 2009 m. – 48 tūkst. Lt. 2009 m. buvo parengti atnaujintų vidurinio ugdymo bendrųjų programų 11–12 klasėms projektai. Parengtoje ekonomikos ir verslumo programoje jam skiriama ne mažiau kaip 130 valandų per dvejus (vienus) mokslo metus, iš jų ne mažiau kaip 34 valandos numatomos praktinei veiklai, skirtai verslumo gebėjimams ugdyti. Ekonomika ir verslo pagrindai yra privalomas visų profesinio mokymo programų dalykas.	Priemonė įgyvendinta ankstesniu laikotarpiu. Savivaldybės informavo apie tai, kad verslumo praktikos yra pritaikomos įvairių mokomųjų dalykų mokymo programose.
	1.2. Kasmet papildomai įsteigti ne mažiau kaip 10 mokinių mokomųjų bendrovių	2008–2012 m.	30	500	1 500	Švietimo ir mokslo ministerija	2008 m. skirta 50 tūkst. Lt, 2009 m. – 42 tūkst. Lt. Pasirašyta bendradarbiavimo sutartis su VŠĮ „Lietuvos Junior Achievement“. 2008 m. buvo įsteigtos 67 mokinių mokomosios bendrovės. 2009 m. buvo įsteigtos 83 mokinių mokomosios bendrovės. Į LJA programas 2008–2009 m. buvo įsitraukę daugiau kaip 250 mokyklų, pagal šias programas mokėsi apie 20 tūkst. mokinių.	Pratęsta bendradarbiavimo sutartis su VŠĮ „Lietuvos Junior Achievement“ (toliau – LJA). Daugiau duomenų nepateikta.
	1.3. Plėtoti Lietuvos verslo praktinio mokymo firmų modelių įvairių grupių ir tipų mokyklose	2008 m. III ketv. – 2012 m. IV ketv.		200	600	Švietimo ir mokslo ministerija, Ūkio ministerija	2008 m. skirta 80 tūkst. Lt. Švietimo ir mokslo ministerija skyrė lėšų VŠĮ „Letus“ Lietuvos mokyklų mokiniams organizuoti verslumo konkursą bei Vilniaus kolegijai parengti ir išleisti 3 leidinius.	Įgyvendinama ES struktūrinių fondų projektų verslumo ugdymo bendrojo lavinimo mokyklose priemonė „Kalbų mokymo, verslumo ugdymo ir inovatyvių švietimo metodų kūrimas ir diegimas“, antrasis kvietimas. Skirta lėšų suma 2 901 288 Lt. Panaudotų lėšų dalis per 2011 m. – 1,3 proc.
	1.4. Inicijuoti 10 verslo praktinio	2008 m. III ketv.–	30	500	1 500	Švietimo ir mokslo	Rezultatai atitinka 1.2 skilties rezultatus. Tikslingas finansavimas neskirtas.	Rezultatai atitinka 1.2 skilties rezultatus.

Uždaviniai	Priemonės	Laikotarpis	Preliminarus lėšų poreikis (tūkst. Lt)			Atsakingi vykdytojai	Įgyvendinimas 2008–2009 m.	Įgyvendinimas 2010–2011 m.
			2008	2009	2010–2012			
	mokymo firmų įvairių grupių ir tipų mokyklose steigimą	2012 m. IV ketv.				ministerija, Ūkio ministerija		Tikslingas finansavimas neskirtas.
	1.5. Parengti mokytojų verslumo ugdymo programą ir organizuoti mokymą	2008 m. III ketv.–2012 m. IV ketv.	50	400	1 200	Švietimo ir mokslo ministerija, Ūkio ministerija, Žemės ūkio ministerija	2008 m. skirta 50 tūkst. Lt, 2009 m. – 6 tūkst. Lt, Švietimo ir mokslo ministerija 2008–2009 m. skyrė lėšų Pedagogų profesinės raidos centrui, Švietimo plėtotės centrui, LJA mokytojų verslumo ugdymo programai parengti ir mokymams organizuoti (2008 m. organizuoti 59 seminarai ir 1 konferencija, 2009 m. – 3 seminarai, 1 konferencija).	2010 m. ir 2011 m. lėšų neskirta. Švietimo ir mokslo ministerija bendradarbiauja su LJA. Ūkio ministerija pagal savo kompetenciją kartu su LJA 2011 m. rudenį įgyvendino bendrą projektą „Verslo patirties akademija“, kurio metu Lietuvos mokyklų, kurios dalyvauja LJA programose, ekonomikos mokytojai patirties sėmėsi sėkmingai veikiančiose Lietuvos verslo įmonėse (AB „Klasco“, AB „Kraft Foods Lietuva“, UAB „Verslo žinios“).
	1.6. Inicijuoti ir organizuoti verslininkų dalyvavimą verslumo ugdymo projektuose	2009 m. III ketv.–2012 m.		200	600	Švietimo ir mokslo ministerija, socialiniai partneriai	2009 m. ir 2010 m. tikslinis finansavimas neskirtas. Verslininkai įtraukiami į verslumo konkursų vykdymą ir organizavimą.	2010 m. ir 2011 m. lėšų neskirta. Verslo organizacijų atstovai įtraukti tik į vertinimą verslumo konkursų metu.
	1.7. Plėtoti neformalųjį jaunimo verslumo ugdymą įgyvendinant jaunimo ir su jaunimu dirbančių organizacijų projektus	2008 m. III ketv.–2012 m. IV ketv.	100	100	300	Jaunimo reikalų departamentas, savivaldybės	2008 m. skirta 100 tūkst. Lt, 2009 m. – 35 tūkst. Lt. Jaunimo reikalų departamentas prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos organizavo konkursus jaunimo verslumui ugdyti ir skatinti. 2008 m. finansavimas skirtas 10, 2009 m. – 5 projektams.	2010 m. skirta 45 tūkst. Lt, 2011 m. – 45 tūkst. Lt. Jaunimo reikalų departamentas prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos organizavo konkursus jaunimo verslumui ugdyti ir skatinti.
	1.8. Teikti jaunimui informavimo apie galimybes pradėti savo verslą ir profesinio orientavimo paslaugas	2008 m. III ketv.–2011 m. IV ketv.	20	20	120	Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, Lietuvos darbo birža prie Socialinės apsaugos ir darbo	Finansavimas skirtas iš bendrųjų Lietuvos darbo biržos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos asignavimų. Lietuvos darbo birža Teikė jauniems darbo ieškantiems asmenims informavimo ir konsultavimo paslaugas, parengė ir išplatino „Įsidarbinimo galimybių barometrus“.	Finansavimas skirtas iš bendrųjų Lietuvos darbo biržos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos asignavimų. LDB teikė jauniems darbo ieškantiems asmenims informavimo ir

Uždaviniai	Priemonės	Laikotarpis	Preliminarus lėšų poreikis (tūkst. Lt)			Atsakingi vykdytojai	Įgyvendinimas 2008–2009 m.	Įgyvendinimas 2010–2011 m.
			2008	2009	2010–2012			
						ministerijos, savivaldybės		konsultavimo paslaugas, bendradarbiavo su socialiniais partneriais.
	1.9. Parengti ir leisti kasmetinį leidinį apie sėkmingą jaunimo verslą ir jį skleisti verslumą skatinančiose institucijose	2009 m. IV ketv., 2010 m. IV ketv., 2011 m. IV ketv., 2012 m. IV ketv.		50	150	Jaunimo reikalų departamentas, socialiniai partneriai	VŠĮ „Nacionalinės plėtros institutas“, 2009 m. JRD užsakymu įgyvendino analizę „Jaunimo verslumo situacijos tyrimas: esama padėtis ir geroji praktika“. Skirta 12 tūkst. Lt. Buvo parengtas leidinys apie sėkmingą verslumo skatinimo veiklą užsienyje ir Lietuvoje.	2010 m. ir 2011 m. lėšų neskirta, Jaunimo reikalų departamentas prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos sudarė Jaunimo verslumo ugdymo ir skatinimo projektų, finansuotų 2010 m. ir 2011 m., katalogus.
2. Skatinti jaunimo ir jaunųjų ūkininkų verslo pradžią ir plėtrą	2.1. Per verslo informacinius centrus ir verslo inkubatorius organizuoti viešųjų verslo informavimo, konsultavimo, mokymo ir panašių paslaugų teikimą jaunimui	2008 m. III ketv.–2012 m.	50	400	1300	Ūkio ministerija, Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, Žemės ūkio ministerija, savivaldybės	Verslo informacijos centrai ir verslo inkubatoriai rengė informacines dienas, per 2008 metus šių renginių metu centruose apsilankė daugiau kaip 2300 jaunų žmonių (iki 29 metų). Konsultacijų į centrus kreipėsi 750, o mokymuose apsilankė daugiau kaip 1100 jaunų žmonių. 2008 m. Ūkio ministerija skelbė kvietimus teikti paraiškas verslą skatinantiems projektams finansuoti. Vienas iš 2008 m. kvietime nustatytų prioritetų – jaunimo verslumo skatinimo priemonės įgyvendinantys projektai. 2009 m. finansavimas projektų įgyvendinimui neskirtas. Ūkio ministerija taip pat išleido informacinius leidinius „Kaip pradėti verslą?“, „Verslas – ne vaikų žaidimas?“ Ūkio ministerija 2009 m. gegužės mėn. organizavo 1-ąją Europos verslininkystės savaitę (skirta lėšų – 27,843 tūkst. Lt). Žemės ūkio ministerija, 2008 m. iš Specialiosios kaimo rėmimo programos konsultavimo paslaugų teikimui skyrė 1871,32 tūkst. Lt., suteiktos 23072 konsultacijos. 2009 m. atitinkamai skirta 912,1 tūkst. Lt ir suteikta 11524 konsultacijų žemės ūkio gamybos, alternatyvios žemės ūkiui veiklos, ekologinio ūkininkavimo ir kitais klausimais.	Lietuvoje veikiantys verslo informacijos centrai, verslo inkubatoriai ir VŠĮ „Versli Lietuva“ atstovai regionuose, savivaldybėse teikė šias viešąsias paslaugas: informacijos ir konsultavimo, mokymų ir kitų priemonių organizavimą verslo pradžios, verslo planavimo, verslo finansavimo ir kitais klausimais smulkiojo ir vidutinio verslo subjektams bei fiziniams asmenims, ketinantiems pradėti verslą. VŠĮ „Versli Lietuva“ suorganizavo 10 verslumo skatinimo renginių „Versli Lietuva“ Rietave, Šiauliuose, Panevėžyje, Utenoje, Šakiuose, Kaune, Palangoje, Alytuje, Ukmergėje ir Tauragėje (6 tūkst. dalyvių). 2011 m. buvo išdalinti 1486 verslo krepšeliai bei, siekiant jais pasinaudoti, įkurtos

Uždaviniai	Priemonės	Laikotarpis	Preliminarus lėšų poreikis (tūkst. Lt)			Atsakingi vykdytojai	Įgyvendinimas 2008–2009 m.	Įgyvendinimas 2010–2011 m.
			2008	2009	2010–2012			
								286 įmonės. Tai sudaro 19 proc. nuo išdalytų verslo krepšelių kiekio. 2011 m. 428 jaunieji ūkininkai baigė Jaunųjų ūkininkų kompetencijos ugdymo programą ir įgijo Jaunųjų ūkininkų kompetencijos ugdymo mokymo programos kurso baigimo pažymėjimus.
	2.2. Sukurti ir plėtoti jaunimo verslumo informacinį ir mentorystės tinklą	2009–2012 m.				Jaunimo reikalų departamentas, Ūkio ministerija, socialiniai partneriai	Skirta 6 tūkst. Lt. JRD finansavo asociacijos „Jaunimo iniciatyvinė grupė“ projektą „OCC (Open Coffee Club) verslumo skatinimo metodika“. Buvo sukurta naujų idėjų paieškos sistema, idėjų bankas, parengtas idėjų katalogas, sukurtas 30 verslininkų – konsultantų tinklas.	Lėšų neskirta. VŠĮ „Versli Lietuva“ interneto puslapyje <www.verslilietuva.lt> yra skelbiama aktuali informacija, susijusi su verslo pradžia, parama verslui ir jo plėtra, taip pat inicijuotas informacijos apie verslo mentorius pateikimas.
	2.3. Atlikti tyrimą dėl tikslingumo parengti Lietuvos Respublikos jaunimo įmonės įstatymo projektą	2008 m.	40			Ūkio ministerija	Ūkio ministerija pasiūlė pakeisti strategijos priemonę nebesiūlant kurti jaunimo įmonės statuso, bet ieškant galimybių įvesti naują privataus verslo juridinę formą.	Informacija nepateikiama.
	2.4. Tyrimu nustatčius Lietuvos Respublikos jaunimo įmonės įstatymo projekto parengimo tikslingumą, parengti ir pateikti Lietuvos Respublikos Vyriausybei Lietuvos Respublikos jaunimo įmonės įstatymo projektą	2009 m.				Ūkio ministerija	Rezultatas atitinka 2.3 skilties rezultatą.	Informacija nepateikiama.
	2.5. Atrinkti ir apdovanoti geriausių jaunimo verslo idėjų autorius ir geriausius jaunuosius verslininkus	2009 m. III ketv.–2012 m.		100	400	Ūkio ministerija, Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, Žemės ūkio ministerija, Jaunimo reikalų	„Verslo dienos“ renginiui 2008 m. buvo skirta 240 tūkst. Lt. 2009 m. šis apdovanojimas atiteko verslininkui kavinių tinklo „Coffee Inn“ direktoriui, valdybos pirmininkui ir akcininkui Daumantui Mikučioniui. 2009 m. „Verslo dienos“ renginiui buvo skirta 49,557 tūkst. Lt.	Ūkio ministerija „Verslo dienos“ apdovanojimuose įsteigė prizą jaunajam verslininkui. Žemės ūkio ministerijos inicijuotų projektų, susijusių su žemės ūkiu,

Uždaviniai	Priemonės	Laikotarpis	Preliminarus lėšų poreikis (tūkst. Lt)			Atsakingi vykdytojai	Įgyvendinimas 2008–2009 m.	Įgyvendinimas 2010–2011 m.
			2008	2009	2010–2012			
						departamentas, socialiniai partneriai		maisto ūkiu ir kaimo plėtros įgyvendinimu, lėšomis organizuoti konkursai „Metų ūkis 2010“ ir „Metų ūkis 2011“
	2.6. Organizuoti jaunimo verslo tyrimų ir mokymo, dalijimosi gerąja patirtimi projektų rengimą	2008 m. III ketv.–2012 m. IV ketv.	20	80	320	Jaunimo reikalų departamentas, savivaldybės	2008 m. skirta 20 tūkst. litų, panaudota 2,4 tūkst. Lt. JRD 2008 m. lapkričio mėnesį organizavo konferenciją „Nacionalinė jaunimo verslumo skatinimo programa. Ekonomikos bei verslumo ugdymo perspektyvos“	Rezultatas atitinka skilties 1.7 rezultata.
	2.7. Teikti paskolų garantijas jauniems ūkininkams ir kitiems jauniems asmenims žemės ūkiui ir alternatyviai žemės ūkiui veiklai plėtoti kaimo vietovėse	2008–2012 m.				Žemės ūkio ministerija	UAB Žemės ūkio paskolų garantijų fondas 2008 m. kredito įstaigoms už jauniems ūkininkams duotus kreditus suteikė 194 garantijas už 39,2 mln. Lt sumą, 2009 m. kredito įstaigoms už jauniems ūkininkams duotus kreditus suteikė 79 garantijas už 16,1 mln. Lt sumą	2010 m. jauniems ūkininkams UAB Žemės ūkio paskolų garantijų fondas už paimtas 52,04 mln. Lt, 2011 m. – 58,96 mln. Lt.
	2.8. Kompensuoti jauniems ūkininkams bankų teikiamų paskolų žemės ūkiui ir alternatyviai žemės ūkiui veiklai plėtoti kaimo vietovėse palūkanų dalį	2008–2012 m.	1500	1600	4500	Žemės ūkio ministerija	2008 m. iš Specialiosios kaimo rėmimo programos jauniems ūkininkams skirta 4397,71 tūkst. Lt daliai kredito palūkanų kompensuoti. 2009 m. – 3850 tūkst. Lt.	2010 m. iš Kaimo rėmimo programos jauniems ūkininkams iš viso išmokėta 2758,9 tūkst. Lt, 2011 m. – 888,97 tūkst. Lt.
	2.9. Kompensuoti jauniems ūkininkams dalį savanoriškojo pasėlių, gyvūnų, žemės ūkio technikos ir gamybinių pastatų draudimo nuo nepalankių gamtinių sąlygų ir gyvūnų bei augalų ligų įmokų	2008–2012 m.	60	80	300	Žemės ūkio ministerija	2008 m. iš Specialiosios kaimo rėmimo programos jauniems ūkininkams buvo išmokėta 5950 tūkst. Lt, o 2009 m. išmokėta 6611 tūkst. Lt daliai draudimo įmokų kompensuoti.	2010 m. jauniems ūkininkams kompensuojant dalį draudimo įmokų iš Kaimo rėmimo programos išmokėta 827,8 tūkst. Lt, 2011 m. – 2422,7 tūkst. Lt.
	2.10. Teikti išikūrimo paramą jauniems ūkininkams pagal Lietuvos kaimo plėtros 2007–2013 metų programos priemonę „Jaunųjų	2008–2012 m.	19 965,471	19 965,785	59 897,355	Žemės ūkio ministerija	2008 m. pagal Lietuvos kaimo plėtros 2007–2013 metais programos priemonę „Jaunųjų ūkininkų išikūrimas“ paramą gavo 481 paramos gavėjas; bendra paramos suma – 63 481,9 tūkst. Lt. 2009 m. pagal Lietuvos kaimo plėtros 2007–2013 metais programos priemonę	2010 m. išmokėta 48,2 mln. Lt, o 2011 m. – 8255,13 tūkst. Lt iš Lietuvos kaimo plėtros 2007–2013 metų programos lėšų.

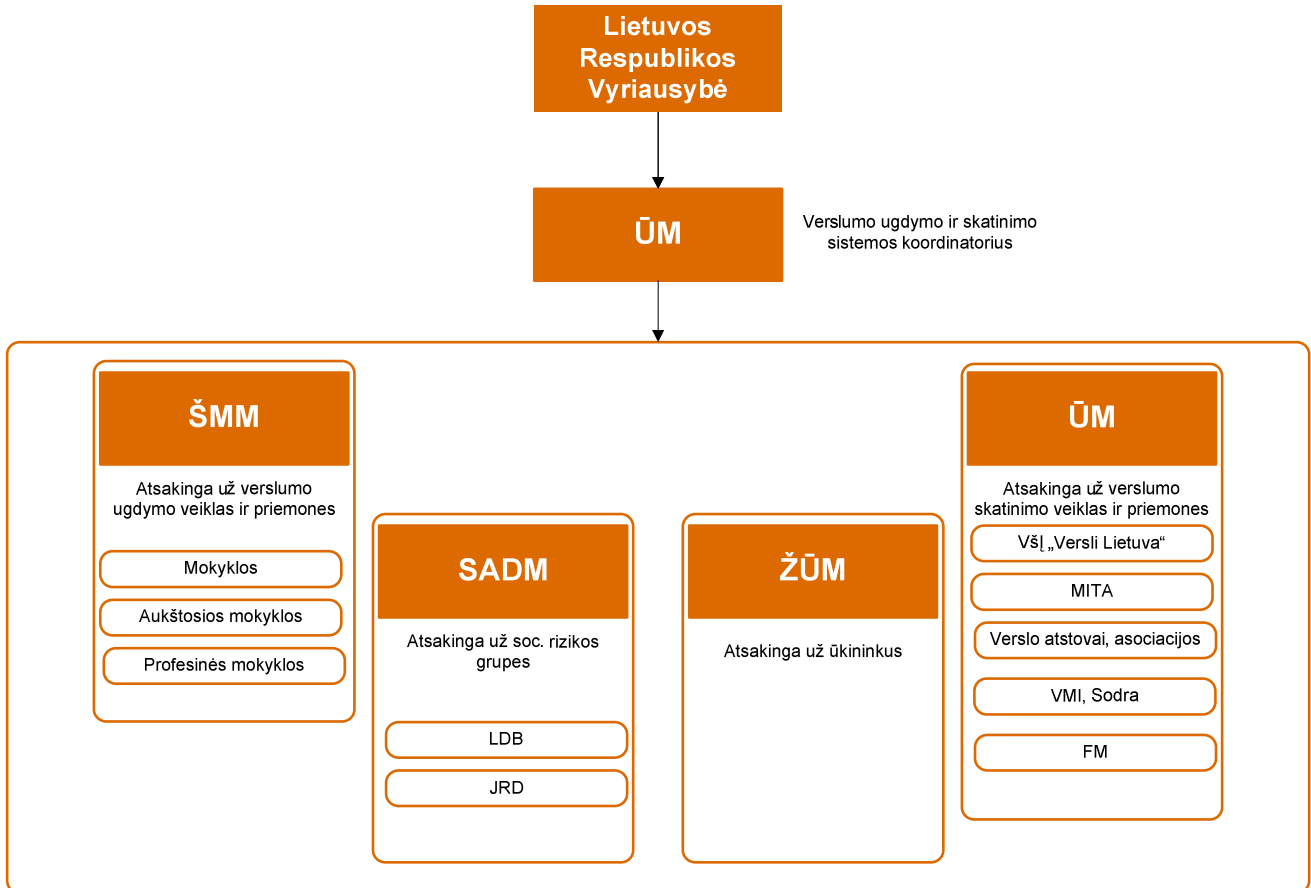

Uždaviniai	Priemonės	Laikotarpis	Preliminarus lėšų poreikis (tūkst. Lt)			Atsakingi vykdytojai	Įgyvendinimas 2008–2009 m.	Įgyvendinimas 2010–2011 m.
			2008	2009	2010–2012			
	ūkininkų įsikūrimas“						„Jaunųjų ūkininkų įsikūrimas“ paramą gavo 360 paramos gavėjai, bendra paramos suma – 90675 tūkst. Lt.	
3. Vykdyti jaunimo verslumo situacijos ir verslumo skatinimo stebėseną, informuoti i valstybės institucijas ir visuomenę apie verslumo skatinimą Lietuvoje	3.1. Atlikti tyrimus jaunimo verslumo ir jaunimo verslo situacijai Lietuvoje įvertinti	2008 m. III–IV ketv., 2009 m. I–II ketv., 2012 m. II–III ketv.				Jaunimo reikalų departamentas	Rezultatas atitinka skilties 1.9 duomenis. Papildomas finansavimas veiklai neskirtas.	Informacija nepateikta.
	3.2. Atlikus tyrimus jaunimo verslumo ir jaunimo verslo situacijai Lietuvoje įvertinti, parengti rekomendacijas, kaip skatinti jaunimo verslumą savivaldybėse, ir supažindinti su jomis savivaldybių atstovus	2009 metų I ketv.				Jaunimo reikalų departamentas, Ūkio ministerija, Žemės ūkio ministerija	Rezultatas atitinka skilties 1.9 duomenis. Papildomas finansavimas veiklai neskirtas.	Informacija nepateikta.
	3.3. Organizuoti renginius, kuriuose valstybės institucijos ir socialiniai partneriai galėtų dalytis verslumo skatinimo patirtimi, supažindinti visuomenę su programa, jos priemonėmis ir rezultatais, rengti palankią verslui jaunimo ir visuomenės nuomonę formuojančius renginius ar akcijas	2009–2012 m.		100	300	Jaunimo reikalų departamentas, savivaldybės, socialiniai partneriai	Reguliariai organizuoti programą pristatantys renginiai, konferencijos, darbo grupės.	2010 ir 2011 m. skirta po 5 tūkst. Lt. 2010 m. ir 2011 m. vyko finansuotų jaunimo verslumo ugdymo ir skatinimo projektų aptarimo renginiai (konferencija ir seminaras).
Iš viso		120438,611	21955,471	24595,785	73887,355			

Šaltinis: informacija parengta remiantis Nacionalinė jaunimo verslumo ugdymo ir skatinimo 2008–2012 metų programa, jos įgyvendinimo ataskaitomis už 2008–2009 m. ir 2010–2011 m. laikotarpius, taip pat per interviu su institucijų atstovais gauta informacija.

8 PRIEDAS. Siūlomas verslumo ugdymo ir skatinimo sistemos koordinavimo mechanizmas

Paveiksle pateikiamas galimas atsakomybių už verslumo ugdymo ir skatinimo politikos formavimą ir įgyvendinimą pasiskirstymas tarp institucijų.

9 PRIEDAS. Priemonių efektyvumo vertinimo skaičiavimai

1. Priemonių finansavimo paskirstymas verslumo ugdymo ir skatinimo ciklo etapams

Priemonių finansavimo dalis, skirta su jaunimo verslumo skatinimu susijusioms veikloms, Lt.

Priemonė	Verslumo tematikai iš viso, Lt	Kitoms veikloms, Lt	Iš viso, Lt
Kalbų mokymo, verslumo ugdymo ir inovatyvių švietimo metodų kūrimas ir diegimas	5 206 157	37 013 686	42 219 843
Studijų kokybės gerinimas, tarptautiškumo didinimas	29 253 212	101 675 394	130 928 605
Verslumo skatinimas*	50 000 000*	0	50 000 000*
Asistentas-3	42 172 190	43 739 768	85 911 958
Inogeb LT-1	10 182 868	11 919 503	22 102 371
Ieškančių darbo asmenų integracija į darbo rinką	71 957 192	639 778 003	711 735 195
Invest LT-2	52 180 795	0	52 180 795
Intelektas LT +	159 626 004	0	159 626 004
Iš viso	420 578 418	834 126 354	1 254 704 771

Šaltinis: SFMIS duomenys.

* lentelėje pateikiama maksimali galima panaudoti priemonės suma (50 000 000 Lt). Toliau skaičiavimuose naudojama šiuo metu panaudota suma, t. y. 17 869 655 Lt.

Priemonių finansavimo pasiskirstymas, pagal verslumo skatinimo ciklo dalis, Lt.

Priemonė	Verslumui priskirtinų kompetencijų ugdymas	Verslumo ugdymas teoriniu mokymu	Verslumo ugdymas praktiniu mokymu	Konsultavimas ir pagalba steigiant įmonę	Verslo pradžios finansavimas	Mokestinės lengvatos verslo vystymui	Parama verslo vystymui	Verslumo tematikai iš viso, Lt
Kalbų mokymo, verslumo ugdymo ir inovatyvių švietimo metodų kūrimas ir diegimas	1 735 386	1 735 386	1 735 386	–	–	–	–	5 206 157
Studijų kokybės gerinimas, tarptautiškumo didinimas	–	9 751 071	9 751 071	9 751 071	–	–	–	29 253 212
Verslumo skatinimas*	–	595 060	–	595 060	16 679 536	–	–	17 869 655
Asistentas-3	–	–	–	5 100 000	5 100 000	–	31 972 190	42 172 190
Inogeb LT-1	–	5 091 434	5 091 434	–	–	–	–	10 182 868
Ieškančių darbo asmenų integracija į darbo rinką	48 806 778	–	–	–	–	23 150 414	–	71 957 192
Invest LT-2	–	–	–	–	–	–	52 180 795	52 180 795
Intelektas LT +	–	–	–	–	–	–	159 626 004	159 626 004
Iš viso	50 542 163	17 172 950	16 577 890	15 446 130	21 779 536	23 150 414	243 778 989	388 488 073

Šaltinis: SFMIS duomenys.

1. Priemonių finansavimo paskirstymas verslumo ugdymo ir skatinimo ciklo etapams (tęsinys)

Priskiriant priemonių finansavimo sumą verslumo ugdymo ir skatinimo ciklo etapams buvo remtasi šiomis prielaidomis:

Priemonė	Paskirstymo logika
Kalbų mokymo, verslumo ugdymo ir inovatyvių švietimo metodų kūrimas ir diegimas	Finansavimo suma paskirstyta proporcingai trimis ciklo dalims, su kuriomis priemonė yra susijusi (į tris lygias dalis).
Studijų kokybės gerinimas, tarptautiškumo didinimas	Finansavimo suma paskirstyta proporcingai trimis ciklo dalims, su kuriomis priemonė yra susijusi (į tris lygias dalis).
Verslumo skatinimas	Pirma, priemonės finansavimo suma išskirta į dvi dalis (pagal SADM pateiktus duomenis) pagal paskirtį: mokymams ir verslo finansavimui. Mokymams skirtas finansavimas paskirstytas proporcingai dviem ciklo dalims (į dvi lygias dalis).
Asistentas-3	Projekto „Tarptautinio konkurencingumo link“ finansavimas paskirstytas dviem ciklo dalims, su kuriomis projektas yra susijęs (į dvi lygias dalis). Projektų „Lietuvos įmonių konsultavimas ir mokymai stiprinant regioninį verslo potencialą“ ir „Nuo verslo pradžios iki eksporto plėtos“ priskirtas „Paramos verslo vystymui“ veikloms.
Inogeb LT-1	Finansavimo suma paskirstyta proporcingai dviem ciklo dalims, su kuriomis priemonė yra susijusi (į dvi lygias dalis).
Ieškančių darbo asmenų integracija į darbo rinką	Finansavimas paskirstytas pagal projektų rodikliuose numatytų asmenų, dalyvaujančių skirtingose veiklose skaičių. Pavyzdžiui, projekto „Jaunimo užimtumo didinimas“ finansavimo suma paskirstyta „Verslumui priskirtinų kompetencijų ugdymo“ ir „Mokestinių lengvatų verslo vystymui“ veikloms, proporcingai dalyvių skaičiui: iš 6000 projekto dalyvių darbo įgūdžių įgijimo rėmimo priemonėje dalyvaus 2500 jaunuolių, o įdarbinimo subsidijuojant priemonėje – 3500 jaunuolių.
Invest LT-2	Visa finansavimo suma priskirta „Paramos verslo vystymui“ veikloms.
Intelektas LT +	Visa finansavimo suma priskirta „Paramos verslo vystymui“ veikloms.

2. Projektų efektyvumo kaštų atžvilgiu skaičiavimai

„Kalbų mokymo, verslumo ugdymo ir inovatyvių švietimo metodų kūrimas ir diegimas“ (VP1-2.2-ŠMM-05-K)

Projektų vertė ir rodikliai

Pareiškėjas / Vykdytojas	Projektas	Bendra vertė, Lt	Sutartyje numatyti rodikliai	
			Apmokyti mokytojai ir kiti asmenys	Apmokyti moksleiviai
VšĮ Kauno paslaugų verslo darbuotojų profesinio rengimo centras	Netradicinio ugdymo modelis „Patirties panauda mokinių žinioms ir gebėjimams įtvirtinti“	486 489	476	1130
Vilniaus miesto ir apskrities verslininkų darbdavių konfederacija	„TOC for education“ metodikos taikymas bendrojo lavinimo mokyklos bendruomenėms per netradicines ugdymo formas	896 315	170	500
Trakų r. Lentvario M. Šimelionio gimnazija	11–12 klasių mokinių verslumo ugdymas taikant netradicines ugdymo formas	995 330	140	360
Lietuvos edukologijos universitetas	Inovatyvių metodų diegimas verslumo ugdymo procese	951 481	100	–
VšĮ „Lietuvos Junior Achievement“	Praktinių verslumo ugdymo programų įgyvendinimas	676 680	2520	–
Lietuvos vaikų ir jaunimo centras	Kūrybiškas kelias į verslumą	260 425	100	–
VšĮ Socialinių mokslų kolegija	Verslumo ugdymo metodų kūrimas ir diegimas Lietuvos mokyklose	572 493	160	–
VšĮ Jaunimo karjeros centras	Verslumo akademija	530 139	120	240

Projektų efektyvumo vertinimas (I)

Pareiškėjas / Vykdytojas	Projektas	Bendra vertė, Lt	Apmokyta asmenų	Rodiklio kaina
VšĮ Kauno paslaugų verslo darbuotojų profesinio rengimo centras	Netradicinio ugdymo modelis „Patirties panauda mokinių žinioms ir gebėjimams įtvirtinti“	486 489	1606	294
Vilniaus miesto ir apskrities verslininkų darbdavių konfederacija	„TOC for education“ metodikos taikymas bendrojo lavinimo mokyklos bendruomenėms per netradicines ugdymo formas	896 315	670	1295
Trakų r. Lentvario M. Šimelionio gimnazija	11–12 klasių mokinių verslumo ugdymas taikant netradicines ugdymo formas	995 330	500	1931
Lietuvos edukologijos universitetas	Inovatyvių metodų diegimas verslumo ugdymo procese	951 481	100	9229
VšĮ „Lietuvos Junior Achievement“	Praktinių verslumo ugdymo programų įgyvendinimas	676 680	2520	260
Lietuvos vaikų ir jaunimo centras	Kūrybiškas kelias į verslumą	260 425	100	2524
VšĮ Socialinių mokslų kolegija	Verslumo ugdymo metodų kūrimas ir diegimas Lietuvos mokyklose	572 493	160	3471
VšĮ Jaunimo karjeros centras	Verslumo akademija	530 139	360	1428

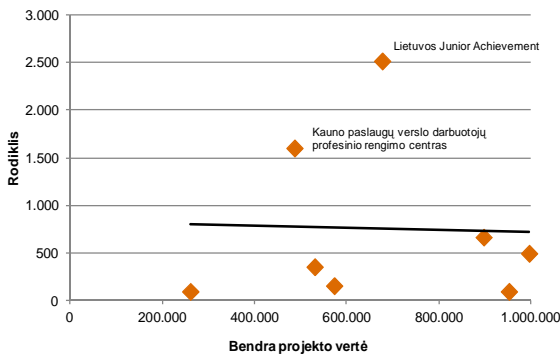
Projektų efektyvumo vertinimas (II)

Pareiškėjas / Vykdytojas	Projektas	Bendra vertė, Lt	Apmokyta asmenų (indeksuota)	Rodiklio kaina
VšĮ Kauno paslaugų verslo darbuotojų profesinio rengimo centras	Netradicinio ugdymo modelis „Patirties panauda mokinių žinioms ir gebėjimams įtvirtinti“	486 489	487	826
Vilniaus miesto ir apskrities verslininkų darbdavių konfederacija	„TOC for education“ metodikos taikymas bendrojo lavinimo mokyklos bendruomenėms per netradicines ugdymo formas	896 315	175	4074
Trakų r. Lentvario M. Šimelionio gimnazija	11–12 klasių mokinių verslumo ugdymas taikant netradicines ugdymo formas	995 330	144	5655
Lietuvos edukologijos universitetas	Inovatyvių metodų diegimas verslumo ugdymo procese	951 481	100	9515
VšĮ „Lietuvos Junior Achievement“	Praktinių verslumo ugdymo programų įgyvendinimas	676 680	2520	269
Lietuvos vaikų ir jaunimo centras	Kūrybiškas kelias į verslumą	260 425	100	2604
VšĮ Socialinių mokslų kolegija	Verslumo ugdymo metodų kūrimas ir diegimas Lietuvos mokyklose	572 493	160	3 578
VšĮ Jaunimo karjeros centras	Verslumo akademija	530 139	122	3 682

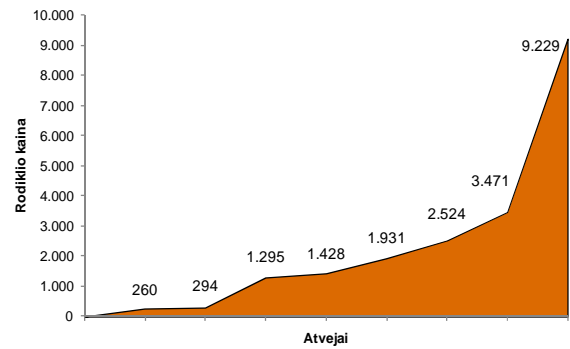
2. Projektų efektyvumo kaštų atžvilgiu skaičiavimai (tęsinys)

„Kalbų mokymo, verslumo ugdymo ir inovatyvių švietimo metodų kūrimas ir diegimas“ (VP1-2.2-ŠMM-05-K)

Apmokytų asmenų rodiklio pasiekimo efektyvumas (I) – apmokyti asmenys iš viso

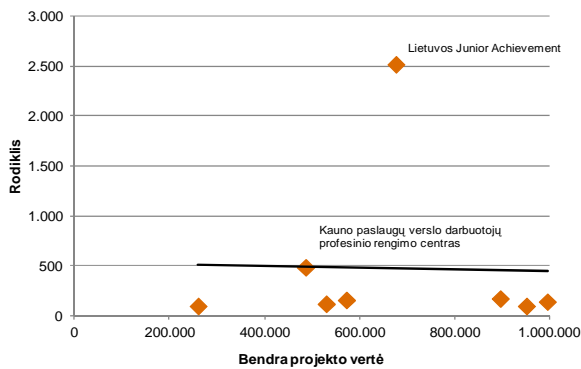

Apmokytų asmenų rodiklio pasiekimo ir projekto biudžeto santykis

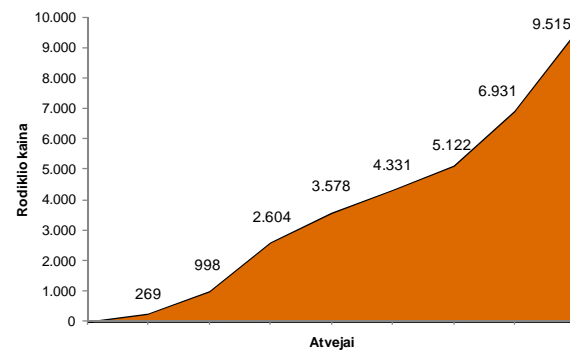

Apmokytų asmenų rodiklio kaina

Apmokytų asmenų rodiklio (indeksuoto) pasiekimo efektyvumas (II) – apmokyti asmenys moksleiviams pritaikant koeficientą 0,01

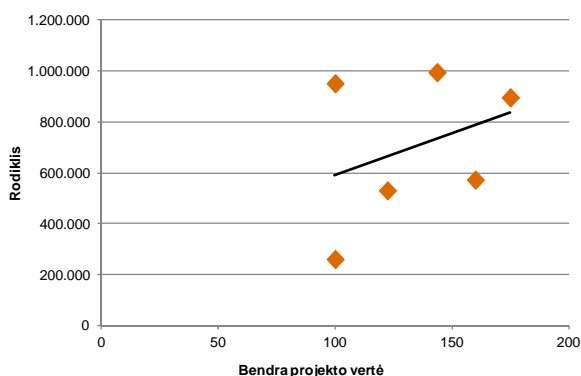

Apmokytų asmenų rodiklio pasiekimo ir projekto biudžeto santykis

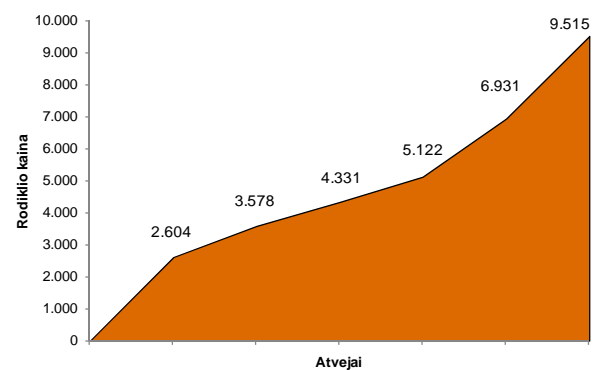

Apmokytų asmenų rodiklio kaina

Apmokytų asmenų rodiklio (indeksuoto) pasiekimo efektyvumas (III) – apmokyti asmenys, moksleiviams pritaikant koeficientą 0,01 ir eliminuojant 2 efektyviausius projektus

Apmokytų asmenų rodiklio pasiekimo ir projekto biudžeto santykis

Apmokytų asmenų rodiklio kaina

2. Projektų efektyvumo kaštų atžvilgiu skaičiavimai (tęsinys)

„Studijų kokybės gerinimas, tarptautiškumo didinimas“ (VP1-2.2-ŠMM-07-K)

Projektų vertė ir rodikliai

Pareiškėjas / Vykdytojas	Projektas	Bendra vertė, Lt	Sutartyje numatyti rodikliai	
			Apmokyti dėstytojai	Apmokyti studentai
Vilniaus Gedimino technikos universitetas	Integruotos verslo procesų modeliavimo sistemos (IVPMS) sukūrimas tarpdisciplininėms vadybos ir verslo administravimo studijoms	999 954	39	250
Vilniaus kolegija	Banko ir draudimo paslaugų imitacinės įmonės įkūrimas ir veikla virtualioje aplinkoje – rengiamų specialistų profesinio mokymo efektyvumo didinimo ir konkurencingumo moderniomis IT paremtame versle garantas	1 993 532	12	96
Kauno technologijos universitetas	Studentų profesinių praktinių įgūdžių ir verslumo ugdymas apdirbamosios pramonės imitacinėse įmonėse	1 866 849	55	105
ISM Vadybos ir ekonomikos universitetas, UAB	ISMLab – eksperimentinės verslo profesionalų ruošimo laboratorijos kūrimas	1 219 484	18	45
VšĮ Socialinių mokslų kolegija	Studentų vadybinių įgūdžių ugdymas simuliacinėje verslo rinkoje	1 265 929	15	90
Aleksandro Stulginskio universitetas	Organizacinių ir metodinių sąlygų studentų verslumo gebėjimams ugdyti sukūrimas, naudojant verslo praktinio mokymo modelį	1 597 064	80	90
Lietuvos pramonininkų konfederacija	Žiniomis grįsto verslumo skatinimas „InoStartas“	2 830 208	90	450
VšĮ „Irrationalism“	ABC – Accelerating Bussiness Creation	1 656 232	30	230
Vilniaus prekybos, pramonės ir amatų rūmai	Studentų verslumo įgūdžių stiprinimas, panaudojant Europinį verslumo ugdymo modelį EUROPRISE	1 541 029	15	120
Asociacija „Inforbalt“	MOKOMės Kurti Aukštųjų Technologijų verslą (MOKAT)	2 741 986	14	100
Asociacija Jaunimo verslo klubas	Verslumo ugdymo modelio <i>Junior Enterprise</i> įgyvendinimas Lietuvoje	1 478 215	40	350
Alytaus krašto verslininkų asociacija	„Lietuvos aukštųjų mokyklų studentų verslumo gebėjimo ugdymas įgyvendinant tarptautinį studentų neformalaus verslumo ugdymo modelį“	2 422 953	40	300
VšĮ Baltijos edukacinių technologijų institutas	Sėkmingo verslo kelias	2 091 824	19	145
Lietuvos inžinerinės pramonės asociacija „Linpra“	ATVERK – Ateities verslo komanda	2 620 227	44	400
VšĮ „Saulėtekio slėnis“	Saulėtekio verslumo mokykla „AdVenture“	2 270 542	20	120
VšĮ KTU regioninis mokslo parkas	Studentų verslumo ugdymas integruotuose mokslo, studijų ir verslo centruose (slėniuose) – START	1 686 135	16	125
Lietuvos verslo darbdavių konfederacija	Septynių jūrų kapitonai	2 252 404	16	120
Lietuvos verslo konfederacija	Jaunųjų lyderių sprendimai	2 203 281	14	100

2. Projektų efektyvumo kaštų atžvilgiu skaičiavimai (tęsinys)

„Studijų kokybės gerinimas, tarptautiškumo didinimas“ (VP1-2.2-ŠMM-07-K)

Projektų efektyvumo vertinimas

Pareiškėjas / Vykdytojas	Projektas	Bendra vertė, Lt	Apmokyta asmenų	Rodiklio kaina, Lt	Apmokyta asmenų (indeksuota)	Rodiklio kaina, Lt	Apmokyta studentų	Rodiklio kaina, LT
Vilniaus Gedimino technikos universitetas	Integruotos verslo procesų modeliavimo sistemos (IVPMS) sukūrimas tarpdisciplininėms vadybos ir verslo administravimo studijoms	999 954	289	3460	42	24 095	250	4000
Vilniaus kolegija	Banko ir draudimo paslaugų imitacinės įmonės įkūrimas ir veikla virtualioje aplinkoje – rengiamų specialistų profesinio mokymo efektyvumo didinimo ir konkurencingumo moderniomis IT paremtame versle garantas	1 993 532	108	18 459	13	153 822	96	20 766
Kauno technologijos universitetas	Studentų profesinių praktinių įgūdžių ir verslumo ugdymas apdirbamosios pramonės imitacinėse įmonėse	1 866 849	160	11 668	56	33 307	105	17 780
ISM Vadybos ir ekonomikos universitetas, UAB	ISMLab – eksperimentinės verslo profesionalų ruošimo laboratorijos kūrimas	1 219 484	63	19 357	18	66 097	45	27 100
VšĮ Socialinių mokslų kolegija	Studentų vadybinių įgūdžių ugdymas simuliacinėje verslo rinkoje	1 265 929	105	12 056	16	79 618	90	14 066
Aleksandro Stulginskio universitetas	Organizacinių ir metodinių sąlygų studentų verslumo gebėjimams ugdyti sukūrimas, naudojant verslo praktinio mokymo modelį	1 597 064	170	9394	81	19 741	90	17 745
Lietuvos pramoninkų konfederacija	Žiniomis grįsto verslumo skatinimas „InoStartas“	2 830 208	540	5241	95	29 949	450	6289
VšĮ „Irrationalism“	ABC – Accelerating Bussiness Creation	1 656 232	260	6370	32	51 277	230	7201
Vilniaus prekybos, pramonės ir amatų rūmai	Studentų verslumo įgūdžių stiprinimas, panaudojant Europinį verslumo ugdymo modelį EUROPRISE	1 541 029	135	11 415	16	95 125	120	12 842
Asociacija „Inforbalt“	MOKOMės Kurti Aukštųjų Technologijų verslą (MOKAT)	2 741 986	114	24 053	15	182 799	100	27 420
Asociacija Jaunimo verslo klubas	Verslumo ugdymo modelio <i>Junior Enterprise</i> įgyvendinimas Lietuvoje	1 478 215	390	3790	44	33 982	350	4223
Alytaus krašto verslininkų asociacija	Lietuvos aukštųjų mokyklų studentų verslumo gebėjimo ugdymas įgyvendinant tarptautinį studentų neformalaus verslumo ugdymo modelį	2 422 953	340	7126	43	56 348	300	8077
VšĮ Baltijos edukacinių technologijų institutas	Sėkmingo verslo kelias	2 091 824	164	12 755	20	102 290	145	14 426
Lietuvos inžinerinės pramonės asociacija „Linpra“	ATVERK – Ateities verslo komanda	2 620 227	444	5901	48	54 588	400	6551
VšĮ „Saulėtekio slėnis“	Saulėtekio verslumo mokykla „Adventure“	2 270 542	140	16 218	21	107 101	120	18 921
VšĮ KTU regioninis mokslo parkas	Studentų verslumo ugdymas integruotuose mokslo, studijų ir verslo centruose (slėniuose) – START	1 686 135	141	11 958	17	97 747	125	13 489
Lietuvos verslo darbdavių konfederacija	Septynių jūrų kapitonai	2 252 404	136	16 562	17	130 954	120	18 770

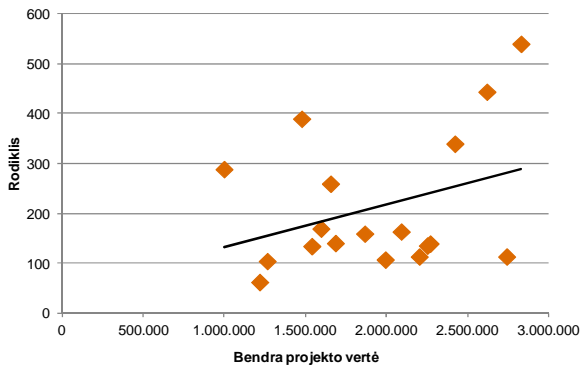

Lietuvos verslo konfederacija	Jaunųjų lyderių sprendimai	2 203 281	114	19 327	15	146 885	100	22 033
-------------------------------	----------------------------	-----------	-----	--------	----	---------	-----	--------

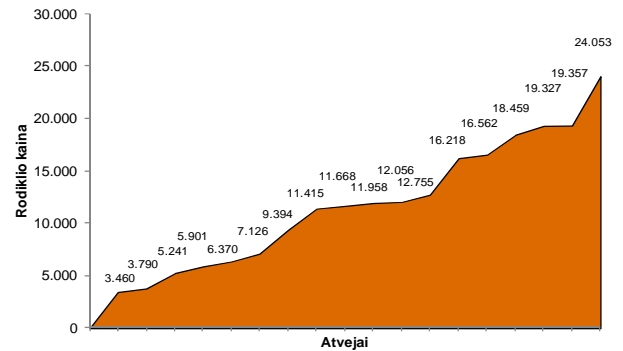
2. Projektų efektyvumo kaštų atžvilgiu skaičiavimai (tęsinys)

„Studijų kokybės gerinimas, tarptautiškumo didinimas“ (VP1-2.2-ŠMM-07-K)

Apmokytų asmenų rodiklio pasiekimo efektyvumas (I) – apmokyti asmenys iš viso

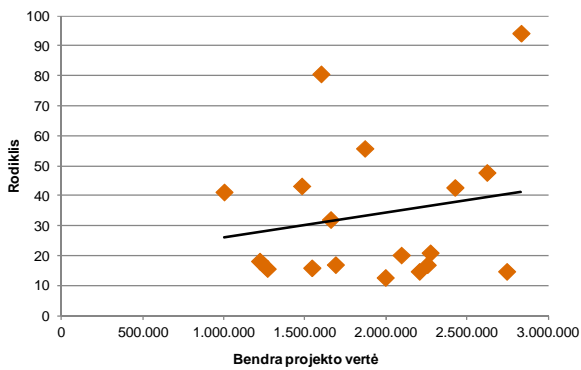

Apmokytų asmenų rodiklio pasiekimo ir projekto biudžeto santykis

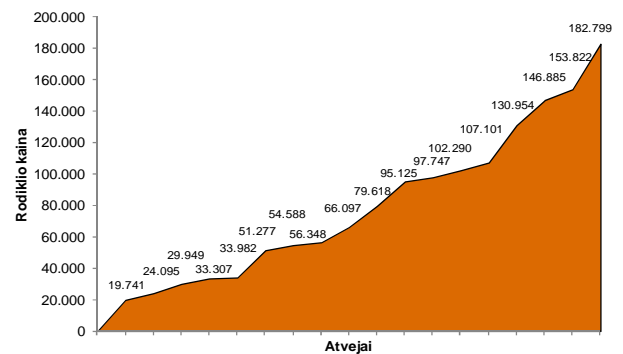

Apmokytų asmenų rodiklio kaina

Apmokytų asmenų rodiklio (indeksuoto) pasiekimo efektyvumas (II) – apmokyti asmenys studentams pritaikant koeficientą 0,01

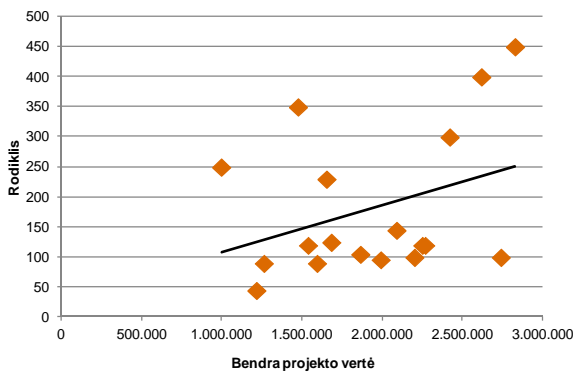

Apmokytų asmenų rodiklio pasiekimo ir projekto biudžeto santykis

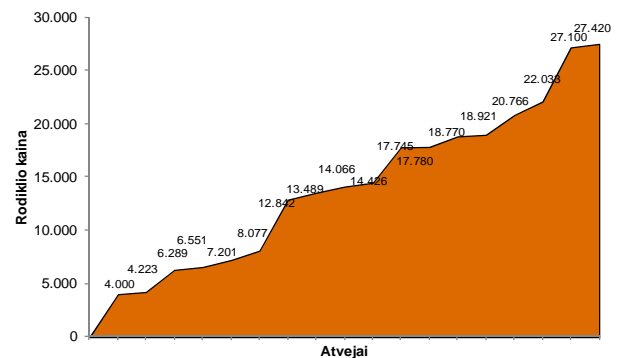

Apmokytų asmenų rodiklio kaina

Apmokytų asmenų rodiklio pasiekimo efektyvumas (III) – apmokyti studentai

Apmokytų asmenų rodiklio pasiekimo ir projekto biudžeto santykis

Apmokytų asmenų rodiklio kaina

2. Projektų efektyvumo kaštų atžvilgiu skaičiavimai (tęsinys)

„Inogeb LT-1“ (VP2-1.4-ŪM-03-K)

Projektų vertės ir rodikliai

Pareiškėjas / Vykdytojas	Projektas	Bendra vertė, Lt	Sutartyje numatyti rodikliai				
			Igyvendintos šiuolaikiškų technologijų ir inovacijų sklaidos priemonės	Sukurti viešo pobūdžio informacijos portalai ar duomenų bazės	Įmonės, pasinaudojusios inovacijų paramos paslaugomis	Sukurtos naujos technologinės įmonės	MTTP ir inovacijų aplinkos gerinimo projektai
VšĮ Lietuvos inovacijų centras	Iniciatyvų inovacijoms versle įgalinimas „InPulsas“	999 954	1	1	400	10	1
VšĮ Klaipėdos mokslo ir technologijų parkas	Stipri inovacijų ekosistema – verslo konkurencinio pranašumo garantas (SIEK)	1 993 532	3	1	28	–	1
VšĮ „Saulėtekio slėnis“	Technologijų perdavimo centro plėtros 2-as etapas	1 866 849	4	3	100	1	1
VšĮ Šiaurės miestelio technologijų parkas	ŠMTP paslaugų sistema inovacijoms ir technologijoms remti	1 265 929	5	3	100	4	1
VšĮ Kauno regioninis inovacijų centras	Jaunųjų verslininkų kūrybiškumo ir inovatyvumo ugdymo erdvė (akronimas – JUVENE)	1 597 064	8	1	25	5	1
VšĮ Šiaurės miestelio technologijų parkas	Inovatyvaus verslo idėjų turnyras	2 830 208	2	2	500	7	1
VšĮ „Technopolis“	Kauno miesto inovacijų sistemos stiprinimas plėtojant verslo, mokslo ir savivaldos bendradarbiavimą bei tobulinant žinių ir technologijų sklaidos terpę (InoKaunas)	1 219 484	8	1	175	1	1

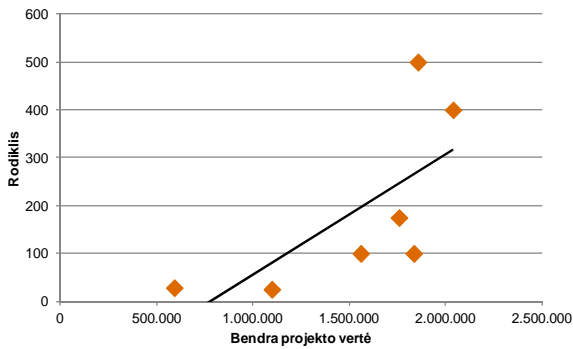
Projektų efektyvumo vertinimas

Pareiškėjas / Vykdytojas	Projektas	Bendra vertė, Lt	Įmonės, pasinaudojusios inovacijų paramos paslaugomis	Rodiklio kaina, Lt	Sukurtos naujos technologinės įmonės	Rodiklio kaina, Lt	Indeksuotas įmonių rodiklis	Rodiklio kaina, Lt
VšĮ Lietuvos inovacijų centras	Iniciatyvų inovacijoms versle įgalinimas „InPulsas“	999 954	400	5090	10	203 591	50	40 718
VšĮ Klaipėdos mokslo ir technologijų parkas	Stipri inovacijų ekosistema – verslo konkurencinio pranašumo garantas (SIEK)	1 993 532	28	21 089	–	0	3	210 887
VšĮ „Saulėtekio slėnis“	Technologijų perdavimo centro plėtros 2-as etapas	1 866 849	100	15 571	1	1 557 135	11	141 558
VšĮ Šiaurės miestelio technologijų parkas	ŠMTP paslaugų sistema inovacijoms ir technologijoms remti	1 265 929	100	10 030	4	1 755 303	19	94 881
VšĮ Kauno regioninis inovacijų centras	Jaunųjų verslininkų kūrybiškumo ir inovatyvumo ugdymo erdvė (akronimas – JUVENE)	1 597 064	25	18 325	5	458 126	14	130 893
VšĮ Šiaurės miestelio technologijų parkas	Inovatyvaus verslo idėjų turnyras	2 830 208	500	43 840	7	219 198	8	146 132
VšĮ „Technopolis“	Kauno miesto inovacijų sistemos stiprinimas plėtojant verslo, mokslo ir savivaldos bendradarbiavimą bei tobulinant žinių ir technologijų sklaidos terpę (InoKaunas)	1 219 484	175	3707	1	264 808	57	32 520

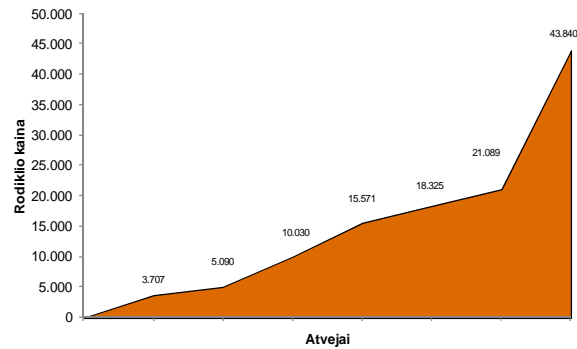
2. Projektų efektyvumo kaštų atžvilgiu skaičiavimai (tęsinys)

„Inogeb LT-1“ (VP2-1.4-ŪM-03-K)

Įmonių, pasinaudojusių inovacijų paramos paslaugomis, rodiklio pasiekimo efektyvumas (I)

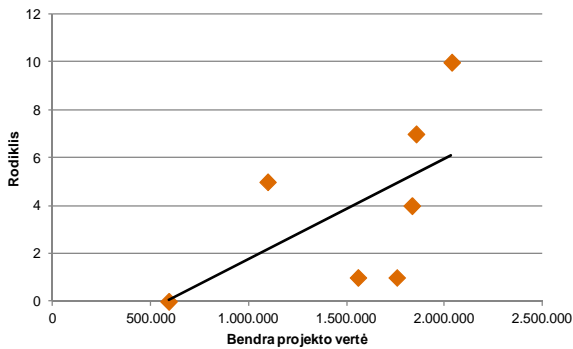

Įmonių, pasinaudojusių inovacijų paramos paslaugomis, rodiklio pasiekimo ir projekto biudžeto santykis

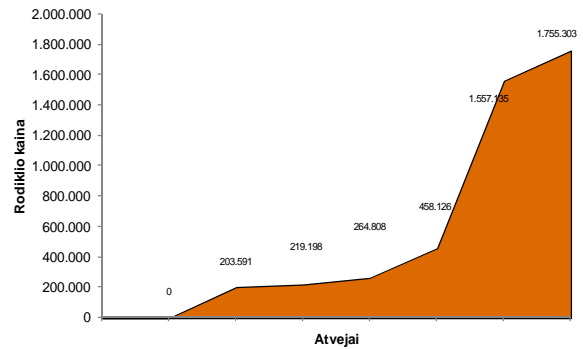

Įmonių, pasinaudojusių inovacijų paramos paslaugomis, rodiklio kaina

Sukurtų naujų technologinių įmonių rodiklio pasiekimo efektyvumas (II)

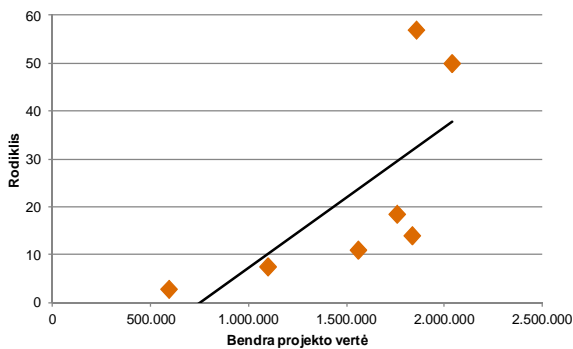

Sukurtų naujų technologinių įmonių rodiklio pasiekimo ir projekto biudžeto santykis

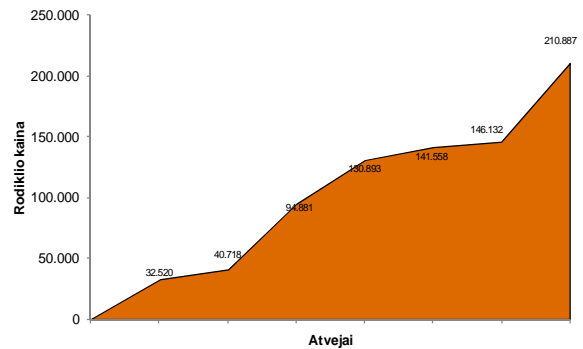

Sukurtų naujų technologinių įmonių rodiklio kaina

Įtrauktų įmonių (indeksuoto) rodiklio pasiekimo efektyvumas (III) – sukurtos naujos įmonės ir įmonės, pasinaudojusios inovacijų paramos paslaugomis, šioms pritaikant koeficientą 0,1

Įtrauktų įmonių (indeksuoto) rodiklio pasiekimo ir projekto biudžeto santykis

Įtrauktų įmonių (indeksuoto) rodiklio kaina